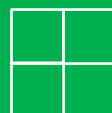


XIV НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ
«МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ
ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ У
СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ
ПРОЦЕСІ»

06 березня 2025 року



**Управління освіти і науки
Волинської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради**

**Циклова комісія
суспільних та художньо-мистецьких дисциплін**

**Громадська організація
«Гендерний креативний простір»**

**Громадська організація
«Вектор освітніх змін»**

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ
У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ**

Матеріали XIV науково-практичної конференції

**06 березня 2025 року
Луцьк**

УДК 37.091.12:005.745](477.82) «2025» (082)

Методологічні та методичні проблеми викладання у сучасному освітньому процесі : матеріали доповідей (статей, тез) учасників / учасниць XIV наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 06 березня 2025). Луцьк : КЗВО «Луцький педагогічний коледж». 188 с.

Рекомендовано до друку методичною радою Луцького педагогічного фахового коледжу Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (протокол № 6 від 24.04.2025)

Редакційна колегія:

Богдан ЗЕК, кандидат історичних наук, завідувач науково-експозиційного відділу новітньої історії Волині Волинського краєзнавчого музею

Наталія БОРБИЧ, кандидатка педагогічних наук, проректорка з навчальної роботи, старша викладачка кафедри загальної педагогіки, психології та методик КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Ірина КОВАЛЬЧУК, кандидатка філософських наук, доцентка, доцентка кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій, начальниця навчально-методичного відділу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Тетяна ЖАЛКО, кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти

ФЕДОРЧУК ОКСАНА, кандидатка біологічних наук, в.о. директора Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, старша викладачка кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій

Олег КАЗМІРЧУК, завідувач відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій, викладач-методист, викладач циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Галина ЄРКО, викладачка-методистка, голова циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, голова правління ГО «Гендерний креативний простір»

Ольга ГАЛАН, викладачка циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, голова правління ГО «Вектор освітніх змін»

Юлія ЛУЦЮК, викладачка циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Упорядниці:

Тетяна ЖАЛКО, кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти

Ольга ГАЛАН, викладачка циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, голова правління ГО «Вектор освітніх змін»

Юлія ЛУЦЮК, викладачка циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Авторки / автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Думки аторок / авторів тез і статей можуть не збігатись із позицією редакції.

ЗМІСТ

Зек Б.

«Атлас місць голокосту України» фундації Цаля Каплуна: освітня та меморіальна складова.....8

Розділ І. ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА ТА МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Андрейчук Т., Марківська Л.

Освітньо-виховний потенціал музеїв та партнерство зі школами.....12

Аханова А.

Психологічний аспект підготовки вчителя нової української школи.....19

Веснянка А.

Освіта як простір змін: синергія волонтерства, творчості та громадянської відповідальності.....22

Галан О.

Національно-культурні товариства як платформа для студентських проєктів міжкультурної взаємодії.....27

Голя Г.

Формування національної ідентичності у здобувачів освіти.....31

Денисенко Н.

Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи з молодшими школярами.....33

Домальчук С.

Національно-патріотичне виховання як складник загальнонавчального процесу молоді.....37

Жалко Т.

Методичні аспекти застосування сервісів штучного інтелекту на заняттях мовно-літературної освітньої галузі.....41

Єрко Г., Казмірчук О.,

Нейромережі та історія: нові горизонти вивчення минулого.....45

Замелюк М.

Формування основних навичок спілкування майбутніх вихователів.....51

Ковальчук І.

Смисложиттєві орієнтири сучасної людини крізь призму екзистенційної філософії Віктора Франкла.....54

Корнелюк В.

Компетентнісний потенціал змішаного навчання для формування готовності до інноваційної взаємодії в освітньому процесі.....57

Князь Т.

Шкільний історико-краєзнавчий гурток – осередок національно - патріотичного виховання учнівської молоді.....	61
Лебедюк О.	
Формування національної ідентичності підлітків у процесі виховної роботи	66
Лищук С.	
Національно-патріотичне виховання як складник загальновиховного процесу молоді.....	71
Луцюк Ю.	
Розвиток мистецтва у часи війни.....	76
Павлишина Н.	
Структурні складові професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи в інклюзивному середовищі.....	81
Мацерук С.	
Гендерна освіта як чинник інтеграції України до світової спільноти.....	84
Никитюк М.	
Розкриття творчого потенціалу студентів засобами мистецтва та ремесел.....	88
Онищук К.	
Тести на заняттях географії як засіб модернізації викладання предмету.....	91
Осип М.	
Біологічна освіта як інструмент формування екологічного патріотизму.....	96
Осип Ю.	
Використання цифрових технологій у викладанні біохімії: шлях до розвитку професійних компетентностей.....	100
Хомярчук А.	
Роль образотворчого мистецтва у формуванні особистості дітей.....	104

Розділ II. НАУКОВІ ДОРОБКИ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

Баранюк М.

Наук. кер. – Голя Г.
Психолого-педагогічні аспекти розвитку мислення у дошкільному віці.....109

Бандура Л.

Наук. кер. – Хомярчук А.
Формування емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу в новій українській школі.....111

Бондарук І.

Наук. кер. – Галан О.
Роль учителя початкових класів у формуванні патріотичних цінностей у дітей.....114

Гламазда Х.

Наук. кер. – Корінчук Н.
Інтегровані уроки математики – початки інформатики на основі комп'ютерних технологій у математичній освітній галузі початкової освіти.....118

Демчук О., Курижка В.

Наук. кер. – Корнелюк В..
Методики освітнього процесу математичної освітньої галузі.....123

Дрегель С.

Наук. кер. – Корінчук Н.
Використання середовища geogebra у викладанні математичної освітньої галузі в початковій школі.....126

Кичка С.

Наук. кер. – Корінчук Н.
Теоретичні засади використання інтерактивних технологій для формування математичних компетентностей у здобувачів початкової освіти.....130

Коцун А.

Наук. кер. – Корінчук Н.
Формування екологічної компетентності здобувачів початкової освіти на інтегрованих уроках математики та ЯДС.....133

Марчик К.

Наук. кер. – Корінчук Н.
Інтелект-карта як засіб формування математичної компетентності у здобувачів початкової освіти.....135

Михалевич Б.

Наук. кер. – Галан О.
Філософія для дітей дошкільного віку в контексті української літератури.....140

Михалюк І.

Наук. кер. – Галан О.
Філософія освіти в контексті нової української школи: роль критичного мислення.....143

Панас А.

Наук. кер. – Корінчук Н.

Роль інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи.....	147
--	-----

Поронюк І.

Наук. кер. – Корінчук Н.

Формування алгоритмічного мислення у здобувачів початкової освіти на уроках математики у НУШ.....	150
---	-----

Самсонюк Л.

Наук. кер. – Голя Г.

Розвиток уваги дітей середнього дошкільного віку: теоретичний аспект.....	154
---	-----

Самчинська К.

Наук. кер. – Чемерис І.

Здоров'язбереження в сучасній школі: використання педагогічних ідей Г. Сковороди.....	156
---	-----

Слобода С.

Наук. кер. – Голя Г.

Особливості розвитку конструктивної діяльності у дітей старшого дошкільного віку.....	159
---	-----

Терещук М.

Наук. кер. – Галан О.

Домашня освіта в Україні: сучасний стан, виклики та перспективи.....	162
--	-----

Тітор Д.

Наук. кер. – Шостак В.

Освітньо-виховний потенціал української народної вишивки в контексті формування етнічної свідомості молоді.....	165
---	-----

Федорук М.

Наук. кер. – Корінчук Н.

Формування геометричної компетентності у здобувачів початкової освіти шляхом розв'язування задач геометричного змісту.....	169
--	-----

Хвищук О.

Наук. кер. – Корінчук Н.

Технологія розвивальної освіти та її вплив на формування математичних компетентностей.....	171
--	-----

Хрупчик Ю.

Наук. кер. – Констанкевич Л.

Цифрові технології у професійній освіті: виклики та перспективи розвитку.....	174
---	-----

Чваніна А.

Наук. кер. – Хомярчук А.

Інтерактивні методи викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початкових класах.....	178
--	-----

Яремчук С.

Наук. кер. – Галан О.

Моральні цінності як основа формування національної свідомості особистості.....	181
---	-----

УДК 94(=411.16:477)(084.42):004.775

Богдан Зек,
Волинський краєзнавчий музей,
м. Луцьк

«АТЛАС МІСЦЬ ГОЛОКОСТУ УКРАЇНИ» ФУНДАЦІЇ ЦАЛЯ КАПЛУНА: ОСВІТНЯ ТА МЕМОРІАЛЬНА СКЛАДОВА

«Атлас місць Голокосту України» фонду Цаля Каплуна – вебресурс із використанням Google карти, на якій позначені місця страт євреїв на території України. Кожен об'єкт містить анотацію про подію, час і місце трагедії, геолокацію, посилання на джерела, дослідження та електронні бази даних.

Ключові слова: «Атлас місць Голокосту України», сайт, фонд Цаля Каплуна, євреї, страти.

Постановка наукової проблеми та її значення. Освітній процес та комеморативні практики вимагають залучення цифрових технологій з інтерактивною складовою, які сприятимуть навчанню в онлайн-форматі та спрощуватимуть самостійний пошук необхідної інформації. Зазначені форми роботи вимагають створення тематичних вебресурсів. Під час вивчення історії України періоду Другої світової війни, одним з них може стати «Атлас місць Голокосту України» (Atlas of Holocaust Killing Sites in Ukraine) [7], який включає освітню та меморіальну складову.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Дослідження і методичні рекомендації щодо використання «Атласу місць Голокосту України» в освітніх та комеморативних практиках ще не розроблені з огляду на те, що вебресурс відносно нещодавно був створений. Однак, згаданий проєкт відповідає концепції впровадження цифрових технологій в освітньому процесі, яка активно розробляється українськими фахівцями, про що свідчить низка монографій, виданих в останній роки [1–5].

Мета роботи полягає у висвітленні можливостей використання «Атласу місць Голокосту України» під час освітніх та комеморативних практик.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Розробка вебресурсу «Атлас місць Голокосту України» розпочалась у 2019 р. фундацією Цаля Каплуна (Tsal Kaplun Foundation) при підтримці грантів Міжнародної асоціації пам'яті жертв Голокосту (International Holocaust Remembrance Association – IHRA). У роботі над проєктом брали участь фахівці із теми Голокосту на території України. Дослідники у своїй роботі послуговувались історіографічним доробком, зарубіжними та українськими архівами, порівнювали отриману інформацію з даними Яд Вашем (Yad Vashem) [9], Яхад Ін-Унум (Yahad-In Unum) [10], Енциклопедії таборів і гетто Меморіального музею Голокосту Сполучених Штатів (The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos) [13] та іншими базами даних. Науковим редактором проєкту «Атлас місць Голокосту України» виступив історик Олександр Круглов [6].

Вебресурс являє собою Google карту із позначеними спеціальними маркерами у вигляді пам'ятників місць страт євреїв на території України в період нацистської окупації 1941–1944 рр. На цифровій карті зафіксовані не лише масові, але й одиничні страти. У структурі вебресурсу передбачені окремі розділи. Скажімо, перейшовши за лінком «Карта» (Map) для огляду відкривається Google карта із виділеними маркерами місць розстрілу. Пошук конкретної локації може здійснюватися візуально через опцію збільшення масштабу карти, а також із використанням так званої «лінії часу», переміщення якої дозволяє переглядати місця страт відповідно до часу [15]. Вказаний розділ сайту має також інструкцію користування мапою [11]. Інший шлях перегляду місць страт може відбуватися шляхом обрання на сайті розділу «Регіони» (Regions) [17]. В обох випадках користувачу пропонується опція автоматичного пошуку через введення у спеціальному віконечку назви локації – переважно населеного пункту. Обравши місце страти будь-яким із перелічених шляхів – відкривається інформація про подію. У якості прикладу пропонуємо місце гибелі учасників повстання у єврейському робітничому таборі Луцька 12 грудня 1942 р. [14]. На обраній сторінці вебресурсу користувач дізнається про місце події, геолокацію, дату страти, кількість жертв, встановлений монумент і його фото. У нашому випадку – це меморіальна дошка на фасаді будівлі Луцького педагогічного коледжу за адресою пр. Волі, 36. У випадку відсутності останнього на сторінці буде присутня спеціально розроблена заставка. Поряд із цим користувачу пропонується ознайомитись із коротким оглядом події – анотацією англійською й українською мовами. На сторінці є посилання на джерела та літературу, які висвітлюють вказану трагічну подію, а також бази даних з теми Голокосту – ресурси Яд Вашем, Яхад Ін-Унум, Архів візуальної історії Голокосту (USC Shoah Foundation's Visual History Archive), документальні фільми, доступні для вільного огляду, які стосуються конкретного місця страти.

Окрім рубрик «Про проєкт» (About), «Карта», «Регіони», вебресурс має також розділи «Огляд» (Overview) та «Бібліографія» (Bibliography). Перейшовши за лінком «Огляд», користувач матиме можливість ознайомитись із результатами досліджень історика Олександра Круглова із теми Голокосту на території України, зокрема: статистичними даними про чисельність єврейського населення в різні історичні періоди, нацистською політикою на окупованих територіях, чисельністю жертв Голокосту, даними про Праведників. Для прикладу, на основі встановлених місць страт і кількості жертв на території Волинської області визначено, що жертвами Голокосту стало 109 тис. євреїв або ж 89% від довоєнного числа населення [16]. У вказаному розділі також є посилання на відеоролик, який ознайомлює із методикою роботи з цифровою картою Голокосту англійською та українською мовами [12].

У розділі «Бібліографія» складений перелік використаної монографічної літератури, статей, збірників документів і матеріалів. Окремі видання доступні в онлайн-режимі [8].

«Атлас місць Голокосту України» постійно удосконалюється, додається нова інформація та уточнюється попередня. Дослідники та всі користувачі

вебресурсу при виявленні помилок або ж у випадку наявності в них фотографій та архівних матеріалів можуть надсилати їх адміністраторам сайту для покращення його роботи.

Висновки. Проєкт «Атлас місць Голокосту України» може бути використаний на практичних заняттях з історії України під час вивчення подій Голокосту. Поряд із цим вебресурс зацікавить керівників і членів краєзнавчих товариств. Окрім того, електронною базою із вебресурсу можуть послуговуватися не лише освітяни й науковці, але й представники органів державної влади та місцевого самоврядування під організації комеморативних практик.

Література

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Коношевський Л. Л. та ін. Сучасні освітні технології в цифровій реальності : монографія / за ред. Р.С. Гуревича. Київ : Вид-во «Юрка Любченка», 2024. 472 с.

2. Інтеграція цифрових технологій в освітній процес: виклики та перспективи : монографія / Саєнко Н. С., Голуб Т. П., Лавриш Ю. Е., Лук'яненко В. В., Литовченко І. М. Київ : Вид-во «Центр учбової літератури», 2022. 220 с.

3. Модернізація освіти в цифровому вимірі: монографія / за наук. ред. Н. Морзе, О. Буйницької. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 300 с.

4. Освіта для цифрової трансформації суспільства / Edukacja dla cyfrowej transformacji społeczeństwa / Education for digital transformation of society : монографія. У 2 т. Т. 1 ; за наук. ред. В. Кременя, Н. Ничкало, Л. Лук'янової, Н. Лазаренко. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2024. 526 с.

5. Цифрові технології в освіті: сучасний досвід, проблеми та перспективи : монографія / Т. А. Васильєва та ін. ; за заг. ред. д-рки екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, д-ра екон. наук, проф. Ю. М. Петрушенка. Суми : Сумський державний університет, 2022. 150 с.

6. About. URL: <https://shoahatlas.org/about.html>

7. Atlas of Holocaust Killing Sites in Ukraine. URL: <https://shoahatlas.org/index.html>

8. Bibliography. URL: <https://shoahatlas.org/resources.html>

9. Yad Vashem – The World Holocaust Remembrance Center. URL: <https://www.yadvashem.org/>

10. Yahad-In Unum. URL: <https://www.yiu.ngo/en>

11. Instruction. URL: <https://shoahatlas.org/instruction.html>

12. The Guide to Shoah Atrocities Map – Ukraine (SAMU) Platform. Ukrainian version. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wAC6jMR7ks&t=9s>

13. The United States Holocaust Memorial Museum Encyclopedia of Camps and Ghettos, 1933–1945, Volume II: Ghettos in German-Occupied Eastern Europe. Part B. Indiana University Press, 2012. 1962 p.

14. Lutsk: Voli street 36. URL: <https://shoahatlas.org/u0703.html>

15. Map. URL: <https://map4us.com/MapView/1638732056041>

16. Overview. URL: <https://shoahatlas.org/overview.html>

17. Regions. URL: https://shoahatlas.org/ukraine_regions.html

Розділ І. ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА ТА МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

УДК 069.1

Тамара Андрейчук,
Волинський краєзнавчий музей,
м. Луцьк
Людмила Марківська,
Луцький інститут розвитку людини
Університету «Україна»,
м. Луцьк

ОСВІТНЬО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗЕЇВ ТА ПАРТНЕРСТВО ЗІ ШКОЛАМИ

У статті описано ключові аспекти освітньої роботи музею через тісний зв'язок між музеєм та його аудиторіями, зокрема, школярами. Аналітично опрацьовано результати опитування учителів та спостереження під час проведених у музеї екскурсій для школярів, спрямованих на виявлення ефективних методів заохочення учнів до відвідування музеїв. Виявлено, що комбінування інтерактивних елементів, використання цифрових технологій та залучення емоційного аспекту є ключовими факторами, які підвищують інтерес дітей до музейної культури.

Ключові слова: музейна освіта, опитувальник, спостереження, методи навчання в музеї, інтерактивні заходи та технології, співпраця.

Сучасний музей є не лише місцем зберігання, дослідження та популяризації історико-культурної спадщини, а й культурно-освітнім закладом, який ставить перед собою окрім вузькопрофесійних завдань, науково-освітні, естетичні та виховні. Таке розуміння ролі та місця музею в суспільстві виокремлює сприйняття музею як цілісної інституції з її чисельними функціями, напрямками та формами в їхній органічній взаємодії.

На сьогодні науковим доробком досліджень освітньої складової у різних формах роботи музеїв є сотні публікацій [12]. Останні дослідження підкреслюють зростаючу увагу до використання музейних ресурсів у шкільній освіті. Зокрема, Світлана Гаврилюк у статті «Інтеграція музеїв в освітній процес: світові та українські практики» розглядає різні методи та стратегії, що використовуються для ефективного поєднання музейної та шкільної освіти через світові й вітчизняні приклади інтеграції музеїв в освітній процес [5]. Ірина Вітрик, з досвіду роботи Національного музею історії України, фокусується на конкретних прикладах того, як музей може співпрацювати зі школами для збагачення освітнього процесу [4]. Василь Банах виокремив в дослідженні використання інтерактивних засобів: мультимедійних технологій та аудіо-візуальних засобів в інтерактивній практиці музеїв [2].

Незважаючи на численні наукові дослідження, тема інтеграції музейних програм в освітній процес залишається предметом активних дискусій. І це не

дивно, адже успішна інтеграція вимагає тісної співпраці між музеями та школами з урахування численних факторів, які ґрунтуються передусім на збереженні та популяризації музеями культурної спадщини, тоді як школи зобов'язані дотримуватися освітніх програм і стандартів. Саме пошук балансу між цими різними цілями є важливим завданням співпраці між музеями та школами.

Мета нашого дослідження – вивчити й узагальнити дієві методи та стратегії використання музейних ресурсів для покращення якості освіти через оцінки ефективності інтеграції музейних програм в освітньо-виховний процес школярів у форматі співпраці вчителів та музейних працівників.

З метою об'єктивної оцінки впливу музейних програм на програмні результати учнів, в рамках цього дослідження були використані емпіричні методи дослідження: опитування та спостереження. Опитування дозволило зібрати кількісні дані від респондентів, а спостереження забезпечило якісну інформацію про поведінку та взаємодію відвідувачів у музеї під час екскурсій. Спостереження за відвідувачами в музеї допомогло зорієнтуватися у визначенні того, що саме цікавить школярів і студентів у музеї: які експонати привертають найбільше уваги, які інтерактивні елементи викликають найбільший інтерес або як вони взаємодіють з різними експонатами. Ці методи доповнюють один одного, забезпечуючи всебічний аналіз.

У рамках культурно-освітніх програм та промоцій Волинський краєзнавчий музей разом з іншими музеями області працює з різними категоріями відвідувачів: індивідуальними відвідувачами, екскурсійними групами, дорослими, студентами, учнями, дошкільнятами тощо. Досвід багатьох музеїв переконує, що шкільна аудиторія музею – найчисельніша, адже музеї є інтерактивним навчальним простором і важливим елементом освітнього та виховного процесу. Відвідування музеїв є основною складовою неформального активного освітнього процесу, що сприяє розвитку інтересу до історії, культури, охорони навколишнього природного середовища. Завдяки музеям учні мають можливість не лише збагатити свої знання, а й розвинути критичне мислення, уяву та творчі здібності.

Під час екскурсійного та лекційного спостереження були зафіксовані найбільш дієві й вживані методи неформального навчання в музеї: занурення, реальність та емпатія, зв'язок із особистим життям, практичний досвід [1, с. 106-107].

Метод занурення є дуже ефективним для залучення школярів до активного навчання. Він передбачає створення умов, за яких відвідувачі можуть повністю зануритись в історичну епоху або культурний контекст, використовуючи різні інтерактивні та ігрові технології. Основні аспекти методу занурення включають:

- *ігрові елементи* – за допомогою яких відвідувачі можуть брати активну роль у відтворенні історичних подій та інших музейних практик, що допомагає їм краще зрозуміти контекст і значення експонатів. До прикладу, під час театральної екскурсії як ігрового аспекту методу занурення, грати ролі можуть не лише екскурсоводи в костюмах, а й відвідувачі. Адже можливість поринути в минуле, колиобираєш собі роль, – неоцінений досвід для школярів;

- *інтерактивні експозиції* – використання мультимедійних технологій, таких як віртуальна реальність або інтерактивні дисплеї, дозволять відвідувачам взаємодіяти з експонатами на новому рівні;
- *квести та завдання* – організація квестів або завдань, які відвідувачі повинні виконувати під час відвідування музею, сприяє активному залученню та розвитку критичного мислення.

Метод навчання в музеї, що базується на реальності та емпатії, є важливим для створення глибокого й емоційного зв'язку між відвідувачами та експонатами. Цей метод сприяє кращому засвоєнню інформації. Історія для дітей не може бути абстрактною. Вона має втілювати певні емоції. Тому емпатія є наймовірним стимулом інтерпретації минулого. Як показує практика, реальні люди, реальні об'єкти, реальні життя – це те, чого прагнуть діти різного віку та й дорослі. Екскурсійні розповіді наповнені особистими історіями або свідченнями людей, які пережили певні події, створюють емоційний зв'язок і різні почуття до тих, хто був частиною тих подій.

Зв'язок із особистим життям є потужним методом навчання в музеї. Він допомагає відчувати особисту причетність до експонатів та історій. Це реалізовується включенням історій, які можуть бути схожі на досвід відвідувачів, що допомагає створити емоційний зв'язок. Наприклад, під час екскурсії можна почути питання, які спонукають відвідувачів задуматись про власний досвід і порівняти його з представленими експонатами, запропонувати розповісти про сімейні традиції або особисті досягнення. Включення у виставку предметів, які належать відвідувачам або їх родинам, може зробити виставку більш особистою та значущою. Особистісним є і соціальні мережі, де відвідувачі можуть ділитися своїми враженнями та історіями, пов'язаними з музеєм.

Практичний досвід є одним із найефективніших методів навчання в музеї. Він дозволяє відвідувачам активно взаємодіяти з експонатами та експозиціями, що сприяє глибшому розумінню і запам'ятовуванню інформації. Ось кілька прикладів:

- *інтерактивні екскурсії*, під час яких діти слухають екскурсовода та виконують завдання, пов'язані з експонатами (музейні квести);
- *майстеркласи*, де учасники можуть створювати власні артефакти або копії музейних експонатів і це допомагає краще зрозуміти технології та матеріали, які використовувалися в минулому;
- *ролеві ігри* – відтворення історичних подій або життя певної епохи через гру, що дозволяє учасникам «прожити» та краще зрозуміти контекст подій.

Результати опитування учителів також підтверджують, що музейна інтерактивність школярів є затребувана та ефективна в освітньо-виховному процесі школярів, оскільки сприяє більш глибокому зануренню у тематику виставки та формує емоційний зв'язок з експонатами.

Опитування педагогів проходило в рамках семінару-практикуму «Формування життєвої компетентності учнів у ЗЗСО: ціннісний підхід», який проводився Центром професійного розвитку педагогічних працівників Луцької міської ради та Луцькою гімназією № 20 на базі Волинського краєзнавчого

музею для класних керівників Луцької міської територіальної громади.

В опитуванні взяв участь 31 учитель Луцької гімназії №20, які працюють із школярами різних вікових категорій та безпосередньо сприяють організації відвідування ними музею. Педагоги школи поділились своїм досвідом щодо відвідування музеїв та запропонували окремі аспекти успішної співпраці навчальних закладів з музеями.

З метою швидкого збору та опрацювання даних, в опитувальнику використовувалися закриті питання, що полегшило їх аналіз [1, с. 107–109].

Додаток 1

Аналіз опитувальника «Музей – школі: потреби та інтереси»

27.03.2024 р.

1. Як часто Ви використовуєте ресурси музеїв у своїй навчальній практиці?		
Відповіді к-ть	Відсоток	Варіанти відповіді
2	7%	а) щомісяця
9	30%	б) один раз в квартал
19	63%	в) зрідка
0	0%	г) ніколи
2. Які види музеїв вважаєте найбільш корисними для вашої навчальної діяльності?		
Відповіді к-ть	Відсоток	Варіанти відповіді
29	22%	а) краєзнавчі
25	19%	б) історичні
11	8%	в) археологічні
19	14%	г) художні
13	10%	д) науки й техніки
14	10%	е) природничі
13	10%	є) етнографічні
10	8%	ж) меморіальні
0	0%	з) інші (вказати)
3. Чи організовуєте відвідування музеїв для вашого класу?		
Відповіді к-ть	Відсоток	Варіанти відповіді
28	90%	а) так
3	10%	б) ні
4. Школярі якої вікової категорії, на вашу думку, найбільш охочі до відвідування музею?		
Відповіді к-ть	Відсоток	Варіанти відповіді

14	26%	а) 1- 4 кл.
22	41%	б) 5-7 кл.
10	19%	г) 8-9 кл.
8	15%	д) 10-11 кл.
5. З яких джерел ви дізнаєтесь про музейні заходи?		
Відповіді к-ть	Відсоток	Варіанти відповіді
17	20%	а) з анонсів заходів структурних підрозділів Луцької міської територіальної громади
19	22%	б) від адміністрації закладу освіти
12	14%	в) з онлайн-ресурсів музеїв
21	24%	г) із соціальних мереж
17	20%	д) від колег, знайомих
0	0%	г) інші (вказати)
6. Як впливає співпраця з музеями на навчання учнів? (оберіть всі відповіді, що підходять)		
Відповіді к-ть	Відсоток	Варіанти відповіді
10	13%	а) збільшує мотивацію учнів
30	40%	б) збагачує освітній процес новими знаннями
16	21%	в) розвиває критичне мислення
19	25%	г) стимулює творчу уяву
0	0%	д) інше (вказати)
7. Що заважає вам у співпраці з музеями?		
Відповіді к-ть	Відсоток	Варіанти відповіді
11	24%	а) фінансові труднощі учнів
2	4%	б) недостатня доступність музейних ресурсів
0	0%	в) недостатня підтримка адміністрації школи
7	15%	г) недостатня підтримка батьків
26	57%	д) часові обмеження
0	0%	е) інше (вказати)
8. Які форми роботи або програми музеїв ви використовуєте для підтримки вашої професійної діяльності?		
Відповіді к-ть	Відсоток	Варіанти відповіді
13	17%	а) екскурсії по стаціонарній експозиції музею
13	17%	б) екскурсії по виставках
14	18%	в) екскурсії з квестами

10	13%	г) театралізовані екскурсії
8	10%	д) лекції з онлайн-презентаціями музейних артефактів
20	26%	г) майстеркласи
0	0%	д) інші (вказати)
9. Які напрямки виховної роботи ви хотіли б розвивати за участю музеїв?		
Відповіді к-ть	Відсоток	Варіанти відповіді
30	37%	а) національно-патріотичний
17	21%	б) творчий розвиток особистості
20	24%	в) художньо-естетичний
6	7%	г) екологічний
9	11%	д) родинний
0	0%	е) інші (вказати)
10. Щоб ви рекомендували для покращення співпраці між класними керівниками, учителями-предметниками та музеями?		
Відповіді к-ть	Відсоток	Варіанти відповіді
16	21%	а) організацію регулярних практичних зустрічей учителів з музейними працівниками з метою обговорення співпраці та обміну ідеями
17	22%	б) спільну розробку музейних проєктів, адаптованих до потреб учнів
17	22%	г) створення онлайн-платформ для обміну ресурсами й ідеями між учителями та музеями
16	21%	д) надання учителям можливості організовувати власні навчальні та виховні заходи в музейному просторі
11	14%	е) доступність музейних ресурсів для учителів
0	0%	є) інші (вказати)

За результатами опитування 63% учителів школи зазначили, що зрідка використовують ресурси музеїв у своїй навчальній практиці. Основною причиною перепон у співпраці школи з музеями є часові обмеження (57%). При цьому 90% класних керівників періодично організовують відвідування музеїв для своїх класів. За результатами опитування найбільш охочі до відвідування музею школярі 5-7 класів (41%).

Співпраця музеїв з освітніми закладами позитивно відображається на освітньо-виховному процесі. Зокрема, 40% опитаних педагогів зазначили, що музей збагачує освітній процес новими знаннями, а 21% – відмітили здатність музею стимулювати творчу уяву в учнів.

Опитування показало, що стійким інтересом учнів до відвідування музею стали майстеркласи (26%) та екскурсії з квестами (18%).

З огляду на результати вищезгаданого опитування щодо рекомендацій для покращення співпраці між учителями та науковими співробітниками музеїв, більшість респондентів-учителів (22%) запропонували створення онлайн-платформ для обміну ресурсами та ідеями між педагогічними працівниками та музеями. Наприклад, в рамках онлайн-форуму можна створити платформу для обговорення та обміну ідеями між учителями та музейними працівниками. Це сприятиме успішній інтеграції музейних ресурсів в освітній процес. Наявність окремої рубрикації щодо музейних програм на сайтах школи та музею дозволить легко знайти інформацію про години роботи, вартість квитків та як дістатися до музею, може бути дуже корисним для учнів, батьків та учителів.

Загалом, аналітичні результати анкетування вчителів підтвердили думки, які висловлювались під час зустрічі педагогів та музейних працівників, що успішна співпраця між музеями та освітніми установами сприяє створенню багатогранного освітнього середовища, яке стимулює інтерес учнів до навчання та розвиває їхні навички та здібності. Очевидним є те, що ця співпраця повинна бути побудована на умовах взаємної комунікації з учителями-предметниками, класними керівниками, адміністрацією закладів освіти, учнями та їх батьками. Ефективними стратегіями у побудові цих комунікацій можуть бути: а) розробка спільних освітніх програм; б) презентація музейних ресурсів для використання учителями у процесі навчання; в) організація творчих конкурсів і проєктів; г) укладання офіційних угод про співпрацю між школами та музеями, що передбачають регулярні відвідування та спільні заходи; д) надання учителям інформаційних матеріалів, таких як буклет, відео, презентації, які можна використати для підготовки учнів до відвідування музею. Остання опція передбачає зручну та дієву форму співпраці музеїв та освітян, наприклад через онлайн-ресурси.

Таким чином, двосторонні музейно-педагогічні проєкти та програми спрямовані на реалізацію інтерактивної педагогічної взаємодії й діалогу з учнівською аудиторією у музейному просторі. Вони дозволяють «оживити» цей простір, наповнити його новим змістом та ідеями, вдосконаливши нове середовище для навчання, що є надзвичайно актуальним у контексті реформування системи освіти України.

Література

1. Андрейчук Т. Музей – навчальному закладу: аналіз та рекомендації. Волинський музейний вісник: наук. зб. Вип.14. Луцьк. 2024. С. 104 –116.
2. Банах В. Музейні інновації та інтерактивність у теорії та практиці музейної справи. URL: <https://surl.li/ylcanp> (дата звернення 03.02.2025).
3. Беззуб Ю. Методи та прийоми музейної педагогіки в шкільному навчально-виховному процесі. URL: <https://surl.li/qvobod> (дата звернення 03.02.2025).

4. Вітрик І. Музеї в системі освіти (на досвіді роботи Національного музею історії України). *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи*. Матеріали Другої наук.-практ. конф. Київ, 2014. С. 19–21.
5. Гаврилюк С. Інтеграція музеїв в освітній процес: світові та українські практики. Р. 1. Сучасний музей як соціальний та освітній простір. Матеріали XIV музейного круглого столу з нагоди Міжнародного дня музеїв (17 травня 2024 року). URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/25781/1/4-9.pdf> (дата звернення 03.03.2025).
6. Інтерактивні рішення для музеїв, виставок, інформаційних центрів. URL: <https://surl.li/ptbvkj> (дата звернення 03.01.2025).
7. Ключко Ю. М. Сучасні освітні практики музеїв України. Зб. наук. ст. Київ. 2015. Вип. 14. С. 70 –75.
8. Методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу під час проведення навчальних екскурсій та навчальної практики учнів загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v9-61290-08#Text> (дата звернення 03.02.2025).
9. Музейна педагогіка в умовах воєнного стану. Збірник матеріалів Міжнародного круглого столу. Національний центр «Мала академія наук України». К. 2022. URL: <https://surl.li/uhlgju> (дата звернення 03.02.2025).
10. Норріс Л., Тісдейл Р. Креативність у музейній практиці / пер. з англ А. Коструби, Г. Кузьо, О. Омельчук, Є. Червоного. Київ, 2017. 192 с.
11. Охріменко О., Топольницька Ю. Історія оживає в музеї, або Чи знаєте ви про об'єктоорієнтоване навчання? Нова українська школа. URL: <https://surl.li/frpfzx> (дата звернення 03.02.2025).
12. Панахид Г. Музейна педагогіка: тематичний покажчик літератури. Львів : Вид-во «ЛІГА Львів», 2015. 66 с.
13. Розвиток освіти та залучення громадськості в музеях. Посібник. Берлін: НЕМО – Мережа європейських музейних організацій. 91 с.
14. Сучасні методи роботи музею. Збірник статей. Київ. УКФ. 2020. 195 с.
15. Удовиченко І. Музейна педагогіка: теорія і практика. Наук.-метод. посіб. Київ, 2017. 72 с.

УДК 371.1

Алла Аханова,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається психологічний аспект підготовки вчителя Нової української школи в контексті реформування системи освіти. Зроблено детальний аналіз основних

психологічних характеристик, які повинні бути сформовані у майбутніх учителів для ефективної роботи зі здобувачами початкової освіти в умовах змін. Визначено основні психологічні труднощі, з якими можуть стикатися педагоги в процесі викладання, та обґрунтовано необхідність розвитку емоційної компетентності, стресостійкості й навичок адаптації. Запропоновано практичні рекомендації щодо покращення підготовки майбутніх педагогів у психологічному аспекті.

Ключові слова: психологічний аспект, вчитель, Нова українська школа, підготовка, педагогічна компетентність, емоційна стійкість, педагогічна адаптація.

Реформа Нової української школи передбачає не лише оновлення змісту освіти, а й радикальні зміни у підходах до навчання та виховання. Відповідно до нових вимог, педагог має стати не тільки носієм знань, а й моделлю для учня, наставником, який здатний зрозуміти, підтримати й направити. Психологічний аспект підготовки вчителя, його емоційна стійкість, комунікативні навички та здатність до адаптації в умовах постійних змін стали визначальними для успішної реалізації цих вимог. За результатами багатьох досліджень, психоемоційна підготовленість майбутніх педагогів часто залишається на недостатньому рівні. Це стає однією з основних причин, чому новий підхід до освіти не завжди реалізується на практиці.

У теоретичній площині підготовка вчителя Нової української школи вимагає зміни традиційних підходів, зокрема в аспекті психологічної готовності. Теоретичні дослідження цієї проблеми показують, що для успішної педагогічної діяльності майбутній вчитель повинен володіти низкою ключових психологічних якостей, серед яких емоційна стійкість, здатність до саморегуляції та адаптації до нових умов [1].

Особливу увагу вчені приділяють емоційному інтелекту педагога. Згідно з дослідженнями, емоційна стійкість учителя є важливою умовою для ефективної роботи з дітьми, адже від рівня стресостійкості педагога залежить його здатність до підтримки емоційного клімату в класі та забезпечення комфортного освітнього середовища [2]. Ключовою є також здатність педагога ефективно управляти стресом, адже освітній процес часто супроводжується емоційними викликами, що безпосередньо впливають на психоемоційний стан вчителя [3].

Дослідження також підкреслюють важливість формування у майбутніх педагогів навичок конструктивного спілкування з учнями, батьками та колегами. У контексті НУШ важливими є комунікативні та педагогічні навички, здатність до організації інтерактивних форм навчання та підтримка позитивної атмосфери в класі [4].

На основі теоретичних досліджень можна зробити висновок, що для ефективної підготовки педагогів у психологічному аспекті необхідно розробити систему практичних тренінгів, спрямованих на розвиток емоційної стійкості, стресостійкості та комунікативних навичок. Зокрема, важливо включити у навчальні програми педагогічних закладів практичні заняття, на яких майбутні вчителі зможуть опановувати техніки саморегуляції та методи ефективного управління емоціями.

У дослідженні було розглянуто чотири ключові аспекти емоційної

стійкості студентів. Перше питання стосувалося рівня стресу, який здобувачі освіти відчують під час навчання чи в умовах змін, із варіантами відповідей: високий, помірний, низький, не відчуваю. Друге питання визначало рівень стресостійкості, ставлячи акцент на частоті відчуття емоційного вигорання в процесі навчання (часто, іноді, рідко, ніколи). Третє питання стосувалося навичок подолання стресу, а саме, чи володіють студенти ефективними методами для цього (так, повністю; частково; ні, не володію). Останнє питання було спрямоване на оцінку комунікативних навичок студентів для спілкування з здобувачами початкової освіти та їхніми законними представниками, з варіантами оцінки: відмінно, добре, середньо, погано.

Результати анкетування показали, що 75% студентів визнали важливість психологічної підготовки для їх майбутньої професії, однак 60% респондентів зазначили, що не мають достатніх навичок управління емоціями в стресових ситуаціях. Крім того, 52% майбутніх педагогів відчувають невпевненість у спілкуванні з законними представниками здобувачів початкової освіти, що свідчить про потребу в удосконаленні освітніх програм в контексті розвитку комунікативних навичок майбутніх педагогів.

Ці результати підтверджують необхідність удосконалення психологічної підготовки студентів педагогічних спеціальностей через включення практичних тренінгів і занять з розвитку емоційної стійкості та стресостійкості. Враховуючи визначене, пропонується ряд рекомендацій щодо вдосконалення психологічної підготовки майбутніх педагогів:

1. Впровадження тренінгів із розвитку емоційного інтелекту та стресостійкості. Тренінги повинні включати вправи для розпізнавання та контролю емоцій, а також методи зниження стресу.

2. Залучення практичних психологів до навчального процесу майбутніх учителів. Практичні психологи можуть проводити семінари та індивідуальні консультації для студентів, що дозволить зменшити рівень емоційного вигорання та підвищити рівень емоційної стійкості.

3. Інтерактивні методи навчання. Використання рольових ігор, кейс-стаді та симуляційних вправ дозволить майбутнім педагогам на практиці відпрацьовувати навички комунікації та ефективної взаємодії зі здобувачами початкової освіти та їхніми законними представниками.

4. Курси з саморегуляції та психологічної стійкості в рамках педагогічної освіти. Включення курсів з особистісного розвитку та психології дозволить студентам навчитися ефективно керувати емоціями і мінімізувати стрес.

Психологічна підготовка вчителів Нової української школи є важливою складовою успішної реалізації освітніх реформ. Виявлені в результатах дослідження проблеми стресостійкості, емоційної стійкості та комунікативних навичок вказують на необхідність комплексної зміни в підготовці педагогів. Зокрема, важливим є створення умов для розвитку емоційного інтелекту студентів, впровадження тренінгів і практичних занять, що допомагають не лише подолати стресові ситуації, але й формувати стійкість до професійних викликів. Враховуючи постійні зміни в освітній системі, психологічна готовність педагогів

до адаптації є необхідною умовою для їхнього професійного зростання та ефективності.

Література

1. Гончаренко С. А. Психологія в освіті: монографія. Київ : Либідь, 2006. 320 с.
2. Ковальчук Т. І. Психологічні основи професійної діяльності вчителя : монографія. Харків : Основа, 2018. 275 с.
3. Лебедєва О. В. Психологічні аспекти стресостійкості вчителя Нової української школи: монографія. Київ : Вища школа, 2019. 300 с.
4. Матвієнко О. М. Педагогічна адаптація майбутніх учителів до професійної діяльності: монографія. Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 2017. 280 с.
5. Петрів М. І. Психологія професійної діяльності вчителя: навч. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2014. 210 с.
6. Сидоренко І. А. Комунікативні навички майбутнього вчителя в умовах НУШ: навч. посіб. Одеса : Вид-во ОНУ, 2020. 190 с.
7. Шевченко Л. С. Психологічна стійкість педагогів як складова їх професійної готовності: монографія. Черкаси : ЧНУ, 2021. 210 с.

УДК: 37.01: 37.018.3

Анастасія Веснянка,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

ОСВІТА ЯК ПРОСТІР ЗМІН: СИНЕРГІЯ ВОЛОНТЕРСТВА, ТВОРЧОСТІ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Стаття розглядає роль освіти як простору для змін, де синергія волонтерства, творчості та громадянської відповідальності є рушійними силами. Зокрема, акцентується увага на волонтерській діяльності студентів, творчих ініціативах і важливості громадянської відповідальності для сталого розвитку суспільства.

Ключові слова: *освіта, волонтерство, творчість, громадянська відповідальність, сталий розвиток, студенти, ініціативи, соціальні зміни, активна громадянська позиція, синергія.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Освіта, як основний механізм формування сучасного суспільства, має значний потенціал для ініціації змін на всіх рівнях – індивідуальному, соціальному та державному. В умовах швидких соціальних та культурних змін важливо розглядати освіту не лише як процес передачі знань, але й як простір для формування громадянської активності, волонтерської діяльності та творчого потенціалу молоді. Синергія волонтерства, творчості та громадянської відповідальності дозволяє втілювати інноваційні ідеї, створювати нові моделі соціальної взаємодії, сприяти розбудові громадянського суспільства.

Короткий аналіз досліджень цієї теми. Наукові дослідження цієї проблеми виявляють важливість активної участі студентської молоді у волонтерських та громадських ініціативах. Дослідження доводять, що така діяльність не лише формує особистість, але й сприяє розвитку її соціальної відповідальності. Водночас творчість як механізм змін в освіті має чітко виражену здатність об'єднувати людей для вирішення важливих соціальних проблем. Багато дослідників зазначають, що саме через синергію різних форм діяльності можна досягти максимального впливу на розвиток суспільства. Громадянська відповідальність молоді, у свою чергу, має вирішальне значення для сталого розвитку демократичного суспільства, що вимагає високої свідомості та активної участі у суспільних процесах.

Мета розвідки. Метою цієї роботи є дослідження синергії волонтерства, творчості та громадянської відповідальності в освіті як важливих факторів, що сприяють зміні суспільних норм та освітніх практик, а також надання практичних рекомендацій щодо посилення цієї синергії через конкретні ініціативи студентів, зокрема в рамках Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж».

В умовах сучасних соціальних, економічних та культурних змін, освіта набуває нових функцій у суспільстві. Вона є не лише процесом передачі знань, а й простором для формування активної, творчої та свідомої особистості, готової до змін. Важливим аспектом цього процесу є синергія волонтерства, творчості та громадянської відповідальності, які розвивають окремі якості молодих людей, стають рушієм змін у суспільстві та освітньому середовищі.

Саме синергія цих трьох складових дає можливість досягти значно більшого ефекту, ніж кожен з елементів окремо. Залучення молоді до волонтерських ініціатив і творчих проєктів не тільки збагачує її досвід, а й сприяє розвитку соціальної свідомості, громадянських компетентностей і впливу на зміни в освіті та суспільстві. Громадянська відповідальність, в свою чергу, виступає основою для активної участі студентів у різноманітних соціальних ініціативах і проєктах, що сприяють розвитку громади та соціальних інститутів. Тому важливо досліджувати взаємодію цих аспектів і їхній вплив на розвиток освіти, зокрема через призму діяльності студентів та молоді в Україні [2].

В умовах великої війни в Україні волонтерська діяльність стала важливим елементом підтримки державних зусиль та забезпечення потреб громадян. Особливої ваги набувають ініціативи молоді, серед яких студенти вносять значний внесок через активну участь у допомозі військовим, медичним закладам, а також постраждалим у результаті бойових дій. Волонтерство в умовах війни стає не лише актом солідарності, а й механізмом мобілізації суспільних ресурсів, сприяючи соціальній згуртованості та ефективному вирішенню гуманітарних проблем.

Волонтерська діяльність є важливим інструментом формування соціально відповідальної особистості, яка сприяє розвитку таких якостей, як альтруїзм, організаторських здібностей, а також уміння працювати в команді та адаптуватися до швидко змінюваних умов. У контексті освіти волонтерство

надає можливість студентам здобути практичний досвід, що є важливим доповненням до академічної підготовки. Завдяки залученню молоді до волонтерських ініціатив формується свідомість громадян, які здатні активно діяти на користь розвитку суспільства [3].

Студенти Луцького педагогічного коледжу активно залучені до волонтерської діяльності як у стінах закладу освіти, так і поза його межами. Вони ініціюють та беруть участь у численних проєктах, що охоплюють організацію гуманітарної допомоги, благодійних акцій та культурних заходів, спрямованих на підтримку осіб, постраждалих від війни.

Особливе значення має діяльність студентського самоврядування коледжу, зокрема студентської ради, яка є ініціатором та організатором низки благодійних заходів. Серед них – благодійні забіги, кіноперегляди, ярмарки, а також традиційні акції, пов'язані з відвідуванням дитячих будинків з нагоди новорічних свят. Студентська рада також організовує закупівлю автомобілів та дронів для сил оборони України, що здійснюється спільно з викладачами коледжу. Важливою частиною діяльності є підтримка дітей внутрішньо переміщених осіб. У перші місяці повномасштабної війни гуртожиток коледжу став притулком для внутрішньо переміщених осіб, де студенти допомагали дітям, навчаючи їх української мови, а також забезпечували необхідними речами, такими як одяг і харчування.

Студентський клуб «Всесвіт» активно організовує літературно-мистецькі імпрези для воїнів, які проходять реабілітацію, таким чином підтримуючи моральний дух військових. Участь у таких заходах дозволяє студентам не лише виражати свою підтримку, а й сприяти відновленню культурної та духовної цінності в умовах війни. Активна участь у благодійних акціях, поетичних виступах та культурних заходах свідчить про важливість ролі студентів у розвитку громадянської відповідальності та волонтерства, що має позитивний вплив як на їхнє особисте становлення, так і на підтримку соціальних змін у суспільстві.

У контексті волонтерської діяльності в освіті важливими є зміни в законодавстві, які регулюють волонтерство в освітньому середовищі. Згідно з новими положеннями закону про волонтерство, важливою є можливість визнання результатів волонтерської діяльності студентів за практику, якщо це волонтерство відповідає наряду навчання. Це дає можливість студентам отримувати офіційне підтвердження своєї участі в волонтерських ініціативах через видачу документа, що підтверджує участь у волонтерській діяльності від громадської, благодійної чи волонтерської організації [1].

Крім того, волонтерський досвід може бути використаний при вступі до інших закладів вищої освіти через включення цього досвіду до мотиваційного листа, що значно підвищує шанси абітурієнтів на успішний вступ. Закон також зобов'язує керівників закладів освіти сприяти розвитку волонтерських ініціатив та залученню студентів до волонтерської діяльності, що сприятиме формуванню активної громадянської позиції серед молоді та розвитку демократичних процесів у суспільстві [1].

У сучасних умовах розвитку вищої освіти в Україні грантова діяльність стає ключовим інструментом підтримки інноваційних ініціатив, фінансування наукових досліджень, академічної мобільності та модернізації освітніх процесів [2]. Особливого значення вона набуває на рівні закладів вищої освіти, зокрема в Луцькому педагогічному коледжі, де поступово відкриваються нові можливості для залучення ресурсів на реалізацію освітніх проєктів.

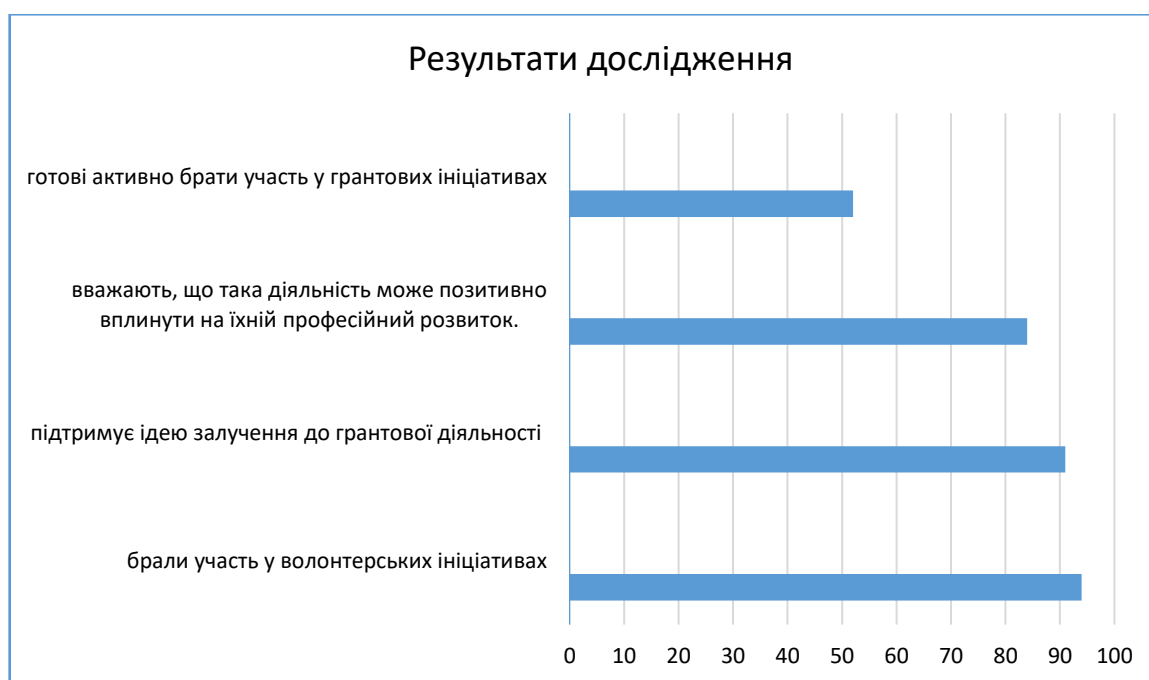
Паралельно з розвитком волонтерського руху в освіті дедалі більшої ваги набуває грантова діяльність. Важливу роль у цьому відіграють партнерства із громадськими організаціями та міжнародними фондами. Одним із таких партнерів Луцького педагогічного коледжу є громадська організація «Вектор освітніх змін», яка підтримує освітні ініціативи та допомагає викладачам і студентам залучати фінансування для реалізації інноваційних проєктів. Спільна робота з цією організацією дозволяє отримувати практичні навички у створенні грантових заявок, а також розширює можливості для міжнародної співпраці [2].

Крім того, участь у менторських програмах, таких як програма Центру демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ), сприяє розвитку управлінських навичок у сфері освіти та допомагає формувати компетентних лідерів освітніх реформ. У цьому контексті розвиток грантової діяльності в Луцькому педагогічному коледжі є важливим кроком у формуванні громадської відповідальності студентів та викладачів. Це не лише відкриває нові можливості для залучення додаткових ресурсів на освітні проєкти, а й сприяє формуванню активної громадянської позиції студентів, що є важливою складовою їхнього професійного та особистісного розвитку.

Вивчаючи питання розвитку волонтерської діяльності та грантових ініціатив в Луцькому педагогічному коледжі, було проведено дослідження серед студентів факультету початкової освіти та фізичної культури. Мета дослідження – визначити рівень зацікавленості студентів у волонтерській діяльності та грантових ініціативах, а також з'ясувати оцінку їхнього ставлення до участі у таких проєктах, які реалізуються на рівні освітнього закладу. Для реалізації цієї мети було проведено анкетування серед студентів факультету початкової освіти та фізичної культури. Загальна кількість респондентів становила 117 осіб.

Анкета включала ряд питань, які допомогли зібрати інформацію про рівень участі студентів у волонтерських ініціативах, а також про їхню готовність до участі у грантовій діяльності. Зокрема, запитували про участь у благодійних акціях, допомогу ветеранам, соціальні проєкти, а також ставлення до залучення студентів до грантових програм. Окремо було розглянуто питання, чи вважають студенти, що участь у таких ініціативах може допомогти їм у кар'єрному рості.

Результати дослідження свідчать про значний інтерес студентів до волонтерської та грантової діяльності. З 117 опитаних студентів 94 (80%) брали участь у різноманітних волонтерських ініціативах, а 91 (78%) підтримують ідею залучення студентів до грантової діяльності. Водночас 84 (72%) респондентів вважають, що така діяльність може позитивно вплинути на їхній професійний розвиток, проте лише 52 (44%) заявили про готовність активно брати участь у грантових ініціативах за умови надання відповідної підтримки.



Аналіз отриманих даних показує, що студенти загалом позитивно ставляться до волонтерства та грантової діяльності, але для їхньої активної участі необхідно створити відповідні умови та забезпечити підтримку з боку навчального закладу. Враховуючи ці результати, доцільно розвивати програму навчання і супроводу грантової діяльності, а також впроваджувати додаткові заходи для залучення студентів до освітніх проєктів через організацію тренінгів, семінарів і практичних майстеркласів.

Отримані результати відкривають нові перспективи для розвитку грантової діяльності та волонтерства серед студентів Луцького педагогічного коледжу, що безпосередньо впливає на якість освітнього процесу. Визначення студентських пріоритетів у цих сферах дозволяє сформулювати ефективні стратегії їхнього залучення до ініціатив. Зокрема, на основі отриманих даних можна сприяти розвитку грантової активності через організацію спеціалізованих тренінгів, семінарів і майстеркласів, що допоможе підвищити рівень їхньої готовності до участі в міжнародних грантових програмах.

З огляду на виявлені потреби та інтереси студентів, варто розглянути можливість включення практичних елементів грантової діяльності до навчального процесу, наприклад, через практики чи курсові проєкти, пов'язані з підготовкою грантових заявок або розробкою освітніх ініціатив. Студенти, які брали участь у волонтерських ініціативах, можуть бути заохочені до написання мотиваційних листів або проєктів, що включають їхній волонтерський досвід, що, в свою чергу, сприятиме розвитку їхнього професійного потенціалу та покращить шанси на вступ до закладів вищої освіти.

Важливою складовою є також активізація роботи з громадськими організаціями та партнерами для розширення можливостей грантової підтримки, що дозволить організувати спільні ініціативи та залучити додаткові ресурси для розвитку студентських грантів. Це сприятиме не лише покращенню академічної

мобільності, а й розвитку соціальної відповідальності серед студентів, що є невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу.

Таким чином, впровадження результатів дослідження в освітній процес має на меті не лише підтримку існуючих ініціатив, а й створення нових можливостей для студентів, що дозволить їм активно брати участь у грантових програмах і волонтерських проєктах, що відповідатиме сучасним вимогам освіти.

Проведене дослідження продемонструвало значну важливість інтеграції волонтерства, творчості та громадянської відповідальності в освітній процес, оскільки ці аспекти формують сучасну соціальну та освітню реальність. Синергія цих елементів є важливим фактором розвитку громадянського суспільства та позитивних соціальних змін, допомагає формувати у студентів не лише професійні навички, а й соціальну свідомість, етичні принципи та активну громадянську позицію. Завдяки такій взаємодії, суспільство отримує нове покоління активних громадян, готових до змін і вдосконалення соціальних інститутів.

Загальний висновок дослідження свідчить, що синергія волонтерства, творчості та громадянської відповідальності є необхідною умовою розвитку сучасної освітньої системи та громадянського суспільства. Ці три аспекти доповнюють один одного, створюючи середовище, яке дозволяє студентам не лише отримувати знання, але й формувати активну життєву позицію, орієнтовану на соціальні зміни та відповідальність перед суспільством. Інтеграція цих аспектів в освітній процес є важливим кроком до розвитку більш відповідального, активного та свідомого покоління, здатного до позитивних змін у суспільстві.

Література

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння розвитку волонтерства серед здобувачів освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4186-20#Text> (дата звернення: 25.02.2025).
2. Освіта як інструмент соціальних змін. URL: <https://www.prostir.ua/?news=osvita-yak-instrument-sotsialnyh-zmin> (дата звернення: 25.02.2025).
3. Як зробити волонтерство частиною освітнього процесу. URL: <https://surl.li/emkqwt> (дата звернення: 25.02.2025).

УДК 378.147:316.77-057.875

Ольга Галан,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ТОВАРИСТВА ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ

СТУДЕНТСЬКИХ ПРОЄКТІВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У статті досліджено педагогічний потенціал національно-культурних товариств як платформи для реалізації студентських проєктів із міжкультурної взаємодії. Розкрито освітню цінність співпраці студентів педагогічних коледжів із представниками національно-культурних товариств. Проаналізовано основні методи організації проєктної діяльності та їх вплив на формування міжкультурної компетентності майбутніх педагогів. Представлено практичні рекомендації щодо створення студентських проєктів, орієнтованих на розвиток толерантності та соціальної згуртованості в освітньому середовищі.

Ключові слова: міжкультурна взаємодія, національно-культурні товариства, проєктна діяльність, майбутні педагоги, толерантність, полікультурне середовище.

У сучасних умовах зростання культурного розмаїття, глобалізації та посилення міжетнічних контактів особливої актуальності набуває проблема формування міжкультурної компетентності майбутніх педагогів. Україна як поліетнічна держава створює унікальні умови для реалізації освітніх ініціатив, спрямованих на розвиток толерантності, культурного діалогу та поваги до різноманіття. У зв'язку з цим співпраця студентів педагогічних закладів освіти з національно-культурними товариствами розглядається як ефективний ресурс формування міжкультурної компетентності у процесі професійної підготовки.

Метою дослідження є обґрунтування педагогічного потенціалу національно-культурних товариств як платформи для реалізації студентських проєктів із міжкультурної взаємодії.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні засади міжкультурної взаємодії у педагогічній діяльності.
2. Дослідити діяльність національно-культурних товариств як освітнього ресурсу.
3. Розробити рекомендації щодо організації студентських проєктів на базі національно-культурних товариств з урахуванням професійної підготовки майбутніх педагогів.

Методологічну основу дослідження складають міждисциплінарний підхід, що поєднує педагогічні, соціологічні та культурологічні аспекти; діяльнісний підхід, який орієнтує студентів на активну взаємодію з національно-культурними товариствами; а також особистісно орієнтований підхід, що враховує індивідуальні потреби та інтереси студентів у процесі проєктної діяльності.

Міжкультурна компетентність у педагогічній діяльності розглядається як комплекс знань, умінь і ставлень, які забезпечують ефективну взаємодію з представниками різних культур. Вона ґрунтується на засадах культурної чутливості, рефлексії, відкритості та емпатії. На думку сучасних дослідників, міжкультурна компетентність охоплює такі компоненти: когнітивний (знання про інші культури), емоційно-ціннісний (повага, толерантність), поведінковий (вміння будувати комунікацію), рефлексивний (усвідомлення власної культурної ідентичності).

У професійній підготовці педагогів важливим є не лише вивчення культурних особливостей, але й формування здатності до управління конфліктами, медіації, соціальної фасилітації. В умовах класу або громади педагог має не просто інформувати, а створювати безпечне освітнє середовище для культурного діалогу. Це вимагає від викладача знань з етнопедагогіки, етнопсихології, соціальної антропології.

Міжкультурна компетентність в освітньому контексті передбачає також розвиток здатності до критичного мислення, уміння аналізувати стереотипи, формувати навички міжособистісної комунікації в полікультурному середовищі. Таким чином, міжкультурна взаємодія у педагогіці – це не лише обмін знаннями, а й ціннісна практика співіснування у різноманітті.

Національно-культурні товариства є добровільними громадськими об'єднаннями, що створюються представниками національних меншин з метою збереження та розвитку своєї культури, мови, традицій. Згідно з Енциклопедією історії України, їх функціонування в Україні має глибокі історичні корені та охоплює як культурно-просвітницьку, так і соціальну діяльність [1, с. 105].

У сучасному контексті такі товариства є важливими партнерами у сфері неформальної та громадянської освіти. Вони проводять культурні фестивалі, майстеркласи, виставки, конференції, просвітницькі заходи, які можуть стати практичним полем для залучення студентської молоді до міжкультурної взаємодії. Особливе значення має їхня роль у збереженні міжетнічної злагоди, популяризації принципів демократії та взаємоповаги.

Залучення студентів до співпраці з національно-культурними товариствами дозволяє їм безпосередньо ознайомитися з культурними кодами інших народів, здобути досвід комунікації, подолання бар'єрів, розвинути емпатію. Участь у таких заходах сприяє формуванню соціальної активності, громадянської свідомості, відповідальності за підтримку міжкультурного діалогу у громаді.

Найбільший ефект в освітньому процесі забезпечують такі методи, як групова робота, біографічний метод, моделювання реальної ситуації, конструювання професійного діалогу в полікультурному середовищі, вправи на культурну сенсibilізацію, аналіз міжкультурних ситуацій, рольові та ділові ігри, дискусії, аналіз управлінських ситуацій [3, 21].

Організація студентських ініціатив на базі національно-культурних товариств потребує системного підходу. У цьому контексті доцільним є поєднання освітніх, культурних та соціальних завдань. Основні компоненти ефективної проектної діяльності включають:

- цілепокладання – визначення мети проєкту з урахуванням як освітнього, так і соціокультурного виміру (наприклад, сприяння інтеграції нацменшин, формування толерантного середовища в освітньому закладі);
- партнерство – залучення представників національно-культурних товариств у якості менторів, лекторів, організаторів спільних подій;
- інтеграція в навчальний процес – проєкти можуть бути частиною навчальних дисциплін або факультативних курсів із міжкультурної освіти;

- цифровізація – використання онлайн-форматів (відеоісторії, подкасти, сторітелінг, віртуальні екскурсії) для залучення ширшої аудиторії;
- рефлексія – ведення щоденників досвіду, анкетування, участь у круглих столах і форумах за результатами реалізованих ініціатив.

Важливим напрямом також є створення етнокультурних клубів, мультимедійних лабораторій, випуск інформаційних бюлетенів про культуру національних меншин, які стають своєрідними хабами міжкультурного розвитку в освітньому середовищі.

Ефективність міжкультурної освіти забезпечується застосуванням таких педагогічних підходів:

- діяльнісний підхід – активна участь студентів у підготовці та реалізації міжкультурних ініціатив;
- особистісно орієнтований підхід – врахування рівня толерантності, мотивації, досвіду студента;
- інтерактивні методи навчання – аналіз кейсів, моделювання культурних ситуацій, дебати, рольові ігри;
- міждисциплінарність – інтеграція знань з педагогіки, психології, культурології, соціології [4].

Ці підходи забезпечують створення умов для глибокого занурення у тему, підвищують мотивацію та сприяють практичному застосуванню знань.

Співпраця з національно-культурними товариствами є ефективною формою розвитку міжкультурної компетентності майбутніх педагогів. Вона дозволяє поєднати теоретичну підготовку з практикою соціального діалогу, формувати громадянську відповідальність, комунікативну гнучкість та здатність працювати в багатокультурному середовищі.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку індикаторів ефективності міжкультурної освіти, створення онлайн-ресурсів з культурної просвіти, залучення студентської молоді до міжнародних проєктів, реалізованих за участю громадських організацій.

Література

1. Овчаренко В. П., Овчаренко П. Д. Товариства національно-культурні в Україні. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Ін-т історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2013. Т. 10 : Т–Я. С. 105 URL: <https://surl.lu/alhmre>
2. Сніца Т. Міжкультурна комунікація як суспільний феномен. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2014. Вип. III. С. 146–153. URL: <https://surl.li/cexkll>
3. Томашевська І. Формування міжкультурної компетентності: проблеми використання інноваційних методів навчання. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2023. Вип. 6. С. 19–23. URL: <https://surl.li/fgzvsvd>
4. Човрій С. Ю. Формування міжкультурної компетентності майбутніх педагогів в умовах поліетнічного регіону. *Наука майбутнього: зб. наук. пр. студентів, аспірантів та молодих учених* / гол. ред. колегії В. В. Гоблик; заст.

гол. ред. Т. І. Молнар. Мукачево : РВВ МДУ, 2020. Вип. 2(6). С. 177–183. URL: <https://surl.li/ywsiik>

УДК 37.015.31:323.1-043.83

Галина Голя,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

У статті розглянуто актуальну проблему формування національної ідентичності здобувачів освіти в умовах сучасної України. Визначено поняття «національна ідентичність», обґрунтовано її важливість для молоді. Проаналізовано фактори, які впливають на формування національної ідентичності та подано рекомендації щодо її ефективного формування в умовах освіти.

Ключові слова: національна ідентичність, здобувачі освіти, особистісне становлення, українська молодь.

В умовах найскладнішого для всіх українців часу – повномасштабної війни росії проти України – усе більшої актуальності набуває проблема формування національної ідентичності дітей і молоді, зокрема для формування у молодого покоління почуття спільної відповідальності за долю української держави та готовності її захищати. Національна ідентичність є одним із ключових аспектів суспільного розвитку та особистісного становлення, оскільки вона визначає зв'язок людини з культурою, історією та традиціями її народу. У сучасній освіті особлива увага приділяється формуванню національної ідентичності здобувачів освіти як основи для виховання патріотизму, громадянської свідомості та культурного самовизначення.

Національна ідентичність є багатовимірним поняттям, що охоплює усвідомлення своєї належності до певної національної спільноти, прийняття її цінностей, традицій та культурних надбань. На думку українського психолога Г. О. Балла, національна ідентичність формується через поєднання когнітивних, емоційних і поведінкових компонентів [1]. Вона має бути інтегрованою в освітній процес через навчальні програми, позакласну діяльність та виховні заходи.

Прагнення українців жити, працювати, виховувати своїх дітей у вільній, незалежній, сильній, багатій країні, яка прагне до мирного співіснування у співдружності європейських країн актуалізує питання пріоритетів у освіті та вихованні, враховуючи реалії сьогоденних подій.

Як зазначається у Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022 р.) Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення

для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку. В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз, і водночас, великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу є визначення нової стратегії виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави [2].

Відповідно до Професійного стандарту «Вчителя закладу загальної середньої освіти» (затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 р. №1225) мета професійної діяльності вчителя полягає в організації навчання та виховання здобувачів освіти під час здобуття освіти шляхом формування у них ключових компетентностей і світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання [4].

Оскільки вчитель є наставником та лідером думок серед підростаючого покоління, то важливим аспектом їхньої професійної підготовки має стати:

- формування національної ідентичності у майбутніх учителів,
- здатність зберігати та примножувати культурну спадщину,
- поширювати цінності українського народу
- плекати їх у своїх вихованців задля розуміння та усвідомлення національної ідентичності.

Останніми роками в Україні активно переглядається державна політика відповідною до сучасних викликів, а особливості формування національної ідентичності та патріотизму відображено у низці законів та нормативно-правових актах, якими повинен керуватися викладач закладу освіти під час здійснення освітньої та позааудиторної діяльності.

Сучасні освітні заклади стикаються з низкою викликів у процесі формування національної ідентичності:

- **глобалізація**, яка сприяє розмиванню національних кордонів і культурної унікальності;
- **інформаційний вплив**, що може спричиняти зміщення акцентів у бік інших культур та зменшення інтересу до власної історії;
- **багатокультурне середовище**, де важливо знайти баланс між повагою до інших культур та збереженням національної ідентичності.

Варто зазначити, що сучасна українська молодь демонструє помітний інтерес і активну позицію щодо національної ідентичності та патріотизму, що спостерігається під час реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти. Беззаперечним фактом є те, що нині здобувачів освіти, окрім нормативних історичних дисциплін («Історія українського державотворення», «Історії України», «Історії та культури України»), цікавлять вибіркові дисципліни, що спрямовані на формування громадянських компетентностей, серед яких: «Національно-патріотичне виховання у спорті», «Культурно-краєзнавчі технології», «Медіаграмотність вихователя ЗДО».

Освітній процес є провідним механізмом формування національної ідентичності, оскільки через нього здобувачі освіти отримують знання про історію, культуру, традиції свого народу та державні символи. У цьому контексті важливим є:

- **історична освіта**, що сприяє формуванню уявлення про історичний шлях нації та її роль у світовій історії;
- **мовна освіта**, яка забезпечує розвиток української мови як основного засобу комунікації та носія національної культури;
- **естетичне виховання**, що формує здатність цінувати мистецтво, музику та літературу як невід’ємні складові національного надбання.

Важливу роль у цьому процесі відіграють також педагоги, які повинні бути носіями національних цінностей та сприяти їх передачі здобувачам освіти.

Формування національної ідентичності є одним із ключових завдань сучасної освіти. Воно сприяє вихованню свідомих громадян, які шанують свою культуру та традиції, здатні зберігати та примножувати національні цінності. Успіх цього процесу залежить від інтеграції національно-патріотичного виховання у всі аспекти освітньої діяльності та активної співпраці між педагогами, батьками й громадою [3].

Для успішного формування національної ідентичності в освітньому середовищі необхідно: розробити інтегровані навчальні програми, які поєднують знання з історії, культури та громадянської освіти; активно впроваджувати сучасні педагогічні технології, зокрема проєктне навчання, яке сприяє усвідомленню власного внеску у збереження національних цінностей; забезпечити професійний розвиток педагогів у напрямку національно-патріотичного виховання.

Література

1. Балл Г. О. Психологія особистості: концепції, методи, перспективи. Київ : Вища школа, 2012. 342 с.
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затверджена наказом МОНУ від 06 червня 2022 року № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 20.02.2025).
3. Кравченко В. І., Лебединцева О. І. Національна ідентичність у контексті освітніх реформ. *Versus*. 2015. № 1. С. 99-105.
4. Професійний стандарт Вчителя закладу загальної середньої освіти, затверджений Наказом МОНУ від 29.08.2024 р. № 1225. URL: <https://surl.li/nzsryq> (дата звернення: 20.02.2025).
5. Савченко О. Я. Виховання громадянина: теорія і практика. Київ : Освіта, 2010. 260 с.

УДК 373.3

Наталія Денисенко,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,
м. Луцьк

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Стаття досліджує проблему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи з молодшими школярами. Розглядаються основні підходи до формування здоров'язбережувальної компетентності, аналізуються існуючі методики навчання, а також визначаються ключові проблеми та перспективи вдосконалення підготовки педагогічних кадрів. У статті представлено результати дослідження рівня готовності здобувачів освіти спеціальності 014.11 Середня освіта. Фізична культура до організації оздоровчої діяльності в Новій українській школі, а також розроблено рекомендації щодо покращення освітнього процесу у цій сфері.

Ключові слова: підготовка, учителі фізичної культури, оздоровча робота, молодші школяри, здоров'язбереження, інноваційні методики.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи з молодшими школярами є одним із пріоритетних напрямів розвитку педагогічної освіти. В умовах сучасного суспільства, коли рівень фізичної активності дітей суттєво знижується, а кількість хронічних захворювань зростає, важливість професійної підготовки педагогів до формування культури здорового способу життя в здобувачів початкової освіти набуває особливого значення. Вчитель фізичної культури має не лише навчати дітей основним руховим навичкам, а й формувати у них позитивне ставлення до занять спортом, виховувати мотивацію до фізичної активності, а також володіти методиками профілактики захворювань та корекційної роботи [2].

Важливим аспектом підготовки педагогів є впровадження здоров'язбережувальних технологій у освітній процес. Це включає використання методик релаксації, дихальних вправ, корекційних програм для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату, а також адаптацію фізичних навантажень відповідно до індивідуальних потреб кожної дитини. Крім того, сучасний підхід до фізичного виховання передбачає інтеграцію елементів оздоровчої гімнастики, йоги, кінезіотерапії, а також використання ігрових методик для підвищення мотивації молодших школярів до занять фізичною активністю [3].

Відомо, що підготовка майбутніх учителів фізичної культури повинна базуватися на комплексному підході, що поєднує теоретичну підготовку з практичним досвідом. У роботах Василенка О. С. наголошується, що майбутні вчителі мають оволодівати не лише класичними методиками фізичного виховання, а й новітніми технологіями здоров'язбереження, що базуються на індивідуалізації навчального процесу та застосуванні інтерактивних форм роботи [1].

Сучасні дослідження підкреслюють важливість впровадження методів, спрямованих на розвиток особистісно орієнтованого підходу до навчання. Це передбачає врахування рівня фізичної підготовленості, психоемоційного стану

та мотиваційних чинників кожного здобувача освіти, що дозволяє зробити фізичне виховання не лише ефективним, а й цікавим для школярів. Крім того, практичний досвід відіграє ключову роль у професійному становленні майбутніх учителів, адже тільки через активну взаємодію з молодшими школярами в реальних умовах вони можуть набути необхідних навичок управління освітнім процесом.

Інтеграція інноваційних технологій у підготовку майбутніх учителів фізичної культури також включає використання цифрових засобів навчання, таких як мобільні додатки для відстеження фізичної активності, відеоаналіз техніки виконання вправ та віртуальні тренажери. Це сприяє не лише покращенню фізичної форми здобувачів освіти, а й підвищенню рівня їхньої обізнаності щодо принципів здорового способу життя. Таким чином, комплексний підхід до підготовки майбутніх учителів фізичної культури забезпечує формування висококваліфікованих фахівців, здатних адаптувати освітній процес до потреб сучасного суспільства [1, с. 3].

На основі аналізу наукових джерел та досвіду сучасної педагогічної практики можна стверджувати, що ефективна підготовка майбутніх учителів фізичної культури неможлива без впровадження інноваційних підходів. Зокрема, важливу роль відіграє поєднання традиційних методів навчання із сучасними цифровими технологіями, що дозволяють не лише вдосконалювати фізичну підготовку студентів, а й розвивати їхні професійні компетентності. Для того щоб оцінити рівень впровадження цих підходів у реальну освітню практику, було проведено емпіричне дослідження серед здобувачів освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж».

Дослідження проводилося серед студентів третього та четвертого курсів спеціальності «Середня освіта. Фізична культура». Вибіркову сукупність склали 34 здобувача освіти, які проходили педагогічну практику у школах міста Луцька та Волинської області. Методологія дослідження включала три етапи: анкетування, спостереження за діяльністю студентів під час проведення уроків фізичної культури, а також тестування рівня знань і навичок щодо організації оздоровчої роботи в НУШ.

Перший етап полягав у проведенні анкетування серед майбутніх учителів фізичної культури. У анкеті було запропоновано п'ять основних запитань, спрямованих на визначення рівня знань студентів щодо здоров'язбережувальних технологій та їхньої особистої готовності застосовувати ці знання на практиці, а також на виявлення труднощів, з якими вони стикаються під час педагогічної практики. Анкета включала як питання з кількома варіантами відповідей, так і питання відкритого типу, що дозволило зібрати більш детальну інформацію щодо ставлення студентів щодо роботи з молодшими школярами.

Другий етап дослідження включав спостереження за діяльністю студентів під час проведення уроків фізичної культури у початковій ланці освіти. Під час цього етапу було ігрові технології, чи застосовують вони цифрові засоби навчання, такі як мобільні додатки для відстеження фізичної активності молодших школярів, відеоаналіз техніки виконання вправ. Спостереження

допомогло виявити основні труднощі, з якими стикаються студенти на практиці.

Третій етап передбачав тестування рівня знань студентів щодо організації оздоровчої роботи з молодшими школярами. Тестування охоплювало ключові аспекти здоров'язбереження, зокрема, знання студентами методів адаптаційних вправ до індивідуальних потреб учнів, роботу з дітьми з особливими освітніми потребами, а також застосування нетрадиційних методик оздоровлення.

Результати дослідження показали, що 73,8% студентів мають базові знання про здоров'язбережувальні технології, і лише 30,9% студентів застосовували ці знання на практиці під час педагогічної практики.

Більшість здоюувачів освіти (63,3%) активно використовували мобільні додатки відеоаналізу техніки виконання вправ під час проведення уроків фізичної культури, що свідчить про позитивну тенденцію в інтеграції сучасних технологій в освітній процес НУШ. Крім того, 32,1% студентів успішно використовували віртуальні тренажери та інтерактивні вправи, що також підтверджує прогрес у застосуванні інноваційних методик в роботі з молодшими школярами.

З основних труднощів, з якими стикалися здобувачі освіти, варто відзначити невміння адаптувати вправи до індивідуальних потреб учнів і недостатню підготовку до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Проте ці труднощі виявилися більш характерними для менш досвідчених студентів, які тільки почали свій шлях у педагогічній практиці. 65% студентів зазначили, що вони потребують додаткової практичної підготовки для більш ефективного застосування здоров'язбережувальних технологій.

Отже, згідно з результатами дослідження, більшість студентів успішно адаптували свої знання до реальних умов навчання, активно використовували здоров'язбережувальні технології і відчували себе впевнено у своїх навичках на стадії педагогічної практики. 85,9% респондентів висловили готовність до подальшого вдосконалення своїх практичних навичок і підвищення рівня знань у сфері здоров'язбереження. Тому, хоча окремі труднощі й мали місце, загальний рівень підготовки студентів і застосування інноваційних технологій у процесі фізичного виховання є позитивним і потребує подальшого розвитку і удосконалення в межах освітнього процесу.

Отже, підготовка майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи з молодшими школярами є важливою складовою їх професійної підготовки. Для підвищення ефективності цієї підготовки необхідно розширити практичну складову освітніх програм. Важливо впроваджувати тренінги, майстеркласи і практичні заняття, що дозволяють студентам не лише ознайомитися з теоретичними основами здоров'язбережувальних методик, а й отримати реальний досвід їх застосування. Це дасть змогу майбутнім педагогам краще засвоїти здоров'язбережувальні практики та ефективно застосовувати їх у навчальному процесі.

Крім того, модернізація навчальних дисциплін є необхідною умовою підвищення якості підготовки студентів. Сучасні методики оздоровлення, такі як йога, кінезіотерапія, арттерапія, а також психологічні техніки саморегуляції

повинні бути інтегровані в освітній процес. Оволодіння цими методами сприятиме розвитку у майбутніх учителів фізичної культури комплексного підходу до підтримки фізичного та психічного здоров'я учнів, що є важливою складовою ефективної педагогічної діяльності в умовах Нової української школи.

Збільшення кількості годин педагогічної практики, особливо з акцентом на організацію оздоровчої діяльності, дасть студентам змогу більш глибоко ознайомитися з реальними умовами роботи в школах. Це дозволить їм набути досвіду адаптації фізичних вправ та оздоровчих програм до індивідуальних потреб учнів, зокрема тих, хто має особливі освітні потреби. Практичне застосування отриманих знань під час педагогічної практики є важливою умовою для формування висококваліфікованих фахівців.

Використання цифрових технологій у підготовці педагогів також набуває все більшої актуальності. Запровадження онлайн-курсів, відеоуроків та інтерактивних платформ для самостійного вивчення оздоровчих методик дасть студентам можливість отримати додаткові ресурси для саморозвитку та поглибленого освоєння сучасних методів фізичного виховання.

Таким чином, підготовка майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи є важливою частиною професійної педагогічної освіти. Вдосконалення підходів до формування здоров'язберезувальної компетентності дозволить підвищити якість підготовки фахівців, а також забезпечити ефективну реалізацію оздоровчої діяльності у закладах освіти.

Загалом, підготовка майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи в НУШ вимагає комплексного підходу, що поєднує теоретичну та практичну складову. Підвищення якості навчання, впровадження сучасних методик і використання цифрових технологій є важливими напрямками для підготовки фахівців, здатних ефективно організовувати оздоровчу діяльність у закладах загальної середньої освіти і сприяти розвитку здорового способу життя серед здобувачів початкової освіти.

Література

1. Василенко О. С. Теоретичні основи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи. Київ : Академія педагогічних наук України, 2020.
2. Шпак Л. І. Інноваційні методи фізичного виховання в початковій школі. Київ : Освіта, 2017.
3. Сущенко С. В. Здоров'язбереження в педагогічному процесі: методики та підходи. Київ : Академія педагогічних наук України, 2019.

УДК 377.015.31:172.15

Сергій Домальчук,
ВСП «Любешівський ТФК ЛНТУ»,
селище Любешів

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДНИК

ЗАГАЛЬНОВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ МОЛОДІ

У статті розглянуто особливості національного виховання в умовах професійно-технічних навчальних закладів. Висвітлено основні підходи до формування національної свідомості молоді та окреслено шляхи реалізації виховного процесу.

Ключові слова: національне виховання, виховний процес, національна свідомість, професійно-технічний навчальний заклад, патріотизм, громадянськість, національна самосвідомість, студенти.

Мета дослідження – дослідити особливості формування національної свідомості молоді в професійно-технічних навчальних закладах та визначити ефективні методи національного виховання.

У період становлення і утвердження України як суверенної європейської держави кожен із нас задумується над розвитком національного виховання, яке повинно стати центром для створення майбутнього потенціалу для нової країни. Ми відроджуємо національне виховання, використовуємо й по-новому переосмислюємо здобутки велетнів вітчизняної думки. «Національне виховання, – писала українська громадська, культурно-освітня діячка, педагог Софія Русова (1856–1940), – забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли її творчі сили не будуть покалічені, а, значить, дадуть нові оригінальні, самобутні скарги задля вселюдного поступу: воно через пошану до свого народу виховує в дітях пошану до інших народів...».

Національне виховання – це створена упродовж віків самим народом система поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв та ін., покликаних формувати світоглядну свідомість та ціннісні орієнтації молоді, передавати їй соціальний досвід, надбання попередніх поколінь. Науково обґрунтоване, правильно організоване національне виховання відображає історичну ходу народу, перспективи його розвитку.

Національне виховання нерозривно пов'язане з мовою, історією, культурою, традиціями, обрядами і звичаями народу. Важливо домогтися, щоб кожен учень володів українською мовою, знав історію і культуру українського народу.

Головною метою національного виховання на сучасному етапі є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, своєрідності на основі формування особистісних рис громадянина України, які передбачають національну самосвідомість, розвинуту духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і таланту.

Національне виховання в професійно-технічних навчальних закладах орієнтується на історичні потреби нації, головна серед яких на сучасному етапі – державотворення. Проте загальна мета виховання – залучати молоде покоління до творчої участі у рідній культурі, а через неї також до культури загальнолюдської – залишається основоположною. Бо народ тільки тоді розвине національну зрілість, коли, не втрачаючи своєї національної самозосередженості, спиратиметься на загальнолюдські духовні цінності

(О. Вишневський).

Формування такої риси характеру національно вихованої особистості, як патріотизм, є головним чинником національного світогляду молоді. Від того, наскільки широко патріотичним почуттям буде пройнята молодь, залежить і міцність української держави. Характерні ознаки національно свідомого громадянина:

- розуміння і сприйняття української ідеї;
- сприяння розбудові незалежності України;
- готовність до захисту своєї Батьківщини;
- любов до рідної культури, мови, національних свят і традицій;
- збереження та зміцнення власного здоров'я і здоров'я однолітків.
- дотримання Конституції України, дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи;
- пошана до історичної пам'яті.

Національне виховання ставить за мету прищепити студентам віру в *українську ідею*. В основі української ідеї лежить служіння Україні. Вона втілює прагнення кожного громадянина до державності і соборності через пошану до свого народу, його культури. Українська ідея покликана консолідувати всіх громадян України, незалежно від їхнього етнічного походження, і пов'язана з реалізацією національних інтересів, виконанням вимог, що висувуються державою.

Сприяння розбудові державної незалежності України означає здатність вихованців глибоко пізнавати національно-визвольний, патріотично-державницький дух попередніх поколінь українців, пошану до героїв нації, її народу і культури. А також своєї національної незалежності до рідної землі, свого народу, готовності до трудового й героїчного подвигу в ім'я України.

Готовність до захисту своєї Батьківщини означає вірність українським ідеалам волелюбності, патріотизму, добра, краси, мужності і відваги; глибоке розуміння громадянського обов'язку, який передбачає готовність у будь-який час стати на захист Батьківщини.

Батьківщина для кожного свідомого громадянина не тільки близька, рідна, свята, вона ще й порівнюється з найсвятішим образом – Матір'ю, тому її не вибирають, нею не спекулюють, а захищають до останньої краплі крові.

Любов до рідної культури, мови, національних свят і традицій передбачає залучення дітей до чарівного світу обрядів, звичаїв, традицій українського народу, прищеплення шанобливого ставлення до його культурних надбань.

Збереження та зміцнення власного здоров'я і здоров'я однолітків передбачає озброєння учнів знаннями про роль фізичної культури в житті людини, фізичне і психологічне загартування, дотримання санітарно-гігієнічних норм, режиму праці та харчування, медико-профілактичних порад. Свідомий громадянин дбає про здоров'я своє і однолітків в ім'я процвітання України, її авторитету на світовій арені.

Дотримання Конституції України, дбайливе ставлення до

національних багатств і рідної природи є однією з характерних ознак патріота. Конституція України визначає права й обов'язки громадян нашої держави, основні напрямки побудови демократичного суспільства в Україні. Ознайомлення учнів з правами, свободами, обов'язками, зафіксованими в Основному Законі, збагачують їх громадську свідомість, спонукають до конституційного сприйняття і мислення. У громадянина, який має розвинене почуття законності, викликає протест будь-яке відхилення від Основного Закону.

Пошана до історичної пам'яті відображає тривалий і складний процес історії України.

З точки зору практичного досвіду у викладанні історії, ми намагаємось розширювати світогляд студентів, неодноразово під час занять посилаючись на досягнення та роль саме українських учених у світовій спадщині, використовуючи історичні відомості для зацікавлення студентів темою заняття. Неодноразово, з метою саморозвитку студентів та розширення їх кругозору, даю завдання на створення презентацій та історичних повідомлень, оскільки саме на історичних прикладах формується правильне уявлення про необхідність знань задля розвитку своєї держави.

У коледжі проводиться ряд виховних заходів національного спрямування. Уже стало традицією, що на святі Першого дзвоника та Дня знань студенти Любешівського технічного фахового коледжу Луцького НТУ, їх батьки, викладачі й технічні працівники завжди одягають українське вбрання, тримають українську символіку, виконують гімн України.

Загальнонаціональна хвилина мовчання проводиться щодня о 9:00 годині за співвітчизниками, загиблими внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, з метою вшанування світлої пам'яті, громадянської відваги та самовідданості, сили духу, стійкості та героїчного подвигу воїнів, полеглих під час виконання бойових завдань із захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України, мирних громадян, які загинули внаслідок збройної агресії російської федерації проти України.

У рамках акції «Допоможи Захиснику» студенти, викладачі коледжу і технічні працівники організовано взяли участь, зібравши матеріальні та грошові кошти для любешівців, що виконують бойові завдання із захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України.

Педагоги сприяють формуванню національної свідомості, людської гідності, прищеплюють любов до рідної землі, народу. З цією метою проводять виховні заходи до Дня української мови, Дня соборності України, до Дня захисника і захисниці України, який вдруге країна святкувала 1 жовтня під гаслом «Сила нескорених». Саме Покрова Пресвятої Богородиці – ще з козацьких часів був святковим днем захисників Вітчизни. Паралельно з виховними заходами проводяться і «козацькі забави», під час яких студенти демонструють спритність, швидкість та сміливість.

За більш ніж тисячолітню історію України, заповнену трагедіями і тріумфами, мінялися назви держави, перейменовувалися вулиці, міста і селища, вводились державні свята, але завжди було, є і буде для всіх нас святим і

незмінним, рідним і близьким, трепетним поняття Батьківщина, Вітчизна.

Отже, правильно організоване національне виховання формує повноцінну особистість, яка цінує національну та особисту гідність, совість і честь, яка сприймає свою історію, пропускає її через свою душу, зберігаючи національне надбання, примножуючи своє, неповторне, без чого неможлива світова гідність. Саме в цьому полягає національний обов'язок кожного громадянина України [1, с. 195].

Підсумовуючи, варто зацитувати С. Вакарчука: «Моє завдання разом з близькими друзями – це навчити себе і інших тому, що успіх країни починається з твого успіху. Розуміння цього не станеться завтра, не дасть швидких результатів, але зрушення в свідомості приведе до дій і майбутнього успіху. Мало невеликої групи яскравих особистостей. Важливо, щоб ціле покоління почало думати по-іншому. Це покоління ще не розчароване, у нього ще все попереду. Потрібно працювати, потрібно все зрушити з мертвої точки. Перший крок – найскладніший. Не потрібно відразу ставати героями. Але доведеться стати трошки більш трудолюбивими і стійкими, трошки менш лінивими і безвідповідальними. І ось, якщо це «трошки» помножити на всіх – ми будемо мати дуже багато» [3].

Література

1. Методологічні та методичні проблеми викладання соціально-економічних дисциплін у сучасному освітньому процесі: *Матеріали доповідей учасників IV науково-практичної конференції* (27 листоп. 2014 року) / упор. Г. І. Єрко, Т. Й. Жалко, І. Л. Ковальчук. Луцьк : Терен, 2015. 296 с.

2. Гнатюк В. М. Позакласна робота та проблеми національного виховання/ *Директор школи*. 1999. № 4. С. 2.

3. Роль гімназії у збереженні традиції національного виховання. URL: <https://surl.li/frwyqv>

УДК375.5:004.8:81'243+82'243

Тетяна Жалко,
Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти,
м. Луцьк

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СЕРВІСІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЗАНЯТТЯХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

У статті розглянуто методичні аспекти застосування сервісів штучного інтелекту на заняттях мовно-літературної освітньої галузі. Проаналізовано можливості використання ШІ для розвитку мовленнєвих навичок, аналізу текстів, генерації креативного письма й адаптації навчального матеріалу до індивідуальних потреб учнів. Окреслено переваги і виклики інтеграції ШІ в освітній процес, а також наведено практичні рекомендації щодо ефективного використання таких сервісів у викладанні мови і літератури.

Ключові слова: штучний інтелект, мовно-літературна освітня галузь, освітні

технології, цифрові інструменти.

Постановка наукової проблеми. Сучасний освітній процес активно трансформується під впливом цифрових технологій. Штучний інтелект (ШІ) уже займає важливе місце в освітній практиці, сприяючи автоматизації навчальних завдань, персоналізації освітнього процесу та підвищенню його ефективності. У контексті мовно-літературної освіти ШІ відкриває нові можливості для аналізу текстів, покращення мовленнєвої культури учнів і розвитку їхньої креативності. Разом із тим, виникає потреба у розробці методичних підходів, що дозволять ефективно інтегрувати ці технології у навчальний процес, зберігаючи баланс між традиційними методами викладання та цифровими інструментами.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Проблема практичного використання штучного інтелекту в освітньому процесі стала предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Зокрема, Сео К., Тан Дж., Ролл І. та інші вивчали вплив ШІ на взаємодію між учнем і викладачем у форматі онлайн-навчання. Вони дійшли до таких висновків: а) використання систем штучного інтелекту в дистанційному навчанні може сприяти персоналізованій взаємодії між учнем і педагогом у широкому масштабі; б) основна роль ШІ полягає не в заміні викладача, а в удосконаленні мислення учнів і розширенні освітнього процесу [5].

В українському науково-дослідницькому дискурсі можливості застосування ШІ в системі освіти представлені в статті І. Візнюк, Н. Буглай, Л. Куцак, А. Поліщук, В. Киливник [2, с. 14–22]. Л. Вікторова, говорячи саме про застосування ШІ для вивчення іноземних мов, вказує на створення та застосування чат-ботів для перевірки знань [3, с. 180–186]. Більш докладно можливості конкретних програм, створених на основі ШІ, та практичного застосування їх у викладанні розглядають професори Віргінського університету М. Лінч і Б. Марр.

Мета розвідки – проаналізувати методичні аспекти використання сервісів штучного інтелекту в освітньому процесі мовно-літературної освітньої галузі, визначити їхні переваги, а також окреслити ефективні стратегії інтеграції цих технологій для розвитку критичного мислення і творчих здібностей учнів. Таким чином, стаття сприятиме поглибленню розуміння потенціалу штучного інтелекту в освіті, допоможе педагогам обирати оптимальні методи використання AI-сервісів і забезпечить якісний підхід до їхнього застосування в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Штучний інтелект відкриває можливості для впровадження різноманітних педагогічних підходів в освітньому процесі, серед яких: пряме навчання, інтерактивне навчання, навчання в співпраці, навчання за участю, ігрове навчання, проєктне навчання та дизайн-орієнтоване навчання. Розглянемо детальніше окремі сервіси ШІ, які варто використовувати в освітньому процесі.

Quizlet (<https://quizlet.com/>) – це популярна платформа для створення навчальних карток і тестів, яка може бути використана на уроках української

мови для:

1. *Вивчення нової лексики.* Використання карток для запам'ятовування нових слів та їх значень. Учні можуть створювати власні картки з новими словами та перевіряти їх за допомогою тестів, що розробляються в Quizlet.

2. *Практика граматики.* Quizlet дозволяє створювати картки для вивчення граматичних правил, таких як відмінювання іменників, наголоси, велика літера, апостроф, правопис слів різних частин мови, а також для виконання вправ на правильне вживання граматичних форм.

3. *Закріплення знань з літератури.* Платформа може бути використана для створення карток з літературознавчими термінами, основними жанрами літератури, характеристиками персонажів, аналізом творів українських авторів. Це дозволяє учням запам'ятовувати важливі факти з літератури.

4. *Інтерактивні ігри для закріплення знань.* Quizlet пропонує різноманітні інтерактивні ігри, такі як «Match» або «Gravity», які допомагають учням запам'ятовувати матеріал у цікавій та захоплюючій формі, підвищуючи їхню мотивацію до навчання.

5. *Перевірка знань за допомогою тестів.* Учні можуть використовувати Quizlet для самоконтролю, проходячи тести або виконуючи вправи на знання граматики, лексики, правопису тощо.

6. *Підготовка до самостійних / контрольних робіт чи тематичного оцінювання.* Використання Quizlet допомагає учням повторити матеріал перед контрольними роботами, що робить процес підготовки ефективним і зручним.

Ще одним потужним сервісом є Kahoot! (<https://kahoot.com/>) – це інтерактивна платформа, яка дозволяє створювати вікторини й тести, що допомагають активно залучати учнів до навчального процесу. На уроках української мови і літератури її можна використовувати для:

1. *Закріплення знань з лексики та граматики.* Використовувати Kahoot! для проведення вікторин з новими словами, їх значеннями, граматичними конструкціями, правилами відмінювання чи спряження дієслів. Це дозволяє учням активно повторювати та тестувати знання, отримані на уроці.

2. *Перевірка знань з орфографії та пунктуації.* Використовуючи Kahoot!, можна створювати тести на правильне написання слів, вживання апострофа, м'якого знака, розділових знаків, що є важливими аспектами української мови.

3. *Оцінка розуміння літературних творів.* Kahoot! можна використовувати для перевірки знань учнів щодо змісту літературних творів, аналізу персонажів, теми, мотивів і символіки у творах українських письменників. Це дозволяє учням закріплювати знання з літератури в інтерактивній формі.

4. *Гейміфікація навчання.* Kahoot! створює атмосферу змагання, що мотивує учнів активно брати участь в процесі навчання. Гейміфікація допомагає знизити стрес та покращує мотивацію до вивчення матеріалу.

5. *Повторення пройденого матеріалу.* На початку кожного уроку або перед контрольними роботами можна проводити Kahoot!-вікторини для

швидкого повторення пройдених тем, перевірки засвоєних знань і виявлення прогалин у знаннях учнів.

6. *Формування критичного мислення.* За допомогою Kahoot! можна створювати завдання, які стимулюють учнів до роздумів, аналізу мовних явищ та критичного оцінювання літературних творів чи мовних помилок.

7. *Підвищення інтересу до уроків.* За допомогою Kahoot! уроки стають більш цікавими й динамічними. Учні із задоволенням долучаються до вікторин і змагань, що дозволяє зробити навчальний процес більш захоплюючим.

Таким чином, Kahoot! – це ефективний інструмент для активного, інтерактивного навчання на уроках української мови і літератури, що дозволяє не тільки перевіряти знання, а й створювати інтерес до вивчення предмету, підвищувати мотивацію учнів та покращувати їхні мовні навички.

Досить вдалим для викристанні на всіх етапах уроку є сервіс III LitGrades (<https://litgrades.com/>) – це інструмент, який дозволяє вчителям та учням зручно організовувати й оцінювати результати навчання з української мови і літератури. Пропонуємо кілька способів, як можна використовувати LitGrades на уроках:

1. *Оцінювання та зворотний зв'язок.* LitGrades дозволяє вчителям ефективно оцінювати роботи учнів, коментувати запитання / відповіді, що сприяє розвитку навичок самоконтролю та рефлексії учнів.

2. *Відслідковування прогресу.* За допомогою LitGrades учні можуть відслідковувати свій прогрес у навчанні, бачити зростання чи зниження балів, що допомагає вчителям та учням коригувати підходи до навчання. Це може бути корисно при вивченні складних аспектів української літератури, таких як аналіз текстів, розбір образів, стилістичних прийомів, а також під час написання творчих робіт.

3. *Підготовка до НМТ.* LitGrades може бути корисним для підготовки до національного мультипредметного тесту з української мови і літератури. Вчителі можуть створювати тестові завдання, вправи на аналітичне мислення, тести на знання літературних термінів, назв творів та їх авторів.

4. *Аналіз результатів класу.* Вчителі можуть використовувати LitGrades для загального аналізу результатів класу: які теми були важкими для більшості учнів, які види завдань краще допомагають засвоїти матеріал. Це допомагає коригувати методику навчання та структуру уроків.

Загалом, LitGrades є зручним інструментом для організації та вдосконалення процесу навчання, особливо коли мова йде про українську мову та літературу, де важливі точність, глибина розуміння й творчість.

Висновки. Використання сервісів штучного інтелекту на уроках мовно-літературної освітньої галузі відкриває нові можливості для вчителів і учнів, сприяючи персоналізації навчання, підвищенню мотивації, розширенню дидактичного інструментарію, розвитку когнітивних і творчих здібностей учнів та покращенню якості освітнього процесу.

Разом із перевагами існують і певні виклики, зокрема ризик надмірної залежності від технологій, можливість втрати навичок самотійного аналізу та творчого письма, а також етичні питання, пов'язані з використанням штучного

інтелекту в освітньому процесі. У цьому контексті важливо впроваджувати AI-технології з урахуванням методичних рекомендацій, які допоможуть педагогам інтегрувати ці інструменти у викладання, зберігаючи баланс між традиційними методами навчання і новітніми технологіями. Отже, штучний інтелект є потужним інструментом у сфері освіти, який, за умови усвідомленого та методично обґрунтованого використання, може значно підвищити якість мовно-літературного навчання і сприяти формуванню всебічно розвинених особистостей.

Література

1. Батарєєв В. Методи та системи штучного інтелекту. *Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки*. 2021 (293). № 1. С. 17–21. DOI <https://www.doi.org/10.31891/2307-5732-2021-293-1-17-21> (дата звернення: 26.02.2025).
2. Візнюк І., Буглай Н., Куцак Л., Поліщук А., Киливник В. Використання штучного інтелекту в освіті. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2021. Вип. 59. С. 14–22. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-59-14-22> (дата звернення: 25.02.2025).
3. Вікторова Л. Перспективи застосування сучасних технологій та штучного інтелекту у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. № 2 (35). С. 180–186. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-2-29> (дата звернення: 24.02.2025).
4. Проєкт інструктивно-методичних рекомендацій щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти. URL: <https://surl.li/xslvis> (дата звернення: 23.02.2025).
5. Seo K., Tang J., Roll I., Fels S., Yoon D. The impact of artificial intelligence on learner–instructor interaction in online learning. *Int J Educ Technol High Educ*. 2021. № 18. С. 54. URL: <https://doi.org/10.1186/s41239-021-00292-9> (дата звернення: 23.02.2025).

УДК 004.032.26:93/94

Галина Єрко,

Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

Олег Казмірчук,

Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

НЕЙРОМЕРЕЖІ ТА ІСТОРІЯ: НОВІ ГОРИЗОНТИ ВИВЧЕННЯ МИНУЛОГО

Тезово аналізується потенціал використання нейромереж при вивченні історії. Автори розглядають можливості застосування нейромереж для розпізнавання й аналізу текстів, візуалізації історичних даних, аналізу зображень і артефактів, а також моделювання та прогнозування історичних процесів. Особлива увага приділяється перевагам використання нейромереж, а також викликам і перспективам розвитку цього напрямку.

Ключові слова: нейромережі, історія, історичні дослідження, аналіз текстів, візуалізація даних, аналіз зображень, моделювання, прогнозування.

Історія як наука постійно розвивається, шукаючи нові методи та інструменти для дослідження минулого. Нейромережі, завдяки своїй здатності обробляти великі обсяги даних та виявляти складні закономірності, відкривають перед істориками унікальні можливості. Застосування нейромереж дозволяє аналізувати великі обсяги історичних даних, виявляти закономірності та отримувати нові знання про минуле.

Яким же чином ми можемо використовувати нейромережі при вивченні історії? Наведемо кілька прикладів.

Аналіз текстів. Для підсилення вивчення історії можливе використання нейромереж для виявлення й аналізу текстів з метою кращого розуміння історичного контексту. Не менш важливим є класифікація та категоризація історичних документів за різними параметрами (автор, дата, тема тощо), що полегшує роботу при вивченні того чи іншого історичного джерела. Якщо є складнощі при визначенні ключових тем, понять та історичних фактів у текстах, то цю роботу також полегшують нейромережі, як і порівняльний аналіз різних історичних джерел. Здобувачам освіти пропонуємо скористатися нейромережею Perplexity AI <https://www.perplexity.ai/>. Вона шукає науково обґрунтовані відповіді на історичні питання і дає посилання на надійні джерела. Наприклад, *Яку роль у національно-визвольних змаганнях Другої світової війни відіграла Українська повстанська армія?* – Perplexity AI відповідає і дає посилання на історичні статті.

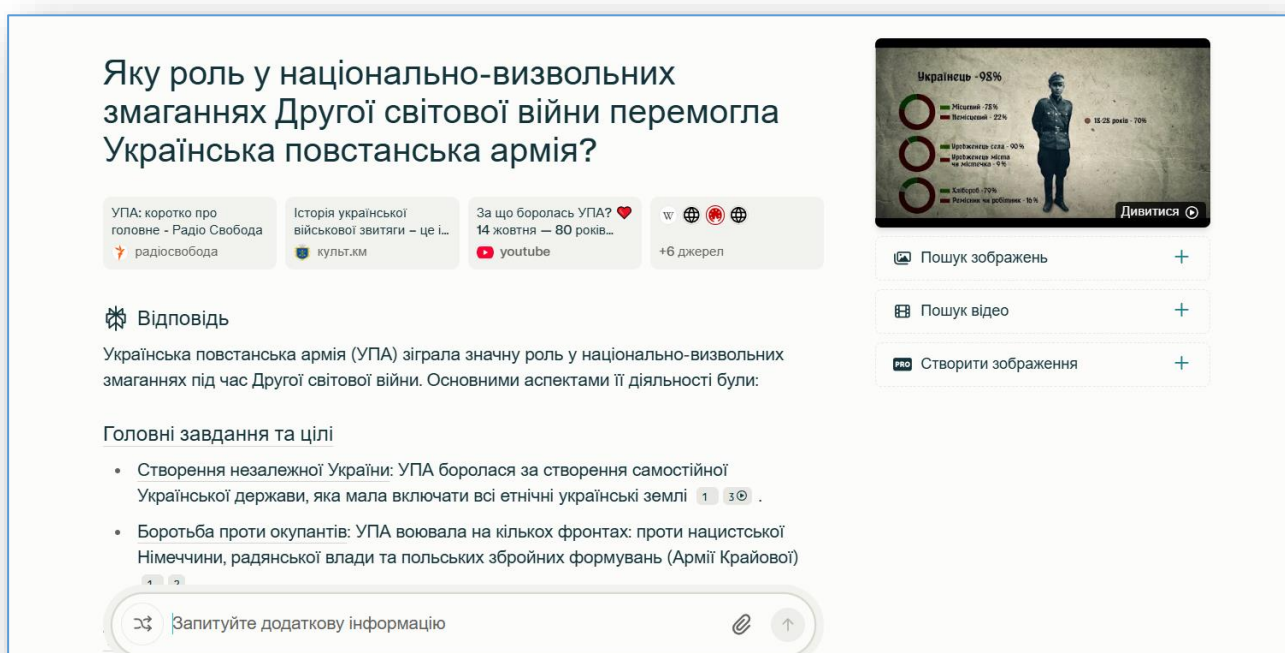


Рис. 1. Скриншот відповіді Perplexity AI

Нейромережа Gemini <https://gemini.google.com/?hl=uk> підходить для роботи з великими обсягами історичних текстів, допомагає інтерпретувати джерела, шукати факти та встановлювати зв'язки між подіями.

Візуалізація даних. При підготовці викладача / викладачки до занять важливою складовою є створення інтерактивних карт, графіків і часових шкал для кращого розуміння історичних процесів, які забирають багато часу, не дивлячись на програми, які сьогодні існують. За допомогою нейромереж можна зекономити час на підготовку. Для автоматичного формування візуалізації історичних подій на основі даних із Вікіпедії пропонуємо скористатися простою нейромережею Histogramy.io (<https://histography.io/>).

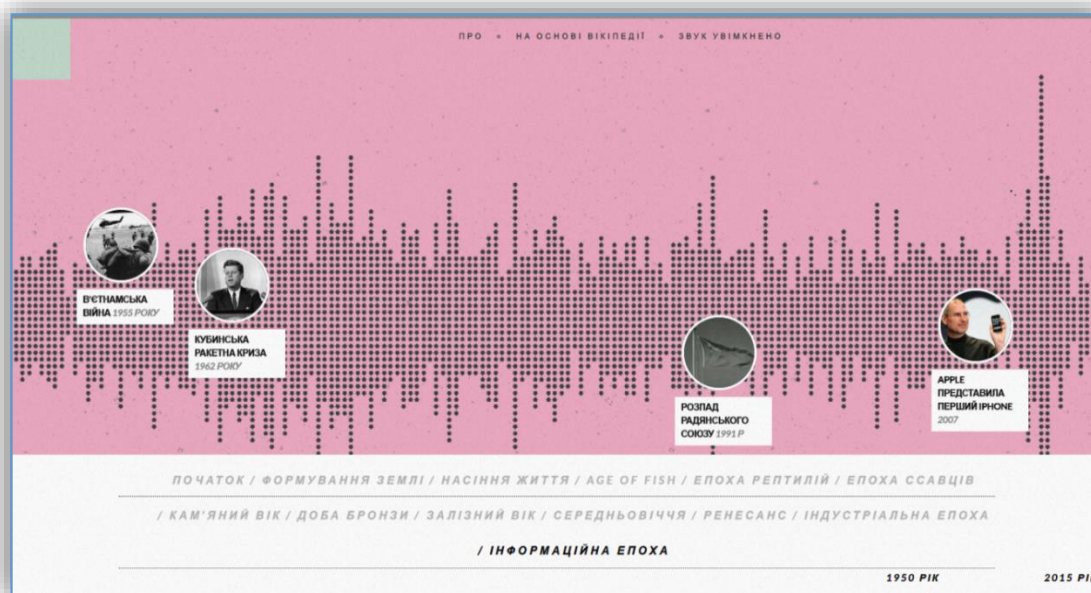


Рис. 2. Скриншот неймережі Histography.io (інформаційна епоха)

Досить цікавими для сприйняття студентами / студентками є візуалізація соціальних зав'язків, міграційних потоків та інших історичних даних, а також реконструкція історичних подій та об'єктів за допомогою 3D-моделювання, що зацікавить молодь вивченням історії. Вдалим інструментом для швидкого створення інтерактивних соціальних графіків і міграційних діаграм є неймережа Flourish (<https://flourish.studio/>). Вона має шаблони для мережевих карт і картографічних візуалізацій.

Аналіз зображень та артефактів. Автоматичне розпізнавання та класифікація історичних артефактів (монети, зброя, предмети побуту) – це те, що завжди полегшує вивчення історії та дає чітке розуміння історичних подій, а також проведення аналізу зображень для виявлення деталей, які можуть бути важливими при вивченні тієї чи іншої історичної події. Досить цікавим при використанні неймереж є реконструкція втрачених або пошкоджених зображень, які доповняють розповіді викладача / викладачки про той чи інший період. Для цього пропонуємо здобувачам освіти ознайомитися з такими застосунками, як Remini (<https://remini.ai/>) та DeOldify (<https://deoldify.ai/index.html>). Це неймережі, що покращують старі, розмиті або пошкоджені зображення, розмальовують чорно-білі фотографії. Чудово підходить для уроків історії, коли потрібно відновити старі фотографії історичних постатей, пам'яток, рукописів і показати минуле у кольорі (наприклад, Перша та Друга світова війни та ін.).



*Рис. 3. Фото покращено і розфарбовано у DeOldify. Село Вітоніж
Доросинівської громади Луцького району Волинської області періоду Першої
світової війни*

Моделювання та прогнозування. За допомогою нейромереж можна створювати моделі історичних процесів для кращого розуміння їх розвитку та можливих наслідків, а також прогнозувати майбутні тенденції на основі аналізу історичних даних. Для цього варто скористатися Venngage (<https://venngage.com/>) – нейромережею, за допомогою якої можна будувати логічні моделі історичних подій, наприклад, причини та наслідки революцій, військових конфліктів, соціальних змін. Здобувачі освіти можуть працювати над груповими проєктами, створюючи візуальні історичні моделі.



Рис. 4. Хронологію подій створено у Venngage

Які ж переваги використання нейромереж у вивченні історії?

1. Нейромережі дозволяють автоматизувати рутинні завдання, такі як аналіз текстів і класифікація даних.
2. Автоматизація багатьох процесів дозволяє викладачам / викладачкам зосередитися на більш творчих та аналітичних аспектах роботи.
3. Використання нейромереж зменшує вплив суб'єктивних факторів на результати дослідження.
4. Нейромережі здатні обробляти великі обсяги даних, що дозволяє досліджувати масштабні історичні явища.
5. Застосування нейромереж може призвести до відкриття нових історичних фактів і закономірностей.

З якими викликами та обмеженнями може зіткнутися викладач / викладачка при підготовці до занять з історії?

1. Для ефективної роботи нейромереж потрібні великі обсяги якісних історичних даних.
2. Важливо правильно розуміти й інтерпретувати результати роботи нейромереж, враховуючи контекст історичних подій.
3. Використання нейромереж при вивченні історії може викликати етичні питання, пов'язані з інтерпретацією минулого.
4. Необхідно розробляти нові методи й алгоритми для використання нейромереж в історичних дослідженнях.

Отже, нейромережі є потужним інструментом, який може значно збагатити історичну науку. Застосування нейромереж дозволяє викладачам / викладачкам отримувати нові знання про минуле, робити більш глибокі та обґрунтовані

висновки. Розвиток цього напрямку є важливим кроком на шляху до більш повного і об'єктивного розуміння та вивчення історії. Проте, важливо враховувати виклики й обмеження, пов'язані з використанням нейромереж при вивченні історії.

Література

1. Perplexity AI. URL: <https://www.perplexity.ai/> (дата звернення: 22.02.2025).
2. DeOldify. URL: (<https://deoldify.ai/index.html>) (дата звернення: 22.02.2025).
3. Perplexity AI. URL: <https://www.perplexity.ai/> (дата звернення: 22.02.2025).
4. Venngage. URL: (<https://venngage.com/>) (дата звернення: 22.02.2025).

УДК 373.2.

Марія Замелюк,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк,

ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ НАВИЧОК СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

У статті йдеться про формування основних навичок спілкування майбутніх вихователів у процесі освітньої діяльності у ЗВО. Майбутній вихователю повинний володіти професійними знаннями та навичками педагогічного спілкування, оскільки уся їхня діяльність будуватиметься на комунікативному процесі. Навички спілкування одні з центральних питань, що визначає взаємну обізнаність і розуміння людей, лідерство та управління, згуртованість і конфлікти, а також міжособистісні стосунки.

Ключові слова: майбутній вихователю, освітнє середовище, навички спілкування, м'які навички.

Soft skills майбутніх вихователів – це здібності та поведінка, які люди в цій галузі використовують для успішного виконання своїх обов'язків. Вони можуть включати емоційний інтелект, соціальну обізнаність і лідерство. Ці здібності відрізняються від складних навичок для вихователів, яким можна навчити, виміряти та застосувати до певної сфери професії.

Проблему формування основних навичок спілкування досліджували: Н. Анненкова, В. Вертугіна, Л. Зданевич, Т. Потапчук, В. Онищук та ін.

Основні навички спілкування, якими мають володіти майбутні вихователі:

– *активне слухання*: зосереджуватися на тому, що говорить дитина, не перебиваючи та не оцінюючи; ставити відкриті запитання, щоб заохотити дитину до розмови; вміння відображати почуття дитини, щоб показати, що ви її розумієте;

- *вербальне спілкування*: чітко та зрозуміло говорити, використовуючи прості і зрозумілі слова; використовувати різні інтонації та вирази обличчя, щоб передати свої емоції; підбирати слова відповідно до віку та рівня розвитку дитини;
- *невербальне спілкування*: використовувати мову тіла (жести, міміка, контакт очима), щоб підтримати свої слова; інтерпретувати невербальні сигнали дитини, щоб зрозуміти її емоційний стан;
- *емпатія*: розуміти та співпереживати емоціям дитини; поставити себе на місце дитини, щоб зрозуміти її точку зору;
- *терпіння*: зберігати спокій і терпіння, навіть якщо дитина поводить себе не так, як ви очікуєте; давати дитині час, щоб вона могла висловити свої думки та почуття;
- *позитивне підкріплення*: хвалити дитину за її досягнення та зусилля; підтримувати дитину у важкі моменти;
- *встановлення меж*: чітко та послідовно встановлювати правила поведінки; пояснювати дитині причини встановлення правил;
- *розв'язання конфліктів*: допомагати дітям розв'язувати конфлікти мирним шляхом; посередничати між дітьми, щоб вони могли дійти згоди;
- *спілкування з батьками*: встановлювати контакт з батьками та підтримувати з ними відкритий діалог; інформувати батьків про успіхи та проблеми дитини; консультувати батьків з питань виховання;
- *командна робота*: ефективно співпрацювати з іншими вихователями та фахівцями; ділитися досвідом та знаннями з колегами [3].

Роль вихователя полягає в тому, щоб зрозуміти та передати інформацію дітям дошкільного віку в найпростішій формі. Ефективна комунікація підтримує увагу дошкільників, їх слухання та розуміння, а також допомагає вихователям вирішувати запитання дітей.

Навички, які ви використовуєте, коли надаєте або отримуєте різну інформацію, відомі як навички спілкування. Приклади включають обмін новими ідеями, почуттями або навіть оновленнями проекту. Комунікативні навички включають емпатію, спостереження, говоріння та слухання.

Завдяки ефективному спілкуванню вихователі можуть залучити дітей, побудувати позитивні стосунки, задовольнити різні навчальні потреби та сприяти їхньому успіху.

Спілкування будується на основі емоційного інтелекту. Простіше кажучи, ви не можете ефективно спілкуватися з іншими, поки не зможете оцінити та зрозуміти власні почуття. Лідерам із високим рівнем емоційного інтелекту, природно, буде легше брати участь у активному слуханні, підтримувати належний тон і використовувати, наприклад, позитивну мову тіла.

Зокрема, успішне спілкування може поглибити відносини в особистому житті або професійному житті. В особистому житті вони можуть допомогти нам краще зрозуміти людей і ситуації, які трапляються щодня.

Розвиток успішних комунікаційних і лідерських навичок може допомогти майбутнім вихователям уникати компромісів у конфліктах і сприяти прийняттю

кращих рішень.

Розглянемо способи, щоб покращити свої навички спілкування:

- *слухайте*: люди хочуть знати, що їх чують. По-справжньому слухайте те, що говорить інша людина, замість того, щоб формулювати свою відповідь;
- *важливо, з ким ви розмовляєте*: під час спілкування з приятелем можна використовувати аббревіатури та неформальну мову, але якщо ви надсилаєте електронний лист або текстове повідомлення іншій людині намагайтеся пам'ятати про іншу особу, намагаючись донести своє повідомлення;
- *мова тіла має значення*: переконайтеся, що ви виглядаєте доступним, тому маєте відкриту мову тіла. Це означає, що не варто схрещувати руки. І підтримуйте зоровий контакт, щоб співрозмовник знав, що ви звертаєте увагу;
- *будьте короткими, але конкретними*: під час письмового та усного спілкування намагайтеся бути короткими, але достатньо конкретними, щоб ви надали достатньо інформації іншій особі, щоб зрозуміти, що ви намагаєтесь сказати;
- *робіть нотатки* під час розмови з іншою людиною або під час зустрічі, і не покладайтесь на свою пам'ять;
- *подумайте, перш ніж говорити*: завжди робіть паузу, перш ніж говорити, не кажучи перше, що спадає на думку. Приділіть хвилинку і зверніть увагу на те, що ви говорите і як ви це говорите;
- *зберігайте позитивний настрій і посміхайтесь*: навіть коли ви розмовляєте по телефону, посміхайтесь і випромінюйте позитивне ставлення, люди будуть реагувати на вас позитивно [1].

Таким чином, спілкування є частиною повсякденного життя, незалежно від того, спілкуємося ми особисто за допомогою мови чи на незліченних цифрових платформах за допомогою тексту чи зображень. Ефективна комунікація є ключовою комунікаційною навичкою, яка вимагає від нас чітких і повних уявлень про те, що ми намагаємося висловити. Бути ефективним комунікатором у нашому професійному та особистому житті передбачає навчання навичкам обміну інформацією з ясністю, співпереживанням та розумінням. Удосконалення навичок спілкування сприяє особистому зростанню за рахунок підвищення самосвідомості та емпатії.

Література

1. Замелюк М., Пріма Р., Триндюк В. Комунікативна мобільність майбутнього педагога-вихователя: теоретичний аспект. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* / Ред. кол.: В. Черкасов, В. Радул, Н. Савченко та ін. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2020. Вип. 178. Частина II. С. 24–28.
2. Коваленко Т., Шах М. Майстерність вихователів: ефективність тренінгової роботи. *Психолог дошкілля.* 2016. № 6. С. 21–26.
3. Трофаїла Н. Професійне спілкування як компонент педагогічної майстерності майбутніх вихователів. *Збірник тез за матеріалами Міжнарод. наук.-*

прат. конф. «Сучасні інноваційні технології у дошкільній освіті» (14-15 травня 2020 року) / [За заг. ред. В.М. Кушнір]. Умань : ВПЦ «Візаві», 2020. 85 с.

УДК 111.32+141.32Франкл

Ірина Ковальчук,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк,

СМИСЛОЖИТТЄВІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ ФІЛОСОФІЇ ВІКТОРА ФРАНКЛА

Метою статті є аналіз смисложиттєвих орієнтирів сучасної людини крізь призму екзистенційної філософії та логотерапії Віктора Франкла. Дослідження спрямоване на розкриття значення пошуку сенсу життя в умовах глобальної нестабільності, кризових ситуацій та екзистенційного вакууму.

Ключові слова: йоготерапія Віктора Франкла, екзистенційна криза, екзистенційний вакуум, сенс життя, трансценденція.

Чому сучасній людині варто читати Віктора Франкла?

У світі, де панує нестабільність, розв'язуються війни, загострюється антропологічна та екзистенційна криза, філософія Віктора Франкла набуває особливої актуальності. Його вчення допомагає людині зрозуміти, що навіть у найскладніших обставинах життя не втрачає сенсу – його можна віднайти через особисту відповідальність, свободу вибору та усвідомлення власних цінностей.

Філософ показує, що сенс життя не є чимось наперед визначеним – кожен знаходить його у конкретних ситуаціях: через творчість, любов, самопожертву або навіть гідне прийняття страждання. Його логотерапія (так називається його метод) допомагає долати екзистенційний вакуум, відчуття безглуздя та емоційне вигорання, які стали типовими для сучасної людини. Основні положення логотерапії такі: людське життя має сенс; людина прагне пережити власне відчуття сенсу життя; людина має потенціал переживати сенс за будь-яких обставин [1].

Мета нашої розвідки – аналіз смисложиттєвих орієнтирів сучасної людини крізь призму екзистенційної філософії та логотерапії Віктора Франкла.

Книжка Віктора Франкла «Людина в пошуках справжнього сенсу» має близько ста друкованих перевидань англійською, а також перекладена двадцятьма однією мовою. Однак від популярності та неймовірного успіху цієї книги автор не в захваті, адже основною причиною її популярності розглядає «поширеність страждань у наші часи: якщо сотні тисяч людей сягають по книжку, у назві якої закладена обіцянка відповіді на питання про сенс життя, це питання має бути дуже болісним для них» [2, с. 15]. Праця філософа заснована на особистому досвіді переживання жахів концтабору. Вона вчить, що навіть у

крайніх умовах людина здатна зберігати гідність і внутрішню свободу. Це важливий урок для тих, хто відчуває втому від життя, невизначеність або кризу сенсу.

Зазвичай, сучасна людина хоче бути щасливою та успішною. Франкл націлює на те, що щастя – це не мета, а побічний ефект осмисленого існування. Його ідеї корисні для тих, хто хоче знайти внутрішню стійкість, переосмислити свої цінності та жити більш усвідомлено. Читання творів мислителя – це можливість відкрити для себе джерело духовної сили, яка допомагає не лише виживати, а й жити з глибшим розумінням себе та світу.

Особлива цінність та важливість саме цієї книги Франкла – «Людина в пошуках справжнього сенсу» полягає в тому, що автор пройшов концентраційні табори (перша частина книги автобіографічна) і, прагнучи уникати будь-якої особистої упередженості, дистилує все це у теорію, що в кінцевому результаті призводить до створення школи логотерапії (пізніше отримає назву Третьої школи віденської психотерапії). Logos – грецьке слово, яке означає «сенса». Згідно з логотерапією, прагнення знайти сенс життя є основною мотиваційною силою людини [2, с. 109].

Вже з перших сторінок книги відчувається прагнення філософа «примирити» дві категорії людей, допомогти їм порозумітися: тих, хто пройшов концентраційні табори, і тих, хто лише чув про них. Автор наголошує і пояснює, чому колишні ув'язнені не люблять розмовляти про пережите, бо «інші не зрозуміють ані того, що ми відчували тоді, ані того, що відчуваємо зараз» [2, с. 22–23]. Таку надскладну задачу автору вдається реалізувати в силу наявності власного досвіду ув'язненого та можливості і вмінь описати свій досвід у світлі нинішніх знань.

Сформулюємо кілька ключових ідей логотерапії Віктора Франкла.

Насамперед, важливо наголосити на сенсі життя як ключовій мотивації людини. На відміну від психоаналізу Фрейда, який наголошував на несвідомих потягах («волі до задоволення»), та теорії Адлера, що акцентувала увагу на прагненні до влади («прагнення до вищості»), Франкл вважав, що головною рушійною силою людини є пошук сенсу життя [2, с. 109]. Мислитель філігранно підводить до неможливості відповісти загальним визначенням щодо сенсу життя, водночас резюмує, що логотерапія вбачає у відповідальності саму сутність людського існування [2, с. 118–119].

Особливої актуальності у XXI столітті набуває вчення Франкла про екзистенційний вакуум та його подолання. Немало людей страждають від відчуття безглуздості (екзистенційного вакууму), що проявляється у нудзії, депресії, руйнівних звичках. Коли людина у пошуках сенсу не знаходить відповіді, це може призвести до розчарування, і в цьому випадку логотерапія веде мову про «екзистенційну фрустрацію», яка, в свою чергу, може провокувати ноогенні неврози – походять не з психічного, а з «ноологічного» (від грецького «ноос» – розум) виміру людського існування, маючи відношення до духовної складової людського буття [2, с. 111]. На фоні досягнень сучасної цивілізації та спокус, які вона пропонує, непросто визначитися із сенсом життя. Більше того,

на цьому фоні зачасту відчувається нікчемність власного життя як духовного страждання, яке людина може прожити по-різному: або за допомогою транквілізаторів, алкоголю чи інших подібних варіантів, або пройти крізь цю екзистенційну кризу шляхом зростання й розвитку, до чого власне і спонукає логотерапія.

Франкл звертає увагу читачів на «ноодинаміку», яка може на перший погляд сприйматися як дрібниця чи навіть викликати неприйняття при зверненні уваги. Однак при уважному вивченні та спостереженні за власними думками це перше враження розвіюється. Мова йде у даному випадку про здавалось би нормальну потребу людини у стані рівноваги – відносно «сталого стану» – «гомеостазу» (мовою біології), яку Франкл розглядає як «оманливе переконання психогігієни». Насправді, стверджує психотерапевт, людина потребує «прагнень й боротьби за якусь мету, гідну її. Людині потрібне не зняття напруги за будь-яку ціну, а усвідомлення потенційного сенсу» [2, с. 115]. Отож, важливо усвідомлювати оманливість думки про потребу спокою, але потребу так званої «ноодинаміки» – «духовної рушійної сили в полярному полі напруги, де один полюс – це сенс, який треба наповнити, а другий – це людина, яка здійснює це» [2, с. 115].

Логічно виникає запитання: людство від початку свого існування спонукає кожного до розвитку і створює все кращі умови існування – звідки на цьому фоні розповсюдження, особливо від ХХ століття, феномену «екзистенційний вакуум»? Франкл пояснює поширення екзистенційного вакууму двома причинами. Перша – втрата на початку своєї історії людиною деяких з основних тваринних інстинктів, які визначають поведінку тварини та оберігають її (це втрата Раю і народження на основі цього потреби здійснювати вибір). Інша – втрата традицій, які скеровували поведінку людини, а зараз швидко занепадають. Ні інстинкт, ні традиції вже не кажуть людині, що робити. Більше того, сама людина не розуміє, що їй робити. А нудьга (вона зростає, адже прогрес призводить до збільшення вільного часу) заявляє про себе все сильніше. Заміщенням інстинктів і традицій стають конформізм (робити те, що роблять інші) чи тоталітаризм (інші диктують, що робити людині) [2, с. 116.].

Віктор Франкл піддає рефлексії та глибокому дослідженню цілий ряд важливих для людини моментів, зокрема: свободи волі та відповідальності; сенсу життя та шляхам до сенсу; ставленню до страждання; трансценденції як виходу за межі себе тощо. Усе це вимагає ретельного та вдумливого прочитання, критичного переосмислення та практичного застосування.

Якщо естраполовати розглянуту тему потреби сучасних українців, то в цьому випадку їх вивчення стає ще більш актуальнішим. Сьогодні українці переживають непрості часи: війна, втрати, вимушені переселення, постійна невизначеність щодо майбутнього. У такій реальності важливо знайти внутрішню опору, яка допоможе вистояти та зберегти людяність. Саме тому варто звернутися до філософії Віктора Франкла – людини, яка пройшла через жахіття концтаборів і довела, що навіть у найтемніші моменти життя можна знайти сенс.

Франкл вчить, що сенс життя не дається нам готовим – його треба відкрити, навіть коли здається, що світ руйнується. Він показує, що свобода волі та внутрішня стійкість допомагають людині залишатися собою в будь-яких обставинах. Його ідея про те, що сенс можна знайти через працю, любов або навіть через гідне прийняття страждання, особливо важлива для українців, які сьогодні змушені боротися, допомагати іншим і будувати нове майбутнє.

Логотерапія Франкла дає відповіді на ряд питань, зокрема щодо того, як подолати відчуття безглуздя, втому, екзистенційний вакуум. Це ключ до психологічної стійкості, який допомагає знайти нові сили рухатися далі, жити не лише для себе, а й заради вищої мети – родини, спільноти, країни. Його книги – це дороговказ для тих, хто шукає силу жити далі, попри всі виклики.

Віктор Франкл розробив метод терапії, який допомагає знаходити сенс життя навіть у стражданнях. Логотерапія надає людині змогу усвідомлено брати відповідальність за формування власної унікальної життєвої мети. Хоча з часу її появи минуло багато років, вона витримала випробування часом і критику, зберігаючи свою актуальність. Більше того, цей підхід продовжує розвиватися й удосконалюватися, і нині його активним дослідженням займаються Альфред Ленгле та Міжнародна асоціація логотерапії та екзистенціального аналізу [1].

Актуальність вчення Франкла очевидна. В умовах невизначеності та інформаційного перенасичення пошук особистого сенсу стає критично важливим. Логотерапія Франкла – це філософія життя, яка допомагає людині знайти внутрішню опору, не зважаючи на обставини. Вона вчить, що навіть у стражданні можна знайти сенс, а свобода вибору та відповідальність роблять життя справжнім і наповненим.

Література

1. Котигорошко В. Логотерапія Віктора Франкла: Теорія Смыслу Життя від В'язня Концтаборів. 02.11.2024. URL: <https://surl.li/mgquqo> (дата звернення 15.02.2025).

2. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Харків : КК «КСД», 2004. 160 с.

УДК 37.018:004:005.336

Віктор Корнелюк

Луцький педагогічний фаховий коледж

Комунального закладу вищої освіти

«Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У статті узагальнено використання компетентнісного підходу змішаного навчання для формування готовності здобувачів вищої та фахової передвищої освіти до інноваційної

взаємодії в освітньому процесі. Проаналізовано цифрові, організаційні, комунікативні та інноваційні компетентності, визначені професійним стандартом вчителя, та перспективи їх розвитку через інтеграцію традиційних і онлайн-методів. Визначено ключові аспекти застосування змішаного навчання для підвищення якості освіти та активізації інноваційної діяльності.

Ключові слова: освітній процес, змішане навчання, компетентнісний підхід, інноваційна взаємодія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний освітній процес вимагає від викладачів й здобувачів вищої та фахової передвищої освіти готовності до інновацій та ефективної взаємодії, а змішане навчання як гнучка модель, що поєднує традиційні та онлайн методи, має значний потенціал для розвитку необхідних компетентностей майбутніх учителів закладу загальної середньої освіти, в початковій освіті зокрема.

Традиційні методи навчання часто не встигають за темпами сучасних змін, що призводить до недостатньої підготовки здобувачів вищої та фахової передвищої освіти до роботи в інноваційному середовищі. Тоді як змішане навчання, поєднуючи переваги традиційних та онлайн форм, має потенціал для вирішення цієї проблеми, але потребує наукового обґрунтування та розробки практичних рекомендацій щодо його впровадження, що полягає у необхідності пошуку ефективних шляхів формування готовності до інноваційної взаємодії в освітньому процесі, особливо в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій.

Вирішення цієї проблеми сприятиме підвищенню якості освіти активізацією інноваційної діяльності здобувачів вищої та фахової передвищої освіти, формуванню у них необхідних компетентностей для успішної подальшої професійної діяльності, розвитку інноваційного потенціалу освітніх установ, підвищенню конкурентоспроможності випускників на ринку праці, впровадженню сучасних методик навчання в освітній процес.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Змішану модель навчання організації освітнього процесу досліджували українські науковці Н. Арістова, О. Барна, С. Березенська, К. Бугайчук, О. Будник, Б. Вишківська, І. Воротникова, Р. Гуревич, Г. Гордійчук, М. Драчук, М. Жалдак, Л. Калініна, М. Кадемія, Л. Коношевський, О. Коношевський, К. Копняк, О. Коротун, В. Кухаренко, І. Кулик, М. Кусій, О. Малихін, М. Миклюка, Н. Наливайко, О. Попадич, Б. Попадич, А. Прус, О. Рафальська, Н. Рашевська, В. Рогова, І. Самойленко, О. Спірін, А. Стрюк, Г. Ткачук, О. Топузов, Ю. Тріус, М. Умрик, О. Цюняк, О. Чемерис, Г. Чередніченко, Л. Шапран, Л. Шелестова, Т. Шроль та закордонні К. Бонк, Р. Браун, Д. Гарісон, Ч. Грехем, М. Грuber, К. Генрі, М. Хорн, Б. Хан, Р. Ларсен, Д. Лім, Г. Маєр, К. Манварінг, О. Мінс, М. Морріс, Р. Мерфі, А. Норберг, Л. Папе, К. Спрін, Х. Стакер, Р. Торн.

Однак, українські автори, зазвичай, не акцентують уваги на компетентнісній складовій інноваційної взаємодії в освітньому процесі.

Варто відмітити, що термін «blending learning» вперше запропонований С. Бонком та С. Гремом у 2006 р. [1] у дослідженнях українських вчених перекладається неоднозначно – комбіноване, гібридне, гнучке навчання, які,

однак, мають в англійській мові свої відповідники «combined», «hybrid» та «flexible». Тому для однозначності надалі будемо послуговуватися терміном «змішане навчання».

Мета дослідження. Визначити можливості використання компетентнісного підходу змішаного навчання для формування готовності здобувачів вищої та фахової передвищої освіти до інноваційної взаємодії в освітньому процесі

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Згідно з професійним стандартом «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [6], здобувачі вищої та фахової передвищої освіти як майбутні вчителі закладів загальної середньої освіти, повинні бути здатними:

- ...орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності; ...ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) ресурси; ...використовувати цифрові технології в освітньому процесі (А3. Інформаційно-цифрова компетентність);
- ...визначати й враховувати в освітньому процесі вікові й індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхній психоемоційний стан (Б1. Психологічна компетентність);
- ...конструктивно й безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу; ...усвідомлювати й поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі (Б2. Емоційно-етична компетентність);
- ...до суб'єкт-суб'єктної взаємодії із здобувачами освіти в освітньому процесі; ...залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства (Б3. Компетентність педагогічного партнерства);
- ...забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного здобувача освіти з урахуванням вікових та інших індивідуальних особливостей (В1. Інклюзивна компетентність);
- ...прогнозувати результати освітнього процесу (Г1. Прогностична компетентність);
- ...організовувати різні види й форми навчальної та пізнавальної діяльності здобувачів освіти (Г2. Організаційна компетентність);
- ...формувати спроможність у здобувачів освіти до самооцінювання і взаємооцінювання результатів навчання (Г3. Оцінювально-аналітична компетентність);
- ...до інноваційної діяльності (Д1. Здатність до навчання впродовж життя), що зручно реалізовувати, використовуючи засоби змішаної моделі навчання.

У змішаній моделі навчання проходить поступова адаптація учасників освітнього процесу до використання сучасних засобів синхронної та асинхронної взаємодії, яка поєднує переваги очної та дистанційної форми навчання.

Компетентнісний потенціал змішаного навчання для здобувачів вищої та фахової передвищої освіти досліджували О.В. Малихін [5], Л.В. Шелестова [9], О.В. Барановська [2], І. Самойленко [7], К. Генрі [3], Г.В. Ткачук [8], Р. Гуревич

[4], С. J. Bonk [1]. Ці дослідники аналізували цифрові, організаційні, комунікативні та інноваційні компетентності, необхідні для підготовки вчителів до роботи в умовах змішаного навчання. Їхні роботи підкреслюють важливість адаптації змішаного навчання до сучасних викликів української освіти, зокрема в контексті реформи НУШ і воєнного стану.

Питання цифрової грамотності та організації навчального процесу в змішаному форматі висвітлювали О.В. Барановська [2], О.В. Малихін [5], Г.В. Ткачук [8], І. Самойленко [7]. О.В. Барановська наголошувала на нових формах взаємодії у початковій школі [2], тоді як О.В. Малихіним було досліджено мінімізацію освітніх втрат через змішане навчання в умовах війни [5]. Г.В. Ткачук було проаналізовано засоби змішаного навчання для підготовки вчителів інформатики [8], а І. Самойленко підкреслено інноваційний підхід у цифровій трансформації [7].

Розвиток комунікативних та інноваційних компетентностей досліджували Л. В. Шелестова [9], Р. Гуревич [4]. Л. В. Шелестова розробила методичні рекомендації для початкової школи [9], Р. Гуревич розглядав змішане навчання як сучасну форму побудови освітнього процесу [4], С. J. Bonk аналізував глобальні перспективи змішаного навчання [1].

Аналіз засобів змішаного навчання за їх приналежністю до традиційного, комп'ютерно-орієнтованого, дистанційного та мобільного навчання у процесі підготовки майбутніх вчителів інформатики було здійснено Ткачук Г. В. [3], що дозволило авторці зробити висновок про необхідність їх комплексного використання у процесі підготовки майбутніх фахівців. Вважаємо за необхідне застосувати отриманий досвід для підготовки майбутніх учителів початкової школи, так як згідно концепції Нової української школи в основу розвитку особистості здобувача освіти покладено розвиток інформаційно-цифрової компетентності. Поєднання засобів змішаного навчання у комплексних системах управління освітнім процесом дозволяє:

- створювати, перевіряти завдання в електронній формі;
- автоматично систематизувати матеріали в структуру папок і документів;
- додавати коментарі до перевіреної роботи;
- спостерігати за виконанням усіх завдань одночасно або окремого завдання, за потреби, в синхронному чи асинхронному режимі взаємодії.

Таким чином, відбувається комплексне формування компетентностей здобувачів освіти, структурування самостійної роботи, підвищення мотивації до освітньої діяльності.

Важливим елементом за такого підходу під час проектування освітнього процесу є визначення оптимального рівня співвідношень між дистанційними і традиційними заняттями, роль інноваційної взаємодії в освітньому процесі.

Висновки. Використання змішаного навчання дозволяє реалізувати та поєднати технологічність, гнучкість, інтерактивність, доступність та інноваційність в освітньому процесі.

Впровадження компетентнісного підходу в рамках змішаного навчання відкриває нові можливості для формування готовності здобувачів вищої та

фахової передвищої освіти до інноваційної взаємодії. Використання сучасних цифрових інструментів, інтерактивних платформ і гнучких методик дозволяє розвивати ключові компетентності, необхідні для успішної професійної діяльності. Зокрема, змішане навчання сприяє розвитку інформаційно-цифрової, психологічної, емоційно-етичної, організаційної та оцінювально-аналітичної компетентностей, що є критично важливими для майбутніх вчителів. Компетентнісний підхід у змішаному навчанні дозволяє адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб здобувачів освіти, забезпечуючи його гнучкість та ефективність.

Література

1. Bonk C. J., Graham C. R. The handbook of blended learning environments: Global perspectives, local designs. San Francisco: JosseyBass/Pfeiffer, 2006. 624 p.
2. Барановська О. В. Змішане навчання у початковій школі: нові форми взаємодії: методичні рекомендації. Київ : Фенікс, 2021. 64 с.
3. Генрі К., Грехем Ч., Грубер М., Дзіюбан Ч., Крістенсен К., Ларсен Р., Миклюка М. Змішане навчання: поняття та завдання. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2021. С. 73–76.
4. Гуревич Р., Гордійчук Г., Коношевський Л., Коношевський О., Кусій М., Драчук М. Змішане навчання як сучасна форма побудови навчального процесу. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2023. № 69. С. 14–35.
5. Малихін О. В., Арістова Н. О., Рогова В. Б. Мінімізація освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану: змішане навчання. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 3. С. 68–76.
6. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ Міністерства освіти і науки України від 28.09.2023 № 1180. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/monuploadspublic66e806fcb66e806fcb90e2017837434.pdf> (дата звернення: 27.02.2025).
7. Самойленко І., Попадич О., Попадич Б. Змішане навчання: інноваційний підхід до освітнього процесу в умовах цифрової трансформації. *Наукові праці МАУП. Педагогічні науки*. 2024. Вип. 1 (60). С. 57–61.
8. Ткачук Г. В., Стеценко Н. М. Аналіз засобів змішаного навчання у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2018. Вип. 6,4. Т. 2. С. 173–176.
9. Шелестова Л. В. Змішане навчання у початковій школі: методичні рекомендації. Київ : Фенікс, 2021. 48 с.

УДК 94 (477):37

Таміла Князь

Комунальний заклад загальної середньої освіти

Луцька гімназія № 20 Луцької міської ради»,
м. Луцьк

ШКІЛЬНИЙ ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ ГУРТOK – ОСЕРЕДОК НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті подано матеріал про теоретичні і практичні засади діяльності кільного історико-краєзнавчого гуртка, як осередку національно-патріотичного виховання учнівської молоді. Показано результати пошуково-дослідницької діяльності членів шкільного історико-краєзнавчого гуртка «Краяни» комунального закладу загальної середньої освіти «Луцька гімназія №20 Луцької міської ради» (керівник гуртка Князь Т. П.).

Ключові слова: школа, гурток, історія, краєзнавство, нація, патріотизм, виховання, результат.

Актуальність національно-патріотичного виховання учнівської молоді зумовлюється необхідністю консолідації та розвитку суспільства, сучасними викликами, що стоять перед Україною [8].

Тема любові до рідної землі, роду, звичаїв і традицій притаманні давній народній українській педагогіці. Великою Матір'ю і фундаторкою українського патріотизму по праву називають Ольгу Петрівну Косач (Олену Пчілку). Олена Пчілка – реаніматорка українського суспільства, яка залишила нащадкам самоусвідомлену українську націю. Педагогічна система виховання, створена, популяризована і успішно втілена Ольгою Косач у вихованні власних дітей, стала фундаментом української національно-патріотичної педагогіки.

Загроза державній незалежності потребує глибокого розуміння, вивчення і розвитку ідеї українського патріотизму. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів щодо формування у молодого покоління любові до Батьківщини [3]. Засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності визначає «Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року», схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023р. №1322 [9].

Національна та громадянська ідентичність набуває особливого значення для сфери національної безпеки і оборони, стає одним із основних чинників здатності держави протистояти внутрішнім і зовнішнім безпековим загрозам [4].

Формування національної та громадянської ідентичності триває впродовж усього життя людини, але фундамент національної свідомості закладається у шкільні роки. Молодь «має бути патетичною силою, яка здатна змінити майбутнє країни на краще» [6, с.2].

Важливою складовою національно-патріотичного виховання, засобом збереження пам'яті народу, спадкоємності національних традицій виступає шкільне краєзнавство. Історичне краєзнавство переживає період підйому, міцніє, удосконалює свої методи і форми роботи. Найбільш доцільною організаційною формою на перших етапах краєзнавчої роботи є шкільні історико-краєзнавчі

гуртки. Вони реалізують потребу учнів у науково-пошуковій діяльності, у процесі історичного пізнання, стають осередками національно-патріотичного виховання учнівської молоді.

Гурткова робота в закладах освіти – одна з головних ланок системи національно-патріотичного виховання. Гурток – це спільність учнівської молоді, яка ґрунтується на добровільності, спрямована на певний вид навчальної та практичної діяльності, на реалізацію творчого потенціалу. Робота історико-краєзнавчого гуртка поєднує вивчення історії, географії, етнографії, фольклору, психології та інших наук, є важливою складовою навчально-виховного процесу,

Заняття у шкільних історико-краєзнавчих гуртках, це:

- початок до пізнання учнями свого роду, рідного краю, навколишнього середовища, історико-культурного надбання України;
- важливий осередок, центр тривалого процесу патріотичного виховання.

Гурткова робота дуже багатогранна. Вона має дослідницький і прикладний, суспільно-корисний та освітньо-виховний характер, поєднує навчальні, виховні та розвивальні функції, сприяє формуванню соціально значимих якостей, необхідних патріотам своєї країни.

Історичному краєзнавству в усіх його ланках необхідна глибока наукова основа. Краєзнавча гурткова робота дає найбільший педагогічний ефект тоді, коли вчитель не обмежується передачею готових відомостей, а організовує учнів на самостійний пошук краєзнавчих знань.

Форми гурткової роботи дуже різноманітні, зорієнтовані на поглиблене вивчення і розуміння історії рідного краю. Одним з визначальних напрямів роботи шкільного історико-краєзнавчого гуртка є «усна історія». Усна історія – новий науковий напрям в історії, в історичному краєзнавстві, який розвивається інтенсивно з другої половини ХХ ст. Метод дослідження усної історії використовує глибинні інтерв'ю біографічного характеру, за допомогою яких здійснюється фіксування суб'єктивного знання окремої людської особистості про епоху, в якій вона жила.

Усна історія є дотичною до багатьох наук, але найближче до усної історії знаходиться історико-краєзнавчий напрям, шкільні гуртки цього спрямування.

Раніше вважалося, що історію творять лише великі люди, й інтерв'ю варто брати лише у визначних особистостей. Сьогодні історико-краєзнавчі дослідження все частіше звертаються до історій звичайних людей.

Збирання життєвих історій – особливий спосіб зв'язку людей різного віку, культур, мов і країн, шанс усвідомити важливість і унікальність кожної людини. Інтерв'ювання сприяє подоланню відстані між поколіннями, вчить школярів поважати старожилів. Жива історія дає можливість дітям почути достовірну інформацію з перших уст про події минувшини, спрощує подолання відстані між молодшим і старшим поколінням [5].

Родинні історії важливі і для історії, і для нащадків тих людей, які їх розповідають. Траплялось, що вимирали цілі родини, не залишивши нікого. Розповіді сусідів стають це чи не єдиним способом зберегти пам'ять про рід.

Із записаних історій можна формувати архів, цінність якого зростатиме з кожним роком. Їх можна, і варто віддавати в музеї, установи, що працюють з історичною пам'яттю. Тоді ці розповіді стануть національним надбанням. Приватні історії про події минулого важливі для відновлення історичної справедливості та недопущення помилок і злочинів у майбутньому.

У комунальному закладі загальної середньої освіти «Луцька гімназія № 20 Луцької міської ради» працює історико-краєзнавчий гурток «Краяни» (керівник – Князь Т. П.). Діяльність гуртка спрямована на розвиток національної свідомості учнів, формування почуття патріотизму на засадах духовності та моральності, популяризацію духовно-культурної спадщини свого краю і України. Гурток має такі секції: історики, краєзнавці, пресцентр.

Форми роботи історико-краєзнавчого гуртка «Краяни»:

- ✓ вивчення власного родоводу;
- ✓ участь в обласній краєзнавчій акції «Без сім'ї і свого роду нема нації, народу»;
- ✓ дидактичні ігри з краєзнавства, брейн-ринг «Люби, вивчай свій рідний край», аукціони, ярмарки народних пісень, приказок, предметів побуту;
- ✓ тематичні бесіди і діалоги учителя та учнів;
- ✓ проведення святкування та відзначення національних, народних та державних свят, пам'ятних дат в історії краю, України;
- ✓ організація навчально-тематичних оглядових екскурсій історико-патріотичного спрямування;
- ✓ тематичні зустрічі з видатними діячами культури та мистецтва, народними умільцями області та України;
- ✓ конкурси есеїв, години спілкування, патріотичні години;
- ✓ наукова і пошуково-дослідницька колективна та індивідуальна робота з архівними і музейними матеріалами з історії краю;
- ✓ всеукраїнські та регіональні рухи, експедиції;
- ✓ участь в обласній конференції «Волинь і волиняни в історії та культурі України»;
- ✓ пошукова робота із систематизацією та поширенням інформації про волинян, які загинули під час Революції гідності, під час російсько-української війни, про героїчні вчинки українських військовослужбовців, воїнів добровольчих батальйонів, волонтерів та інших громадян, які роблять значний внесок у зміцнення обороноздатності України;
- ✓ долучення до реалізації проєкту «Небесний легіон Волині»;
- ✓ створення та поповнення у кабінеті історії № 44 патріотичного куточку «Боротьба за незалежність України у ХХІ столітті»;
- ✓ підготовка матеріалів для виготовлення дошки Слави «Вічна пам'ять. Честь і шана героям-випускникам, які загинули за Україну»;
- ✓ співпраця з Українським державним центром національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді, співпраця з Волинським обласним центром національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді.

Найбільш цікавими і досліджуваними темами для гуртківців є теми, пов'язані з Волинню, з відомими волинянами. Місцевий матеріал дуже важливий при встановленні зв'язку історичного минулого з сучасністю [2].

Дослідницький проєкт членкині гуртка Ворожейкіної Карини «Олена Пчілка – фундатор української національно-патріотичної педагогіки» за підсумками I етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів у 2021р. посів 2 місце.

У роки російсько-української війни увага гуртківців прикута до подій, пов'язаних із захистом України. Група учнів (Падалюк Андрій, Ткачук Анастасія, Якимчук Богдана) досліджувала становлення українського військового капеланства на прикладі діяльності капелана отця Олександра Вронського. Цей проєкт вони представили на Всеукраїнській експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна». За підсумками III (Всеукраїнського) туру краєзнавчо-дослідницьких робіт Всеукраїнської експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна» у 2023/2024 н. робота гуртківців «Капелан – духовний наставник та побратим» посіла III місце.

Результативність, визнання, популяризація діяльності – потужний і необхідний мотиватор для членів шкільного історико-краєзнавчого гуртка.

Робота учнів в історико-краєзнавчому гуртку «Краяни» починається з дослідження історії власних родин, охоплюючи все ширші теми. Адже історія кожної української родини – це ниточка у різнобарвній історії країни. З історій окремих родин і складається історія України. Гуртківці мають досвід дослідження історій родин періоду Голодомору. У 2018р. члени гуртка «Краяни» Ніщик Тарас і Кучма Софія у III Міжнародному міждисциплінарному конкурсі наукових і мистецьких робіт імені Володимира Маняка та Лідії Коваленко посіли II місце, отримали відзнаки у Києві, де їх вітав Президент України.

У 2022 році робота учнів 8-Б класу, членів шкільного історико-краєзнавчого гуртка «Краяни» Владислава Сасовського, Нікити Пасальського, Олександра Шевчука стала переможцем обласного етапу Всеукраїнської краєзнавчої акції учнівської молоді «Україна пам'ятає і Світ не забуде».

Робота Шевчука Андрія, учня 10-А класу, члена історико-краєзнавчого гуртка «Краяни», стала переможцем обласної акції з вивчення власного родоvodu «Без сім'ї і свого роду – нема нації, народу» (2020 р.).

Робота Пасальського Нікити, учня 9-Б класу, члена шкільного історико-краєзнавчого гуртка «Краяни», посіла 3 місце у науково-пошуковому конкурсі «Мій родовід». Організатори конкурсу – факультет історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки у співпраці з Волинською обласною Малою академією наук за підтримки Фонду Ігоря Палиці «Тільки разом» (2024 рік).

Патріотичний куточку «Боротьба за незалежність України у XXI столітті», розміщений у кабінеті історії № 44 ЗЗСО №20, став осередком національно-патріотичного виховання у школі. Він створений за матеріалами, які систематизували гуртківці, використовується для проведення уроків, виховних заходів, екскурсій.

Гуртківці є учасниками обласного меморіально дослідницько-пошукового проєкту «Небесний легіон Волині», підготували матеріали про випускників школи, які загинули, захищаючи незалежність України [7].

У школі у листопаді 2024 року відкрито дошку Слави «Честь і шана героям – випускникам, які загинули за Україну». 24 прізвища випускників, які повернулись до рідної домівки «На щиті», викарбувані в історії ЗЗСО №20 [1].

Історико-краєзнавча робота може і повинна увійти у життя кожного освітнього закладу. Історико-краєзнавчі гуртки завдяки своєму змісту, методам, формам роботи, стають осередками національно-патріотичного виховання учнівської молоді.

Література

1. Архів комунального закладу загальної середньої освіти «Луцька гімназія №20 Луцької міської ради».
2. Бондаренко Г. В. Історичне краєзнавство Волинської області (1939 – 2019 роки). Луцьк : Волин. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2021. 534 с.
3. Інститут модернізації змісту освіти. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді. URL: <https://imzo.gov.ua/pro-imzo/> (дата звернення: 16.01.2025).
4. Кабінет Міністрів України. Концепція Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 18.02.2025).
5. Музей Голодомору. Як зберегти родинні історії? 11 порад від Музею Голодомору. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/iak-zberegiti-rodinni-istoriyi-11-porad-vid-muzeiu-golodomoru/> (дата звернення: 16.02.2025).
6. Обласна цільова програма національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2021-2025 роки (у редакції наказу начальника обласної військової адміністрації 20.11.2023 № 44) URL: <https://volynrada.gov.ua/node/64397> (дата звернення: 22.02.2025).
7. Обласний меморіальний дослідницько-пошуковий проєкт «Небесний легіон Волині». URL: <https://volynlegion.com.ua/> (дата звернення: 28.02.2025).
8. Постанова КМУ від 9 жовтня 2020 р. № 932 «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.02.2025).
9. Постанова КМУ від 15 грудня 2023 р. № 1322 «Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#n17> (дата звернення: 16.02.2025).

УДК 37.09:316.6

Оксана Лебедюк,
Комунальний заклад загальної середньої освіти

Луцька гімназія № 20 Луцької міської ради,
м. Луцьк

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

У статті розкривається важливість формування національної ідентичності підлітків у процесі виховної роботи, наголошується, що це є надзвичайно важливим аспектом розвитку особистості, який допомагає знайти своє місце в суспільстві, усвідомити історичні цінності своєї нації, а також сприяє формуванню почуття гордості за свою країну.

Вироблення стабільної національної ідентичності допомагає підліткам виявляти себе у різних сферах життя, розвивати свої таланти та досягати поставлених цілей. У цьому процесі важливу роль відіграють педагоги, які сприяють формуванню позитивних стереотипів про власну культуру та історію.

Ключові слова: Нова українська школа, національно-культурна ідентичність, українство, патріотизм, виховання.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де поняття глобалізації та мультикультурності є все більш актуальними, важливо забезпечити підліткам можливість усвідомлення та розвитку своєї національної ідентичності. Нині існує ризик втрати цінностей та традицій в умовах посиленого впливу зовнішніх культур та загрози, викликані російсько-українською війною. Тому виховна робота має спрямовуватися на підтримку та розвиток усвідомлення власної культури, мови, історії та цінностей серед молоді, зберігаючи баланс між відкритістю до світових інновацій та захистом власних національних коренів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цю проблематику досліджували ряд науковців та вчених: Н. В. Бондаренко [1], С. В. Косянчук [1], В. В. Дегтерьова [2], В. П. Матящук [6], О. І. Пометун [7] і інші.

Мета – з'ясувати особливості формування національної ідентичності підлітків у процесі виховної роботи.

Виклад основного матеріалу. Актуальність формування національно-культурної ідентичності обумовлена необхідністю досягнення та засвоєння національно-культурних цінностей українського народу, історичної пам'яті, збереження національної автентичності та традицій. Водночас формування національно-культурної ідентичності повинне відбуватися на основі рівноправного діалогу з усіма етносами й народами, які проживають на території України, і спрямовуватися на об'єднання української нації, створення усіх необхідних умов для їх розвитку.

Нині одним з ключових процесів у суспільстві та системі освіти є процес становлення Нової української школи, яка має сприяти формуванню компетентностей, ціннісних ставлень і суджень учнів, необхідних для їх успішної самореалізації. Виховний процес, як наголошується в Концепції Нової української школи, має стати невід'ємною складовою всього освітнього процесу, проходячи наскрізно як через навчальні предмети, так і систему позакласної, позашкільної роботи. Головна функція виховної роботи в школі – сприяти

реалізації мети виховання, змісту виховного процесу та оволодінню учнями певними знаннями, уміннями та навичками.

Національна та громадянська ідентичність набуває особливого значення для сфери національної безпеки й оборони, стає одним із основних чинників здатності держави протистояти внутрішнім і зовнішнім безпековим загрозам [4].

Формування національної ідентичності підлітків у процесі виховної роботи є надзвичайно важливим аспектом в їхньому житті. У цьому процесі важливу роль відіграє урахування культурних та історичних особливостей своєї країни, сприяння розвитку патріотизму та почуття належності до власної нації. Виховна робота повинна сприяти формуванню глибокого розуміння національної спадщини, поваги до інших культур та релігій, а також розвитку відчуття гордості за свою націю та бажання брати участь у побудові майбутнього країни. Важливо також надавати підліткам можливість виразити свою індивідуальність через різноманітні проекти та ініціативи, що сприяють розвитку їхньої творчості та відчуття самовираження. Все це допомагає утвердити національну ідентичність підлітків і зробити їх активними громадянами своєї країни.

У своїй позакласній та позашкільній роботі кожен учитель ставить мету закріпити, збагатити та поглибити знання, набуті в процесі навчання, навчити застосовувати їх на практиці; розширювати загальноосвітній кругозір учнів та учениць, формувати в них науковий світогляд, виробити вміння й навички самоосвіти; формувати інтерес до різних галузей науки, техніки, мистецтва, спорту, виявляти й розвивати індивідуальні творчі здібності та нахили; організовувати дозвілля школярів, культурний відпочинок та розумні розваги; поширювати виховний вплив на учнів у різних напрямках виховання.

У концепції НУШ чітко вказано, що вона має плекати українську ідентичність, проте як саме ми маємо розуміти це поняття? Національна ідентичність асоціюється з патріотизмом, або вірністю та відданістю своїй країні [7].

Пошук і збереження власної автентичності є актуальним не лише для України, а й для будь-якої нації та країни. Питання про становлення особистості, її ціннісну сферу, навички та ставлення до свого власного життя є надзвичайно важливим. У цьому плані національно-культурна ідентичність є певною призмою, через яку проглядається чимало аспектів сучасного українського життя разом з проблеми нації й національного самовизначення.

Національна ідентичність (слово пішло від пізньолатинського *identitas* («однаковість»)) або ж від *idem* («однаковий») – це ототожнення себе з національною спільнотою на основі стійкого емоційного зв'язку, що виникає у результаті сформованої системи уявлень щодо традицій, культури, мови, політики, а також прийняття групових норм і цінностей.

Українська ідентичність, українство – історично сформована адаптивно-еволюційна система, що являє собою систему ознак і властивостей, які вирізняють українську людину, українську спільноту й українську культуру з-

поміж інших аналогічних об'єктів. Це нематеріальна складова, яка пов'язує нас разом, виховуючи почуття приналежності, гордості та єдності.

Концепція НУШ передбачає формування випускників-патріотів, і саме тема патріотизму безпосередньо пов'язана з українською ідентичністю.

Формування національно-культурної ідентичності спирається на історичну пам'ять, історичну правду, національні ідеали, національну гідність, патріотизм.

З огляду на російську агресію формування національно-культурної ідентичності у школярів є проблемою державної ваги й національної безпеки. Перед учителем стоїть завдання виховати особистість, яка б самовіддано любила свою Батьківщину, свій народ; з повагою ставилась до державних символів; знала б історію України й постійно поглиблювала свої знання, цікавилася б традиціями, звичаями наших предків; вчилася оволодівати основами наук; удосконалювала свої вміння, формувала позитивні риси, вміла безкорисливо творила добро заради добра; шанобливо і з любов'ю ставилася до батьків; захищала природу, турбувалася про довкілля.

Важливим і цікавим аспектом у роботі з класом є знайомство із народними святами та пов'язаними з ними традиціями. Наприклад, години спілкування на такі теми: «Не цураймося, признаваймося, бо багато нас є...», «Обереги рідної землі»; засідання круглого столу: «Різдвяні традиції моєї родини», «Від матері – до доні, від батька і до сина»; майстеркласи: «Українська писанка: традиція і мистецтво», «Квітка добра й толерантності»; родинні свята: «Диво рушникове», «Йде Святий Миколай, ти добром його стрічай» тощо. Діти мають стати активними учасниками не тільки проведення, а і підготовки цих заходів. Вони можуть створити родовідні дерева, провести пошукову роботу щодо історії власних родин; виготовити малюнки і аплікації, лепбуки, проекти (індивідуальні і групові); творчі звіти. Учні можуть провести пошуково-дослідницьку роботу щодо збору фольклору рідного краю (звичаїв, обрядів, легенд, переказів, пісень), дослідити історію вулиць і їхніх назв, попрацювати із топонімами свого регіону. Доцільно запропонувати учням створити власні колядки, щедрівки, пісні, вірші про рідний край, своє місто чи село.

Формування національної ідентичності й усвідомлення себе як частини спільноти, яка будує Україну, містить три компоненти: сім'ю, суспільство, інформаційний простір [10].

Окрім того, зараз на нашу національну ідентичність, на жаль, великий вплив має культура споживання, яка суттєво відрізняється від цінностей національної ідентичності й національного виховання. Оскільки вона може розвивати такі негативні риси як егоїстичність, індивідуалізм, формування поглядів на себе як на найвищу цінність.

Національна ідентичність насамперед повинна формуватися у сім'ї. Хоча цьому є певні ризики, адже, щоб передавати дітям конкретні цінності, усвідомлення того, що значить бути українцем чи українкою, передусім батькам необхідно пройти шлях самоідентифікації та виховати в собі любов до рідної землі.

Відтак у дитини, яка прийшла до школи, уже сформовані деякі уявлення про національну ідентичність, які вона отримала в сім'ї та в інформаційному просторі.

Національно-культурна ідентичність підлітка, як і дорослої людини, виявляється у суб'єктивному усвідомленні належності до українського народу, нації, свідоме прийняття його моральних цінностей, що характеризується ототожненням і формуванням відповідної національної я-концепції, яка виявляється у національній гідності, власній самоповазі, умінні користуватися своїми правами й свободами, відповідальності, чесності, поваги до України та твердому бажанні пов'язати свою долю з рідною землею.

Формування національно-культурної ідентичності підлітка проходить декілька етапів. На першому етапі відбувається ідентифікація, в основі якої розмежування «ми – вони». На другому етапі формування національно-культурної ідентичності формуються уявлення про відмінні якості своєї національної культури та усвідомлюються її основні характеристики. Третій етап формування національно-культурної ідентичності з формуванням національної свідомості та самосвідомості, національної гідності та повагою до інших етносів і культур, готовністю до діалогічної взаємодії. Національно-культурна ідентичність є основою націєтворення і суспільного життя будь-якої держави [10]. Для підлітків пріоритетним є самовизначення, де національно-культурна ідентичність опирається на «коріння» родини, країни, народу та зв'язок з історичним минулим, знанням міфів, легенд, святинь, звичаїв та традицій, використанням української мови, поваги до українських символів.

Висновки. Формування національної ідентичності в Новій українській школі відіграє важливу роль у вихованні молодого покоління. НУШ сприяє розвитку патріотизму, культури та традицій нашого народу. Уроки з української літератури та історії, участь у національних святах та обрядах, вивчення українських традицій та звичаїв – усе це робить учнів більш свідомими громадянами своєї країни. НУШ надає дітям можливість розкрити свій потенціал та побудувати свою ідентичність на основі національних цінностей.

Нині формування національної ідентичності школярів стає ще більш актуальним і надзвичайно важливим процесом у контексті російської війни в Україні. Підлітки потребують підтримки та належного виховання, яке сприяє формуванню їх патріотизму та розумінню важливості національної самосвідомості. Такий процес дозволяє їм зрозуміти свої корені, цінності та ідентифікувати себе у контексті своєї культури та історії. У такий спосіб, формування національної ідентичності у підлітків може стати важливим кроком у зміцненні духовних цінностей та обороноздатності суспільства.

Література

1. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ : Фенікс, 2022. 64 с.

2. Дегтерьова В. В. Формування української національної ідентичності в процесі духовно-морального виховання дітей та молоді в позашкільних закладах освіти (II пол. XX – поч. XXI ст.). URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/56_2022/part_1/28.pdf (дата звернення: 26.01.2025).

3. Інститут модернізації змісту освіти. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді. URL: <https://imzo.gov.ua/pro-imzo/> (дата звернення: 27.01.2025).

4. Кабінет Міністрів України. КОНЦЕПЦІЯ Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 27.02.2025).

5. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (від 29.07.2019 р.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c359374718.pdf> (дата звернення: 28.01.2025).

6. Матяшук В. П. Сучасне патріотичне виховання в школах України. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 383 с.

7. Пометун О. І. Навчання історії й громадянської освіти як чинник формування національної й громадянської ідентичності учнів в умовах війни та повоєнного розвитку України. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/661/692> (дата звернення: 28.01.2025).

8. Постанова КМУ від 15 грудня 2023р. №1322 «Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#n17> (дата звернення: 28.01.2025).

9. Федорченко Г. М. Формування національної самосвідомості учнів засобами фольклору. *Молодий вчений*. 2016. № 5 (32). С. 383–386.

10. Формування в учнів основної школи національно-культурної ідентичності в контексті сучасних полікультурних впливів / І. Д. Бех, О. М. Докукіна, С. Д. Федоренко, І. М. Шкільна, К. О. Журба. Київ, 2019. 114 с.

УДК 378.017:172.15(045)

Світлана Лишук,
Ківерцівський фаховий медичний коледж
Волинської обласної ради,
м. Ківерці

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДНИК ЗАГАЛЬНОВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ МОЛОДІ

У статті розглядається національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів, визначені напрями виховання та шляхи підвищення ефективності національно-патріотичного виховання, запропоновано форми, методи і засоби формування громадянина-патріота.

Ключові слова: патріотизм, національно-патріотичне виховання, правова культура,

мовна культура, національна спадщина, культурні традиції, духовні цінності, національна пам'ять, громадянська активність.

Сучасність висуває нові вимоги до процесу виховання молодого покоління. Ми живемо в умовах російсько-української війни. Ворог руйнує не лише міста й села, а й намагається знищити національну свідомість українського народу.

Виховання громадянина-патріота, духовно і морально зрілої особистості, формування високоосвіченої з чіткою громадянською позицією свідомої людини здатної відстоювати й розбудовувати суверенну Україну є пріоритетним напрямком національно-патріотичного виховання молодого покоління. Кожен молодий українець повинен усвідомити: хто ми є і якого ми роду.

Ми прагнемо сформувати особистість, яка усвідомлює свою належність до гідної європейської нації, що будує незалежну, правову та соціальну державу з демократичними засадами. Повага до Конституції і законів України – це одне із основних завдань в процесі національно-патріотичного виховання.

Національно-патріотичне виховання в закладі освіти передбачає створення умов, які сприяють формуванню гармонійно розвиненої особистості та підготовці конкурентоспроможного фахівця, здатного самореалізуватися в Україні, примножуючи та розвиваючи її економіку.

Важливою складовою національно-патріотичного виховання є формування правової культури, виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки.

Кожен здобувач освіти повинен:

- володіти знаннями основних принципів і норм права на рівні, необхідному йому для виконання своїх обов'язків у майбутній професійній діяльності;
- дотримуватись чинних законів і нести відповідальність за виконання своїх обов'язків і в правовому, і в моральному аспектах.

Успадкування духовних та культурних надбань українського народу та їх примноження сприяє становленню української держави. Сьогодні дуже важливим завданням є виховати у молоді повагу до Конституції України, її законодавства, ознайомити з історією виникнення державної символіки України. В кожній аудиторії коледжу розміщена символіка нашої держави. Проведені в групах вікторини «Державні символи моєї Батьківщини».

Навчити молодь дбайливо ставитися до рідної мови, оберігати рідне слово – таке завдання стоїть перед кожним педагогом і кожним свідомим громадянином України. Культура мовлення – невід'ємна складова поняття «культура людини». Без мови неможливий духовний розвиток особистості та формування культури суспільства.

Важливою сходиною у формуванні мовної культури є участь студентської молоді у літературних вечорах, присвячених пам'яті Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка.

Здобувачі освіти традиційно беруть участь в Міжнародному конкурсі української мови ім. П. Яцика та в Міжнародному мовно-літературному

конкурсі, присвяченому вшануванню творчої спадщини Великого Кобзаря.

Студентка II курсу Ківерцівського фахового медичного коледжу Любеля Дарина під керівництвом викладачки української літератури Воляник-Круглік Ольги Миколаївни виборола почесне II місце на обласному етапі XV Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка.

25 жовтня вся коледжанська родина слухала й писала радіодиктант національної єдності «Магія слова» до Дня української писемності та мови. Його метою було об'єднати якомога більше людей навколо України в усьому світі та популяризувати українську мову.

Поетичні мінімарафони патріотичного спрямування проводяться майже в кожній групі Ківерцівського фахового медичного коледжу Волинської обласної ради. Відеозаписи цих заходів можуть переглянути всі охочі на сайті освітнього закладу.

До дня української мови були приурочені заходи:

- тематична година спілкування «Нас єднає мова»;
- мікрофон «Як викладачі Ківерцівського фахового медичного коледжу розуміють молодіжний сленг?»;
- інтерактивний фотоквест до Дня рідної мови.

У рамках відзначення Міжнародного дня рідної мови для студентів першого і другого курсів було проведено гру-змагання «Наше диво калинове – наша українська мова». Мета заходу – популяризація української мови, збагачення словникового запасу здобувачів освіти та виховання любові до рідного слова.

В освітньому закладі була проведена лінгвістична акція «Мовний блокпост», яка об'єднала студентів коледжу в спільному прагненні удосконалити свій рівень грамотності та знання рідної мови. Це чудова нагода підкреслити важливість української мови у формуванні національної ідентичності.

Відстояти незалежність і суверенітет країни можна лише сформувавши духовні цінності патріота, національну свідомість. Викладачі Ківерцівського фахового медичного коледжу спрямовують роботу закладу на виховання любові до рідної землі, українського народу, родини, закладу, в якому навчаються. Ознайомлюючи молодь з історією Української держави, рідного краю та героїчним минулим українського народу, ми прагнемо виховати нове покоління, яке пишається тим, що є українцями.

Формуванню духовних цінностей українського патріота сприяють заходи, проведені викладачами коледжу:

- диспут «Герої нескореної України» (до Дня захисників та захисниць України)
- тематична година «Українська хустка – символ жіночої душі»;
- відеоісторія «Мамина хустка – мовчазний розповідач історій, зіткана з ниток спогадів» (до Дня української хустки);

- тематичний захід «Ми всі – одна сім'я, єдина ми родина» (до Дня Соборності України);
- година спілкування «Сьогодні – як ніколи ми єдині» (до Дня єднання України);
- відкритий мікрофон «Якою я бачу Україну після війни...».

Відновленню та вшануванню національної пам'яті спряють тематичні години, круглі столи, години спілкування, диспути. Так, у Ківерцівському фаховому медичному коледжі відбулись заходи, спрямовані на формування духовних цінностей українського патріота:

- усний журнал «Бабин Яр: трагедія, про яку довго мовчали»;
- інформдайджест «Кіборги вистояли, не вистояв бетон» (до Дня пам'яті захисників Донецького аеропорту);
- тематична година «Свіча пам'яті» (до Дня пам'яті жертв Голокосту);
- відеолекторій «Бій під Крутами: героїзм і трагедія...» (до Дня пам'яті героїв Крут);
- поетичний мінімарафон «Світло незламності: Україна крізь три роки війни» за участю викладачів коледжу;
- тематична година «А завтра була війна...» (до третьої річниці повномасштабного вторгнення росії в Україну).

Сьогодні вимагає від молоді не лише якісної освіти, а й усвідомленого вибору професії. Важливу роль у цьому відіграє профорієнтаційна робота, яка допомагає старшокласникам визначитися з майбутнім фахом. Медичний працівник – це не просто професія, а покликання. Його місія – стояти на сторожі людського життя, найціннішого дару. Саме тому зустрічі зі старшокласниками спрямовані на розкриття значення професії медика, ознайомлення з особливостями навчання і відпочинку в коледжі та перспективами працевлаштування. У рамках цих зустрічей проводяться тренінги з домедичної допомоги, а особливу увагу приділено ролі медичних працівників в умовах війни.

Війна закінчиться, ми переможемо і здобутий медичний фах дасть неабиякі перспективи, адже кваліфікованого медичного працівника Україна буде потребувати все більше.

Формуванню психологічної та фізичної готовності молоді до виконання громадянського та конституційного обов'язку передбачає розвиток фізичного, психічного здоров'я.

Проведення фізкультурно-спортивного заходу «Козацька моя Україно!» допомагає усвідомити роль українського козацтва в історії держави та спадкоємність розвитку Збройних Сил у відстоюванні ідеалів свободи та державності України.

У ході тижня фізичного виховання проходить першість коледжу з мініфутболу серед студентів 1-4 курсів, спортивно-інтелектуальний конкурс «Kahoot Sports!!!». Спортивні змагання з волейболу традиційно завершуються дружньою зустріччю між командою здобувачів освіти та командою працівників коледжу.

Клуб «Юність» об'єднує талановиту молодь освітнього закладу. В коледжі відбуваються концерти української пісні, конкурси патріотичної музики. У таких заходах беруть участь і викладачі коледжу. Залучення студентів до культурної спадщини, свят, традицій, народного мистецтва, усної народної творчості, музичного фольклору є важливою частиною національно-патріотичного виховання. Виступи учасників студентського театру, колективів художньої самодіяльності завжди тішили нашого коледжанського глядача.

Особливо зворушливими були виступи студентів перед військовими, які проходили реабілітацію у Волинській обласній клінічній лікарні. Гучні оплески та теплі слова вдячності від медиків, серед яких чимало випускників коледжу, стали найкращою винагородою для юних артистів.

Чверть століття в Ківерцівському фаховому медичному коледжі Волинської обласної ради працює осередок юних мальтійців – членів Мальтійської Служби Допомоги у Волинській області, керівником якого є викладач фізики і астрономії С. Лищук. Допомога потребуючим – це не просто соціальна ініціатива, а моральна норма медичного працівника. Залучення студентської молоді до участі в роботі осередку сприяє формуванню моральних цінностей, які обов'язково повинні бути у фахівців медичної галузі. Здобувачі освіти роблять значний внесок у справу милосердя, допомагаючи самотнім людям похилого віку, малозабезпеченим, неповносправним. Учасники освітнього процесу із задоволенням беруть активну участь в акціях «Гостинці від Святого Миколая», «Великодній кошик».

З перших днів війни працівники та студенти Ківерцівського фахового медичного коледжу Волинської обласної стали активними учасниками волонтерського руху. У рамках акції «Разом до перемоги!» і педагогічний, і студентський колективи збирають допомогу для бійців ЗСУ, плетуть маскувальні сітки, виготовляють окопні свічки. Подібні заходи є дуже ефективними, адже пліч-о-пліч працюють педагоги та їхні вихованці. Такі ініціативи об'єднують педагогів і студентів у спільній справі, виховуючи впевненість у собі, почуття гідності та відповідальності за майбутнє України.

Допомога армії – це обов'язок кожного громадянина України. Від військових на адресу коледжу приходять повідомлення зі словами вдячності, фотографії і це дарує всім нам особливу радість. Якою буде Україна після перемоги залежить від кожного з нас. Це повинна розуміти сучасна молодь.

Заклад пишається своїми студентами та випускниками, які примножують його славу своїми здобутками і перемогами. В коледжі створена дошка «Наші випускники – наша гордість», де вшановано тих, хто став на захист нашої держави в нелегкі часи. На жаль, війна ще триває. Але ми віримо в перемогу добра над злом, підтримуємо наших військових, працюємо та донатимо, щоби перемога прийшла якнайшвидше.

Національно-патріотичне виховання неможливе без підтримки сім'ї, адже саме в ній закладаються духовні, моральні та культурні цінності. Роботі з батьками ми приділяємо особливу увагу. Сім'я розглядається як головний союзник у вихованні підростаючого покоління, а об'єднання зусиль батьків і

педагогів створюють сприятливі умови для розвитку особистості. В основі взаємодії сім'ї та куратора повинні лежати принципи взаємної довіри, поваги, підтримки і взаємодопомоги. Тому куратори приділяють особливу увагу індивідуальній роботі з батьками: бесіди, листування, анкетування та поради батькам. На допомогу кураторам в цьому спектрі діяльності приходить психолог коледжу. Виховання здатності протидіяти проявам аморальності, правопорушень, бездуховності, антигромадської діяльності – такі та інші завдання ставить перед собою психолог коледжу Олександр Петрович Плісецький.

Спільні тематичні години студентів з батьками, педагогічні лекторії, батьківські збори допомагають кураторам створити ефективні умови для формування громадянської позиції молодого людини, сприяти розвитку духовно-моральних цінностей, налагоджувати єдність поколінь, наслідувати їх трудовим і культурним традиціям.

Органічне поєднання навчальної та виховної діяльності формує нове покоління української молоді – патріотичної, духовно та морально стійкої, здатної відстоювати свободу й незалежність України. Майбутнє держави залежить від кожного з нас. Це повинна усвідомлювати сучасна молодь.

Література

1. Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року : постанова Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 р. № 673. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021-%D0%BF#n11>

2. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 : наказ Міністерства освіти і науки України від 06 червня 2022 р. № 527. URL: <https://surl.li/jkgclo>

3. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ – Чернівці : Букрек, 2018. 320 с.

4. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів : метод. рек. Київ : Фенікс, 2022. 64 с.

УДК 75.071.1(100)"1914/1918"

Юлія Луцюк,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

РОЗВИТОК МИСТЕЦТВА У ЧАСИ ВІЙНИ

У статті досліджується вплив війни на розвиток мистецтва. Характеризуються твори художників різних періодів, які присвячені воєнним конфліктам минулих століть та сучасності, аналізуються емоції людей, які пережили насильство та жахи війни.

Ключові слова: мистецтво, війна, картина.

Мистецтво завжди відображало світ навколо нас і війна не є винятком. У періоди війни художники, письменники, музиканти та інші творчі особистості знаходять способи висловити свої почуття та думки через свої твори. У багатьох випадках мистецтво під час війни стає засобом протистояння агресору, виразом солідарності з постраждалими, або способом висловити своє обурення відносно конфлікту. Наприклад, військова пропаганда використовує мистецтво для мобілізації громадян на підтримку військових дій.

Проте мистецтво під час війни може бути і засобом вирішення внутрішніх конфліктів, пошуком способів діалогу та мирного налагодження проблем. Часто твори, що створюються в цей період, стають пам'ятниками трагічних подій, які відбуваються навколо. Таким чином, мистецтво під час війни має велике значення для культури та суспільства в цілому, відображаючи реальність і допомагаючи людям знайти спосіб висловити свої емоції та думки.

Емоція – це душевний стан людини, що відображає її ставлення до себе і до того, що відбувається навколо неї. «Війна» та «Мистецтво» на перший погляд здавалося протилежні поняття, які викликають різні емоції. Отже, як бачимо війна – це руйнування негативні емоції, наразі мистецтво – це портал відродження позитивні емоції». Але негативні емоції служать еволюційним цілям, спонукаючи нас діяти таким чином, щоб підвищити шанси на виживання і допомогти рости і розвиватися як особистості. В культурному контексті саме емоції завжди були джерелом натхнення для митців.

Війна кардинально змінює життя цілих поколінь. Одні митці романтизували війну, інші ж намагалися показати жах і трагізм, що нищать долі мільйонів.

Під час Першої світової війни мистецтво відіграло важливу роль як засіб вираження та супротиву. З одного боку, багато художників були залучені до військової справи та створювали картини, що відображали бойові події й страхіття війни. Ці роботи часто були використані для пропаганди та мобілізації населення. З іншого боку, сама війна стимулювала творчість та інновації у мистецтві. Деякі художники використовували військові матеріали й об'єкти як основу для своїх робіт, інші експериментували з новими стилями і техніками. Наприклад, унікальність мистецтва під час Першої світової війни можна побачити в творах Франсіса Пікабії, який використовував колажі й абстракцію для вираження хаосу та руйнування війни.

Також варто згадати про художника Отто Дікса, який створив серію портретів військових, підкреслюючи психологічний ефект війни на людину. Він говорив: «Війна річ огидлива, та все ж це щось грандіозне. Мені у жодному не можна цього пропустити. Потрібно побачити людину в цьому стані...». Черепи у протигазах, трупи, щури в скелетах, весь апокаліпсис війни – все це можна побачити на принтах, які він опублікував у 1924 році.



Картина «Штурм під газовою атакою» Отто Дікса

Під час Другої світової війни мистецтво стало важливим засобом виразу та протесту проти насильства й тиранії. Багато художників втілювали свої почуття та думки через мистецтво, показуючи страх, скорботу та надію на майбутнє. Деякі з найвідоміших творів цього періоду включають «Герніка» Пабло Пікассо, яке відображає бомбардування міста Герніки під час Іспанської громадянської війни.



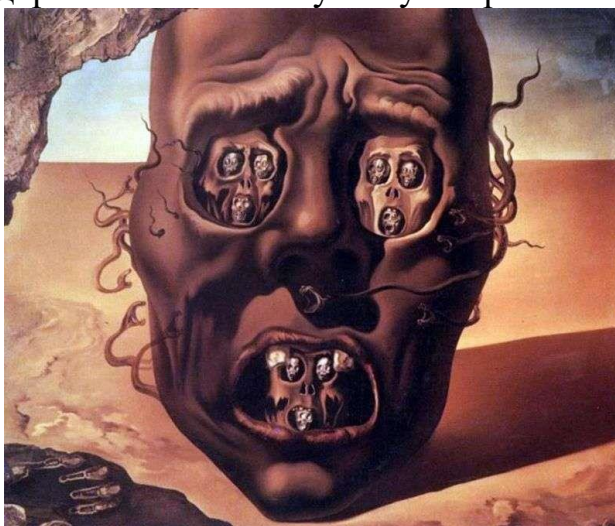
Картина «Герніка» Пабло Пікассо

Монументальна картина «Герніка» виконана в чорно-білих кольорах. Пікассо попросив, щоб для нього створили спеціальну матову фарбу, яка не відблискує на світлі. Побачивши в газетах фотографії знищеної Герніки, художник зобразив монументальним полотном, наче чорно-білою фотоплівкою, свою власну візію трагедії.



Картина «Скорботна юність» Джордж Клаузен 1916

Сюжет картини базується на трагічних подіях, які трапилися в роки першої світової війни. На картині зображено оголену дівчину, що символізує молодість. Охоплена горем, вона низько схиляється перед дерев'яним хрестом на могилі. Використовуючи наготу фігури у поєднанні з безплідним мінімалістичним пейзажем, художник підкреслює печаль і пустоту смерті.



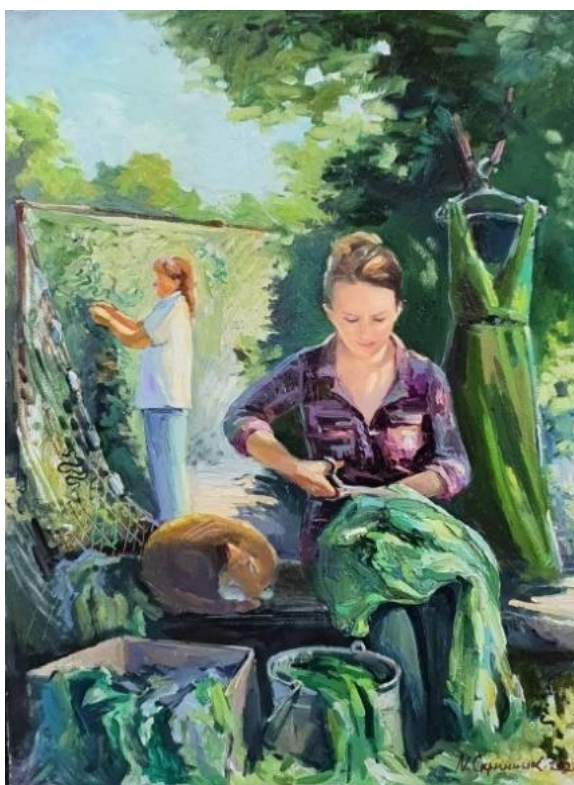
Картина Сальвадор Далі «Обличчя війни». Картина написана в часи Другої світової війни 1941 рік.

Сальвадор Далі зобразив спотворене жахом і стражданням обличчя на фоні висушеної пустелі. Чудернацьку голову обвивають отруйні змії, схожі на огидних червів. Вони кусають обличчя нещасного. У порожніх зіницях та відкритому роті можна побачити ще три аналогічні голови. А в них у свою чергу такі ж черепи замість очей і рота. Бо війна це є нескінченний цикл смертей, жаху та страждань.

Наталія Скринник – художниця із Краснограда, членкиня Національної спілки художників України. Розповіла історії картин, які з'явилися з початку відкритої війни росії проти України. Всі картини з 24 лютого наповнені болем і показують, як і чим жив Красноград в ті дні.



Картина «День 2-ий. Повітряна тривога». Наталія Скринник



Картина «День 111-ий. Сезон зелених суконь». Наталія Скринник*Картина «День 311-ий. 5 годин до нового року». Наталія Скринник*

Отже, мистецтво, створене в часи війни, є різноманітним та відбиває складність і трагічність певного періоду. Художники використовували свої таланти, щоб привернути увагу до жахів війни та підтримати боротьбу за свободу й мир. Ці твори надовго залишаться в історії багатьох поколінь, як свідчення про вплив війни на суспільство та культуру. Під час війни для митця є вкрай важливим бути фіксатором цих жакливих подій, бути візуалізатором усіх страхів і трагедій, що відбуваються навкруги заради того, щоб про це пам'ятали завжди, заради того, щоб це не стерлося в людській пам'яті, яка прагне витіснити травматичний досвід заради продовження життя.

Література

1. Енциклопедія візуальних мистецтв. Генріка Пабло Пікасо URL: <https://www.wikiart.org/uk/pablo-pikasso/gernika-1937> (дата звернення: 24.02.2025).
2. Люди, що не можуть вибратися з-під завалів: чому картину «Герніка» Пікасо вважають взірцем антивоєнного мистецтва. URL: <https://salol.i/03236e1> (дата звернення: 24.02.2025).
3. Енциклопедія візуальних мистецтв. Отто Дікс URL: <https://www.wikiart.org/uk/otto-diks> (дата звернення: 24.02.2025).
4. Війна в Україні в 10 картинах красноградської художниці Наталії Скринник URL: <https://salol.i/B0633b8> (дата звернення: 26.02.2025).

УДК 371.13:371.15

Наталія Павлишина,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,

СТРУКТУРНІ СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті уточнено поняття «підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища»; проаналізовано законодавчі та нормативно-правові документи, що регламентують політику інклюзивної освіти в Україні; виокремлено та охарактеризовано структурні складові професійної підготовки майбутніх педагогів, зокрема теоретичну, психологічну та практичну підготовку.

Ключові слова: інклюзивне середовище, підготовка майбутніх педагогів, професійна компетентність, педагогічна діяльність, сучасні технології навчання, особливі освітні потреби.

Сучасна підготовка майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища вимагає формування у них високого рівня відповідної професійної компетентності, що передбачає пошук та реалізацію якісно нових підходів до змісту навчання у закладах вищої освіти.

Концепція «Нової української школи» (2016) передбачає формування у сучасного педагога таких професійних компетентностей, які дозволяють здійснювати педагогічну діяльність в умовах інклюзивного середовища, враховуючі різноманітні освітні потреби кожного здобувача освіти, уникаючи соціального розшарування та дискримінації [5].

У міжнародних та вітчизняних законодавчих і нормативно-правових документах, що регламентують політику інклюзивної освіти в Україні (Загальна декларація прав людини (1948 р.), Декларація прав дитини (1959 р.), Конвенція ООН про права дитини (1989 р.), Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів (1993 р.), «Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у сфері освіти осіб з особливими потребами» (1994 р.), «Рамки дій стосовно освіти осіб з особливими потребами» (1994 р.), Конвенція про права інвалідів (2006 р.), Конституція України (1996 р.), Закон «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту», Закон України «Про загальну середню освіту», Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»), задекларовано, що особи з особливими освітніми потребами є суспільно повноцінними членами суспільства, мають рівноцінні права та потребують соціального та правового захисту. Ефективна реалізація інклюзивної освіти передбачає адаптацію та модифікацію навчальних програм відповідно до потреб та можливостей здобувачів освітніх послуг. Вміння добирати та адаптовувати відповідні технології навчання до кожного учня, свідчать про певний рівень професійної майстерності сучасного педагога, здатного працювати в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Теоретичний аналіз наукових доробок сучасних авторів з проблеми дослідження (Ю. Бойчук, Г. Корінна, Л. Потапюк, М. Сорочан, С. Чупахіна, Л. Шевченко), дозволив тлумачити підготовку майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища як

цілеспрямований процес набуття здобувачами освіти здатності здійснювати професійно організовану педагогічну діяльність в умовах інклюзивного освітнього середовища, що характеризується їх мотиваційно-ціннісною орієнтацією та високим рівнем фахових знань, умінь та навичок, практичного досвіду щодо роботи з особами, які мають особливі освітні потреби.

На думку О. Бабакової, важливими аспектом у процесі підготовки майбутніх педагогів до роботи в інклюзивних умовах є формування у них професійних якостей, а саме: професійно-ціннісні орієнтації педагога, який працює з дітьми з особливими освітніми потребами; визнання цінності особистості дитини незалежно від її порушення; усвідомлення своєї відповідальності як носія культури та її транслятора для дітей з особливостями психофізичного розвитку; розуміння творчої сутності педагогічної діяльності з дітьми, що потребує великих духовних та енергетичних затрат тощо [1].

Л. Потапук, вважає, що для успішного впровадження соціальної інклюзії педагоги мають використовувати освітні програми з урахуванням особливостей психофізичного розвитку та можливостей дітей; реалізовувати варіативні форми і методи організації освітнього процесу; адаптовувати та модифікувати методики навчання і виховання до осіб з особливими потребами; застосовувати комплексний психолого-педагогічний супровід тощо [4].

Важливими структурними складовими у підготовці майбутніх педагогів у закладах вищої освіти до професійної діяльності в умовах інклюзивного середовища є теоретична підготовка, психологічна підготовка, практична підготовка здобувачів освіти у закладах вищої освіти.

Теоретична підготовка майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивного середовища забезпечує фахівця відповідними знаннями із загальної та спеціальної дидактики та методології організації інклюзивної освіти, основ загальної та корекційної педагогіки, психології особистості, особливостей індивідуальних і вікових відмінностей осіб з особливими освітніми потребами.

Відповідно до Національної рамки кваліфікацій, майбутній педагог повинен володіти концептуальними знаннями, набутими у процесі навчання та професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень. Зокрема, системними, глибокими та ґрунтовними професійними знаннями про особливості соціалізації осіб з особливими освітніми потребами, специфіку виконання педагогічної роботи з такою категорією населення, організаційно-правові форми та напрями роботи закладів освіти в умовах інклюзії [3].

Психологічна підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивного середовища передбачає формування професійно-орієнтованих особистісних якостей фахівця. Особлива увага надається наявності у здобувачів освіти стійкої мотивації до професійного навчання, високого рівня стресостійкості та толерантності, що дозволяють ефективно виконувати педагогічну роботу з особами, що мають особливі освітні потреби. Важливим є чітко виражений інтерес до обраної професії та стійке бажання виконувати педагогічну роботу в умовах інклюзії.

Практична підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в

умовах інклюзивного середовища дозволяє набуту умінь та навички організації педагогічної діяльності в умовах інклюзивного навчання; визначає готовність до проведення педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами. Практика є важливою ланкою у процесі підготовки таких майбутніх педагогів, адже у процесі її проходження здобувачі освіти оволодівають необхідними сучасними методами та технологіями навчання, розвивають креативне мислення та здатність самостійно приймати професійні рішення, набувають мотивації до виконання педагогічної роботи в умовах інклюзивного навчання.

Отже, ефективність процесу навчання осіб з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища значною мірою залежить від якості підготовки майбутнього педагога до роботи в зазначених умовах. Підготовка таких фахівців повинна спрямовуватись не тільки на їх теоретичну підготовку, а й на психологічну та практичну, що дозволить підвищити рівень освіченості майбутніх педагогів, сформувані відповідні особистісні та моральні якості, сприяти саморозвитку особистості як фахівця, що дозволить сформувати викладача нового покоління, який спроможний якісно здійснювати професійну діяльність у умовах інклюзивної освіти.

Література

1. Бабакова О. С. Готовність педагогів до впровадження інклюзивної освіти в Україні. *Педагогіка здоров'я*: зб. наук. праць IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 210-річчю з дня заснування Харківського нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди / за заг. ред. акад. Прокопенка І. Ф. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2014. С. 625–626.
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://salo.li/0F3B771>
3. Національна рамка кваліфікацій. URL: <https://salo.li/dD69E4C>
4. Потапюк Л. М. Соціальна інклюзія у сучасних освітніх закладах. *Витоки педагогічної майстерності* : Серія «Педагогічні науки» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. 2021. Вип. 27. С. 205–210.
5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/
6. Сорочан М. П. Готовність майбутніх вихователів до інклюзивного навчання як результат професійної підготовки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 84. Т. 2. URL: [URL: https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/36877](https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/36877)
7. Чупахіна С. Сучасні підходи у підготовці майбутніх педагогів до інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Освітній простір України*. URL: <https://salo.li/073486A>

УДК: 376.54:316.346.2(477)

Світлана Мацерук,

Відокремлений структурний підрозділ
«Любешівський технічний фаховий коледж»
Луцького національного технічного університету

ГЕНДЕРНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ

У статті розглядається гендерна освіта як важливий чинник соціокультурної трансформації українського суспільства та його інтеграції у світову спільноту. Проаналізовано основні підходи до впровадження гендерної освіти в освітніх закладах України, окреслено її вплив на формування демократичних цінностей, дотримання прав людини та розвиток гендерної рівності. Зазначено, що ефективна гендерна освіта сприяє подоланню стереотипів, підвищенню громадянської свідомості та відповідає міжнародним стандартам, зокрема вимогам Європейського Союзу. Особливу увагу приділяється ролі освіти у формуванні нової культури гендерної чутливості серед молоді.

Ключові слова: гендерна освіта, виховний ідеал, людина цінності, християнська релігія, гендерний підхід, сучасне суспільство.

На сучасному етапі розвитку суспільства питання гендерної нерівності посідають не останнє місце за актуальністю. Гендерна нерівність гальмує розвиток суспільства, що знаходить своє підтвердження у таких негативних наслідках, як зростання витрат на добробут і управління, зниження продуктивності праці, уповільнення економічного зростання. Саме тому досягнення гендерної рівності наразі стає центральним показником розвитку кожної країни, а в умовах глобалізації сучасне суспільство вимушено щоразу звертатися до проблем гендерної нерівності. ООН відносить цю проблему до категорії глобальних і рекомендує державам змінювати існуючі гендерні моделі, орієнтовані на збереження системи нерівних цінностей і подвійних стандартів.

Рівність між чоловіком і жінкою – це одночасно і цінність, і привілей будь-якого суспільства.

Як показує досвід демократичних країн, розвиток державної гендерної політики в усіх сферах вимагає посилення освітянського потенціалу саме з гендерної рівності.

І для ефективності реалізації цього завдання необхідно зосередити увагу на двох головних складових. По-перше – це всеохоплюючий доступ до знань про гендерну проблематику. А по-друге, необхідно забезпечити всебічне подання інформації, яка спрямована на подолання гендерних бар'єрів та стереотипів, з урахуванням специфіки конкретної аудиторії.

Процес розвитку гендерних поглядів в Україні має свою специфіку: перша чверть ХХІ ст. ознаменована в Україні виявленням гострої потреби суспільства в науковому обґрунтуванні ідеального образу нової людини. Цей час також позначений трансформацією патріархальної системи гендерної стратифікації шлюбно-сімейних стосунків, стереотипів фемінності і маскулінності. Водночас педагогічна теорія і практика, на жаль, часто демонструють у цих питаннях залежність від статево-рольового підходу, який обмежує розвиток особистості рамками традиційних гендерних ролей, що перестали відповідати реальним потребам сучасного суспільства. Подолання цієї суперечності можливе через упровадження гендерного підходу, який звільняє мислення педагогів від стереотипів, сприяє усуненню асиметрії «чоловічого» й «жіночого», допомагає створити більш об'єктивне уявлення про трансформацію гендерних цінностей на

різних етапах розвитку людини або населення країни стосовно діяльності й власного розвитку, що охоплюють життєві потреби, інтереси, цінності та ідеали. Це підтверджує актуальність вивчення історико-педагогічних чинників гендерної трансформації вітчизняних ідеалів виховання, серед яких одним із найвагоміших є християнська релігія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій до проблеми перетворення «людини звичайної» на «людину нову досконалу» зверталися як педагоги минулого (М. Драгоманов, А. Міцкевич, Олена Пчілка, Леся Українка), так і сучасні дослідники (О. Базалук, Т. Білан, М. Боришевський, В. Жуковський, Н. Калита, О. Киричок, М. Кухта, О. Сафонова, І. Цимбалій), які порушили проблематику таких понять, як «виховний ідеал», «досконала людина», «нова людина», «людина майбутнього» [5, с. 194].

Гуманістичні ідеали Київської Русі й освітні традиції привнесли в українське суспільство католицизм і протестантизм, знайшли певні рефлексії у поглядах українських братств XVI–XVIII ст. Усупереч церковним догматам про другорядність становища жінки, відомі діячі братств Кирило – Транквіліон Ставрицький, Інокентій Гізель проповідували рівноправність соціальних і особистісних стосунків протилежних статей. У каталогах багатьох братств є інформація про членство в них жінок [5, с. 195].

В Україні в першій половині XIX ст. в образі ідеальної жінки поруч із загально визнаними рисами (вірна дружина, турботлива мати, слухняна парафіянка) визнавалися також риси, які не завжди підтримувало російське православ'я (освічена, горда, незалежна й активна громадянка). Наприкінці XX ст. значно активізується застосування гендерного підходу до дослідження жіночої освіти в окремих українських регіонах (В. Добровольська, Г. Маслій, М. Рижкова, Т. Шура). Перший сприяє реконструкції й аналізу традиційних стереотипів християнського виховного ідеалу залежно від статі особливостей релігійної диференціації українського суспільства, а інші дають змогу враховувати першопричини й детермінанти розвитку ідей християнського виховного ідеалу, допомагають простежити за послідовністю його трансформацій з урахуванням станового принципу організації освіти [5, с. 196].

На сьогоднішньому етапі, враховуючи те, що Україна отримала статус кандидата на членство в Євросоюзі та продовжує активну політику щодо майбутнього приєднання до НАТО, на сьогодні актуальним є продовження реформ, які необхідні для виконання критеріїв, без яких неможливий вступ до Північноатлантичного альянсу.

І певна кількість критеріїв стосується суттєвої трансформації гендерних аспектів у суспільстві, у тому числі в освітній сфері. Треба зазначити, що на сьогодні Україна вважається країною, де спостерігається високий рівень освіченості населення. Також в Україні є паритет щодо гендерної рівності стосовно доступності освіти для чоловіків та жінок.

Як відомо, Національний план дій з реалізації резолюції Ради Безпеки ООН «Жінки, мир, безпека» (який діє з 2020 року та розрахований на період до 2025), передбачає серед іншого підготовку кадрів з урахуванням гендерного принципу.

Також відповідно до Річної національної програми під егідою Комісії Україна-НАТО гендерна тематика так само має бути включена до системи підготовки особового складу сектору безпеки і оборони України. Загалом, на думку експертів, для України підвищення гендерної культури в освітніх закладах ще залишається актуальною проблемою. Серед головних проблем, які негативно впливають на вирішення питань гендерної рівності, найголовнішими є низький рівень обізнаності з гендерної проблематики та невключення гендерних підходів до програми підготовки освітян. При цьому залишається високим і рівень поширення гендерних стереотипів серед освітян.

Однак освіта є одним із головних факторів формування свідомості, тож її розвиток має відбуватись на основі принципів рівності, справедливості, толерантності, недискримінації. У цьому контексті важливими й актуальними для держави й суспільства загалом є питання гендерної рівності, розвитку гендерної культури. І політика у сфері освіти повинна зосереджуватися на подоланні гендерних стереотипів, зокрема через проведення навчально-просвітницьких курсів для вчителів і студентів, а також спонукаючи молодих жінок та чоловіків обирати нетрадиційні стежини у навчанні.

Треба зазначити, що Україна, приєднавшись до ініціативи «Партнерства Біарріц», взяла на себе зобов'язання щодо інтеграції гендерного компоненту в освітній процес.

На сьогодні у багатьох вишах активно функціонують так звані Центри гендерної освіти та гендерні лабораторії. Також є тенденція до розширення навчальних програм і створення нових гендерних курсів у закладах вищої освіти сектору безпеки і оборони України.

Серед головних цілей впровадження засад гендерної рівності в освітній процес є такі:

- підвищення рівня обізнаності та розуміння питань гендерної рівності;
- підтримка змін у поведінці та ставленні до гендерної рівності;
- зміцнення спроможностей для формування більш гендерно відповідальної організаційної культури;
- надання учасникам процесу навичок, необхідних для належного забезпечення ефективної інтеграції питань гендерної рівності у своїй професійній діяльності;
- сприяння інтеграції питань гендерної рівності в освітні програми.

На жаль, сьогодні існує розрив між заявленими цілями та справжнім станом справ щодо гендерного інтегрування у вищу освіту. Однією із причин цього є недостатнє впровадженні гендерних програм в освітній процес, які розглядають як неперіоритетні напрямки.

Фахівці вважають, що застосування гендерного підходу в рамках будь-якої освітньої програми має ґрунтуватись на правах людини. І важливу роль в контексті розуміння прав людини відіграють аспекти гендерної рівності, тому під час освітнього процесу необхідно надавати матеріали з тематичною підбіркою законодавчої бази, підзаконних нормативно-правових актів і

державних політик щодо запобігання і протидії дискримінації за ознакою статі. Проблематику гендерної рівності в межах навчальних програм можна розглянути на прикладі загальних міжнародно-правових актів, зокрема Європейської конвенції про захист прав і основоположних свобод, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, або ж на прикладі міжнародних документів спеціалізованого характеру, таких як Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами.

Література

1. Грицяк Н. В. Теоретико-методологічні засади формування й реалізації державної гендерної політики в Україні. Київ : [б. в.], 2005. 286 с.
2. Кісь О. Р. Жінки в українській сім'ї половина XIX – пол. XX ст.: гендерні аспекти. Львів : Інститут народознавства НАН України, 2001. 224 с.
3. Мунтян І. С. Гендерний підхід у підготовці студентів вищих педагогічних закладів. Одеса, 2004. 198 с.
4. Стрельник О. О. Гендерна нерівність та соціальний статус жінки в сучасному українському суспільстві. Харків, 2003. 175 с.
5. Єршова Л. Вплив християнської релігії на трансформацію образу досконалої людини. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2016. № 7. С. 194–197.
6. Пищуліна О. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України. *Центр Разумкова*. 2016. С. 7–11.

УДК 378.14701531:172.45

Мар'яна Никитюк,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

РОЗКРИТТЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА ТА РЕМЕСЕЛ

У статті йдеться про розвиток художньо-творчих здібностей студентів спеціальності 013 Початкова освіта в процесі освітньої діяльності у ЗВО.

Ключові слова: мистецтво, ремесла, студенти спеціальності 013 Початкова освіта, креативний, творчий.

Основною метою сучасної системи освіти є демонстрація та розвиток творчого потенціалу особистості через пізнання суспільства на всіх рівнях свого розвитку. Перед освітою стоїть завдання не лише навчити учнів предметним знанням, умінням і навичкам, а й сформувати їхню особистість, щоб у майбутньому вони стали активними членами суспільства. У зв'язку з цим

необхідно виховувати творчих активних особистостей, здатних самостійно і гнучко вирішувати проблеми в нестандартних ситуаціях, перетворюючи навколишню дійсність. Розвиток творчого потенціалу особистості є особливо важливим у період соціалізації та професійного становлення майбутніх педагогів. Формуванню морально-етичних якостей сприяє залучення студентів до народного мистецтва та культури через активну творчу діяльність. Мистецтво є особливою сферою людської діяльності, формою суспільної свідомості та унікальним засобом впливу на формування особистості, в тому числі й професійного характеру.

Мистецтво і ремесла є потужним інструментом для розкриття творчого потенціалу студентів, що поєднує в собі традиції, культуру, естетику та практичні навички, та сприяє розвитку особистості та професійному зростанню майбутніх фахівців спеціальності 013 Початкова освіта.



Рис. 1. Переваги використання мистецтва і ремесел для розвитку творчого потенціалу особистості

Традиційним засобом формування творчої особистості майбутніх учителів є текстові педагогічні завдання, де студенти займають споглядальну позицію: аналізують умови завдання, шукають шляхи вирішення та висловлюють свою точку зору.

Заняття мистецтвом і ремеслами є безцінним доповненням до освіти студента, пропонуючи багато відчутних переваг, які залишаються з ними протягом усього життя, та допомагають розвивати творчі здібності, самовираження, координацію рук і очей та інші життєво важливі здібності.

Дослідження підтверджують, що творче самовираження допомагає студентам вчитися більше, довше зберігати інформацію та краще готуватися до майбутньої кар'єри, а креативність є безцінним активом, який допомагає студентам опанувати навчальний матеріал.

Оскільки декому може здатися, що відмінність між мистецтвом і ремеслом

дещо заплутана, справді є важлива відмінність. Мистецтво означає творче самовираження за допомогою живопису, малювання чи скульптури, тоді як ремесло більше орієнтоване на ціль із наголосом на функціональності чи естетиці – такі ремесла, як плетіння кошиків, плетіння гобеленів, вишивка, кераміка, вважаються ремеслами, оскільки їх виробництво потребує кваліфікованого виробництва, яке зазвичай надає щось корисне кінцевому споживачеві, тоді як декоративне мистецтво, наприклад колекція вирізок з паперу, не обов'язково кваліфікувати як образотворче мистецтво.

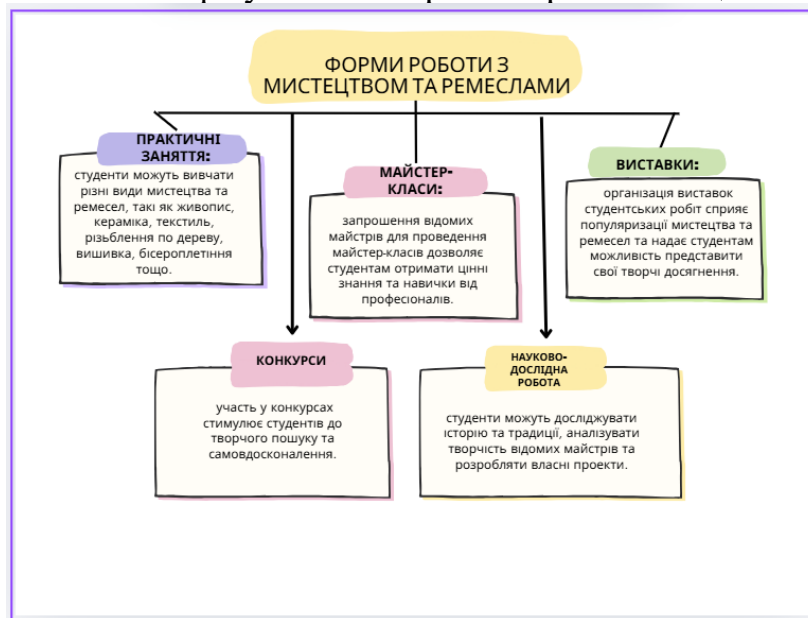


Рис. 2. Форми роботи з мистецтвом та ремеслами для розвитку творчого потенціалу студентів

Заняття мистецтвом і рукоділлям відіграють важливу роль у навчанні майбутніх вчителів, допомагаючи їм розвинути різноманітні навички та якості, необхідні для успішної педагогічної діяльності:

– *розвиток креативності та уяви*: мистецтво та рукоділля сприяють розвитку творчого мислення, уяви та фантазії, що є важливими для вчителя, який постійно шукає нові підходи та методи навчання; створення власних художніх робіт допомагає майбутнім вчителям краще розуміти процес творчості, що дозволяє їм ефективніше стимулювати творчу активність учнів;

– *формування естетичного смаку*: заняття мистецтвом та рукоділлям сприяють формуванню естетичного смаку, відчуття прекрасного та гармонії, що є важливим для створення естетично привабливого та розвивального освітнього середовища; розуміння принципів композиції, кольорознавства та інших аспектів художньої творчості допомагає вчителям ефективно використовувати візуальні засоби навчання;

– *освоєння практичних навичок*: заняття різними видами мистецтва та рукоділля (малювання, ліплення, аплікація, шиття, в'язання тощо) дають майбутнім вчителям практичні навички, які вони зможуть використовувати у своїй роботі з учнями; вміння працювати з різними матеріалами та

інструментами дозволяє вчителям організовувати цікаві та різноманітні творчі заняття для дітей різного віку;

– *розвиток педагогічних навичок*: заняття мистецтвом і рукоділлям сприяють розвитку таких важливих педагогічних якостей, як терпіння, наполегливість, уважність до деталей та вміння концентруватися; створення художніх робіт вимагає від людини вміння планувати свою діяльність, ставити цілі та досягати їх, що є важливим для успішної педагогічної діяльності;

– *психологічне розвантаження та емоційне здоров'я*: заняття мистецтвом та рукоділлям є ефективним засобом психологічного розвантаження, зняття стресу та емоційного напруження, що є важливим для збереження емоційного здоров'я вчителя; творча діяльність сприяє розвитку позитивних емоцій, підвищенню самооцінки та впевненості у своїх силах;

– *виховання любові до прекрасного та культурних цінностей*: заняття мистецтвом та рукоділлям сприяють вихованню любові до прекрасного, розумінню та повазі до культурних цінностей, що є важливим для формування духовно багатой особистості вчителя; знайомство з різними видами мистецтва та народними ремеслами розширює культурний світогляд майбутніх вчителів.

Таким чином, неможливо переоцінити роль мистецтва та ремесел в освіті. Крім простої естетики, він служить ефективним інструментом для сприяння творчості, комунікації та критичного мислення в студентів. Викладачі можуть створити більш захоплююче та збагачувальне середовище майстерності, яке дозволить студентам коледжу бути тріумфальними не лише в академічному, але й у соціальному плані.

Література

1. Носаченко Т. Формування творчого потенціалу студентів засобами декоративно-прикладного мистецтва. *Virtus : ScientificJournal* / editor-in-Chief М. А. Zhurba. 2020. № 47. С. 73–76.

2. Стратегії формування творчої особистості: методи, прийоми, форми: колективна монографія / авт. кол.: В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, Є. Р. Борінштейн, М. С. Гальченко, М. В. Ліпін, Д. В. Погрібна, Н. В. Савчук, О. А. Федорчук. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. 320 с.

3. Формування творчої особистості вчителя, студента, учня : психологічний дискурс : колективна монографія / О. Д. Сафін, Н. В. Гуртовенко, С. Ю. Діхтяренко [та ін.] ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 383 с.

УДК 911(076.6)

Катерина Онищук,
Ківерцівський фаховий медичний коледж
Волинської обласної ради,
м. Ківерці

**ТЕСТИ НА ЗАНЯТТЯХ ГЕОГРАФІЇ ЯК ЗАСІБ МОДЕРНІЗАЦІЇ
ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА**

У статті розкрито дидактичні функції тестових завдань на різних типах та етапах занять з географії, наведено приклади тестів та методи їх застосування.

Ключові слова: тестові завдання, дидактичні функції використання тестів, технології застосування тестів, етапи занять.

У викладанні географії широко використовуються методи із застосуванням тестового контролю знань, умінь та навичок здобувачів освіти. Але тестові завдання не лише контролюючий контент, а й інформаційний, мотиваційний, розважальний, тому їх використання має бути значно ширшим.

Мета статті – розкрити роль тестів на різних типах та етапах занять з географії, показати шляхи їх використання, вимоги до створення й відбору тестових завдань.

Сучасний етап розвитку освіти характеризується пошуком нових шляхів і методів активізації навчальної діяльності студентів, підвищення їх інтересу до предмету. Використання тестових технологій є одним із ефективних засобів модернізації викладання географії. Тести дозволяють не лише оцінити знання здобувачів освіти, а й сприяють розвитку їхньої мотивації, логічного мислення та самостійності. Вони допомагають структурувати навчальний процес, зробити його цікавішим та ефективнішим. Тестові завдання дають можливість перевірити рівень засвоєння навчального матеріалу, а також вміння аналізувати й систематизувати інформацію, сприяють формуванню пізнавальної активності та інтересу до географії як науки.

Значення тестів у викладанні географії зростає, їх використання здійснюється на всіх етапах та типах занять. Навчання з використанням тестових технологій посилює такі функції дидактичного процесу, як:

- мотиваційна роль – тести можуть використовуватися для стимулювання інтересу до предмету, формування допитливості й бажання досліджувати світ;
- контроль і оцінювання знань – забезпечують об'єктивну оцінку рівня підготовки;
- самостійна робота – дають можливість здобувачам перевірити свої знання та усунути недопрацювання, формують навички самостійного навчання;
- розвиток логічного мислення – тестові завдання сприяють формуванню навичок аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення;
- активізація навчальної діяльності – тестові завдання, особливо ті, що мають цікаву форму (наприклад, кросворди, вікторини, завдання з використанням карт) роблять процес засвоєння знань більш захоплюючим;
- розвиток пізнавальної активності – розв'язуючи тести, студенти вчаться самостійно шукати інформацію, аналізувати її, робити висновки;
- формування навичок самоконтролю – тести дозволяють самостійно оцінити рівень знань, виявити недоліки та зосередити увагу на їх усуненні;
- індивідуалізація навчання – робота з тестами різних рівнів складності дозволяє враховувати індивідуальні особливості, темп навчання та рівень підготовки студентів.

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ)

для створення та проведення тестів (наприклад, онлайн-тестування) робить процес навчання більш цікавим та ефективним. У практиці викладання географії можна використовувати різні види тестів, кожен з яких має своє призначення на певному етапі заняття.

Тести для мотивації навчальної діяльності мають на меті викликати інтерес до географії, зацікавити предметом. Вони можуть містити факти, завдання, пов'язані з географічними відкриттями, подорожами, вирішенням проблемних життєвих ситуацій, тощо.

Наприклад:

1. *Туристи планують сходження навесні на одну з гірських вершин заввишки понад 3 500м. Що потрібно взяти із собою, щоб без шкоди здоров'ю адаптуватися до змін атмосфери під час підйому?*

А. Сонцезахисні головні убори, великий запас мінеральної води;

Б. Легке спортивне взуття й одяг, мінімальний набір сухофруктів;

В. Теплий вологонепроникний одяг, калорійні залізовмісні продукти;

Г. Просторий намет на всю групу, анти москітні аерозолі та креми.

2. *Киянин вирішив за оголошенням придбати для відпочинку в Карпатах «... будиночок у мальовничому місці під горою, біля потічка в селі М. ...». Після огляду садиби й місцевості навколо неї покупець помітив наслідки стихійних явищ. Укажіть аргументи, що вплинуть на ціну садиби.*

1) смуга понівеченого лісу нижче полонини (слід лавини?);

2) високе сухе дерево (наслідок тривалих засух?);

3) набрана з потічка чиста вода у відра та інші посудини (потрібен запас, бо після злив вода в потічку каламутна?);

4) укріплений камінням берег річки (на випадок паводку?);

5) маленька грядка з овочевими культурами (загроза літніх заморозків?);

6) розкидані дрова, похилені підпори для сіна (після проходження торнадо?);

7) потемнілий дах господарських будівель (дія смогу?).

Перед початком вивчення нової теми доцільно запропонувати невеликі тести, щоб зацікавити здобувачів освіти.

Наприклад: *Розпізнайте «земну адресу» України.*

А. У Північній півкулі, на схід від Гринвіцького меридіана, у Європі;

Б. Західній півкулі, у частині світу Євразія, на материку Європа;

В. На південь від екватора, у східній частині материка Євразія;

Г. На захід від Гринвіцького меридіана, на заході Європи.

Тести, що використовуються при вивченні нового матеріалу, дають можливість перевірити розуміння студентами даної теми, засвоєння основних понять та закономірностей під час заняття.

Зразок тесту: *За даними таблиці визначте для кожного показника, що характеризує населення умовної країни, хід його обчислення.*

Народжуваність, ‰	11,5
Смертність, ‰	8,4
Міське населення, млн осіб	5,40
Сільське населення, млн осіб	1,35
Еміграція, тис. осіб	46,1
Імміграція, тис. осіб	48,3

загальна кількість населення $A. 11,5 - 8,4 = 3,1$ (%);

1) природний приріст $B. 5400000 + 1350000 = 6750000$ (осіб);

2) сальдо зовнішніх міграцій $B. 5400000 / 6750000 \times 100 = 80$ (%);

3) рівень урбанізації $Г. 48300 - 46100 = 2200$ (осіб);

Д. $0,0115 \times 6750000 = 77625$ (осіб).

Узагальнюючі та підсумкові тести проводяться після вивчення окремих тем або розділів курсу географії. Вони мають на меті узагальнення та систематизацію знань здобувачів освіти, перевірку рівня засвоєння навчального матеріалу в цілому. Викладання географії в медичному коледжі потребує завдань, які сприяють фаховій підготовці студентів, розумінню стану людського організму та вмінню оперативно надати необхідну допомогу.

Приклад тесту:

В умовах високогір'я на здоров'я людини негативно впливає комплекс чинників:

- 1) *поява гравітації та земного тяжіння;*
- 2) *немає космічного випромінювання;*
- 3) *знижений атмосферний тиск;*
- 4) *більша густина повітря;*
- 5) *нижча температура повітря;*
- 6) *менша ультрафіолетова радіація;*
- 7) *менша абсолютна вологість повітря.*

Контрольні тести здійснюються з метою перевірки рівня навчальних досягнень здобувачів освіти за певний період навчання (наприклад, семестр, рік), і тому мають більш складний характер та охоплюють значний обсяг навчального матеріалу. Завдання тесту розподіляються за рівнем складності й передбачається визначений час, що відводиться на роботу з ними. При цьому легкі й прості тестові завдання першого рівня складності оцінюються по 0,5 бала, другого рівня – по 1 балу, третього рівня – по 2 бали, а четвертого – по 3 бали за одне завдання. Відповідно до цього комплектується й кількість запитань і завдань у тесті.

А для того, щоб тести були ефективними, вони повинні відповідати певним вимогам, таким як:

- валідність: тести повинні перевіряти саме ті знання та вміння, які передбачені навчальною програмою;
- надійність: результати тестування повинні бути стабільними та не залежати від випадкових факторів;

- об'єктивність: оцінювання тестових завдань повинно бути об'єктивним та не залежати від особистого ставлення викладача до студента;
- доступність: тестові завдання повинні бути зрозумілими та відповідати віковим особливостям;
- різноманітність: тести повинні містити завдання різних типів.

Типи тестів:

- тести з вибором правильної відповіді, з вибором 3-х варіантів відповідей із 7 запропонованих – використовуються на різних етапах навчання для мотивації та швидкого оцінювання знань.
- тести на відповідність – допомагають встановити логічні зв'язки між поняттями, з'ясувати бачення студентами подій та явищ.
- тести на встановлення послідовності – застосовуються для перевірки розуміння хронології та процесів.
- відкриті запитання – сприяють розвитку критичного мислення та аналітичних здібностей здобувачів освіти. Тести НМТ та ЗНО найбільш відповідають цим вимогам – формують практичні навички застосування географічних знань, тому вони завжди є в практиці занять з географії.

Основними технологіями застосування тестів на заняттях з географії є: комп'ютерне тестування – використання онлайн-платформ («На урок», «Всеосвіта», ICloud) для швидкої перевірки знань.

Для вирішення реальних життєвих ситуацій цікавим є метод кейс-стаді. Приклад тестового вирішення ситуації: *«Родина розглядає варіант переїзду з Чернігова до передмістя Одеси. Члени родини вважають, що обслуговувати такий самий приватний будинок і садибу на Одещині буде простіше і дешевше завдяки особливостям клімату цього регіону. Які твердження доводять правильність їхніх міркувань?»*

- 1) менша тривалість зими, а тому – опалювального сезону;
- 2) менші витрати на кондиціонування повітря влітку;
- 3) менша швидкість і руйнівна сила вітру;
- 4) мала ймовірність підтоплення садиби під час весняних повеней;
- 5) менша загроза пізніх весняних заморозків;
- 6) менше спекотних днів із підвищеною пожежонебезпекою;
- 7) менші витрати на поливання саду та газону.

Гейміфікація – впровадження тестових ігор для підвищення мотивації студентів, наприклад: розгадування і складання ребусів на тему «Країни. Столиці. Міста».

Інтерактивні технології – використання мультимедійних ресурсів для тестування. Проєктне навчання – застосування тестових завдань у дослідницькій діяльності.

Отже, використання тестових технологій на заняттях географії сприяє підвищенню інтересу здобувачів освіти до предмету, покращенню якості засвоєння знань, розвитку аналітичного мислення та ефективному оцінюванню рівня досягнень, і є важливим засобом модернізації викладання предмета. Застосування сучасних ІКТ для створення та проведення тестів робить процес

навчання більш цікавим та ефективним, сприяє підвищенню якості географічної освіти.

Література

1. Вішнікіна Л. П. Створення та застосування тестів у навчанні географії. *Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць*. Вип. 32. Кривий Ріг, 2011. С. 15–29.

2. Завдання за темами з географії. *ЗНО онлайн. Освіта.UA*. URL: <https://zno.osvita.ua/tema>

УДК 37.035:502.2

Марія Осип,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

БІОЛОГІЧНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПАТРІОТИЗМУ

У статті розглядається роль біологічної освіти у формуванні екологічного патріотизму серед молоді. Визначено сутність поняття «екологічний патріотизм» та його значення у вихованні свідомого громадянина. Проаналізовано наукові дослідження щодо впливу біологічної освіти на екологічну культуру та патріотичні почуття учнів. Визначено ефективні освітні методи та практики, що сприяють екологічному вихованню. Оцінено роль народних традицій і сучасних екологічних ініціатив у патріотичному вихованні молоді. Обґрунтовано необхідність удосконалення навчальних програм із біології для посилення їхнього впливу на формування екологічної відповідальності та національної свідомості.

Ключові слова біологічна освіта, екологічний патріотизм, екологічне виховання, екологічна культура, природоохоронна діяльність, національна свідомість, екологічні ініціативи, народні традиції.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний світ стикається з серйозними екологічними викликами: зміною клімату, зменшенням біорізноманіття, забрудненням довкілля та виснаженням природних ресурсів. Ці проблеми особливо актуальні для України, яка має багатий природний потенціал, але водночас стикається з його нераціональним використанням.

Одним із ключових чинників вирішення цих проблем є екологічна свідомість суспільства, яка формується через систему освіти, зокрема біологічну. Однак в Україні ще не до кінця сформована культура відповідального ставлення до природи як частини національної ідентичності.

Наукова проблема полягає у виявленні та аналізі методів і підходів біологічної освіти, які сприяють формуванню екологічного патріотизму – усвідомленої відповідальності за збереження природного середовища як невіддільної частини державної безпеки та національної гордості.

Значення цієї проблеми:

- Біологічна освіта здатна виховати покоління, яке дбатиме про природу України на основі наукових знань та моральних цінностей.
- Формування екологічного патріотизму є важливим для сталого розвитку держави та підтримки її природних ресурсів.
- Національно-патріотичне виховання через біологію дозволяє поєднувати наукові знання з духовними та моральними засадами, що зміцнює ідентичність молодого покоління.

Таким чином, дослідження питання взаємозв'язку біологічної освіти та екологічного патріотизму має важливе значення як для науки, так і для освітньої практики, адже воно сприяє вихованню громадян, здатних відповідально ставитися до природного середовища рідної країни.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Проблема формування екологічного патріотизму через біологічну освіту є предметом дослідження науковців у галузях педагогіки, екології та соціальної психології. Вчені розглядають різні аспекти цього питання, зокрема роль освіти у формуванні екологічної свідомості, зв'язок патріотизму з природоохоронною діяльністю, а також використання інноваційних методів навчання для підвищення екологічної відповідальності молоді.

Науковці наголошують, що формування екологічної культури має розпочинатися ще у шкільні роки, коли у дітей розвивається світогляд і ставлення до природи. Так, дослідники відзначають, що включення до навчальних програм тем, пов'язаних із біорізноманіттям України, заповідними зонами та екологічними викликами, сприяє усвідомленню цінності природних ресурсів рідної країни [1, с. 22].

Дослідження показують, що інтеграція екологічних проєктів у навчальний процес допомагає розвинути активну громадянську позицію. Зокрема, проведення екологічних акцій, участь у волонтерських рухах та організація польових досліджень дозволяють учням не лише отримати знання, а й безпосередньо долучитися до природоохоронної діяльності [2, с. 78].

Українські вчені підкреслюють важливість використання традиційних знань у вихованні екологічного патріотизму. Наприклад, вивчення народних звичаїв раціонального природокористування та усвідомлення цінності природних ресурсів у культурній спадщині сприяє розвитку відповідального ставлення до довкілля [3, с. 45].

У країнах Європи та США екологічна освіта є важливою складовою навчальних програм. Дослідження показують, що використання інтерактивних методів навчання, таких як екологічні експерименти, екскурсії до природних заповідників і проєктна діяльність, сприяє вихованню молоді, яка активно захищає природне середовище [4, с. 102].

Мета розвідки. Метою розвідки є аналіз ролі біологічної освіти у формуванні екологічного патріотизму серед молоді та визначення ефективних підходів до виховання відповідального ставлення до природного середовища як складника національної ідентичності.

Для досягнення цієї мети передбачено вирішення таких завдань:

- Розкрити сутність поняття «екологічний патріотизм» та його значення у вихованні свідомого громадянина.
- Проаналізувати наукові дослідження щодо впливу біологічної освіти на формування екологічної культури та патріотичних почуттів.
- Визначити ефективні освітні методи і практики, що сприяють екологічному вихованню учнів.
- Оцінити роль народних традицій і сучасних екологічних ініціатив у патріотичному вихованні молоді.
- Обґрунтувати необхідність удосконалення навчальних програм з біології для посилення їхньої ролі у формуванні екологічної відповідальності та патріотизму.

Ця розвідка має науково-практичне значення, оскільки її результати можуть бути використані для розробки освітніх програм, виховних заходів та екологічних ініціатив, спрямованих на формування активної громадянської позиції серед молоді.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Екологічний патріотизм – це свідоме та відповідальне ставлення до природного середовища рідної країни, що поєднує любов до Батьківщини з дбайливим ставленням до її природних ресурсів. Він виявляється у прагненні зберегти природу для майбутніх поколінь, активній участі у природоохоронній діяльності та підтримці екологічних ініціатив на національному рівні [1, с. 18].

Формування екологічного патріотизму є важливим чинником у вихованні відповідального громадянина, оскільки воно:

- формує національну ідентичність, пов'язану з природним середовищем рідного краю.
- розвиває екологічну відповідальність, спонукаючи молодь до активної природоохоронної діяльності.
- сприяє усвідомленню екологічної безпеки як складника національної безпеки, адже збереження природних ресурсів є основою стабільного розвитку держави [2, с. 30].

Аналіз педагогічних та екологічних досліджень свідчить, що біологічна освіта відіграє центральну роль у формуванні екологічної культури та патріотизму молоді.

Вплив знань про природу на екологічну свідомість. Дослідження показують, що учні, які глибше вивчають екологічні теми, демонструють вищий рівень екологічної відповідальності. Наприклад, учні, які брали участь у дослідницьких проєктах із вивчення місцевої флори та фауни, краще усвідомлювали необхідність збереження природи [3, с. 65].

Практична діяльність у навчанні. Використання методів активного навчання (екскурсії, лабораторні дослідження, волонтерські проєкти) значно підвищує рівень екологічної культури учнів [4, с. 92].

Формування патріотичних почуттів через екологічну освіту. Біологічна освіта може сприяти розвитку патріотизму, якщо акцентувати увагу на природній спадщині України, рідкісних видах флори і фауни та значенні

екологічного стану країни для її майбутнього [5, с. 113].

На основі аналізу педагогічних досліджень та практичного досвіду можна виділити такі ефективні методи навчання: проектна діяльність (дослідження місцевих екосистем, створення екологічних карт), екологічні експерименти (аналіз якості води, ґрунту, повітря), дебати та дискусії щодо екологічних проблем та їх вирішення [6, с. 87], екскурсії та польові дослідження у природних заповідниках та парках, організація екологічних акцій (очищення територій, висадка дерев), волонтерство у природоохоронних організаціях [7, с. 102], віртуальні екскурсії природними територіями України, екологічні симулятори та інтерактивні онлайн-курси, а також мультимедійні презентації та відеолекції [8, с. 76]. Ці методи сприяють формуванню усвідомленого ставлення до природи та підвищують ефективність екологічного виховання.

Українські народні традиції містять значний екологічний потенціал, який може бути використаний у вихованні молоді. Традиційні екологічні знання формують дбайливе ставлення до лісів, водних ресурсів, раціональне ведення господарства. Свята та обряди, пов'язані з природою (Зелені свята, Івана Купала, обряди закликання дощу). Українська етнопедагогіка, яка наголошує на гармонійному співіснуванні людини та природи [9, с. 64].

Важливим аспектом формування екологічної культури є сучасні екологічні ініціативи, серед яких можна виділити: Всеукраїнські еко-акції («Зробимо Україну чистою», «Посади дерево»); молодіжні екологічні рухи та волонтерські організації (Let's Do It Ukraine); екологічні стартапи та ініціативи з переробки відходів та екологічної освіти [10, с. 131]. Поєднання народних традицій із сучасними екологічними проектами сприяє формуванню глибшого усвідомлення природної спадщини України та відповідальності за її збереження.

Аналіз змісту сучасних навчальних програм показав, що хоча в них і присутні теми, пов'язані з екологією, вони часто подаються фрагментарно та без належного акценту на практичну діяльність [11, с. 145].

Для підвищення ефективності екологічного виховання доцільно: посилити практичну складову навчальних програм (збільшити кількість екскурсій, експериментальних досліджень); розширити тематику уроків у контексті національної екологічної спадщини; включити вивчення екологічних ініціатив та народних традицій; розвивати партнерство між школами та природоохоронними організаціями для залучення молоді до реальних екологічних проектів [12, с. 112].

Висновки. Аналіз досліджень свідчить про те, що біологічна освіта є ефективним інструментом формування екологічного патріотизму. Вона не лише забезпечує знання про природу, але й сприяє вихованню відповідальності за її збереження через практичну діяльність, інтеграцію народних традицій та використання сучасних освітніх методів. Вона формує не лише знання, а й відповідальність за майбутнє України. Завдяки інтеграції екологічних знань у навчальні програми, практичним природоохоронним заходам та популяризації традиційних українських екологічних цінностей можна виховати покоління, яке з любов'ю та повагою ставитиметься до природи рідної країни.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку інноваційних підходів в освітньому процесі, які допоможуть зробити екологічне виховання ще більш ефективним.

Екологічний патріотизм – це не лише про природу, це про любов до Батьківщини через відповідальність за її майбутнє! ❀♥️🌀

Література

1. Вербицький В. В. Екологічна освіта і виховання в Україні: теоретико-методологічні засади. Київ : Наукова думка, 2019. 200 с.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні аспекти екологічного виховання. *Освіта і управління*. 2021. Т. 24. № 2. С. 75–83.
3. Іванова Л. П. Методика формування екологічної культури школярів. *Екологія і освіта*. 2022. № 5. С. 89–95.
4. Opp Д. Ecological Literacy: Education and the Transition to a Postmodern World. Albany : SUNY Press, 1992. 210 p.
5. Палмер Дж. Environmental Education in the 21st Century: Theory, Practice, Progress, and Promise. New York : Routledge, 2016. 310 p.
6. Савченко О. В. Екологічна свідомість та її формування у молоді. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 10. С. 42–48.
7. Сухомлинський В. О. Виховання любові до природи у шкільному середовищі. Київ : Рад. шк., 1985. 150 с.
8. Тарасенко Г. М. Українська етноекологія: традиції та сучасність. Львів : Світ, 2018. 175 с.
9. Українські екологічні традиції: історія, сучасність, перспективи / за ред. О. В. Бойко. Київ : Освіта України, 2021. 230 с.
10. Шевчук М. М. Екологічне виховання в умовах глобалізації. *Науковий вісник міжнародної екологічної академії*. 2021. № 2. С. 127–135.
11. Яременко Л. І. Сучасні освітні технології у формуванні екологічної свідомості школярів. *Педагогіка та психологія*. 2023. № 4. С. 140–148.
12. Зелене майбутнє України: екологічна стратегія освіти XXI століття / кол. авт. Київ : Екологія, 2020. 312 с.

УДК 378.147:577.1](043.3):004

Юрій Осип,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
м. Луцьк

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ БІОХІМІЇ: ШЛЯХ ДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

У дослідженні розглянуто використання цифрових технологій у викладанні біохімії як ефективний засіб розвитку професійних компетентностей майбутніх освітян. Проаналізовано сучасні цифрові інструменти, зокрема віртуальні лабораторії, онлайн-платформи, штучний інтелект та моделювання біохімічних процесів. Визначено їхній вплив

на формування аналітичного мислення, цифрової грамотності, дослідницьких навичок і самостійності студентів. Отримані результати підтверджують підвищення ефективності навчального процесу при використанні інтерактивних методів. Окреслено перспективи подальшої цифровізації біохімічної освіти та її адаптації до сучасних вимог.

Ключові слова: біохімія, цифрові технології, віртуальні лабораторії, професійні компетентності, штучний інтелект, онлайн-навчання, моделювання біохімічних процесів.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасна освіта зазнає значних змін завдяки впровадженню цифрових технологій, що відкривають нові можливості для викладання природничих дисциплін, зокрема біохімії. Важливим завданням є визначення ефективних методів інтеграції цифрових інструментів у навчальний процес для формування у студентів необхідних професійних компетентностей.

Проблема полягає в тому, що традиційні методи викладання біохімії не завжди забезпечують належний рівень засвоєння складних біохімічних процесів. Використання цифрових технологій, таких як віртуальні лабораторії, симуляції, онлайн-платформи, штучний інтелект та доповнена реальність, може значно покращити навчальний процес, зробити його більш доступним та ефективним. Розвиток професійних компетентностей майбутніх педагогів і науковців залежить від їхньої здатності використовувати сучасні технології для моделювання біохімічних процесів, аналізу великих масивів даних та проведення дистанційних експериментів. Тому дослідження оптимальних підходів до цифровізації біохімічної освіти є важливим аспектом підготовки висококваліфікованих спеціалістів та інтеграції української освіти у світовий науково-освітній простір.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Проблема використання цифрових технологій у викладанні біохімії активно досліджується в сучасній науці. Багато робіт присвячено ефективності віртуальних лабораторій та симуляцій у навчальному процесі. Наприклад, дослідження доводять, що використання інтерактивних 3D-моделей сприяє кращому засвоєнню матеріалу порівняно з традиційними методами [1, с. 45]. Також аналізуються можливості онлайн-платформ, таких як Coursera та EdX, для підвищення рівня біохімічної грамотності студентів. Встановлено, що інтеграція відеолекцій та тестових завдань значно покращує розуміння складних біохімічних процесів [2, с. 78].

Окремий напрямок досліджень стосується застосування штучного інтелекту у навчанні. Зокрема, використання адаптивних освітніх технологій дозволяє персоналізувати навчальний процес відповідно до індивідуальних потреб студентів, що сприяє розвитку їхньої аналітичної компетентності [3, с. 92]. Таким чином, сучасні наукові дослідження підтверджують ефективність цифрових технологій у викладанні біохімії, проте питання їхньої оптимальної інтеграції в освітній процес залишається актуальним і потребує подальших розвідок.

Метою розвідки є аналіз використання цифрових технологій у викладанні біохімії та оцінка їхнього впливу на розвиток професійних компетентностей. Дослідження спрямоване на визначення ефективних методів інтеграції цифрових

інструментів у навчальний процес, зокрема віртуальних лабораторій, онлайн-платформ, симуляцій та штучного інтелекту, для підвищення якості біохімічної освіти.

Особлива увага приділяється можливостям цифрових технологій у формуванні аналітичних, дослідницьких та педагогічних навичок студентів, а також їхній ролі у модернізації освітнього процесу відповідно до сучасних світових тенденцій.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Розвиток цифрових технологій суттєво впливає на систему освіти, зокрема на викладання біохімії. Дослідження показують, що використання інтерактивних методів навчання сприяє більш глибокому засвоєнню біохімічних процесів, підвищує рівень зацікавленості студентів і розвиває їхні професійні компетентності [4, с. 102]. До основних цифрових інструментів, що використовуються у біохімічній освіті, належать: віртуальні лабораторії та симуляції (Labster, PhET Interactive Simulations), що дозволяють студентам виконувати біохімічні експерименти у безпечному середовищі [5, с. 45]; онлайн-платформи та відеолекції (Coursera, EdX, Khan Academy), які забезпечують гнучкість навчання та доступ до матеріалів провідних університетів світу [6, с. 78]; програмне забезпечення для моделювання біохімічних процесів (PyMOL, AutoDock), яке допомагає студентам аналізувати структури білків і механізми їхньої взаємодії [7, с. 55]; штучний інтелект та адаптивні системи навчання, які персоналізують освітній процес та допомагають у вирішенні складних біохімічних задач [8, с. 92].

Результати аналізу літератури та експериментального дослідження показують, що впровадження цифрових технологій у викладання біохімії сприяє розвитку таких компетентностей: аналітичне мислення та науковий підхід – студенти, що використовують симуляції та моделювання, демонструють вищу здатність до аналізу біохімічних процесів [9, с. 110]; практичні навички – робота у віртуальних лабораторіях допомагає засвоїти методики біохімічного аналізу без необхідності доступу до дорогого обладнання [10, с. 67]; цифрова грамотність – використання спеціалізованого програмного забезпечення покращує вміння студентів працювати з біохімічними базами даних та проводити біоінформатичні дослідження [11, с. 88]; комунікативні навички та вміння працювати в команді – інтеграція дистанційного навчання та онлайн-спільнот сприяє ефективній взаємодії між студентами та викладачами [12, с. 73].

Дані опитувань студентів, які брали участь у навчанні з використанням цифрових технологій, свідчать про зростання рівня їхнього інтересу до біохімії та підвищення успішності порівняно з традиційними методами викладання. За результатами порівняльного аналізу, студенти, які навчалися за допомогою віртуальних лабораторій та інтерактивних курсів, демонстрували на 25% кращі результати при тестуванні знань біохімічних процесів [13, с. 101]. Також було встановлено, що використання цифрових технологій сприяє більшій самостійності студентів у навчанні, що відповідає сучасним вимогам до підготовки майбутніх освітян [14, с. 64]. Таким чином, результати дослідження

підтверджують ефективність цифрових технологій у викладанні біохімії та їхню важливу роль у формуванні компетентного фахівця в галузі природничих наук.

Висновки. Цифрові технології значно покращують якість викладання біохімії завдяки інтерактивності, наочності та можливості проведення експериментів у віртуальному середовищі. Використання віртуальних лабораторій, онлайн-платформ та штучного інтелекту сприяє більш глибокому засвоєнню складних біохімічних процесів. Доведено, що інтеграція цифрових технологій у навчальний процес сприяє розвитку професійних компетентностей майбутніх освітян, зокрема аналітичного мислення, цифрової грамотності, дослідницьких навичок та вміння працювати з великими масивами біохімічних даних. Результати дослідження підтверджують підвищення ефективності навчання при використанні цифрових інструментів. Студенти, які навчалися із залученням інтерактивних методів, показали кращі результати в тестуванні знань і продемонстрували вищий рівень самостійності у навчанні. Цифрові технології відкривають нові можливості для модернізації біохімічної освіти та її адаптації до сучасних вимог. Вони сприяють інтеграції української освітньої системи у світовий науково-освітній простір і забезпечують підготовку конкурентоспроможних фахівців. Подальші дослідження мають бути спрямовані на оптимізацію цифрових методів навчання, адаптацію навчальних програм та розробку інтерактивних інструментів, які відповідатимуть специфіці біохімічної освіти.

Література

1. Биков В. Ю. Цифрове навчальне середовище: проектування, методологія, технології : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2020. 368 с.
2. Власенко К. М., Пилипенко О. В. Використання цифрових технологій у навчанні природничих дисциплін. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 75. С. 89–96.
3. Глушак О. В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищій освіті: тенденції та перспективи. *Інформаційні технології в освіті*. 2020. № 44. С. 98–103.
4. Гриньова М. В. Сучасні освітні технології у підготовці майбутніх педагогів: теорія і практика. Полтава : ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2018. 214 с.
5. Долинська О. І. Інтерактивні методи навчання в біохімічній освіті: проблеми та перспективи. *Педагогічний дискурс*. 2021. № 31. С. 54–61.
6. Коваленко Т. В., Сидоренко Ю. О. Цифровізація освіти: сучасні виклики та перспективи розвитку. *Освітологічний дискурс*. 2022. № 1 (34). С. 75–83.
7. Коломієць Л. П. Використання штучного інтелекту в освітньому процесі: міжнародний досвід та українські реалії. Київ : Освіта України, 2021. 188 с.
8. Ляшенко О. І. Освітні онлайн-платформи як інструмент цифрового навчання: порівняльний аналіз. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. 2020. № 2 (18). С. 112–119.

9. Мороз О. В. Гейміфікація навчання у природничих дисциплінах: досвід застосування. *Вища освіта України*. 2019. № 3 (76). С. 67–73.
10. Петрова Л. Г. Віртуальні лабораторії у викладанні біохімії: переваги та виклики. *Біохімічний журнал*. 2021. Т. 93. № 4. С. 88–95.
11. Савченко І. Ю. Використання AR/VR-технологій у вивченні природничих наук: перспективи інтеграції. *Педагогічний альманах*. 2022. № 45. С. 73–81.
12. Ткаченко В. А., Омельченко Н. І. Цифрові технології у біоінформатиці: основи та застосування. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. 235 с.
13. Шевченко М. С. Використання інноваційних технологій у підготовці майбутніх педагогів. *Освітній простір*. 2021. № 6. С. 101–109.
14. Щербак О. П. Дистанційне навчання та цифрові освітні ресурси у підготовці студентів природничих спеціальностей. *Збірник наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Серія: Педагогічні науки*. 2022. № 28. С. 133–141.

УДК 373.3.015.311:74/75

Алла Хомярчук,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

РОЛЬ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ

У статті розкривається роль образотворчого мистецтва у формуванні особистості молодших школярів, розвиток спостережливості, естетичного сприйняття, художнього смаку, творчих здібностей дітей, освоєння технік малювання на уроках образотворчого мистецтва.

Ключові слова: образотворче мистецтво, творчість, візуальне мистецтво, художня діяльність, естетичне виховання.

Кожна дитина народжується з природними творчими здібностями, але тільки ті, чий умови освіти дозволяють їм розвивати ці здібності з часом, стають творчими людьми. Багато що залежить від того, хто буде поруч з дітьми, коли вони зроблять свої перші кроки у складному та багатогранному світі мистецтва. Художня творчість у дітей має свої особливості, тому необхідно навчитися керувати характеристиками її проявів і розвивати методи, які пробуджують і розвивають творчість у дітей. Через концепцію розвитку творчої діяльності дитини розуміються якісні зміни в когнітивній діяльності дітей, які відбуваються в результаті розвитку навичок і здібностей у художній діяльності. Вчені надають велику роль художній діяльності, а також всій освітній роботі з дітьми, щоб

розвинути здатність сприймати красу в навколишньому світі та у творах мистецтва, які відіграють величезну роль у загальному та творчому розвитку. Інтерес до образотворчого мистецтва для дітей обумовлений їх значенням у розвитку особистості дитини, і з плином років потреба в них не зменшується, навпаки зростає. Візуальне мистецтво важливе для загального розвитку особистості [3, с. 14].

У процесі створення образу дитина розвиває спостережливість, естетичне сприйняття, художній смак та творчі здібності. Візуальна активність дає можливість висловити емоційний стан дитини, її ставлення до навколишнього світу, здатність самостійно створювати красу і бачити її в творах мистецтва за допомогою доступних засобів. Велике значення в організації візуальної діяльності дітей має здатність вчителя співвідносити характеристики створення художнього образу в мистецтві з реальною художньою діяльністю дітей; адаптувати виразні засоби малювання та графіки до цього виду візуальної діяльності, таких як малювання; виразні засоби скульптури для моделювання; навчити дітей створювати декоративні роботи на основі прикладного декоративного та популярного мистецтва та використовувати елементи архітектурних дизайнерських рішень у дитячій конструктивній творчості [2, с. 7]. Найважливішою умовою поширення дитячої творчої діяльності є створення загальної атмосфери доброї волі, свободи та можливості досягти успіху для кожної дитини. Таке завдання вимагає особливої уваги.

У процесі візуальної діяльності забезпечується комплексне виховання дітей: сенсорне, розумове, естетичне, моральне та трудове. Візуальна активність тісно пов'язана з сенсорною освітою. Пряме сенсорне розпізнавання об'єктів та явищ з їх характеристиками та якостями становить лінію сенсорної освіти. Візуальна активність – це специфічне символічне сприйняття реальності. Формування ідей про об'єкти вимагає засвоєння знань про їх властивості, якість, форму, колір, розмір і положення в просторі [4, с. 134].

Для естетичної освіти дітей та розвитку їхніх живописних навичок знайомство з творами мистецтва має велике значення. Яскравість і виразність образів у картинах, скульптурах, архітектурі та творах прикладного мистецтва допомагають дітям глибше та повніше сприймати явища життя та знаходити образні вирази своїх вражень у малюнках, моделюванні [1, с. 56]. Поступово діти розвивають художній смак. Образотворче мистецтво для дітей має соціальну спрямованість. Важливість участі в живописній діяльності морального виховання полягає в тому, що в процесі образотворчого мистецтва діти розвивають моральні та вольові якості: необхідність і здатність закінчувати розпочату роботу, працювати зосереджено і цілеспрямовано, допомагати партнеру, долати труднощі тощо. Живописна діяльність повинна використовуватися для навчання доброті та справедливості, а також для поглиблення благородних почуттів, які виникають у них. Формування старанності пов'язане з розвитком вольових якостей у людини, таких як увага, наполегливість і витривалість. Дітей навчають здатності працювати, щоб досягти бажаного результату. У процесі візуальної активності поєднуються розумова та

фізична активність.

Твори мистецтва складають сфери інтелектуального, емоційного, сенсорного, вольового та морального здоров'я. Мистецтво – це відображення реальності в художніх образах. Мистецтво включає літературу, музику, театр, образотворче мистецтво, кіно, цирк і телебачення. Кожен вид мистецтва має свою мову. Література – це мистецтво слів, музика – це світ вокальної гармонії, театр – це синтез літератури, музики та акторської майстерності. В образотворчому мистецтві явища життя відображаються за допомогою ліній, тональних співвідношень, комбінацій кольорів, форм і ритмів. Основними та обов'язковими видами діяльності на уроках повинні бути сприйняття, аналіз та інтерпретація творів мистецтва та художня діяльність учнів (практична та творча художня).

Урок образотворчого мистецтва в загальноосвітній школі відіграє незамінну роль. Він здатний познайомити школярів зі світом мистецтва, зі скарбами художньої культури і змусити відчувати радість своєї творчості. Уроки образотворчого мистецтва сприяють розвитку художніх здібностей дітей. Уроки малювання розвивають дитину в цілому, залучаючи її до найважливішого – творчого процесу. Тільки в малюванні діти з самого початку звільняються від обмежень, і тому малювання є найближчим до них серед усіх видів художньої творчості.

Мобілізуючи розумову активність, малюнок прискорює розвиток просторового мислення, живописного зору та розвиває розумові здібності дітей, спостереження та почуття гармонії [5, с.148].

Освоєння технік малювання – це школа підготовки руки дитини до письма, ознайомлення з навколишнім середовищем, навчання основам математики, розвитку розумових процесів, є терапевтичним лікуванням психіки дитини, основою для діагностики стану.

Таким чином, малювання – це природне та веселе заняття для дітей, яке є важливим засобом формування творчої діяльності, використання творів мистецтва в дизайні повсякденного життя та в процесі навчання і самостійної діяльності.

Мистецтво відіграє важливу роль у творчому розвитку особистості. Його використання в процесі навчання створює можливості для координації емоційних та логічних компонентів діяльності дітей та реалізації їхнього творчого потенціалу. Як відомо, мистецтво є невід'ємною частиною духовної культури людства. Завдяки своїй художній та образній формі він має сильний емоційний вплив на психіку особистості, що сприятиме розвитку його діяльності, спрямованої на створення краси в навколишньому світі та внутрішнього самовдосконалення. Дослідження, проведені вченими (Л.С. Виготський, Є.П. Крупник) переконливо демонструють, що завдяки творам мистецтва активуються візуальні, слухові та інші рецептори з подальшою зміною фізіологічних і біологічних ритмів організму. Цілюща реакція, яка також є результатом впливу художніх образів, гармонізує внутрішній світ людини, сприяє створенню комфортного стану індивіда у відносинах з його «Я». Тому в

шкільному віці важлива роль належить самовираженню дітей через їхню художню та естетичну діяльність. Тому, враховуючи психофізіологічні особливості школярів цього віку, при викладанні предметів у сфері освіти «Мистецтво» необхідно залучати їх до творчої діяльності в музичному, образотворчому, театральному та кіномистецті [2, с. 15].

Вплив образотворчого мистецтва на розвиток особистості не тільки збільшує діапазон її візуальних вражень та творчих можливостей, але й якісно ускладнює структуру сприйняття та візуальної і естетичної уяви, додаючи певну кількість розуміння та досвіду до роботи. Це, в свою чергу, дозволяє бути не пасивним споживачем візуальних вражень, а людиною, яка здатна адекватно оцінювати естетичні та художні якості твору та сміливо втілювати свої почуття в самостійні творчі роботи. Зрештою, образотворче мистецтво містить чудові невербальні способи вираження ставлення до об'єктів та явищ реальності у формі візуальних символів, асоціативних порівнянь та художніх образів. Розглядаючи можливості образотворчого мистецтва як педагогічного інструменту, слід зазначити, що основою освітнього процесу є виховання естетичного ставлення, виховання естетичної свідомості особистості. Кожен елемент естетичного ставлення – естетичне сприйняття, естетичне почуття, оцінка, судження, смак, ідеалізація, потреба і всі творчі потенціали – визначається діяльністю особистості і викликає значні зміни в переконаннях і поведінці, перетворюючи його на об'єкт. Естетична діяльність сприяє повному розвитку творчих здібностей.

Отже, художня творчість у дітей має свої особливості, тому необхідно навчитися керувати характеристиками її проявів і розвивати методи, які пробуджують і розвивають творчість у дітей. У процесі створення образу дитина розвиває спостережливість, естетичне сприйняття, художній смак та творчі здібності. Необхідно навчити здобувачів освіти спостерігати за навколишнім світом, бачити красу осіннього листя, чарівність крихкого фіолетового кольору, звертати увагу на небо, на хмари, які виглядають як чарівні тварини, і на безліч кольорів. Результатом навчання школярів у школі в галузі художньої та естетичної освіти повинна бути не лише система художніх знань та навичок, а й система особистих художніх та естетичних цінностей та навичок – важливих компонентів естетично розвиненої особистості.

Література

1. Демчик К. І. Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 128 с.
2. Масол Л. Концепція загальної мистецької освіти . *Мистецтво і освіта*. 2004. Вип. 1. С. 7–10.
3. Масол Л. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах України . *Шкільний світ*. 2002. № 9. 16 с.
4. Моляко В. О. Здібності, творчість, обдарованість : теорія, методика, результати досліджень. Житомир : Рута, 2006. 320 с.

5. Шмельова Т. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування естетичного світосприймання в молодших школярів. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. 2010. Вип. 50. С. 147–150.

НАУКОВІ ДОРОБКИ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

УДК: 159.922.7:373.2

Марина Баранюк,
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Галина Голя**

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ
У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ**

У статті розглядаються психолого-педагогічні особливості розвитку мислення у дошкільному віці, зокрема у старшому дошкільному віці. Описуються вікові особливості розвитку мисленнєвих процесів. Визначено взаємозв'язок мисленнєвої діяльності з пізнавальними процесами.

Ключові слова: мислення, дошкільний вік, мисленнєва діяльність, пізнавальний процес.

Дошкільне дитинство – це період інтенсивного психічного розвитку дитини. У цей час розвиваються основи всіх психічних властивостей і якостей особистості, пізнавальних процесів та видів діяльності. Це час активного вивчення навколишнього світу. Дитина знайомиться з предметами, дізнається їх властивості та якості, опановує форми поведінки, навчається різним видам діяльності, у неї формується мислення. У різні вікові періоди провідне значення для загального психічного розвитку людини набуває якийсь один із психічних процесів. Психологічні дослідження показують, що в період дошкільного дитинства головне значення набуває подальший розвиток мислення. Причому мислення дитини старшого дошкільного віку знаходиться на переломному етапі розвитку.

Особливості мислення розкрито у працях Дж. Дьюї, Ж. Піаже, Р. Аткінсон, Т. Рібо, І. Хофман, Ф. Крейк, В. Вундт, Г. Еббінгауз та ін. У сучасному українському науковому просторі до питання мислення та його особливостей зверталися С. Бикасова, Т. Волковська, В. Кошель, О. Онопрієнко, О. Пометун, С. Терно, О. Тягло, Н. Харченко та ін. Незважаючи на численні дослідження, потребує уточнення питання формування мислення у старшому дошкільному віці в умовах сучасного стану освіти.

Актуальна проблема на сьогоднішній день полягає у відсутності єдиної думки щодо визначення мислення та розумових операцій, а також способів їх дослідження. Основними постулатами у розумінні мислення стали роботи Платона та Аристотеля [4]. Першовитоки дослідження мислення ми можемо побачити вперше, мабуть, у Декарта. Він говорить про «мислення» як про особливу субстанцію, поряд із субстанцією «матерії» чи протяжністю. При цьому безперервно поєднуються і переплітаються об'єктивно-логічні та суб'єктивно психологічні характеристики мислення: питання про його

екзистенційний статус залишається невирішеним. Цікаво, що у Декарта чітко поділяються теорії мислення та положення методу – «правила для керівництва розуму». Для Б. Спінози також характерні коливання між зовнішньо-об'єктивним та суб'єктивно-психологічним розумінням мислення; але він був все ж таки психологістом, і це, зокрема, знайшло відображення в тому, що «мислення» і «матерія» є у нього лише двома модусами єдиної субстанції [2].

Аналізуючи джерела, де піднімається проблема мислення та розумових операцій ми встановили, що мислення – це складний процес пізнавальної активності, що є «верхівкою» розвитку вищої нервової діяльності. Мислення характеризується опосередкованим, абстрактним та узагальненим пізнанням довкілля та відображенням дійсності. Співвідношення «мислення – дійсність» проявляється у сформованості уявлень про циклічність простору та часу. Сприйняття часу та простору є відображенням об'єктивної реальності, послідовності подій, що відбуваються насправді [4].

Мислення – найвищий ступінь людського пізнання, процес відображення в мозку навколишнього реального світу, заснована на двох принципово відмінних психофізіологічних механізмах: освіти та безперервного поповнення запасу понять, уявлень та виведення нових гіпотез та висновків. Мислення дозволяє отримати знання про такі об'єкти, властивості та відношення навколишнього світу, які не можуть бути безпосередньо сприйняті за допомогою першої сигнальної системи. Форми та закони мислення становлять предмет розгляду логіки, а психофізіологічні механізми – відповідно – психології та фізіології. Розумова діяльність людини нерозривно пов'язана з другою сигнальною системою. В основі мислення розрізняють два процеси: перетворення думки на мову (письмову або усну) і вилучення думки, змісту з певної його словесної форми повідомлення [2].

Розглядаючи мислення як процес, що включає весь життєвий шлях людини, можна сказати, що у кожному віковому етапі цей процес має низку особливостей. Як зазначають психологи, дошкільний вік – це етап інтенсивного психічного розвитку. Особливістю даного періоду є те, що зростаючі зміни відзначаються у всіх сферах, починаючи від покращення психофізіологічних функцій та закінчуючи виникненням складних особистісних новоутворень. Ряд вчених, спираючись на матеріали досліджень, зійшлися на думці, що найбільш складні лобові області у дітей дозрівають остаточно до 6-7 років. У цих відділах мозку спостерігається бурхливий розвиток асоціативних зон, у яких розвиваються мозкові процеси, що визначають прояви складних розумових процесів [3, с. 74].

Процес мислення, як і міркування, зазнає вікових змін. У трирічних малюків вирішувати завдання – отже, перш за все діяти. У старших дошкільнят практичні безпосередні дії розбавляються міркуваннями. У дитини старшого дошкільного віку інтелектуальні операції дуже ускладнюються, йде активна розумова переробка минулого досвіду. У дитини 6-7 років міркування набуває більш складного і досконалого характеру, паралельно з судженнями про окремі явища йде свідомою робота над самими поняттями. Узагальнення не просто

створюються, дитина сама активно створює їх, виправляє, удосконалює [4, с. 223]. Хоча цей процес неоднорідний, тому що навіть діти старшого дошкільного віку можуть діяти безпомилково, слідуючи за зразком. Усвідомлення процесу мислення в таких дітей ще не відбулося, їхня розумова активність пов'язана з безпосередньою предметною діяльністю, що є більш раннім станом розвитку мислення.

Отже, головною особливістю мислення у дітей старшого дошкільного віку є його перехід від наочно-дієвого до логічного. У період 5-6 річного віку досягається найвищий розвиток потенційних можливостей мислення. Розвиток логічного мислення дітей старшого дошкільного віку – це педагогічно керований процес, ефективність якого залежить від спрямованості та змістовного наповнення спеціально розробленої системи завдань. Розвиток мислення виявляється у поступовому розширенні змісту думки, у послідовному виникненні форм і способів розумової діяльності та зміні їх у міру загального формування особистості. Одночасно у дитини посилюються і спонукання до розумової діяльності – пізнавальні інтереси.

Література

1. Варій М. Й. Загальна психологія. URL: <https://www.info-library.com.ua/books-book-113.html> (дата звернення: 13.02.2025 р).
2. Гальченко М. С. Сутність і культурні кореляти мислення: теоретичний аспект. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/982> (дата звернення: 20.02.2025 р).
3. Пихтіна Н. П. Дитяча психологія : курс лекцій. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 169 с.
4. Тішко Л., Щєпова Д. Філософський аспект мислення. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1620/1598> (дата звернення: 12.02.2025 р).

УДК 373.3.015.311:159.942.5:502/504(043.2)

Ліза Бандура,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – Алла Хомярчук

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Досліджується формування емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу в контексті Нової української школи. Розглянуто методи та підходи НУШ, які сприяють розвитку емоційної чуйності, моральних цінностей та соціальної відповідальності учнів через інтеграцію навчальних дисциплін та проєктну діяльність.

Ключові слова: емоційно-ціннісне ставлення, Нова українська школа, моральні

цінності, соціальна відповідальність, проєктна діяльність, інтеграція дисциплін, емоційна чуйність, розвиток особистості.

У сучасній освіті важливо не лише передавати здобувачам освіти знання, але й формувати в них здатність до емоційної оцінки навколишнього світу, розвивати їхню чутливість до соціальних, моральних і естетичних проблем. Емоційно-ціннісне ставлення до світу – це комплекс внутрішніх переконань, емоцій і вражень, що визначають, як людина сприймає себе та оточуючих. У контексті Нової української школи (НУШ) це ставлення є ключовим елементом у процесі виховання всебічно розвиненої особистості, здатної до соціальної інтеграції та активної участі в суспільному житті.

Емоційно-ціннісне ставлення – це сукупність емоційних і когнітивних оцінок, через які людина інтерпретує навколишній світ. Вони визначають її ставлення до природи, суспільства, інших людей та її самого себе. Це ставлення формує особистісні орієнтири, моральні принципи, естетичні смаки і готовність до активних дій у суспільстві.

З одного боку, емоційно-ціннісне ставлення є результатом пізнавальної діяльності, з іншого – впливає на поведінку людини, її вчинки та рішення. Виховання емоційно-ціннісного ставлення є важливим завданням освітнього процесу, оскільки воно допомагає сформувати емоційно стійку, соціально адаптовану особистість, здатну до співпереживання, розуміння й підтримки інших.

Нова українська школа зосереджена на всебічному розвитку здобувача освіти, а не лише на передачі академічних знань [3]. Вона орієнтується на індивідуальні потреби, їхній емоційний розвиток і формування важливих життєвих компетентностей. Однією з основних цілей НУШ є створення умов для розвитку емоційно-ціннісного ставлення, яке б забезпечувало моральне і естетичне зростання школярів, допомагало розвивати їхню чутливість до соціальних проблем і сприяло формуванню моральних орієнтирів.

НУШ використовує такі підходи та методи, які не лише допомагають дітям отримати знання, але й формують у них відповідальність, емпатію, повагу до інших, інтерес до пізнання світу. Ключові компоненти НУШ – інклюзивність, гуманізм, інтеграція знань, особистісно орієнтований підхід – допомагають створити середовище, в якому школярі розвиваються не лише інтелектуально, а й емоційно.

НУШ передбачає, що кожен здобувач освіти має отримати можливість для розвитку власних здібностей та інтересів. Важливо, щоб діти мали можливість досліджувати різні аспекти світу: соціальні, природничі, культурні. Це сприяє не лише розширенню світогляду, а й розвитку емоційного ставлення до навколишнього середовища. Адже чим більше школяр пізнає, тим більше виникає можливостей для формування позитивних емоцій та цінностей.

Важливим елементом НУШ є інклюзивність. Здобувачі освіти, що навчаються в такому середовищі, вчаться працювати в групах, взаємодіяти з однолітками, проявляти толерантність до різних точок зору. Це дає можливість формувати в них почуття емпатії, співчуття, взаємної поваги – основи для

здорових соціальних відносин.

Формування критичного мислення є ваговою складовою НУШ. Воно дозволяє не тільки отримувати інформацію, а й аналізувати її, оцінювати з моральної точки зору, приймати усвідомлені рішення. Крім того, НУШ активно сприяє розвитку рефлексії, що дозволяє осмислювати свої емоції, дії і відносини до оточуючих.

Також істотною є проєктна діяльність, яка дозволяє здобувачам освіти працювати в команді над реальними соціальними або природничими проблемами. Це допомагає розвивати їхні навички співпраці, критичного мислення, а також сприяє формуванню емоційно-ціннісного ставлення до соціальних проблем, таких як екологія, взаємодія в суспільстві, права людини.

Важливо, щоб навчальний процес не обмежувався лише академічними досягненнями. Заняття з мистецтва, літератури, етики та екології допомагають школярам не тільки отримувати знання, а й розвивати емоційну чуйність, навчати їх переживати за інших людей, виявляти співчуття, захищати природу.

Мистецтво, література, музика й театр – потужні інструменти для розвитку емоційно-ціннісного ставлення. Через перегляд фільмів, читання книжок і обговорення важливих тем діти вчаться не лише розуміти власні почуття, а й краще сприймати емоції інших людей, будувати моральні орієнтири.

НУШ активно впроваджує групову роботу, колективне вирішення завдань і проєктів. Це дає можливість розвивати емпатію, здатність ставити себе на місце інших, розуміти їхні переживання та реакції. Спільна діяльність є важливою умовою для формування взаєморозуміння та взаємоповаги серед школярів.

Поглиблене вивчення екології та природничих наук допомагає здобувачам освіти формувати емоційно-ціннісне ставлення до природи, розвивати відповідальність за її збереження. Природничі дисципліни у НУШ не тільки дають знання про природу, а й формують етичні цінності, допомагаючи зрозуміти важливість сталого розвитку та екологічної відповідальності [1, с. 45].

Формування емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу є одним з основних завдань Нової української школи. Виховання гармонійної особистості, здатної до співчуття, емпатії та активної участі в суспільстві, є основою для розвитку цивілізованого і морально зрілого суспільства. Завдяки сучасним підходам НУШ, спрямованим на інтеграцію емоційної та інтелектуальної освіти, діти вчаться не тільки пізнавати навколишній світ, а й активно взаємодіяти з ним, формуючи важливі соціальні й моральні цінності.

Ключовим елементом формування емоційно-ціннісного ставлення є практичні заняття, що дозволяють здобувачам освіти безпосередньо взаємодіяти з навколишнім середовищем. Важливо, щоб навчальні проєкти, екскурсії, дослідницька діяльність були не тільки теоретичними, а й практичними, з емоційним залученням. Під час таких заходів школярі мають можливість спостерігати за природними процесами, розв'язувати реальні проблеми і оцінювати результати своєї діяльності з точки зору емоцій та етики. Це дозволяє закріпити знання та сформувані глибше усвідомлення важливості збереження природи та розуміння своєї ролі в суспільстві.

Один з найважливіших аспектів формування емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу полягає в ролі вчителя. Педагог не лише передає знання, а й стає емоційним наставником, який формує етичні орієнтири та допомагає здобувачам освіти краще розуміти себе і оточення [2, с. 34]. Залучення їх до обговорення емоційних аспектів різних ситуацій, надання їм можливості висловлювати власні почуття і переживання щодо певних тем є важливою складовою педагогічного процесу. Учитель, через свої власні приклади та взаємодію з дітьми, має можливість створювати в класі атмосферу відкритості і взаємоповаги, що є основою для розвитку емоційно-ціннісного ставлення.

Не можна ігнорувати і той факт, що формування емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу відбувається не лише через навчальні процеси, але й під впливом соціальних і культурних факторів. У сучасному світі медіа, соціальні мережі, популярна культура активно формують сприйняття світу в дітей, впливаючи на їхні емоції та цінності. Таким чином, важливо, щоб школа не лише коригувала ці впливи, але й активно працювала над розширенням світогляду школярів через етичні, культурні та соціальні аспекти, що дозволяють їм сформувати збалансоване і адекватне ставлення до сучасних проблем.

Література

1. Баранюк І. В. Василь Сухомлинський про вплив природи на розумове виховання дитини. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2011. Вип. 101. С. 44–51.
2. Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта: науково-методичний посібник / за ред. : В. Г. Слюсаренко, О. В. Проскури. Київ : ІЗМН, 1998. 196 с.
3. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&type=all&tag=nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 09.01.2025).

УДК 373.015.31-0483:172.15'06

Ірина Бондарук,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – Ольга Галан

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ФОРМУВАННІ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ

У статті розглядається проблема національно-патріотичного виховання молодших школярів в умовах сучасних викликів, зокрема пандемії та війни. Аналізуються психологічні особливості дітей, що навчаються в початковій школі в умовах стресу та нестабільності, та обґрунтовується необхідність розвитку патріотичних якостей як засобу стабілізації емоційного стану. Визначається роль учителя в процесі формування національної ідентичності, громадянської свідомості та моральних якостей молодших школярів. Наведено

практичні підходи та методи роботи, що сприяють зміцненню патріотичних почуттів у дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, молодші школярі, громадянська свідомість, моральні якості, педагогічні методи, патріотизм.

Сучасні молодші школярі є особливою категорією дітей, чиє дитинство проходить у складних умовах воєнного стану та суспільних трансформацій. Жодна дитина, що зараз навчається у початковій школі, не мала змоги розпочати навчання в умовах миру та стабільності. Психологічні зміни, викликані стресом і нестабільністю, формують особливі освітні потреби, серед яких важливе місце займає патріотичне виховання.

Національно-патріотичне виховання є невід'ємною складовою виховної роботи сучасного закладу освіти. Воно сприяє формуванню у дітей любові до Батьківщини, усвідомлення своєї національної ідентичності, а також готовності брати участь у розбудові держави. Як зазначав В. Сухомлинський, громадянське та національно-патріотичне виховання є однією з основних педагогічних проблем, що впливають на формування особистості школяра. Патріотизм є одним з почуттів, закріплених віками, і є свого роду моральним фундаментом для побудови успішної, розвиненої, процвітаючої України. Патріотичне виховання на сьогодні актуальне як для системи освіти, так і для держави в цілому. На формування патріотизму у дітей, в першу чергу, має впливати виховання в сім'ї, але основним інститутом, що забезпечить організацію і функціонування всієї системи формування патріотичних якостей, є держава. І найкращими її представниками мають стати заклади освіти. Школа несе особливу відповідальність за завтрашній день вільної незалежної України. Саме тому пріоритетним у виховній системі кожного закладу освіти є національно-патріотичне виховання молоді [3].

Питання національно-патріотичного виховання завжди було в центрі уваги філософів, педагогів та істориків. Ще Платон підкреслював пріоритет любові до батьківщини над сімейними узами. Далі цю ідею розвивали такі мислителі, як Ю. Крижанич, Н. Макіавеллі, Ж. Руссо та І. Фіхте. В українській філософській думці проблема патріотизму детально розглядалася І. Огієнком, С. Русовою, Г. Сковородою, К. Ушинським та іншими видатними мислителями. Їхні праці містять глибокий аналіз сутності патріотизму та його ролі у формуванні особистості [4].

Так, наприклад, ще у ХХ ст. В. Сухомлинський вважав громадянське та національно-патріотичне виховання основною педагогічною проблемою, і підкреслював, що на виховання громадянина впливають, насамперед, діяльність педагогів і соціальне оточення [1].

Національно-патріотичне виховання молодших школярів – це цілеспрямований та систематичний процес формування у дітей молодшого шкільного віку почуття любові до Батьківщини, гордості за свій народ, усвідомлення своєї приналежності до української нації, готовності до захисту рідної землі та розвитку своєї держави. Національно-патріотичне виховання передбачає комплексний підхід та охоплює різні аспекти розвитку особистості.

[2].

Складниками процесу національно-патріотичного виховання молодших здобувачів освіти є:

1) Формування національної ідентичності:

– усвідомлення себе частиною українського народу. Діти навчаються розуміти, що вони – українці, мають власну історію, культуру, мову. У межах педагогічної практики «Ліцей с. Підріжжя» 4 класу, 24 лютого 2025 року під час ранкового кола було обговорено питання національної ідентичності: ким є українці, причини війни, визначення агресора, історичні аспекти військових конфліктів за участю України. Такі дискусії сприяють усвідомленню учнями власної національної приналежності та посиленню патріотичних почуттів;

– вивчення історії України. Ознайомлення з ключовими історичними подіями, видатними особистостями та національними героями є важливим елементом патріотичного виховання. Так, 20 лютого 2025 року під час ранкового кола було продемонстровано відеоматеріал, присвячений подіям Революції Гідності та пам'яті Небесної Сотні. Це сприяло формуванню в учнів розуміння історичних процесів та важливості громадянської активності;

– пізнання культурної спадщини. Вивчення народних традицій, звичаїв, обрядів, фольклору, мистецтва, музики та літератури є невід'ємною складовою патріотичного виховання. Наприклад, на уроках музичного мистецтва пріоритет надається ознайомленню учнів з творчістю українських композиторів і прослуховуванню їхніх музичних творів, що сприяє розширенню культурного світогляду учнів;

– вивчення української мови. Формування мовної компетентності передбачає розвиток мовлення, збагачення словникового запасу та виховання поваги до рідної мови. У контексті цього 21 лютого 2025 року, під час відзначення Міжнародного дня рідної мови, учні ознайомилися з історією розвитку української мови. Для візуалізації матеріалу було використано відеоматеріал від журналу Ukraïner (<https://www.youtube.com/watch?v=nqReOxAjuWg>), що сприяло підвищенню рівня обізнаності школярів щодо еволюції української мови та її ролі в національній самосвідомості.

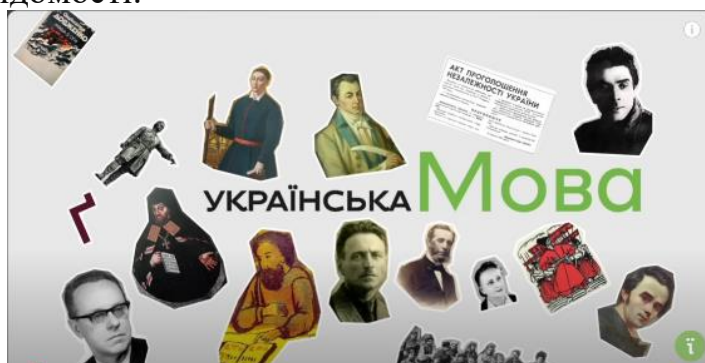


Рис 1. Навчальне відео

2) Виховання патріотичних почуттів.

– формування почуття прив'язаності до місця народження та проживання є важливим елементом патріотичного виховання. З метою розвитку цієї якості у

здобувачів освіти 3 лютого 2025 року, у День села, на уроці «Я досліджую світ» було проведено обговорення особливостей рідного краю. Учні ділилися своїми враженнями про улюблені місця, розповідали про значущі для них об'єкти та демонстрували власні фотографії місцевих пейзажів. Такі заходи сприяють усвідомленню цінності малої батьківщини та формуванню її позитивного образу у свідомості дітей;

- формування почуття гордості за досягнення України в різних сферах є важливим напрямом виховної роботи. На уроці образотворчого мистецтва здобувачі освіти отримали завдання зобразити видатного українця, про якого вони нещодавно дізналися та досягнення якого викликали у них гордість. Серед зображених постатей були як військовослужбовці, так і видатний український боксер Олександр Усик. Такі завдання сприяють усвідомленню важливості внеску окремих особистостей у розвиток держави та формуванню позитивного ставлення до національних героїв;

- гордість за свою країну (виховання почуття гордості за досягнення України в різних сферах – науці, культурі, спорті тощо);

- повага до державних символів (ознайомлення з державним прапором, гербом та гімном України, формування поважного ставлення до них). Однією з ключових складових громадянської свідомості є усвідомлення важливості дотримання законів України. Педагогічна практика демонструє, що молодші школярі виявляють повагу до правових норм та прагнуть їх дотримуватися, що є показником ефективності виховної роботи у цьому напрямі;

- шанобливе ставлення до захисників України (виховання поваги до ветеранів війни, воїнів Збройних сил України, інших захисників Батьківщини).

Час від часу проводиться бесіда з дітьми, що бути воїном ЗСУ – це великий подвиг, воїнів треба поважати та ставитися до них з повагою.

3) Формування громадянської свідомості:

- знання своїх прав та обов'язків (ознайомлення з основними правами та обов'язками громадян України). Здобувачі освіти ознайомлені зі своїми правами, а також обов'язками і намагаються їх дотримуватися тому, що розуміють важливість цього;

- повага до закону (виховання поваги до Конституції України та інших законів);

- толерантність та повага до інших (формування толерантного ставлення до людей інших національностей, рас, релігій).

4) Формування моральних якостей:

- чесність, справедливість, відповідальність (виховання цих якостей як важливих складових громадянської позиції). Відповідальність росте в роботі в групі, під час уроків фізичної культури діти виконують групові завдання і вони стараються, щоб не підвести команду;

- милосердя, співчуття, доброта (формування гуманного ставлення до людей, бажання допомагати тим, хто цього потребує);

- формування гуманного ставлення до оточуючих є важливою складовою виховного процесу. У школі було організовано благодійну акцію

«Допоможи дітям», під час якої учні збирали пожертви для тих, хто потребує допомоги. Такі ініціативи розвивають у школярів чуйність та бажання допомагати іншим;

– працьовитість, наполегливість, дисциплінованість (виховання цих якостей як необхідних для успішної діяльності на благо суспільства).

Формування національно-патріотичних цінностей у молодших школярів є важливою педагогічною проблемою, оскільки саме в цьому віці закладаються основи світогляду, громадянської позиції та любові до Батьківщини. Вихователь відіграє ключову роль у цьому процесі, адже саме він створює умови для розвитку патріотичних почуттів здобувачів освіти, сприяючи їхньому усвідомленню власної національної ідентичності та значущості громадянської відповідальності.

Література

1. Гриценко Г. М. Педагогічні умови формування національно-патріотичних цінностей у молодших школярів : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 013 «Початкова освіта» / наук. керівник М. Д. Дяченко. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 84 с.

2. Ляшенко О. В. Формування патріотичних почуттів молодших школярів засобами проєктної діяльності. Кривий Ріг, 2024. 108 с.

3. Роль вчителя у вихованні національно-патріотичних почуттів у молодших школярів. URL: <https://surl.li/zhxerty>

4. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. Вибрані твори : У 5 т. Київ, 1976. Т. 2. 670 с.

УДК: 373.3.016:51:004.031.42

Христина Гламазда,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Наталія Корінчук**

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ МАТЕМАТИКИ – ПОЧАТКИ ІНФОРМАТИКИ НА ОСНОВІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МАТЕМАТИЧНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено використання комп'ютерних технологій у математичній освітній галузі початкової освіти в освітньому процесі, їх сильні сторони, аналізовано актуальність впровадження інтегрованих уроків математики – початки інформатики в освітній процес, ефективність використання сервісів Kahoot! та ChatGPT.

Ключові слова: інтеграція, інтегрований урок, освітній процес, математична освітня галузь, навчання, комп'ютерні технології, гра, гаджет.

Питання інтеграції у навчанні дітей як дошкільного, так і молодшого

шкільного віку піднімається багатьма сучасними науковцями. Зокрема, Л. Коваль [5] і С. Скворцова [5] схиляються до того, що підходи до логіко-математичного розвитку особистості мають базуватися на тому, щоб не лише надати елементарні математичні знання, але й навчити дітей їх використовувати у повсякденному житті; інтегративна модель математичної освіти дітей висвітлена у О. Брежнєвої [1]; інтегрований урок як нестандартну форму організації навчання описують у своїх дослідженнях І. Кучеренко та М. Пентиліук [6] та інші науковці.

Зважаючи на те, що стрімкий ріст науки і техніки призвів до оптимізації освітнього процесу, початки інформатики тепер освоюються у початковій школі, надзвичайно важливо навчити молодших школярів використовувати набуті знання у різних галузях наук, в тому числі і математики.

Як зазначає Н. Стрельцова, «інтеграція – це процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності... двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи» [4].

Великий тлумачний словник сучасної української мови зазначає: «...інтеграція – це об'єднання в ціле будь-яких окремих частин; об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи; процес упорядкування, узгодження та об'єднання структур і функцій у цілому організмі» [2].

У педагогіці інтеграцію також трактують з різних точок зору, проте у всіх твердженнях дуже багато спільного. Зокрема, Г. Іванчук вважає, що це «...доцільно організований зв'язок однотипних частин і елементів змісту, форм і методів навчання в рамках освітньої системи, що веде до саморозвитку особистості» [3, с. 30].

Таким чином, усі визначення поняття інтеграції зводяться до того, що пояснюють його як взаємодоповнення, об'єднання, знаходження спільного між різними навчальними предметами, що дає змогу розглянути те чи інше явище з різних сторін, формуючи в здобувачів освіти цілісну наукову картину світу.

Інтегрований урок передбачає об'єднання в межах одного заняття двох або більше блоків знань із різних галузей навколо однієї теми, що дає змогу розглянути предмет дослідження з різних сторін, збагатити мислення школярів, активізувати пізнавальний інтерес та сприяти розумовому розвитку особистості.

У Концепції Нової української школи зазначається, що сучасній дитині недостатньо дати лише знання, а надзвичайно важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формуватимуть його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

Мета інтегрованих уроків полягає не в тому, щоб викласти інформацію у максимальному обсязі, а щоб якнайповніше сформувати у школярів цілісну картину світу.

Методика проведення інтегрованих уроків математики – початки інформатики на основі комп'ютерних технологій найчастіше передбачає

узагальнення чи систематизацію вивченого матеріалу, хоча доречно використовувати й у процесі засвоєння нових знань. Головне, що має усвідомити вчитель – це чітко визначити мету і ретельно спланувати урок.

У ході планування інтегрованого уроку, необхідно:

- здійснити аналіз навчальних програм і визначити, які теми інтегруються найбільш логічно;
- які елементи найбільш доцільно використати на уроці, з'ясувати, які компетентності будуть формуватися у здобувачів освіти у ході інтегрованого уроку;
- визначити мету інтегрованого уроку, враховуючи той факт, що мають виконуватися дидактичні завдання кожного із предметів.

Основними ознаками інтегрованого уроку є:

- чітка структура уроку, яка вирізняється своєю нетрадиційністю;
- логічність та тісний взаємозв'язок між предметами;
- різні навчальні предмети підпорядковуються одній меті;
- використання розмаїтих засобів навчання;
- використання інтерактивних методів навчання (із зміною видів діяльності);
- активна діяльність здобувачів освіти на уроці, яка регламентується часовим навантаженням);
- насичена емоціями атмосфера уроку.

Початки інформатики за програмою починаються із 2 класу, проте підручники, якими користуються першокласники Нової української школи, у своєму наповненні досить часто містять QR-коди (матричні коди, які розпізнаються сканувальним обладнанням, вмонтованим у мобільних телефонах та інших гаджетах). У QR-кодах зашифрована певна інформація, посилання на сайт чи окрему його сторінку. QR-коди дозволяють отримати миттєвий доступ до інформації з мережі Інтернет завдяки смартфону.

За допомогою подібних QR-кодів можна організувати індивідуальну, колективну роботу, а також роботу в малих групах чи в парах.

Викладаючи уроки математики, вчитель використовує різноманітні засоби для проведення цікавого інтегрованого уроку на основі комп'ютерних технологій. Розглянемо сервіси, які дають змогу якісно підготувати та провести уроки.

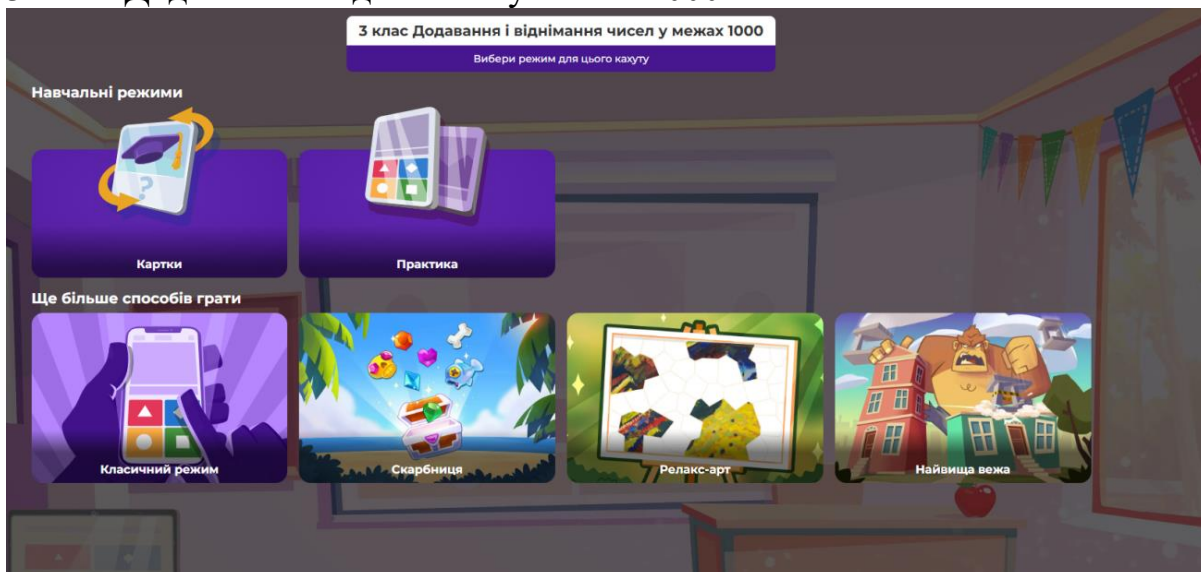
Активізувати дітей на уроці, отримувати швидкий зворотній зв'язок, який надає змогу учителеві вчасно корегувати навчальну діяльність при мінімальній затраті часу допомагає популярний онлайн-сервіс Kahoot! [7].

Ні для кого не залишається новиною, що сучасне молоде покоління настільки тісно пов'язані із гаджетами, що вже виникає питання контролю за їх використанням дітьми. Проте завдання учителя – використати гаджети з користю, спрямувати роботу у правильне русло. Сервіс Kahoot! розроблений для швидкого опитування, обговорення, створення вікторин.

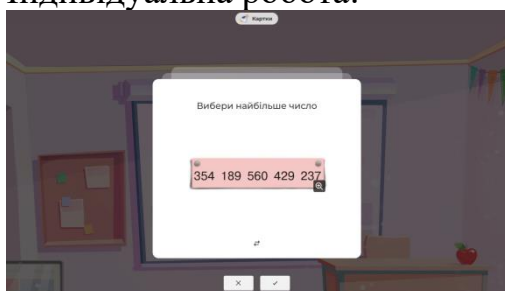
Використовуючи сервіс Kahoot!, можна відпрацьовувати навички самостійної роботи (коли здобувач освіти працює самостійно, виконує завдання

у комфортному для нього темпі, має змогу перевірити правильність виконаної роботи), або ж у командній роботі (коли потрібно правильно виконати завдання на швидкість). Наприклад:

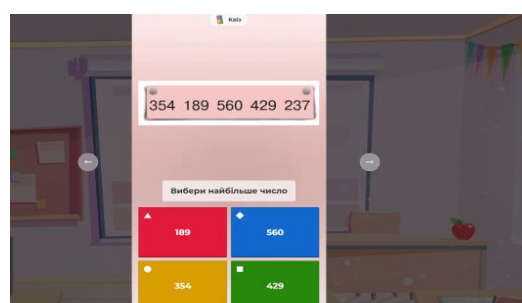
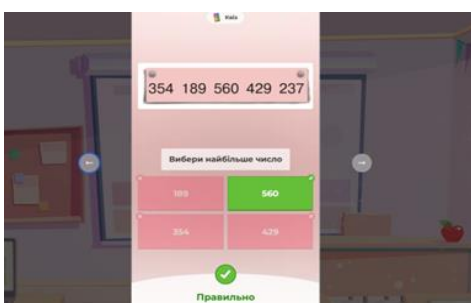
3 клас: Додавання і віднімання чисел у межах 1000



Індивідуальна робота:



Колективна робота:



Учитель може керувати часом для виконання завдання, встановити максимальну кількість балів, додати графічне зображення або відеоролик. Учень має вибрати із запропонованих відповідей правильні.

Умовою використання даного сервісу є доступ до мережі Інтернет та можливість роботи у браузері, увівши адресу www.kahoot.it або встановивши програму на гаджеті.

Щодня набирає популярності використання у шкільному навчанні штучного інтелекту. За допомогою ChatGPT [8] можна згенерувати завдання з будь-якої теми для будь-якого класу, надавши штучному інтелекту відповідний

запит. Наприклад, чату GPT нами було висловлене прохання згенерувати завдання та надати ілюстративний матеріал з математики на тему «Склад числа 7» для 1 класу. Ми отримали такий результат:



Звичайно, до згенерованих ChatGPT завдань потрібно підходити досить виважено, адже там може траплятися багато помилок, проте при вмілому використанні вони можуть стати гарною допомогою вчителю у ході підготовки до уроків.

Таким чином, поєднання знань з математики та інформатики є хорошим підґрунтям для проведення якісних інтегрованих уроків на основі комп'ютерних технологій. З кожним днем з'являється багато нових сервісів, які можна успішно використовувати вчителю у математичній освітній галузі початкової освіти.

Література

1. Брежнева О.Г. Теорія і практика математичного розвитку дітей 3-6 років у системі дошкільної освіти : автореф.дис... д-ра пед. наук : 13.00.08. Київ. 2019. 42 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. 1736 с.
3. Іванчук М. Г. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал (Виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання). Чернівці : Рута, 2004. 360 с.
4. Інтегративний підхід : актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи : навч.-метод. посіб. / уклад. : Н. М. Стрельцова. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 76 с.
5. Коваль Л. В., Скворцова С. О. Методика навчання математики: теорія і практика. URL: <https://nuschool.eu/lessons/mathematics/methodology/index.html> (дата звернення 24.02.2025).

6. Кучеренко І. А., Пентилюк М. І. Теорія і технологія сучасного уроку української мови : навч.метод. посіб. ; МОН України, Херсонський державний університет. Херсон. : Айлант, 2022. 352 с.

7. Сервіс Kahoot! <https://kahoot.com/> для 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів.

8. Сервіс ChatGPT. URL: <https://chatgpt.com/> (дата звернення 24.02.2025).

УДК373.016:51

Олександра Демчук, Вікторія Курижка,
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Науковий керівник – Віктор Корнелюк

ВПЛИВ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ЗНАНЬ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У роботі досліджено вплив інтерактивних методик, зокрема проблемного освітнього процесу, гейміфікації та STEM-підходу, на досягнення очікуваних результатів математичної освітньої галузі початкової освіти. Проаналізовано їхню роль у розвитку логічного мислення, мотивації та міждисциплінарних зв'язків. Доведено, що ці підходи підвищують ефективність освітнього процесу та практичну значущість математичної освітньої галузі початкової освіти.

Ключові слова: інтерактивні методики, проблемне навчання, гейміфікація, STEM-підхід, початкова освіта, математична освітня галузь, логічне мислення, мотивація, міждисциплінарні зв'язки.

Математична освіта відіграє ключову роль у формуванні аналітичного мислення та розвитку когнітивних здатностей здобувачів початкової освіти, оскільки вміння логічно та критично мислити, аналізувати різноманітні ситуації є основою для вирішення складних завдань не лише в математиці, але й у багатьох інших галузях. Сучасні методики освітнього процесу математичної освітньої галузі початкової освіти значно еволюціонували, враховуючи новітні дослідження в галузі педагогіки, психології та інформаційних технологій, що дозволяє створювати більш ефективні та адаптивні підходи до освітнього процесу [1].

Традиційні методи, такі як лекційний та пояснювально-ілюстративний, вже не забезпечують належного рівня взаємодії здобувача початкової освіти з матеріалом та його глибокого розуміння. Вони поступово поступаються місцем більш активним і сучасним підходам, таким як інтерактивний освітній процес, що передбачає безпосередню взаємодію здобувачів початкової освіти з матеріалом та можливість застосовувати набуті компетентності на практиці. Окрім того, компетентнісно-орієнтовані методи освітнього процесу зосереджуються на розвитку практичних способів реалізації, здатності

здобувачів початкової освіти застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях, а також розвитку критичного мислення та здатності до самостійного вирішення проблем.

Основна проблема, з якою стикаються педагоги, полягає у пошуку ефективних методик, які не лише забезпечують досягнення очікуваних результатів з математичного матеріалу, але й сприяють розвитку навичок критичного мислення, аналізу та самостійного прийняття рішень. Це вимагає впровадження нових технологій освітнього процесу, які поєднують традиційні методи з інноваційними підходами, орієнтуючи освітній процес на активну участь здобувачів початкової освіти та сприяючи їхній здатності до адаптації в умовах швидко змінного світу.

У дослідженні застосовувався аналіз літературних джерел, що передбачав узагальнення й систематизацію сучасних досліджень з методики освітнього процесу математичної освітньої галузі початкової освіти.

Сучасна освіта активно впроваджує інтерактивні технології для підвищення ефективності формування та розвитку компетентностей, адже вони сприяють розвитку критичного мислення і формуванню здатностей командної роботи. Одним із найбільш ефективних методів є метод проєктів, який дозволяє здобувачам початкової освіти не лише здобувати знання, а й застосовувати їх на практиці, виконуючи дослідницькі завдання, аналізуючи інформацію та презентуючи результати своєї роботи. Це сприяє розвитку самостійності, відповідальності та творчого підходу до вирішення проблем [7].

Ще одним ефективним способом активізації навчального процесу є гейміфікація, яка передбачає використання ігрових елементів, таких, як бали, рівні, нагороди та змагання, що значно підвищує мотивацію здобувачів початкової освіти і робить освітній процес цікавішим. Завдяки цьому підхід до формування та розвитку компетентностей стає менш формальним, а здобувачі початкової освіти легше сприймають навіть складні теми [3].

Окрім цього, важливу роль у навчанні відіграють моделювання та симуляції, які допомагають візуалізувати складні концепції, особливо у сфері математичної освітньої галузі початкової освіти, фізики та природничих наук. Використання цифрових моделей та інтерактивних симуляцій дозволяє учням експериментувати, досліджувати причинно-наслідкові зв'язки і краще розуміти теоретичні аспекти предметів. Таким чином, інтерактивні методики освітнього процесу не лише підвищують ефективність досягнення очікуваних результатів, а й сприяють розвитку ключових компетентностей, необхідних у сучасному світі [5].

Результати аналізу сучасних джерел показали, що використання проблемного освітнього процесу, гейміфікації та STEM-підходу суттєво підвищує рівень досягнення очікуваних результатів з математичної освітньої галузі початкової освіти. Проблемний освітній процес сприяє розвитку логічного мислення та здатності до самостійного вирішення задач, оскільки учні аналізують інформацію, формулюють гіпотези та знаходять оптимальні рішення. Гейміфікація дозволяє підвищити мотивацію здобувачів початкової освіти через

використання елементів гри у процесі освітнього процесу, що робить його цікавішим і сприяє активному залученню здобувачів початкової освіти до освітнього процесу. Інтеграція STEM-підходу забезпечує міждисциплінарний зв'язок математичної освітньої галузі початкової освіти з природничими науками, що підвищує її практичну значущість і допомагає учням застосовувати математичні знання в реальних життєвих ситуаціях [4].

Отримані результати роботи підтверджують необхідність удосконалення методик викладання математичної освітньої галузі початкової освіти шляхом впровадження сучасних педагогічних технологій, які сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу. Використання інтерактивних методів, таких як проблемний освітній процес, гейміфікація та STEM-підхід, дозволяє не лише покращити рівень формування та розвитку компетентностей, а й розвивати критичне мислення, аналітичні здібності та компетентності командної роботи.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на адаптацію запропонованих методик до особливостей різних вікових груп та рівнів освітнього процесу, враховуючи індивідуальні потреби здобувачів початкової освіти. Важливим напрямом є розробка диференційованих підходів для початкової, базової та вищої освіти, що дозволить оптимально використовувати інтерактивні технології залежно від рівня підготовки та компетентностей здобувачів освіти.

Література

1. Розвиток логічного мислення на уроках математики в НУШ: загадки, головоломки та логічні задачі : метод. посіб. / упор. Бабко К. О., Кириченко А. В.; за аг. ред. Т. П. Запорожченко. Чернігів, 2020. 76 с.
2. Волторніст Н. М. Використання дослідницьких методів у початковій школі : методична робота. *Початкове навчання та виховання*. 2020. № 22–24, серпень. С. 3–7.
3. Корябіна Ю. Нова генерація педагогів : методико-технологічна підготовка вчителів до роботи в умовах НУШ. *Директор школи*. 2020. № 4. Квітень. С. 50–69.
4. Меркіна А. Професійний стандарт учителя НУШ : науково-методичний проєкт. *Завуч*. 2020. № 3. Березень. С. 66–75.
5. Онопрієнко О. Нова українська школа: інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. Харків : Ранок, 2021. 208 с.
6. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів: навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 320 с.
7. Чайченко В. Ф., Сарієнко В. К. Розширення поняття числа. Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Слов'янськ, 2021. 103 с.

УДК 372.851

Соломія Дрегель,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Наталія Корінчук**

ВИКОРИСТАННЯ СЕРЕДОВИЩА GEOGEBRA У ВИКЛАДАННІ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті описано можливості динамічного середовища Geogebra. Розкрито переваги використання для здобувачів початкової освіти та педагогів в контексті викладання математичної освітньої галузі Нової української школи.

Ключові слова: здобувачі початкової освіти, математична грамотність, Geogebra, математична освітня галузь.

За даними міжнародного дослідження PISA, результати математичної грамотності українських здобувачів освіти є недостатньо сформованими [4]. Тому постає питання пошуку нових ефективних методів засвоєння математичного матеріалу ще з молодшого шкільного віку. В наш час можливості нових технологій є одним з найпотужніших джерел розвитку викладання математики. У науці застосування комп'ютерів викликало появу нових підходів. В освіті комп'ютери наголосили на важливості певних ідей, відкрили доступ до нових завдань та надали нові засоби для подання та обробки математичної інформації, забезпечивши педагогів вибором змісту та методик викладання, якого вони раніше ніколи не мали. Оптимальним інструментом, який може втілювати вищеописані завдання, на нашу думку, є динамічне середовище GeoGebra.

До використання GeoGebra в практиці навчання математичної освітньої галузі зверталися В. Меркотян, А. Кубрак, А. Вагіс, Т. Крамаренко, В. Дубовик, С. Рудницький та ін.

GeoGebra розроблена для вивчення та викладання математики у школах Маркусом ХоХенвартером (Markus Hohenwarter) та міжнародною спільнотою програмістів на мові Java (працює на великій кількості операційних систем), додаток підтримує роботу в різних операційних системах: Windows, Mac OS X, Linux, Android. Перекладено 39-ма мовами і нині активно розробляється. На відміну від інших програм для динамічного маніпулювання геометричними об'єктами, ідея GeoGebra полягає в інтерактивному поєднанні геометричного, алгебраїчного та числового уявлення.

Програма GeoGebra володіє потужними та функціональними можливостями, які дозволяють наочно і легко вчитися математиці. Додаток включає геометрію, алгебру, є можливість здійснювати арифметичні операції, створювати таблиці, графіки, можлива робота зі статистикою, робота з

функціями, підтримується створення анімації і т.ін. У програмі GeoGebra можна створювати різні 2D та 3D фігури, інтерактивні ролики, які можна розміщувати в інтернеті.

При включенні програми на екрані з'явиться вікно-інтерфейс програми. (рис.1):

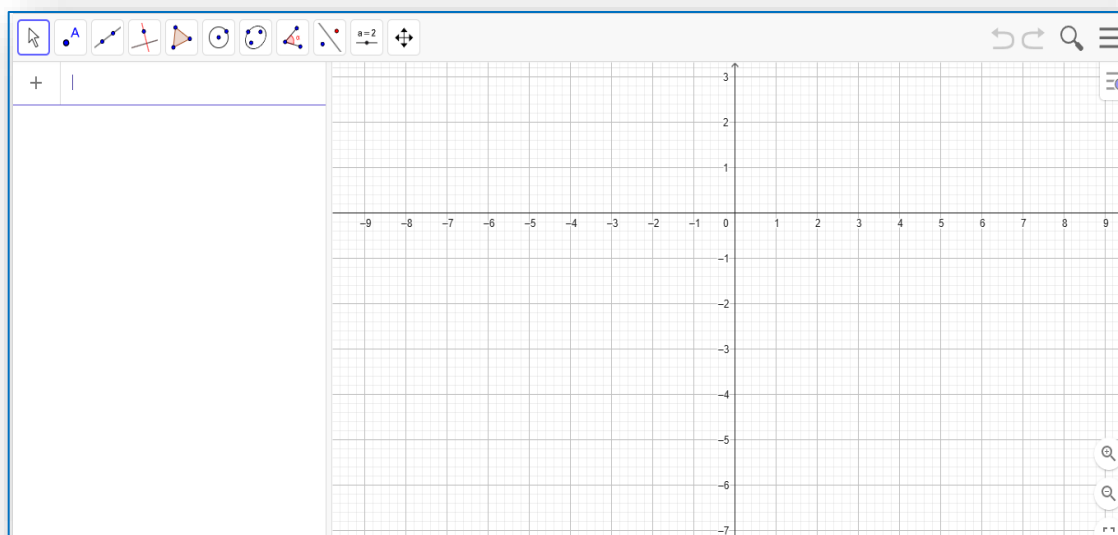


Рис.1. Інтерфейс програми GeoGebra

Інтерфейс програми нагадує класну дошку, де можна малювати графіки, створювати геометричні фігури тощо.

Основні елементи інтерфейсу:

1. Смуга меню. З меню можна змінити налаштування програми.
2. Панель інструментів. Тут є інструменти для створення об'єктів.
3. Панель об'єктів. На панелі об'єктів відображаються введені змінні та функції. Замість імен змінних тут відображаються їх значення. Щоб побачити формулу в символьному вигляді, потрібно буде клацнути по ній правою кнопкою миші.

4. Кнопки «Скасувати» та «Повторити».

5. Рядок введення. Це основний інструмент при роботі у програмі GeoGebra. Тут вводяться команди та формули, задаються значення змінних.

Праворуч від рядка введення розташована кнопка «Список команд». За допомогою додаткових команд можна буде вводити команди та відсутні на символах клавіатури.

6. Робоча область. Усі побудови у програмі виробляються у робочій області. Спочатку в ній розташовані осі координат. Якщо натиснути кнопку мишки на маленький трикутник зліва від напису «Полотно», то відкриється додатковий рядок, за допомогою якого забираються осі або як фон вибирається аркуш у клітинку.

GeoGebra надає можливість залучити здобувачів освіти до розв'язування

завдань в інтерактивному, дослідному середовищі геометрії та проведенні вимірювань, попутно розвиваючи комп'ютерну грамотність. GeoGebra – це безкоштовне, багатоплатформне динамічне математичне програмне забезпечення, призначене для всіх рівнів навчання. У Європі та США ця програма отримала кілька нагород, що присуджуються програмному забезпеченню, створеному з освітньою метою [1].

Розглянемо переваги використання GeoGebra на уроках математики початковій школі для педагогів:

- графіки, алгебраїчний матеріал та таблиці взаємопов'язані та повною мірою динамічні;
- простий для застосування інтерфейс, який підтримує багато потужних функцій;
- засоби розробки, які дають можливість створювати інтерактивні навчальні матеріали, такі як вебсторінки;
- безкоштовна програма з відкритим вихідним кодом;
- матеріалами з GeoGebra можна ділитися через соціальні мережі та відправляти на електронну адресу, завантажувати на GoogleDrive. Це буде особливо актуально, коли школа навчається в дистанційному або змішаному форматі під час дії правового режиму воєнного стану
- деякі інструменти GeoGebra мають наочний характер та зрозумілі навіть без серйозної теоретичної підготовки з математики.

Однією із важливих переваг середовища є можливість створювати динамічні геометричні креслення. Динамічні геометричні креслення – це геометричні моделі, що містять у собі не просто зображення, а весь алгоритм, на основі якого це зображення будується. Креслення може змінюватися при зміні положення його елементів, а зв'язки між елементами залишаються незмінними. Тому учні мають справу фактично не з однією геометричною фігурою, а з їх комбінаціями. Інтерактивні геометричні креслення – це креслення, що можуть змінюватися як учителем, так здобувачами освіти в процесі і після закінчення побудови, що дозволяє організувати взаємодію між учителем та учнями за допомогою такого креслення [3, с. 36].

GeoGebra дозволяє швидко і точно виконувати побудови, будувати моделі на площині та у просторі, а також проводити дослідження за допомогою ручної або автоматичної зміни положення окремих об'єктів або зміни числових значень параметрів.

Отже, за допомогою програми GeoGebra можна працювати в динамічному математичному середовищі, що включає геометрію, алгебру та інші розділи, з широкими функціональними можливостями.

Використання програми GeoGebra на інтерактивних уроках математики в початковій школі дозволяє досягти таких результатів:

- оптимізувати освітній процес, раціональніше використовуючи час на різних етапах уроку, вносячи до нього елементи гри;

- комп'ютерне моделювання робить багато математичних понять і теорем для учнів «видимими» і «відчутними», а сам процес навчання математики наочним і доступним для освоєння;
- сприяє розвитку пізнавальної активності здобувачів початкової освіти, формуванню пізнавальних навчальних дій;
- залучає учнів до процесу моделювання завдань та відповідей на них, підвищуючи рівень їх самооцінки та самоконтролю;
- викликає закономірний інтерес здобувачів освіти до предмета, підвищують їх мотивацію та спонукаючи до відкриття та вивчення нового матеріалу [2].

Але для цього необхідно дотримуватися таких принципів ефективного застосування:

1. Необхідно вибирати інструментарій відповідно до цілей уроку, беручи до уваги конкретні потреби конкретних здобувачів освіти, використовуючи можливості GeoGebra для розвитку навичок мислення вищого порядку. Просте «додавання» технології як засобу мотивації може бути недоречним і навіть шкідливим для освітнього процесу.

2. Завдання застосування GeoGebra повинні відповідати цілям уроку. Використання технології не має розсіювати увагу.

3. GeoGebra повинна застосовуватися з метою допомогти здобувачам освіти розмірковувати над завданням, аналізувати процес, формувати докази тощо.

4. Здобувачі освіти повинні вміти працювати з технічними можливостями GeoGebra. Вони повинні застосовувати їх впевнено, розуміючи їх обмеження та можливості, а також розуміти як можна застосовувати програмні засоби для розв'язування складних завдань.

Отже, за допомогою інтерактивного геометричного середовища GeoGebra можна не лише візуалізувати процес засвоєння математичних понять в початковій школі, робити його більш наочним та цікавим. Використання таких динамічних креслень в освітньому процесі початкової школи формує у здобувачів освіти алгоритмічний стиль мислення, стимулює їх до пошукової дослідницької навчально-пізнавальної діяльності та оптимізує процес вивчення математики.

Література

1. Крамаренко Т. Г. Вибрані питання елементарної математики з GeoGebra : GeoGebraBook. Кривий Ріг, Криворізький держ. пед. ун-т. 2019. URL: <https://www.geogebra.org/m/gqpk8yfu> (дата звернення: 21.11.2024).

2. Меркотан В. Використання сервісу GeoGebra на уроках математики в початковій школі під час формування геометричного складника математичної компетентності. URL: <http://surl.li/lzhuqi> (дата звернення: 10.11.2024).

3. Ракута В. М. Система динамічної математики GeoGebra як інноваційний засіб для вивчення математики. Інформаційні технології і засоби навчання: електрон. наук.-фах. вид. 2019. Вип. 4. Т. 30. С. 35–40.

4. Pisa. Загальна інформація. URL: <https://testportal.gov.ua/pisa/> (дата звернення: 12.11.2024).

УДК 372.851:004:373

Софія Кичка,

Луцький педагогічний фаховий коледж

Комунального закладу вищої освіти

«Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк

Наукова керівниця – Наталія Корінчук

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається важливість інтерактивних технологій для формування математичних компетентностей у здобувачів початкової освіти. Особлива увага приділяється використанню цифрових платформ і методів, які стимулюють активну участь учнів у навчальному процесі.

Ключові слова: інтерактивні технології, математична компетентність, початкова освіта, цифрові платформи, групова робота, мотивація до навчання.

Сучасна освіта акцентує увагу на постійному розвитку основних компетентностей учнів початкової школи, серед яких важливу роль відіграє математична компетентність. Технологічні зміни в освітніх підходах спонукають педагогів до пошуку нових методів підвищення ефективності навчання. Особливо варто виділити інтерактивні технології, які дають можливість для активної взаємодії учнів з навчальним матеріалом і між собою.

Математична компетентність є основою успішного розвитку особистості в умовах сучасного освітнього процесу. Вона визначається як здатність застосовувати математичні знання, навички та вміння для розв'язання різноманітних завдань, що виникають у навчальному, побутовому та професійному житті. У контексті початкової освіти математична компетентність має особливе значення, оскільки на цьому етапі формується базове розуміння математичних понять, що стане основою для подальшого навчання [1, с. 51].

Математична компетентність охоплює кілька важливих аспектів. Це теоретичні знання, які включають розуміння основних математичних концепцій, таких як числа, арифметичні дії, геометричні фігури. Це також практичні навички, що дозволяють учням виконувати обчислення, аналізувати дані, працювати з математичними моделями та застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях. Окрім того, формування математичних компетентностей має на меті розвиток логічного мислення, здатності до аналізу, аргументації та прийняття рішень.

Важливу роль у процесі формування математичних компетентностей відіграють комунікативні навички. Учні повинні вміти чітко й аргументовано пояснювати свої міркування, що не лише покращує засвоєння матеріалу, але й сприяє розвитку міжособистісних навичок. Створення позитивного ставлення до

математики та розвиток інтересу до цього предмета також є важливими компонентами в процесі формування математичних компетентностей. Це забезпечує мотивацію до навчання та підтримує впевненість у власних силах [2].

Інтерактивні технології стали потужним інструментом у сучасному освітньому процесі. Вони змінюють традиційний підхід до навчання, акцентуючи увагу на активній участі учнів у навчальному процесі. Використання інтерактивних методів забезпечує розвиток критичного мислення, креативності, комунікативних навичок, а також стимулює самостійний пошук рішень. Вони створюють умови для того, щоб учні не тільки сприймали інформацію, а й активно взаємодіяли з нею, шукали відповіді на запитання, розв'язували проблеми і працювали в групах.

Інтерактивні технології в освіті охоплюють широкий спектр методів і форм навчання. Це можуть бути дидактичні ігри, рольові ігри, навчальні квести, а також групова робота, парна співпраця та проєктна діяльність. Всі ці методи сприяють розвитку уяви та творчого мислення, а також полегшують засвоєння складних математичних понять. Мультимедійні технології, зокрема інтерактивні дошки, презентації, відеоматеріали, дозволяють візуалізувати математичні завдання, що робить навчання більш зрозумілим і цікавим для учнів.

Однією з найбільших переваг інтерактивних технологій є їх здатність підвищувати мотивацію учнів до навчання. Замість того, щоб слухати лекції або виконувати завдання в класичному форматі, учні активно включаються в процес через ігри, завдання на платформах, групову роботу. Це не лише сприяє кращому засвоєнню матеріалу, а й допомагає зберігати високий рівень зацікавленості.

Інтерактивні технології також дозволяють враховувати індивідуальні потреби та рівень підготовки кожного учня. Вони допомагають організувати індивідуалізоване навчання, що є особливо важливим у початковій школі, де рівень підготовки учнів може значно відрізнятись. Водночас вони сприяють розвитку навичок співпраці, оскільки багато інтерактивних методів включають роботу в групах або парах [3, с. 102].

Ще одним важливим аспектом використання інтерактивних технологій у початковій школі є можливість формувати позитивну початкову атмосферу. Залучення учнів до спільних ігор, проєктної діяльності та дискусій сприяє розвитку соціальних навичок, взаємоповаги та вміння працювати в команді. Такий підхід допомагає створити дружню атмосферу в класі, де кожна дитина відчуває свою цінність і важливість у спільній справі.

У використанні інтерактивних технологій є ще одна важлива перевага – зворотний зв'язок. Учитель може оперативно оцінити рівень засвоєння матеріалу учнями, вчасно коригувати подачу інформації, допомогти тим, хто має труднощі. Це дозволяє покращити якість навчання та робить його більш адаптованим до потреб учнів.

Завдяки інтерактивним технологіям учні можуть застосовувати свої математичні знання в реальних життєвих ситуаціях. Це не лише підвищує їхнє розуміння предмета, але й сприяє формуванню практичних навичок, які вони зможуть використовувати в повсякденному житті.

Процес формування математичних компетентностей за допомогою інтерактивних технологій потребує врахування психологічних особливостей дітей. Початковий етап навчання є критичним, оскільки саме в цей період формується базова математична грамотність, здатність до логічного мислення та вирішення проблем. Інтерактивні технології, зокрема ті, що включають ігрові елементи або роботу з цифровими платформами, допомагають зробити цей процес доступним і цікавим для дітей, що забезпечує краще засвоєння матеріалу [4].

Застосування інтерактивних методів навчання також забезпечує інтеграцію знань з різних дисциплін, оскільки математика є важливою складовою природничих наук, технологій, а також повсякденного життя. Інтерактивні технології дозволяють формувати міжпредметні зв'язки, які допомагають учням бачити цілісну картину світу та розуміти значення математики в реальному житті.

Прикладом програм, які можуть бути використані для інтерактивного навчання математики, є Kahoot!, що дозволяє створювати вікторини для перевірки знань, GeoGebra, яка допомагає візуалізувати математичні концепти, та ClassDojo, що дозволяє відстежувати прогрес учнів і організовувати групову роботу. Використання таких платформ робить навчання більш динамічним, інтерактивним і персоналізованим, що є важливим для ефективного розвитку математичних компетентностей у початковій освіті [5].

Ефективність використання інтерактивних технологій значною мірою залежить від активної участі учнів у навчальному процесі. Важливо не лише застосовувати сучасні інструменти, а й створювати умови для розвитку ініціативності, самостійності та відповідальності за власне навчання. Коли діти відчують, що їхня думка важлива, а зусилля помічені й оцінені, це стимулює їх до глибшого засвоєння матеріалу та формує позитивне ставлення до навчання.

Таким чином, інтерактивні технології не тільки змінюють традиційний підхід до навчання математики, а й створюють умови для всебічного розвитку учнів. Вони дозволяють кожному учневі працювати в зручному для нього темпі, активно включатися в процес і застосовувати отримані знання на практиці. Завдяки інтерактивним платформам та методам навчання вдається зберегти інтерес до математики, формувати гнучке мислення та підготовленість до вирішення різноманітних завдань. Таким чином, впровадження цих технологій у початковій освіті є важливим кроком до створення більш ефективного та адаптованого освітнього середовища, яке відповідає вимогам сучасного світу.

Література

1. Бондаренко Т. С. Дидактичні умови застосування інтернет-ресурсів в освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти. 2023. 51 с.
2. Використання освітніх технологій у формуванні математичних компетенцій. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-osvitnih-tehnologij-u-formuvanni-matematichnih-kompetencij-197710.html> (дата звернення 22.02.2025).
3. Жилава М. Застосування сучасних освітніх цифрових технологій на уроках інформатики та математики. 2024. 102 с.

4. інтерактивних додатків для уроку математики. URL: <https://prometheanworld.com.ua/5-interaktyvnyh-dodatkov-dlya-uroku-matematyky/> (дата звернення 22.02.2025).

5. Формування ключових компетентностей на уроках математики (основна школа). URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-klyuchovih-kompetentnostey-na-urokah-matematiki-osnovna-shkola-27697.html> (дата звернення 22.02.2025).

УДК 373.5.091-02722:[51+502/504](045)

Анастасія Коцун,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Наталія Корінчук**

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА ІНТЕГРОВАНІХ УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ТА ЯДС

У статті розглядається формування екологічної компетентності у здобувачів початкової освіти під час впровадження інтегрованого підходу до навчання математики та я досліджую світ.

Ключові слова: екологія, напрями екології, екологічна компетентність, екологічна культура, інтеграція, математика, «Я досліджую світ».

Під час розвитку математичної освіти у здобувачів початкової освіти найактуальнішою проблемою є формування екологічної компетентності. На сьогоднішній час світ стикається з такими екологічними проблемами, як засмічене довкілля, зміна клімату та збиток біорізноманіття. Для того, щоб подолати ці питання, необхідно з дитинства формувати екологічну свідомість та компетентність.

Математика займає важливе місце для здобувачів початкової освіти. Сучасні програми у початковій школі підкреслюють важливість інтеграції різних предметів в освітньому процесі. Інтегровані уроки в початковій школі спрямовані на розвиток у дітей здатності бачити зв'язки між різними предметами та заглибитися в тему, вивчаючи її з різних сторін. Наприклад, інтегрування уроків математики та ЯДС у освітньому процесі є необхідним не лише для формування в здобувачів початкової освіти навичок з математики, а й екологічної свідомості. Це допоможе учням не тільки отримувати знання з різних предметів, але й пізнати зв'язки між ними та застосовувати знання з математики для розв'язання реальних екологічних проблем. Але перш за все учні повинні знати, що таке «Екологія» та які є її напрями.

Екологія – це наука, що вивчає взаємодію організмів між собою та довкіллям, досліджує зміни, які відбуваються на планеті, оцінює їхні наслідки,

визначає шляхи розв'язання проблем, що виникли внаслідок цих змін.

Вирізняють такі основні напрямки екології:

- загальна – вивчає основоположні питання структурно-функціональної організації екосистем, а також досліджує взаємодію біосистем різних рівнів інтеграції між собою та довкіллям;
- спеціальна – досліджує закономірності діяльності конкретних екосистем або особливості пристосування популяцій різних видів організмів чи їхніх угруповань до умов навколишнього середовища;
- прикладна – з'ясовує різні особливості дії чинників довкілля на біосистеми і спрямована на розв'язання переважно практичних питань.

Уроки математики та «Я досліджую світ» відіграють важливу участь у формуванні екологічного виховання у здобувачів початкової освіти. На уроках математики екологічне виховання здійснюється в таких напрямках:

- розкриття математичних закономірностей через вступні бесіди вчителя відповідно до теми уроку;
- з'ясування ролі математики в розв'язуванні екологічних проблем;
- аналізу прикладів економного та ефективного використання природних ресурсів,
- розкриття математичних закономірностей певних явищ природи.

На уроках математики варто підводити дітей до думки, що людина невід'ємна частина природи, що вона, розвиваючись та задовольняючи свої потреби, впливає на навколишнє середовище. Під час уроку математики необхідно завжди знаходити час для повідомлення природничої інформації або розповідати цікаву інформацію про тварин або рослин чи інші природні об'єкти, про які розповідається в задачах. У результаті не лише розширюються знання дітей, а й посилюється виховний вплив на учнів. Вивчення початкового курсу математики повинно озброїти учнів знаннями і міцними навичками в межах програмових вимог, сприяти розв'язанню виховних завдань сучасної школи. І щоб цього досягти, потрібно використовувати в роботі різноманітні види роботи, зокрема приділяти увагу вправам природничого змісту, наприклад: вивчаючи складання і віднімання в межах 10, розв'язування простих задач з екологічним змістом та з сюжетами казок, велику користь приносять математичні лічилки та віршовані задачі. Наприклад:

*По дорозі біг їжак,
ніс 7 яблук на плечах.
І впало, покотилось.
Скільки яблук залишилось?*

На уроках «Я досліджую світ» екологічне виховання здійснюється в таких напрямках:

- формування екологічних знань та розуміння природних процесів;
- розвиток екологічної свідомості та відповідальності;
- практична природоохоронна діяльність;
- емоційно-естетичне сприйняття природи.

Першим кроком до формуванні екологічної компетентності є інтеграція

екологічної тематики в освітній процес. Екологічна компетентність формується через вивчення таких усіх навчальних предметів початкової школи. Вчитель може використовувати інтерактивні методи, які залучають учнів до спостережень, досліджень та проєктної діяльності. Наприклад, учні можуть досліджувати різноманітність рослинного і тваринного світу свого регіону, вивчати вплив забруднення на водні ресурси або розробляти мініпроєкти зі збереження енергії. Формування екологічної компетентності також передбачає розвиток практичних навичок та відповідальності перед навколишнім середовищем. Учні можуть брати участь у заходах з охорони довкілля, вирощувати рослини на шкільних клумбах, розповсюджувати інформацію про важливість використання відновлювальних джерел енергії. Залучення до відповідальних дій надає школярам можливість відчувати свою важливу роль у збереженні природи. Саме тому основним і найголовнішим завданням формування екологічної культури у молодшому шкільному віці є виховання нового відношення дитини до природи, а одним із засобів вирішення цього завдання перед сучасною освітою постає розвиток і формування екологічної свідомості учнів. Об'єктом вивчення цієї проблеми виступають екологічна культура і грамотність молодших школярів, формування екологічних знань під час вивчення всіх навчальних предметів. Якщо брати до уваги особливості вікової психології, мислення, інтелектуальні здібності учнів початкової школи, – можна з упевненістю сказати, що саме початкова школа слугує тою ланкою, яка створює умови для сприяння розвитку екологічної культури молодших школярів. Сьогодні перед Новою українською школою постає першочергове завдання – формування екологічних компетентностей у молодого покоління.

Література

1. Екологія. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: <https://surl.lu/bhjrfe> (дата звернення 23.02 2025).
2. Як розповісти дитині, що таке екологія? *Розвиток дитини*. URL: <https://childdevelop.com.ua/articles/edu/11802/> (дата звернення 23.02.2025).
3. Екологічне виховання учнів на уроках математики в початковій школі. *Всеосвіта*. URL: <https://surl.li/dpurae> (дата звернення 23.02.2025).
4. Формування екологічної компетентності молодших школярів. *На урок. Освітній портал*. URL: <https://surl.li/govwle> (дата звернення 23.02.2025).
5. Розвиток екологічного виховання у дітей молодшого шкільного віку. *На урок. Освітній портал*. URL: <https://surl.li/zchwyb> (дата звернення 22.02.2025).

УДК 371.335

Каріна Марчик,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Наталія Корінчук**

ІНТЕЛЕКТ-КАРТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У статті описано можливості інтелект-карт як засобу формування математичної компетентності у здобувачів початкової освіти. Розкрито класифікацію інтелект-карт, їх переваги використання у математичній освітній галузі.

Ключові слова: здобувачі початкової освіти, математична освітня галузь, математична компетентність, інтелект-карти.

Високий рівень володіння математичною компетентністю є показником якості освіти на міжнародному рівні та конкурентноздатності країни в галузі фундаментальних наук і нових технологій. У рекомендаціях щодо статистики тестувань PISA йдеться про необхідність приділяти більше уваги практичній стороні математичної освіти, вчити здобувачів освіти застосовувати знання у життєвих ситуаціях, посилити увагу до загального розвитку здобувачів освіти засобами природничо-математичної освіти [9]. Одним із інноваційних методів формування математичної компетентності на уроках математики є використання інтелект-карт (або ментальних карт, карт пам'яті). На цьому наголошено у працях зарубіжних (Т. Б'юзен, Б. Б'юзен, А.В. Abdul Aziz, R.S. Akbar, S. Bukhari, V. Paige та ін.) та вітчизняних (О. Аксьонова, П. Іванов, Т. Козицька, Н. Терещенко та ін.) науковців. Методичні аспекти впровадження інтелект-карт на уроках в початковій школі у своїх дослідженнях розглядали Ю. Кірик, Н. Копняк, В. Химинець, М. Черній та ін. У цих наукових доробках наголошено, що інтелект-карти сприяють ефективності усіх сторін освітнього процесу, в тому числі й формуванню ключових компетентностей.

У науковій літературі є кілька назв, які ототожнюються із інтелект-картами: карта пам'яті, карта думок, ментальна карта, карта розуму, карта знань. Всі ці назви об'єднують наступне тлумачення поняття – це графічне вираження процесів багатовимірного мислення і тому є найбільш природним способом інтелектуальної діяльності; потужний візуальний метод, інструмент, що дозволяє ефективно структурувати та обробляти інформацію, мислити, використовуючи весь свій творчий та інтелектуальний потенціал [6, с. 37].

Ідея створення ментальних карт належить британському психологу Тоні Б'юзену. Дослідивши наукову літературу про ефективне використання здібностей мозку, він обґрунтував важливість графічного подання у процесі мислення та розробив інтелект-карти як метод запису інформації для найповнішого її відтворення [10, с. 99].

Інформація, використана під час складання інтелект-карти, зберігається довше і може застосовуватися набагато ефективніше під час розв'язання нових задач на уроках математики в початковій школі.

Виділяють чотири суттєві відмінні риси інтелект-карт:

- об'єкт уваги (вивчення) кристалізований у центральному образі;
- основні теми, пов'язані з об'єктом уваги (вивчення), розходяться від центрального образу у вигляді гілок;

— гілки, що набувають форми плавних ліній, позначаються та пояснюються ключовими словами або образами, вторинні ідеї також зображуються у вигляді гілок, що відходять від гілок вищого порядку; теж справедливо для третинних ідей тощо;

— гілки формують пов'язану вузлову систему [1, с. 8].

За своєю суттю інтелект-карта є схемою, що використовується для представлення асоціацій на певну тему, які пов'язані та розміщені навколо ключового слова. Найчастіше інтелект-карти використовуються для генерування, структурування та класифікації інформації, що дозволяє згодом легко відтворювати основні ідеї з пам'яті на основі візуальних образів.

Для побудови інтелект-карти спочатку необхідно виділити цілісний образ — формулювання завдання, що потребує розв'язання. Центральний образ інтелект-карти виглядає як «стовбур дерева», від якого відходять базові ідеї, що є «товстими гілками». Гілки асоціативно пов'язані з центральним чином, від них також відгалужуються другорядні ідеї асоціації тощо. Така структура інтелект-карт дозволяє реалізувати принцип ієрархічності та асоціативності мислення — від загального до особистого. Відмінною рисою інтелект-карт є переважання візуальних образів (використання кольору, зміна шрифту, створення малюнків, застосування умовних позначень) [5, с. 149].

Виділимо відмінні риси подання інформації у вигляді інтелект-карти від традиційної форми, ґрунтуючись на роботі Л. Клачко [4, с. 15]:

— легше виділити основну ідею, якщо вона розміщена у центрі аркушу як яскравого графічного образу;

— увага концентрується не на випадковій інформації, а на суттєвих питаннях;

— чітко видно відносну важливість кожної ідеї. Більш значущі ідеї знаходяться ближче до центру, а менш важливі — на периферії;

— інформація запам'ятовується та відтворюється швидше та ефективніше за рахунок її багатовимірного уявлення, яскравого кольорового образу та включення графічних об'єктів, аудіо-, відеоінформації;

— структурний характер карти дозволяє легко доповнювати її новою інформацією;

— складаючи інтелект-карти, учні демонструють індивідуальний спосіб сприйняття, обробки та подання інформації.

Як інструмент створення інтелект-карти можна використовувати як традиційні засоби — аркуші паперу та кольорові олівці, — так і програмні засоби. Використання web-сервісів для створення інтелект-карт надає додаткові переваги [2]:

— розмір карти не обмежений певним форматом;

— простота реструктуризація (видалення, додавання, переміщення блоків, рівнів);

— різний вид подання для демонстрації (окремі блоки, повністю, як презентації);

- використання різних видів інформації (аудіо, відео, текст, графіка, посилання зовнішні джерела);
- організація групової віддаленої роботи над карткою.

Усі ці переваги надають значні можливості у формуванні математичної компетентності.

Поняття «математична компетентність» тлумачиться як визначення та розуміння ролі математики, висловлювання обґрунтованих математичних суджень та використання математики при вирішенні практично-орієнтованих задач [3, с. 114].

Одним із методів ефективного формування математичної компетентності у здобувачів початкової освіти, на нашу думку, є метод візуалізації за допомогою інтелект-карт.

У процесі навчання математики та формування математичних компетентностей можуть бути використані різні види інтелект-карт.

«Карта пам'яті» є інтелект-картою, що містить систему ієрархії ключових слів і систему символізації, що є відображенням процесу. «Карта пам'яті» застосовується для розвитку творчих здібностей, генерування нових ідей, написання виступів, збирання та систематизації інформації.

«Карта тексту» дозволяє зрозуміти і на 100% запам'ятати будь-який текст, що є основним методом обробки та запам'ятовування великих обсягів текстової інформації. «Карта тексту» містить систему вибору ключових слів, систему ієрархії та взаємозв'язку ключових слів, систему спрямованої уяви, систему мнемотехніки та систему символізації. «Карта тексту» потужно розвиває аналітичне мислення, дозволяє побачити структуру тексту та перебудувати її у суворій логічній послідовності, запам'ятати текст зі 100% точністю та згадати його в потрібний момент за зоровим ключем.

«Карта правила» прискорює процес запам'ятовування правил та формування навичок їхнього практичного застосування. «Карта правила» містить систему ієрархії та взаємозв'язку ключових слів, систему спрямованої уяви, систему мнемотехніки та систему символізації.

«Карта підручника» дозволяє зрозуміти і на 100% запам'ятати весь підручник чи книгу. «Карта підручника» складається поетапно і включає інші види інтелект-карт, містить систему ієрархії та взаємозв'язку ключових слів, систему спрямованої уяви, систему мнемотехніки та систему символізації.

«Мнемонічна карта» застосовується для 100% запам'ятовування великого обсягу точної інформації, тобто різних списків, таблиць, складних текстів тощо. «Мнемонічна карта» будується на основі універсальної техніки запам'ятовування точної інформації, містить систему спрямованої уяви, систему мнемотехніки та систему символізації.

«Конспект-карта» у 5 разів прискорює процес запису виступів, лекцій та їх якісне засвоєння. «Конспект-карта» містить систему вибору ключових слів, систему ієрархії та взаємозв'язку ключових слів, систему символізації. «Конспект-карта» потужно розвиває аналітичне мислення, дозволяє глибше зрозуміти і побачити структуру виступу та перебудувати його у суворій логічній

послідовності, внести потрібні зміни та доповнення.

«Питання-карта» прискорює процес формування навичок, спираючись на алгоритми мислення (діяльнісний підхід), наприклад, навичка вираження думки. «Питання-карта» застосовується там, де важливі не самі питання, а послідовність. «Питання-карта» покращує процес комунікації та дозволяє прийняти зважені рішення.

«Карта мислення» застосовується для всебічного аналізу та планування діяльності, для стратегічного планування розвитку особистості. «Карта мислення» є системою з кількох інтелект-карт. «Карта мислення» дозволяє побудувати ланцюжок цілей (довгострокових, середньострокових, короткострокових) та у довгостроковій перспективі спланувати діяльність учнів [8, с. 180].

Завдяки візуалізації інформації метод інтелект-карт дозволяє здобувачам освіти:

1. Сформувані ключові компетентності.
2. Підвищити працездатність та ефективність навчання.
3. Підвищити якість навчання.
4. Збагатити словниковий запас.

Для вчителів метод інтелект-карт надає можливість:

1. Глибоко вивчати особистість здобувачів освіти і виявляти причини їх когнітивних та емоційних труднощів.
2. Вести моніторинг когнітивних (пізнавальних) та особистісних змін, що відбуваються з учнями в освітньому процесі.
3. Розробляти та реалізовувати програми корекції когнітивних та емоційних труднощів.
4. Розвивати креативність здобувачів освіти.
5. Сформувані комунікативну компетентність у процесі групової діяльності зі складання інтелект-карт.
6. Сформувані загальнонавчальні вміння, пов'язані зі сприйняттям, переробкою та обміном інформацією (конспектування, анотування, участь у дискусіях, підготовка виступів тощо).
7. Поліпшувати всі види пам'яті (короткочасну, довготривалу, семантичну, образну тощо) учнів.
8. Пришвидшувати процес навчання [7, с. 234].

Метод інтелект-карт можна використовувати на різних типах та формах уроку, у позаурочній діяльності, під час підготовки домашнього завдання: 1) вивчення нового матеріалу; 2) мозковий штурм; 3) повторення; 4) узагальнення та аналіз; 5) конспектування; 6) контроль; 7) рефлексія.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що застосування інтелект-карт у процесі формування математичної компетентності здобувачів початкової освіти може дати позитивні результати, оскільки учні вчать вибирати, структурувати та запам'ятовувати ключову інформацію, потім відтворювати її. Крім того, інтелект-карти допомагають розвивати креативне та критичне мислення, пам'ять та увагу учнів.

Література

1. Воробйова В. М. Ефективне використання методу інтелект-карт на уроках : метод. посіб. Київ : Темоцентр, 2018. 44 с.
2. Жоголева Н. В. Психологія візуального мислення та засоби його формування при навчанні. URL: <https://surl.li/oxomul> (дата звернення: 12.11.2024).
3. Захарова Г., Запорожченко Т. Формування математичної компетентності молодших школярів засобами інформаційних технологій. *Молодь і ринок*. 2022. Вип. 7-8 (205-206). С. 113–118.
4. Клачко Л. М. Використання інтелектуальних карт у плануванні та організації освітнього процесу. Теревовля. 2018. С. 14–16.
5. Копняк Н. Б., Крупська Т. О. Ментальні карти як засіб візуалізації навчального матеріалу у початковій школі. *Молодий учений*. 2019. № 5.3. С. 148–153.
6. Лавренова М. В. Ментальні карти як новації в освітньому просторі. *Науковий вісник Мукачівського держ. ун-ту. Серія: Педагогіка та психологія* : зб. наук. праць / гол. ред. Г.В. Товканець. Мукачево : МДУ. Вип. 1 (9). 2019. С. 36–39.
7. Луцанич У. В., Лавренова М. В. Використання ментальних карт на уроках у початковій школі. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції*: збірник тез доповідей Міжн. наук.-практ. конф., 26-27 жовтня 2017 р. Мукачево : Вид-во МДУ, 2017. С. 232–234.
8. Руденко Н. М., Кравчук А. С., Широков Д. Л. Моделювання уроку математики в початковій школі з використанням карт знань. *Young Scientist*. № 6 (94). 2021. С. 179–183.
9. Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти. Український центр оцінювання якості освіти, 2019. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/Buklet_MDYAPO.pdf (дата звернення: 01.11.2024).
10. Fitra Murni. Improving students ability in speaking descriptive text by using Mind Mapping. *English language teaching and research*: 2017. Volume 1. P. 97-111.

УДК 373.3.016:1+16

Богдана Михалевич,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Ольга Галан**

**ФІЛОСОФІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ
УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

У статті досліджується концепція філософії для дітей дошкільного віку в контексті української літератури. Аналізується роль художніх творів як критичний розвиток критичного мислення, уяви та етичних цінностей у дітей. Розглядаються літературні тексти, які сприяють формуванню світогляду, рефлексії та здатності до осмислення моральних дилем. Автор акцентує увагу на значущих казках, поезії та оповідань у вихованні філософської культури дитини. Стаття містить методичні рекомендації щодо інтеграції філософських роздумів у процес дошкільної освіти через літературу.

Ключові слова: філософія для дітей, дошкільна освіта, українська література, критичне мислення, моральні цінності, художні твори.

Філософія для дітей – це особливий підхід, що відкриває двері до розвитку критичного мислення, емоційної інтелігентності та соціальних навичок. В Україні існує безліч літературних творів, що ілюструють філософські питання та концепції, які можуть бути корисними для малечі, особливо для дітей дошкільного віку [1]. Ця стаття розкриває значення філософії для дітей через призму української літератури.

Філософія допомагає дітям освоювати важливі навички. По-перше, вона сприяє розвитку критичного мислення. Діти вчаться ставити запитання, аналізувати інформацію та формулювати власні думки. У сучасному світі, де інформаційний потік постійно зростає, це вміння є надзвичайно важливим. Діти, які вміють критично мислити, здатні розрізняти правду від вигадки, а також оцінювати різні точки зору.

По-друге, філософські роздуми допомагають дітям усвідомлювати свої емоції й емоції інших. Вони вчаться співпереживати, розуміти різні точки зору та будувати здорові стосунки. Наприклад, обговорення казок може спонукати дітей замислитися над почуттями персонажів, їхніми мотивами і вчинками. Це дає можливість дітям не лише висловлювати свої думки, але й слухати інших, що є важливим аспектом соціальної взаємодії.

Нарешті, філософія сприяє розвитку соціальних навичок, допомагаючи дітям слухати один одного та поважати думки інших. Через обговорення філософських питань діти вчаться аргументувати свої позиції та поважати думки однолітків. Це створює атмосферу взаєморозуміння і підтримки, що є необхідним для формування здорових стосунків у групі.

В українській літературі можна знайти багато творів, які стають основою для філософських обговорень серед дітей. Наприклад, байки Григорія Сковороди [7] містять глибокі філософські ідеї про щастя, доброчесність і сенс життя. Ці історії можна адаптувати для малечі, щоб спонукати їх до роздумів про добро і зло.

Наприклад:

1. Казка про двох братів. Один брат прагнув багатства, а інший – простого щастя. Перший накопичував скарби, але втратив радість життя, тоді як другий, допомагаючи іншим, став щасливим. Вони зрозуміли, що справжнє багатство – це внутрішній спокій і любов до життя.

2. Казка про горобця і лебедя. Горобець заздрив красі лебедя і мріяв стати таким же. Лебідь пояснив йому, що кожен має свою унікальність і призначення.

Прийнявши себе, горобець почав насолоджуватися своїм життям і зрозумів, що його краса полягає в його природності.

3. Казка про ведмедя та зайця. Ведмідь завжди шукав способи стати сильнішим, тоді як заєць був задоволений своєю швидкістю. Коли ведмідь потрапив у пастку, заєць використав свою хитрість, щоб його врятувати. Ведмідь зрозумів, що кожен має свої сильні сторони, які можуть бути корисними в різних ситуаціях.

Творчість Василя Сухомлинського [8] також багата на теми самопізнання, дружби і відповідальності. Його казки часто містять моральні уроки, які заохочують дітей до роздумів про важливість чесності та доброти. Наприклад:

1. «Казка про сонечко і квіти» – ця казка говорить про те, як важливо дбати про природу і цінувати красу навколишнього світу.

2. «Лисичка і журавель» – оповідання про те, як важливо бути добрим і щирим у стосунках з іншими. Лисичка навчається на власному досвіді, беручи до уваги наслідки своїх вчинків.

3. «Дві подружки» – історія про дружбу та підтримку, яка показує, як важливо допомагати один одному у важкі часи.

Впровадження філософії у навчання може здійснюватися через різні методи. Читання та обговорення казок і оповідань з дітьми можуть стати чудовою основою для спільних роздумів над філософськими питаннями. Рольові ігри, де діти втілюють персонажів і приймають рішення, допомагають їм зрозуміти етичні дилеми. Наприклад, діти можуть зіграти ситуацію, де персонаж стикається з вибором між добром і злом, і обговорити наслідки своїх рішень.

Творчі завдання, такі як малювання або створення власної казки на основі прочитаного твору, дозволяють дітям виразити свої думки і почуття. Це не лише сприяє розвитку їхньої креативності, але й допомагає закріпити філософські концепції на практиці. Діти можуть створювати малюнки або казки про свої власні моральні дилеми або ситуації, що їх хвилюють.

Важливо також залучати батьків до цього процесу. Спільне читання книг та обговорення прочитаного вдома може стати чудовим способом підтримати філософське мислення у дітей. Батьки можуть задавати питання про те, що діти думають про персонажів і їхні рішення, заохочуючи їх до глибокого осмислення прочитаного.

Філософія для дітей дошкільного віку є важливим елементом їхнього розвитку. Українська література пропонує безліч можливостей для її впровадження. Завдяки використанню казок, оповідань та віршів діти формують критичне мислення, емоційну інтелігентність та соціальні навички. Вони не лише отримують знання, а й вчаться мислити глибше, розуміти світ навколо них і свою роль у ньому.

Отже, філософія для дітей – це не просто навчання абстрактним поняттям; це процес формування цілісної особистості. Діти вчаться бути активними учасниками свого життя, розуміти себе та інших. Це допомагає їм стати більш свідомими громадянами у майбутньому, здатними приймати обґрунтовані рішення та діяти відповідально у суспільстві. Таким чином, філософія стає

важливим інструментом у вихованні нового покоління – покоління мислячих людей, готових до викликів сучасного світу.

Література

1. Адаменко Н. Кравченко Ю. Історія знайомства української педагогічної аудиторії з методикою «Філософія для дітей». *Філософія освіти*. 2014. Вип. 2. С. 188–195.
2. Бородіна Н. Шляхи розвитку критичного мислення. *Філософія та гуманізм*. 2017. Вип. 1. С. 29–37.
3. Галата С. Філософія для дітей: будувати судження – означає будувати себе. *Досвід педагога*. 2020. № 35. С. 9.
4. Концепція Нової української школи. 2018. URL: <http://surl.li/djbdy> (дата звернення 11.02.2025).
5. Лютко О. Філософія для дітей (П4с): програма розвитку інноваційного мислення. *Нова педагогічна думка*. 2014. Вип. 3. С. 51–53.
6. Пігуль Т. І. Особливості розвитку критичного мислення в учнів молодшого шкільного віку в умовах навчання НУШ. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*. 2020. № 21 С. 80–84.
7. Сковорода Г. С. Філософські твори. Київ : Державне видавництво України, 1994. 320 с.
8. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. ; голова ред. кол. О. Г. Дзеверін. Київ : Рад. шк., 1976–1977.
9. Українка Л. Зібрання творів : у 6 т. Київ : Наукова думка, 1975. Т. 1. 480 с.

УДК 378.14

Ірина Михалюк,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Ольга Галан**

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: РОЛЬ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

У статті розглядається філософія освіти в контексті концепції Нової української школи (НУШ), зосереджуючи увагу на ролі критичного мислення як ключової складової сучасного освітнього процесу. Аналізуються основні підходи до розвитку критичного мислення в учнів, його значення для формування активної громадянської позиції, самостійності та здатності до ухвалення обґрунтованих рішень. Особливо увага приділяється методам і стратегіям інтеграції критичного мислення в навчальні дисципліни відповідно до принципів НУШ. У статті також розглядаються проблеми та перспективи впровадження цього підходу в українському освітньому просторі.

***Ключові слова:** філософія освіти, Нова українська школа, критичне мислення, освітні реформи, компетентнісний підхід, методи навчання.*

Сучасний стан реформування змісту освіти має на меті формування здобувача освіти, який може самостійно вчитися впродовж життя, аналізувати та критично оцінювати інформацію та швидко орієнтуватися в мінливому суспільстві. У Державному стандарті початкової освіти визначено ключові компетентності, спільними вміннями для яких є вміння критично мислити [1, с. 10-12]. У Концепції Нової української школи чітко простежується одне із наскрізних завдань освітнього процесу – розвиток критичного мислення [3]. Тому саме формування критичного мислення у здобувачів освіти в контексті філософії Нової української школи є ключовим завданням для педагогів.

До питання розвитку критичного мислення, його сутності та механізмів утворення зверталися як зарубіжні (Ж. Піаже, Д. Халперн, А. Кроуфорд, Дж. Брунер, Д. Дьюї, та ін.) так і вітчизняні (О. Белкіна-Ковальчук, Н. Вукіна, О. Дубасенюк, Н. Ларіонова, О. Пометун, С. Терно, А. Тягло, Л. Пироженко, О. Чуба та ін.) науковці.

Сучасний світ характеризується динамічним розвитком. Щоб стати успішним та досягти бажаного результату, нам необхідно постійно розвиватися та вдосконалюватися. Як зазначають науковці, досягнення цієї мети неможливо, якщо людина не володіє навичками та вміннями критичного мислення. У той час як ті, хто має добре розвинене критичне мислення, справляються зі складними і, начебто, непосильними проблемами. Такі люди здатні ясно та чітко формулювати суть питання, проводять збір та відбір інформації, роблять обґрунтовані висновки, потім перевіряючи їх [2, с. 13].

Проблема розвитку критичного мислення є актуальною як у психології, так і у педагогіці. Багато як зарубіжних, так і українських дослідників присвячують свої праці цій проблемі, пропонуючи дедалі нові визначення критичного мислення.

Едвард Глейзер у своїх перших роботах розуміє під критичним мисленням здатність мислити критично [5].

У 1987 року на щорічній міжнародній конференції, присвяченій питанням критичного мислення та освітніх реформ, було запропоновано таке визначення: «Критичне мислення – це інтелектуально впорядкований процес активного та вмілого аналізу, концептуалізації, застосування, синтезування та/або оцінки інформації, отриманої або породженої спостереженням, досвідом, роздумом або комунікацією, як орієнтир для переконання та дії» [7].

Американський вчений, психолог Дайана Халперн розглядає критичне мислення як тип мислення, заснований на когнітивних навичках і стратегіях, що дозволяє приходити до результатів, які відрізняються своєю виваженістю, логічністю та цілеспрямованістю. Вона зазначає, що критичне мислення не є вродженою здатністю, а, отже, його можна розвивати. І не тільки можна, а й потрібно, оскільки здатність мислити критично дозволяє людині коректно інтерпретувати ситуацію, привчає до чіткості думки, структурованості [6, с. 35].

Таким чином, говорячи про критичне мислення, ми слідом за Д. Халперн

розуміємо його як особливий тип мислення, при якому людина повинна мати певний набір практичних навичок і умінь, за допомогою яких і відбувається процес критичного мислення. До них належать: спостережливість, власна інтерпретація дійсності, вміння аналізувати, здатність до висновків, оцінювання. Для здійснення процесу критичного мислення потрібно застосовувати логіку, тому недостатньо лише теоретичних основ, які здобувачі освіти отримують у рамках освітнього процесу, у такому разі потрібно більший кругозір і глибина знань, творча уява, а також точність, емоційність. Оскільки критичне мислення розуміють як процес оцінки достовірності, точності чогось, здатність шукати та знаходити причини, розглядати всі можливі точки зору, сприймати ситуацію в цілому та змінити свою позицію на основі фактів та аргументів, тому часто його ще називають логічним чи аналітичним мисленням.

У межах шкільної освіти здобувачі освіти отримують знання про який-небудь факт, явище, правило у готовому варіанті, який передбачає наявності різних точок зору. Вчителі прагнуть до однозначності визначень, класифікацій та поглядів на одну й ту саму проблему, але зараз у зв'язку з переходом на нову модель освіти суспільству потрібні спеціалісти не лише з гарним рівнем знань, а й із навичками нестандартного мислення. Важливо, щоб здобувачі освіти навчилися розуміти, що не завжди існує чітко визначена позиція щодо якоїсь проблеми, потрібно пояснити їм як у великому потоці інформації відбирати головне, розбиратися в самій суті питання, розглядати різні підходи та приймати собі той бік, який буде більш ясним, зрозумілим, значущим [4, с. 8].

Роль вчителя Нової української школи не тільки розвинути навички критичного мислення, а й навчити здобувачів освіти користуватися ними. Д. Халперн виділила особистісні якості, необхідні для реалізації цієї технології:

- готовність до планування. Думки часто виникають хаотично. Важливо впорядкувати їх та побудувати послідовно.
- гнучкість. Якщо учень не готовий сприймати ідеї інших, він ніколи не зможе стати генератором власних ідей та думок. Тільки маючи різноманітні, часом суперечливі ідеї, учень здобувач освіти винести рішення.
- наполегливість. Часто, стикаючись із важким завданням, ми відкладаємо її рішення на потім. Виробляючи наполегливість, учень зможе досягти набагато кращих результатів у навчанні.
- готовність виправляти свої помилки. Критично мисляча людина не виправдовуватиме свої неправильні рішення, а зробить висновки, скористається помилкою для продовження навчання.
- усвідомлення. Це дуже важлива якість, яка передбачає вміння спостерігати за собою в процесі мисленнєвої діяльності, відстежувати перебіг міркувань.
- пошук компромісних рішень. Важливо, щоб ті рішення, які приймає дитина, сприймалися іншими людьми, інакше вони так і залишаться на рівні висловлювань [6, с. 127].

Критичне мислення зовсім не має на увазі під собою неприйняття інших («чужих») суджень чи критику всієї інформації, що надходить, але передбачає

різнобічний підхід до розглянутих проблем, питань, щоб потім здобувач освіти міг винести і прийняти собі обдумане, виважене і обгрунтоване рішення. Орієнтація шкільних уроків та всієї освітньої програми на критичне мислення припускає, що знання не видаються в готовому вигляді, інформація, яку учні вивчають із різних джерел, не є незаперечним фактом. Навпаки, кожен учень шукає та виробляє свою думку в рамках освітнього процесу.

Теоретичний аналіз науково-методичної літератури та власний досвід педагогічної діяльності дозволив нам визначити переваги технології розвитку критичного мислення в освітньому процесі Нової української школи для здобувача освіти та педагога.

Переваги технології розвитку критичного мислення для здобувача освіти:

- підвищення ефективності сприйняття інформації;
- підвищення інтересу до матеріалу, що вивчається, а також до самого процесу навчання;

- вміння критично мислити;

- вміння відповідально ставитися до власної освіти;

- вміння працювати у співпраці з іншими;

- підвищення якості навчання здобувачів освіти.

Переваги технології розвитку критичного мислення для вчителя:

- вміння створити у класі атмосферу відкритості та співробітництва;

- можливість використання освітніх моделей, спрямованих на розвиток критичного мислення та самостійності в процесі навчання;

- стати практиками, які вміють грамотно аналізувати свою діяльність;

- стати джерелом цінної професійної інформації для інших учителів.

Технологія розвитку критичного мислення може бути використана при викладанні будь-якого навчального предмета, в рамках будь-якого уроку.

Отже, критичне мислення – здатність аналізувати інформацію з позицій логіки, вміння виносити обгрунтовані судження, рішення та застосовувати отримані результати як до стандартних, так і нестандартних ситуацій, питань і проблем. Цьому процесу властива відкритість нових ідей. Формування критичного мислення – одне з найактуальніших завдань сучасної освіти в контексті реформування та впровадження Концепції Нової української школи. Адже саме критичне мислення відіграє вагомий роль у формуванні випускника Нової української школи.

Література

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://surl.li/kpkyis> (дата звернення: 25.02.2025).

2. Діяльнісні засади підготовки майбутніх компетентних фахівців в умовах сучасних викликів : монографія / За ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2024. 366 с.

3. Концепція Нова українська школа. URL: <https://surl.li/liligj> (дата звернення: 25.02.2025).

4. Розвиток критичного мислення молодших школярів в умовах Нової української школи : метод. посіб. / автор-уклад. Н. Б. Ларіонова. Харків :

«Друкарня Мадрид», 2019. 64 с.

5. Glaser Edward M.. *An Experiment in the Development of Critical Thinking*, Teacher's College, Columbia University, 1941. URL: <https://salol.i/90eC814> (дата звернення: 25.02.2025).

6. Halpern D. *Critical Thinking in Psychology*. Cambridge University Press, 2020. 402 p.

7. Zhou S., Chen R. Using Education to Enhance Gender Equality in the Workplaces in China. *Open Journal of Social Sciences*. 2019. Vol.7. No.9. URL: <https://surl.i/xrhwgf> (дата звернення: 25.02.2025).

УДК 373.3.016:37.091.311

Андріана Панас,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Наталія Корінчук**

РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Описано поняття інтерактивних технологій та визначена їх роль в освітньому процесі початкової школи, згідно проведених дослідів в початкових класах.

Ключові слова: інтерактивні технології, початкова школа, методи, критичне мислення, активне навчання.

Згідно з Концепцією НУШ, майбутній випускник – це усебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення, патріот, здатний до прийняття відповідальних рішень, інноватор, здатний змінити навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя. Тому, одним з основних завдань педагога є розвиток критичного мислення та творчих здібностей учнів. Через це набуває особливої актуальності питання активізації навчально-пізнавальної діяльності школярів, шляхом провадження інтерактивних технологій [3, с. 1].

Велика кількість досліджень показали, що використання інтерактивних методів (онлайн-платформ, ігор, віртуальних симуляцій) сприяє активному засвоєнню навчального матеріалу та розвитку критичного мислення. Інтерактивні технології, такі як мультимедійні презентації та групові форми роботи, підвищують рівень зацікавленості учнів у навчанні та роблять освітній процес більш динамічним. Також, важливе значення інтерактивного навчання у формуванні навичок співпраці, ефективної комунікації та творчого підходу до вирішення проблем.

Інтерактивні технології в освіті – це спеціальні методи та засоби навчання, які включають здобувачів освіти у активну взаємодію з навчальним матеріалом

та іншими учасниками освітнього процесу. Вони сприяють розвитку критичного мислення, творчого підходу, співпраці та комунікаційних навичок.

Ці технології охоплюють широкий спектр методів: від використання комп'ютерних програм до організації групових та індивідуальних дискусій. Основною характеристикою інтерактивних технологій є їх спрямованість на активне навчання, яке є ефективним в умовах розвитку сучасної освіти, яка потребує більш гнучкого та адаптивного підходу до навчання. Використання таких технологій дозволяє здійснювати зворотний зв'язок між викладачем і здобувачами освіти, що є важливою умовою для подолання труднощів в освітньому процесі [2, с. 29].

Під час моєї роботи в початкових класах, головною метою було дослідити роль інтерактивних технологій у процесі навчання в початковій школі, визначити їхній вплив на розвиток пізнавальної активності учнів, формування ключових компетентностей і підвищення ефективності освітнього процесу.

Інтерактивні технології охоплюють кілька основних видів діяльності, кожен з яких має свої особливості та застосування в освітньому процесі. Мною були використані такі види діяльності:

1. Групова робота – цей метод передбачав активну взаємодію здобувачів початкової освіти у малих групах, де вони обговорювали завдання, розподіляли ролі, брали участь у спільному пошуку рішень. Така форма роботи розвивала комунікативні навички, навички співпраці, а також відповідальність за спільний результат. Групова робота дозволила кожному здобувачу початкової освіти внести свій вклад у виконання завдання, що сприяло розвитку індивідуальних здібностей в умовах колективної діяльності.

2. Дискусії – організація обговорень була важливою складовою інтерактивного навчання. Під час дискусій здобувачі початкової освіти вчилися аргументувати свої думки, слухати та поважати думку інших. Цей метод дозволив розвивати критичне мислення, покращувати здатність до самовираження та взаємодії з однолітками.

3. Комп'ютерні програми – використання спеціалізованих програмних засобів дозволило інтегрувати в освітній процес сучасні інформаційні технології. Наприклад, комп'ютерні симуляції, навчальні ігри або інтерактивні платформи дають можливість візуалізувати складні поняття та процеси, що значно покращує розуміння матеріалу. Такі технології дозволили здобувачам початкової освіти працювати в індивідуальному режимі, зручно контролюючи власний темп навчання.

4. Рольові ігри – це потужний інструмент для розвитку розуміння різних соціальних ситуацій. Вони допомагали здобувачам освіти змодельовати реальні ситуації, де вони можуть вжити різні ролі та дослідити наслідки своїх дій. Цей метод допоміг не тільки вивчати теоретичні аспекти навчальних предметів, а й розвивати емоційно-ціннісне ставлення до проблем.

5. Проектна діяльність є одним з основних способів застосування інтерактивних технологій, що дозволила здобувачам початкової освіти самостійно або в групах працювати над вирішенням конкретних завдань.

Проекти включали дослідження, планування, виконання практичних завдань та підготовку звітів або презентацій. Цей підхід стимулював розвиток самостійності, творчого підходу та вміння працювати в команді [4, с. 22].

Впровадження інтерактивних технологій в освітній процес створювало не лише сприятливі умови для засвоєння знань, але й формуло в здобувачів початкової освіти важливі життєві навички, необхідні для успішної діяльності в сучасному суспільстві. Ці методи допомагали стимулювати інтерес до навчання, розвиваючи самостійність та ініціативність здобувачів освіти, що вкрай важливо в умовах швидко змінюваного світу.

Використання комп'ютерних програм стало ще одним ефективним інструментом для інтерактивного навчання в початковій школі. Різноманітні програмні засоби та додатки дозволяють дітям взаємодіяти з навчальним матеріалом у новий спосіб, зокрема через виконання завдань у вигляді ігор або інтерактивних вправ. Ці програми часто надають миттєвий зворотний зв'язок, що дозволяє дітям коригувати свої помилки та вдосконалювати навички в реальному часі. Ігровий формат, що часто використовується в комп'ютерних програмах, сприяє мотивації здобувачів початкової освіти до навчання, робить його більш цікавим та захоплюючим. Це дозволяє активно включати дітей в процес пізнання та підвищує ефективність засвоєння матеріалу.

Навчальні ігри також зайняли особливе місце серед інтерактивних технологій, оскільки вони дали змогу здобувачам початкової освіти працювати з навчальним матеріалом через практичне застосування знань. Ігрові методи дозволяють не лише засвоювати теоретичні знання, а й розвивати практичні навички, необхідні для вирішення різноманітних проблем. Ігри, які вимагають стратегічного мислення, аналізу ситуацій та командної роботи, допомагають дітям навчитися планувати свої дії, приймати рішення і співпрацювати з іншими. Це сприяє формуванню критичного мислення і творчого підходу до вирішення завдань.

Ще одним важливим аспектом стало те, що інтерактивні технології сприяють розвитку самостійності здобувачів початкової освіти. Використання комп'ютерних програм і навчальних ігор дозволяє їм працювати в індивідуальному темпі, самостійно знаходити рішення та виконувати завдання. Це навчало дітей брати на себе відповідальність за своє навчання та працювати без постійного контролю з боку вчителя. Вони розвивали навички самоконтролю і самокорекції, що є важливими для майбутнього навчання та професійної діяльності [5, с. 50].

Інтерактивні методи також значно підвищили рівень мотивації здобувачів початкової освіти. Традиційне навчання часто не здатне задовольнити потреби сучасних дітей, для яких важливо мати можливість безпосередньо взаємодіяти з навчальним матеріалом, активно обговорювати та аналізувати його. Інтерактивні методи дозволили зробити освітній процес більш захоплюючим і цікавим, що підвищує бажання здобувачів початкової освіти активно брати участь у заняттях. Вони дозволяють не тільки отримувати знання, але й використовувати їх у практичних ситуаціях, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу.

Інтерактивні технології сприяють розвитку критичного та аналітичного мислення здобувачів початкової освіти. За допомогою інтерактивних завдань та ігор діти навчаються логічно мислити, порівнювати різні варіанти рішень, оцінювати їхні наслідки і вибирати найкраще. Цей процес стимулює інтелектуальний розвиток і підвищує здатність до самостійного мислення.

Інтерактивні технології відіграли ключову роль у розвитку важливих навичок у дітей, які є основою для подальшого навчання та соціалізації. Вони сприяли формуванню не лише академічних знань, а й розвитку соціальних та когнітивних навичок, які необхідні в сучасному світі.

Отже, інтерактивні технології займають важливе місце у процесі навчання в початковій школі. Адже інтерактивні технології стимулюють розвиток критичного мислення, оскільки здобувачі початкової освіти вчаться аналізувати різні точки зору, порівнювати варіанти рішень та обирати оптимальний підхід до розв'язання завдань. Цей процес допомагає розвивати навички логічного мислення, що є необхідним для успішної адаптації до умов сучасного світу. Інтерактивні технології в освіті, зокрема в початковій школі, є потужним інструментом для активізації освітнього процесу. Вони не лише допомагають здобувачам початкової освіти отримувати нові знання, але й сприяють розвитку важливих навичок, таких як співпраця, комунікація та критичне мислення. Застосування інтерактивних методів у навчанні дозволяє створити більш захоплюючі та інноваційні умови для навчання, що позитивно впливає на мотивацію здобувачів освіти та їх зацікавленість в освітньому процесі. Використання інтерактивних технологій є важливим кроком до розвитку нової парадигми освіти, орієнтованої на учня, яка надає можливість для більш ефективного і гнучкого навчання [1, с. 45].

Література

1. Білошапка О. В. Оцінка результатів навчання учнів початкових класів при вивченні геометрії. *Математика в школі*. 2021. № 8(2). С. 38–45.
2. Герасименко Н. П. Інтерактивні методи навчання в початковій освіті: теоретичні засади та практичні аспекти. *Педагогічні науки*. 2021. № 52. С. 22–29.
3. Застосування інтерактивних технологій у освітньому процесі початкової школи: URL: <https://naurok.com.ua/stattya-zastosuvannya-interaktivnih-tehnologiy-u-osvitnomu-procesi-pochatkovo-shkoli-249115.html> (дата звернення: 25.04.2025).
4. Іванова О. В. Інтерактивні технології в освіті: теоретичний аналіз. *Наукові записки. Серія: Педагогічних наук*. 2020. № 45(1). С. 13–22.
5. Овчарук Л. С. Інтерактивні технології у навчанні молодших школярів. *Вісник педагогічних наук*. 2022. № 5(1). С. 44–50.

УДК 372.3:51:004.021

Ірина Поронюк,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,

м. Луцьк

Наукова керівниця – **Наталія Корінчук**

ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У НУШ

У статті розглядається поняття «алгоритмічне мислення» та важливість його формування у процесі вивчення математики. Взаємозв'язок математики з іншими освітніми галузями у формуванні алгоритмічного мислення. Аналізується формування алгоритмічного мислення під час виконання письмових прийомів множення та ділення.

Ключові слова: НУШ, освітній процес, алгоритмічне мислення, математична компетентність, письмове множення і ділення, здобувачі початкової освіти.

Постановка проблеми та її значення. Початкова школа – це перший освітній рівень, де закладається фундамент загальноосвітньої підготовки здобувачів освіти. У теорії і практиці навчання у початкових класах нині особливо гострою є проблема розвитку критичного мислення. Найпотужніше такий розвиток здійснюється на уроках математики, адже найважливішим завданням уроків математики є озброєння учнів загальними прийомами мислення, просторової уяви, розвиток здатності розуміти зміст математичних завдань, уміння логічно міркувати, засвоїти навички алгоритмічного мислення. З огляду на невпинний розвиток технологій та необхідність інтеграційності освітнього процесу задля забезпечення його ефективності, нова українська школа в наш час має сформулювати уявлення про математику як один із провідних інструментів пізнання навколишнього світу, про важливість математичних знань і алгоритмічного мислення для самореалізації в сучасному світі на належному фаховому рівні.

Аналіз досліджень. З проблеми розвитку алгоритмічного мислення здобувачів початкової освіти велике значення мають праці відомих учених: Н. Баглаєвої, Л. Виготського, Д. Ельконіна, С. Рубінштейна, О. Савченко, К. Щербакової. У процесі навчання математики певні елементи формування та розвитку мислення дітей розглядали такі вчені, як Н. Глузман, З. Сердюк, О. Смалько, В. Таточенко та інші. На важливості та значенні впливу уроків математики на розвиток алгоритмічного мислення наголошували Т. Воропай, Т. Зайцева, М. Ковальчук, С. Скворцова О. Тягла та інші.

Метою розвідки є визначення можливостей розвитку алгоритмічного мислення в здобувачів початкової освіти при вивченні математики у НУШ.

Виклад основного матеріалу. Одним із ключових завдань НУШ є всебічний розвиток особистості кожного здобувача освіти, зокрема розвиток різних видів мислення, уваги та пам'яті. Це створює міцну основу для подальшого успішного навчання. Мислення забезпечує можливість аналізувати ситуації, розробляти стратегії та знаходити креативні підходи до вирішення завдань, що сприяє особистісному розвитку. Саме мислення визначає, як будуть розвиватися інші психічні функції та як здобувач освіти буде підходити до вирішення завдань та реагувати на подразники не лише упродовж освітнього

процесу, а й усього життя.

У початковій школі здобувачі освіти завершують перехід від наочно-образного мислення до словесно-логічного. Серед різновидів мислення важливе місце займає алгоритмічне, яке дозволяє діяти швидко та ефективно в знайомих ситуаціях. Розвиток алгоритмічного мислення є одним із пріоритетів початкової освіти, адже здатність створювати та виконувати алгоритми вважається важливим метапредметним умінням, яке необхідно сформувати в здобувачів початкової освіти. Вони повинні вміти скласти план, утримувати його в пам'яті та послідовно діяти відповідно до нього, щоб досягати поставленої мети. Тому питання, пов'язані з формуванням алгоритмічного мислення, завжди залишаються актуальними [1, с. 15].

Згідно з Державним стандартом початкової освіти, математична компетентність передбачає вміння виявляти прості математичні закономірності у навколишньому світі, моделювати ситуації та процеси за допомогою математичних відношень і вимірювань, а також розуміти значення математичних знань у особистому та суспільному житті.

Формування математичної компетентності забезпечується завдяки математичній освітній галузі. Її основною метою є розвиток математичної та інших ключових компетентностей, а також мислення, здатності розпізнавати й моделювати життєві ситуації, які можна розв'язати за допомогою математичних методів. Окрім цього, важливим завданням є розвиток уміння робити свідомий вибір у різних життєвих обставинах. В основу змісту та організації процесу навчання математики в закладах загальної середньої освіти покладено компетентнісний підхід і будується на засадах виваженого поєднання теорії та практики, інтеграції та диференціації, науковості.

За словами Н. Бібік, усі ключові компетентності на всіх етапах навчання є рівнозначними. Усі освітні галузі (мовно-літературна, іншомовна, математична, природнича, технологічна, інформативна, соціальна і здоров'язбережувальна, фізкультурна, громадська та історична, мистецька) володіють освітнім потенціалом, який необхідний для формування кожних ключових компетентностей [2].

Під час вивчення процесу обчислень виразів, виконання задач та розв'язання рівнянь, у здобувачів початкової освіти формується уявлення про послідовність процесів, які необхідно здійснити під час виконання завдань задля отримання правильного результату. Оскільки дані дії здобувачі освіти повторюють багаторазово – відбувається систематизація та автоматизація навичок і формується поняття алгоритму.

Розглянемо алгоритм, що формується в пам'яті здобувача освіти під час вивчення письмових прийомів множення на прикладі вивчення множення двоцифрового числа 23 на двоцифрове число 12 (рис.1).

$$\begin{array}{r} 23 \\ \times 12 \\ \hline 46 \\ + 23 \\ \hline 276 \end{array}$$

Рис. 1

Числа 23 і 12 потрібно записати так, щоб числа з розряду одиниць були під одиницями, а числа з розряду десятків під десятками. $2 \times 3 = 6$, число 6 потрібно записати під одиницями. $2 \times 2 = 4$, число 4 потрібно записати під десятками. Перший добуток дорівнює 46. $1 \times 3 = 3$, число 3 записуємо під десятками. $1 \times 2 = 2$, число 2 записуємо під сотнями. Другий добуток дорівнює 23. Число 6 зносимо, записуємо у розряді одиниць добутку. $4 + 3 = 7$, записуємо число 7 у розряді десятків добутку. Число 2 зносимо, записуємо у розряді сотень добутку. Отже, добуток чисел 23 і 12 дорівнює 276.

Розглянемо алгоритм, що формується в пам'яті здобувача освіти під час вивчення письмових прийомів ділення на прикладі вивчення ділення трицифрового числа 925 на одноцифрове число 5 (рис. 2).

$$\begin{array}{r} 925 \overline{) 5} \\ \underline{5} \\ 42 \\ \underline{40} \\ 25 \\ \underline{25} \\ 0 \end{array}$$

Рис. 2

Запишемо $925 : 5$ у стовпчик. Визначимо кількість цифр у частці, позначимо крапками (3 цифри). Починаємо ділити з розряду сотень. $9 : 5$, беремо число 1, бо $2 \times 5 = 10$ і воно не підходить, запишемо число 1 у розряді сотень частки. $1 \times 5 = 5$. Запишемо число 5 під числом 9. Від $9 - 5 = 4$. Ми не можемо $4 : 5$, тому зносимо число 2 з діленого. $42 : 5$, беремо число 8, бо $9 \times 5 = 45$ і воно нам не підходить. Запишемо число 8 у розряд десятків частки. $8 \times 5 = 40$. Запишемо число 40 під числом 42. $42 - 40 = 2$. Ми не можемо $2 : 5$, тому зносимо число 5 з діленого. $25 : 5 = 5$. Запишемо число 5 у розряд одиниць частки. $5 \times 5 = 25$. Запишемо 25 під 25. $25 - 25 = 0$. Отже частка чисел 925 і 5 дорівнює 185.

У наведених вище прикладах можна простежити як виконання обчислень під час письмового множення та ділення формує певний алгоритм, якого у подальшому дотримуються здобувачі освіти під час виконання завдань подібного типу. Сформовані навички аналізування завдання, даних та послідовності дій, які необхідно здійснити задля отримання бажаного результату учні застосовують і у інших освітніх галузях. Так, наприклад, на уроках інформатики здобувачі початкової освіти вивчають алгоритми, процеси їх створення та функціонування, зокрема і у програмі Scratch. На уроках української мови вивчають алгоритм написання літер, на уроках англійської мови вивчають алгоритм побудови речення так, щоб дотриматися правил граматики, на уроках фізичного виховання вивчають алгоритм рухливої гри «Світлофор» і т.д.

Висновки. Підсумовуючи усе вище зазначене, можна з впевненістю стверджувати, що розвиток алгоритмічного мислення є важливою частиною освітнього процесу, який сприяє цьому розвитку під час вивчення всіх освітніх компонентів, що утверджує важливість міжпредметних зв'язків. Такі освітні компоненти як математика та інформатика відіграють ключову роль у

формуванні і розвитку алгоритмічного мислення, що в подальшому сприяє покращенню ефективності освітнього процесу.

Література

1. Баранов С. Шляхи розвитку алгоритмічного мислення в учнів початкової школи. *Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя* : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; редкол.: Н. О. Пономарьова, Н. В. Олефіренко, В. М. Андрієвська та ін. Харків, 2024. Вип. 23. С. 15–20. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/708e9f89-853f-4965-b01e-0149616a42ef> (дата звернення: 23.02.2025).
2. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. Дидактико-методичне забезпечення контролю та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу: монографія / Савченко О.Я., Бібік Н.М., Байбара Т.М. та ін. Київ : Педагогічна думка, 2012. С. 46–53.
3. Сучасна освіта в реаліях та перспективах: соціально-педагогічний аспект: збірник наукових і науково-методичних праць / редкол. І. М. Шимко, І. О. Талаш. Вип. 4. Кривий Ріг : КДПУ, 2022. С. 60–64.

УДК 373.2.015.3:159.952-053.4-043.86

Лариса Самсонюк,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – Галина Голя

РОЗВИТОК УВАГИ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті подано теоретичні аспекти формування та розвитку уваги. Здійснений теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури визначеної тематики. Сформульовані конкретні висновки щодо стану досліджуваності розвитку уваги.

Ключові слова: розвиток уваги, середній дошкільний вік, види уваги, теоретичний аналіз.

Важливим аспектом психічного та інтелектуального розвитку дітей середнього дошкільного віку є розвиток уваги. Увага є основою для подальшого навчання та соціалізації. Рівень уваги впливає на успішність у навчальних та ігрових заняттях. Розвиток уваги пов'язаний із когнітивними процесами: пам'яттю, сприйманням і мисленням. Увага дошкільнят має свої особливості: вони можуть фокусуватися на конкретних об'єктах, але їхня концентрація обмежена.

Дослідженням уваги дітей різного віку займалися як вітчизняні, так і

закордонні вчені: А. Валлон, Л. С. Виготський, П. Я. Гальперін, В. В. Давидов, Б. В. Ельконін; Г. С. Костюк, К. Коффка, В. А. Крутецький, Ж. Піаже, Т. Рібо, С. Л. Рубінштейн, І. О. Синиця, Е. Б. Тітченер К. Д. Ушинський та інші.

За В. Страховим, увага – це стан зосередженості на конкретному об'єкті, реальному чи ідеальному. Імпульсивна поведінка також потребує уваги, оскільки включає спрямовану діяльність [2]. За П. Гальперіним, у кожній дії є три компоненти: орієнтовний, контрольний і виконавчий. Контрольний компонент представлений увагою він є основою для формування інших психічних результатів [1].

Т. Рібо наголошував на взаємозв'язку уваги з емоційними процесами. Концентрація уваги безпосередньо залежить від емоцій і часто викликана ними. Мимовільна увага майже повністю обумовлена емоційними аспектами психічної діяльності. Довільна увага визначається інтенсивністю та тривалістю емоційних станів, пов'язаних із об'єктом уваги. Мимовільна увага пояснюється афективними станами, що створюють глибоку зацікавленість і потребу в подальшому сприйнятті об'єкта. Науковець вважав, що встановлення зв'язку між увагою та моторикою є ключем до розуміння механізмів довільної уваги [2].

Д. Узнадзе пояснював механізм уваги через процес об'єктивації, коли враження або образ, сформований під впливом зовнішніх умов, закріплюється та стає об'єктом уваги. Вчений розглядав феномен попереднього налаштування, який може формуватися як мимовільно, на основі накопиченого досвіду, так і свідомо, під час підготовки до конкретної дії [4].

В. Вундт розглядав увагу як процес активного сприйняття, який визначає, які стимули отримують перевагу. В. Джеймс підкреслював важливість уваги як здатності зосередитися на одному предметі або ідеї, залишаючи інші поза увагою. Він відзначив, що увага є обмеженим ресурсом. Згідно досліджень Ж. Піаже, увага пов'язана з когнітивним розвитком. Учений стверджував, що зосередження на певній діяльності залежить від стадії інтелектуального розвитку дитини [5].

Вітчизняні психологи та фізіологи пояснюють фізіологічні механізми уваги через взаємодію основних нервових процесів, зокрема збудження і гальмування, які відбуваються в корі головного мозку. Увага забезпечує можливість виділення важливих елементів з безлічі наявних сигналів, що є основою для ефективної взаємодії з навколишнім середовищем.

Деякі дослідники вважають, що невідома увага є результатом загальних форм активації мозкової діяльності. Важливим аспектом організації уваги є формування динамічних стереотипів. Таким чином, увага виступає як один із феноменів орієнтовно-дослідницької діяльності особистості.

О. Руденко акцентує увагу на різновидах і характеристиках уваги у дітей, виокремлюючи довільну та післядовільну увагу на його думку, довільна увага виникає в результаті свідомого зосередження на певній інформації, що вимагає значних вольових зусиль [3]. Мимовільна увага часто слугує основою для формування довільної уваги, демонструючи її еволюційний та індивідуальний розвиток. Виникнення мимовільної уваги залежить від різних чинників, зокрема

фізичних, психофізіологічних та психічних. Довільна увага – це здатність свідомо зосереджуватися на конкретному завданні, ігноруючи відволікаючі фактори. Довільна увага перетворюється на нову форму, яку можна назвати післядовільною увагою. Післядовільна увага, як і довольна, залишається свідомою та цілеспрямованою, але вона вже не потребує постійного зусилля або контролю з боку особистості.

Л. Виготський розглядав розвиток уваги як процес переходу від мимовільних до довольних форм, що відбувається через засвоєння соціальних норм і взаємодію з дорослими [1].

Сучасна вітчизняна психологія розглядає фізіологічні аспекти уваги як сукупність нервових структур головного мозку, які відповідають за виникнення та функціонування людської уваги. Вчені довели, що механізми уваги тісно пов'язані з регуляцією тону кори головного мозку, а ключову роль у підтримці уваги відіграють такі структури, як гіпокамп, гіпоталамус, ретикулярна формація та підкоркові зони, які фільтрують сигнали для обробки в корі. Увага має визначальне значення для навчання, розвитку дитини вдосконалення здібностей дорослих і виконання практичних завдань у різних сферах.

Література

1. Бондаренко І. С. Психолого-педагогічні особливості розвитку дітей раннього і середнього дошкільного віку. Київ, 2018. 145 с.
2. Вітвіцька О. О. Розвиток уваги у дітей дошкільного віку. Київ, 2015. 120 с.
3. Волкова Н. М. Психологічні засади розвитку уваги дітей дошкільного віку. Київ, 2015. 230 с.
4. Гальченко Т. С. Розвиток уваги дітей середнього дошкільного віку через музику та рух. Одеса, 2020. 160 с.
5. Дьякова І. М. Психологія розвитку уваги у дітей дошкільного віку: теорія і практика. Київ, 2017. 220 с.

УДК 37.091.4Сковорода-048.22:613(043.2)

Катерина Самчинська,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Ірина Чемерис**

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ: ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

У статті розглядаються здоров'язбережувальні ідеї Григорія Сковороди та їх значення для сучасного освітнього процесу. Аналізується педагогічний досвід щодо впровадження цих ідей у практичну діяльність учителів закладів загальної середньої освіти. Обґрунтовується важливість гармонійного поєднання фізичного, духовного та морального розвитку особистості в навчальному процесі.

Ключові слова: здоров'язбереження, педагогічна спадщина Г. Сковороди, сучасна освіта, гармонійний розвиток, педагогічний досвід.

Здоров'я дітей та підлітків є однією з найважливіших цінностей суспільства та визначає майбутнє нації. Збереження та зміцнення здоров'я учнів є пріоритетним завданням сучасної школи. У цьому контексті особливого значення набуває звернення до педагогічної спадщини видатних мислителів минулого, зокрема Г. Сковороди, який у своїх працях приділяв значну увагу питанням здоров'я, щастя та гармонійного розвитку особистості.

Незважаючи на значний інтерес до педагогічної спадщини Г. Сковороди, питання реалізації його здоров'язбережувальних ідей у практичній діяльності сучасного вчителя залишається недостатньо дослідженим. Існує протиріччя між актуальністю здоров'язбереження в освіті та недостатнім використанням потенціалу педагогічних ідей Г. Сковороди у цьому процесі.

Мета дослідження: здійснити аналіз педагогічного досвіду щодо реалізації здоров'язбережувальних ідей Г. Сковороди у практичній діяльності сучасного вчителя закладу загальної середньої освіти.

Григорій Сковорода – видатний український мислитель, педагог і філософ, який заклав основи гармонійного розвитку особистості. Його концепція здоров'я базується на ідеях природовідповідності, самопізнання та душевної рівноваги. Вчений підкреслював, що істинне щастя людини полягає в гармонії між фізичним і духовним станом, що є основою здорового способу життя [5].

Багатство людей, коли ви здорові, коли ви можете відчувати себе бадьорими, щасливими, сильними і сповненими життєвих сил. Г. Сковорода зазначає: «Коли хто веселий, той і в хворобі здоровий. Не всякий, тілом здоровий, весело живе. Тож видно, що одна річ – здоров'я й інша річ – веселість душі». Тільки здорові люди можуть достатньо працювати і достатньо відпочивати. Тільки здорові люди можуть отримати освіту, знайти цікаву професію, приносити користь державі і працювати максимально щасливо в обраній сфері. Тільки здорові, освічені люди можуть керувати своєю долею і впливати на розвиток своєї країни [2].

Григорій Сковорода приділяв значну увагу здоров'ю, вважаючи його невід'ємною частиною щасливого життя. Його погляди на здоров'я були тісно пов'язані з його філософією, яка акцентувала увагу на гармонії з природою та внутрішньому спокої.

Одним із головних принципів здоров'язбереження у педагогіці Г. Сковороди є виховання «сродної праці» – діяльності, яка відповідає природним здібностям людини, приносить задоволення та сприяє її фізичному і моральному благополуччю. Сучасна освіта активно впроваджує цей принцип у практику, акцентуючи увагу на індивідуальному підході до навчання, що сприяє зменшенню стресу, підвищенню мотивації та покращенню психоемоційного стану учнів.

Г. Сковорода вважав, що здоров'я – це не лише відсутність хвороб, а й гармонія душі та тіла. Він наголошував на важливості душевного спокою та рівноваги, які, на його думку, позитивно впливають на фізичне здоров'я. Він

писав: «Тілесне здоров'я є ніщо інше як рівновага і погодженість вогню, води, повітря та землі, а присмирення думок, що бунтують її, є здоров'я душі і вічне життя» [3].

Основні педагогічні ідеї Г. Сковороди щодо здоров'язбереження:

- цілісність людини: Г. Сковорода розглядав людину як цілісну систему, в якій тілесне, духовне та душевне здоров'я є взаємопов'язаними та залежними одне від одного. Школа повинна вчити учнів розпізнавати та керувати своїми емоціями, розвивати емпатію та вміння спілкуватися;

- природність: філософ вважав, що здоров'я людини залежить від її життя у злагоді з природою та власними природними здібностями;

- самосвідомість: Г. Сковорода наголошував на важливості самоусвідомлення особистістю своїх потреб, можливостей та прагнень для досягнення гармонії та здоров'я;

- помірність: мислитель закликав до помірності у всьому, вважаючи її запорукою фізичного та духовного здоров'я. Г. Сковорода пропагував помірність у їжі, розвагах та навчанні. Він вважав, що надмірність у будь-чому шкодить здоров'ю: «Надмір породжує пересит, пересит – нудьгу, нудьга ж – душевну тугу, а хто хворіє на се, того не назвеш здоровим» [4]. Сучасна школа повинна вчити учнів правильно розподіляти час, уникати перевантажень та знаходити баланс між навчанням та відпочинком;

- рух і активний спосіб життя: Сковорода вів активний спосіб життя, багато подорожував пішки. Він вважав, що рух є важливим для підтримки фізичного здоров'я. У школі це означає, що учні повинні мати достатньо фізичної активності, а уроки фізкультури повинні бути цікавими та різноманітними;

- щастя: Г. Сковорода пов'язував здоров'я зі щастям, вважаючи, що щаслива людина є здорова;

- важливість музики: Сковорода вважав музику «ліками в скорботі, втіхою в печалі, забавою в щасті». Він грав на різних музичних інструментах і вважав, що музика позитивно впливає на емоційний стан людини, а отже, і на її здоров'я [3].

Ці ідеї є актуальними і сьогодні, адже сучасна школа повинна не лише давати знання, а й формувати в учнів цілісну особистість, здатну до самопізнання та самовдосконалення.

Педагогічний досвід свідчить, що впровадження здоров'язбережувальних ідей Г. Сковороди у практику навчання сприяє:

- формуванню екологічної культури учнів, яка передбачає усвідомлення зв'язку між станом здоров'я та навколишнім середовищем;

- використанню інтерактивних методів навчання, що забезпечують рухову активність школярів під час уроків;

- розвитку емоційного інтелекту, що допомагає підтримувати психологічне здоров'я учнів;

- гармонізації фізичного та розумового навантаження через впровадження елементів арттерапії, медитації, музикотерапії тощо.

Дослідження проблеми реалізації здоров'язбережувальних ідей Г. Сковороди у практичній діяльності сучасного вчителя є актуальним та має важливе теоретичне, практичне та соціальне значення. Результати дослідження сприятимуть збагаченню педагогічної теорії та практики, підвищенню рівня здоров'я учнів та формуванню у них ціннісного ставлення до здоров'я.

Таким чином, здоров'язбережувальні ідеї Г. Сковороди є актуальними для сучасної освіти та можуть бути ефективно застосовані в освітньому процесі. Їх реалізація сприяє формуванню гармонійної, здорової особистості, здатної до саморозвитку та свідомого вибору життєвого шляху.

Література

1. Галагузова Ю. Н. Основи здоров'язбережувальної педагогіки: навч. посіб. Київ : Освіта, 2019. 248 с.
2. Дудко С. Г. Дидактичні засади формування здоров'язбережувального навчального середовища початкової школи : дис. канд. пед. наук : 13.00.09. Тернопіль, 2015. 258 с.
3. Сковорода Г. Повне зібрання творів: у 2 т. Київ : Наукова думка, 1997. Т. 1. 540 с.
4. Сковорода Г. Сад божественних пісень: поезії, байки, притчі, філос. трактати, листи. Київ : НКП, 2011. 334 с.
5. Григорій Сковорода: філософія життя і творчості «українського Сократа» : наук.-допом. бібліогр. покажч. / ред. О. Г. Коробкіна. Харків : ХНПУ, 2019. 128 с.

УДК 373.2.016:62:7.021.5-053.4]:159.955

Яна Слобода,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Галина Голя**

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглядаються особливості розвитку конструктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку, зокрема роль ручної праці та конструювання в розвитку творчих і технічних здібностей. Описуються методи педагогічної взаємодії вихователя та вихованців. Визначено вплив конструювання на розвиток самостійності, творчості та розумових здібностей дітей.

Ключові слова: конструювання, конструктивна діяльність, педагогічне керівництво, розвиток здібностей, творчість.

У дошкільному віці розвиваються різні види продуктивної діяльності дітей, і звичайно конструювання, оскільки цей вид дитячої діяльності спрямований на отримання певного продукту. Здібність до конструктивної

діяльності є базовою якістю особистості, її ядром, центральною характеристикою. Трудова діяльність дітей у дошкільних закладах є різноманітною, що сприяє підтримці їхнього інтересу до діяльності та всебічному розвитку.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми організації конструктивної діяльності особистості дає змогу зазначити, що Л. Артемова, Д. Богоявленська, О. Матюшкін, О. Проскура, К. Щербакова, Г. Щукіна підкреслюють їх виняткову роль у розвитку особистості.

Зокрема, В. Горбатих вважає конструювання в дошкільному віці одним з основних видів діяльності, оскільки дитина уміло керована в процесі конструктивної діяльності, усебічно розвивається, формує універсальні вміння й навички, які забезпечують успішність будь-якої іншої діяльності, зокрема трудової та навчальної [3]. Ф. Фребель одним з перших розробив ігри-поробки, у яких використано різні матеріали (папір, скіпа, горох тощо), наголошуючи на тому, що дітям для гри потрібен «найпростіший гральний матеріал, з якого б дитина сама могла створювати різні форми предметів. Такий спосіб гри надзвичайно збуджує й розвиває винахідливість та творчу силу дитини» [1].

Термін «конструювання» походить від латинського слова «construere», що означає створення моделі, побудова, приведення в певний порядок і взаємовідношення різних окремих предметів, частин, елементів [2]. Конструювання – це один з видів діяльності дошкільників. Одним із основних видів такої діяльності є конструктивна діяльність та ручна праця. Ручна праця дитини – це один з компонентів естетичної діяльності, розвиває конструктивні здібності дітей, творчість, фантазію, видумку. Художня ручна праця – це творча робота дитини з різними матеріалами, в процесі якої вона створює корисні та естетично значимі предмети та вироби для прикрашання побуту [4].

Конструктивна діяльність полягає у створенні конструкцій з окремих частин та деталей, що сприяє розвитку технічних навичок у дітей. Вона також допомагає розвивати винахідницькі здібності та вміння. Під час створення конструкцій важливо враховувати взаємне розташування деталей, способи їх об'єднання та можливість заміни на інші елементи. В процесі цього дитина пізнає властивості деталей і відкриває закономірності поєднання різних матеріалів. Побудови та вироби, створені дітьми, мають практичне значення і використовуються в реальному житті [4, с. 152].

Дослідження формування навичок конструктивної діяльності у дітей старшого дошкільного віку є актуальним, через те, що зараз відводиться багато значення та часу в дошкільних освітніх закладах пошуку резервів формування конструктивної діяльності.

Джерелом творчих задумів дітей виступає навколишнє середовище, яке пропонує багатогранну палітру впливу: предметний і природний світ, соціальні явища, художню літературу, різноманітні види діяльності, а насамперед – гру. Проте сприйняття світу також часто залишається поверхневим: вони зосереджуються на зовнішніх рисах предметів і явищ, що згодом відтворюються у вашій практичній діяльності. У процесі конструювання діти спираються на

образні уявлення про реальні або вигадані (наприклад, казкові) об'єкти, що стає основою для їхніх творчих.

У міру розширення змісту та освоєння нових прийомів у різних видах діяльності у дітей розвивається здатність створювати нові й оригінальні образи. Це сприяє розвитку їхнього мислення, уяви і творчої діяльності, зокрема у сфері конструювання. Важливу роль у цій справі здатність оперувати образами в просторі: змінювати їхнє просторове положення (обертати, переміщувати).

Розрізняють декілька видів конструювання. Конструювання за зразком пропонує зразки побудов, виконаних з деталей конструктора. В основі цієї форми лежить наслідувальна діяльність, важливий навчальний етап, де можна вирішувати задачі, які забезпечують перехід до самостійної пошукової діяльності творчого характеру та розвивається образне мислення. Сутність конструювання за моделлю полягає в тому, що в якості зразка пропонують модель, у якій складові її елементи приховані від дитини. Найбільш розповсюдженою формою є конструювання за схемою. Ця форма має моделюючий характер та дає можливість познайомити дітей з кресленнями, схемами. Варто зазначити, що кожна з вивчених форм організації навчання конструюванню впливає на розвиток різних здібностей дітей, які разом складають основу для формування конструктивної діяльності [1].

Конструктивна діяльність старших дошкільників більше, ніж інші види діяльності, підготовлює необхідну основу для розвитку творчих, пізнавальних, сенсорних здібностей дітей та відноситься до продуктивних видів діяльності, так як вона направлена на отримання конкретного продукту, результату.

Успішна конструктивна діяльність досягається взаємодією педагога та вихованця і полягає у:

- створенні ігрового середовища, тобто відбір будівного матеріалу, якого повинно бути достатньо, щоб могли гратися всі охочі;
- збагачення уявлень дітей шляхом спостереження побудов у життєвих умовах;
- ознайомлення з будівництвом у реальному житті, з основними формами конструктивно-будівних деталей;
- показі способів об'єднання деталей, заміни форм деталей.

Дуже важливо сформувати у дітей узагальнені способи обстеження предметів, навчити виділяти частини предмету, визначати основні частини, від яких залежить розташування інших частин, встановлювати їх функціональне призначення. Перші конструкції дітей з'являються в ході предметної діяльності в результаті практичних дій з різними об'єктами: кубиками, кружечками, пірамідками та ін.

Отже, конструктивна діяльність у старшому дошкільному віці сприяє розвитку розумових і творчих здібностей дітей, допомагаючи їм вирішувати конкретні задачі, розвивати уявлення про функції та форму об'єктів. З віком зростає самостійність і творчий підхід до конструювання, а також важлива роль дорослого у підтримці та розвитку навичок обстеження та вдосконалення конструкцій.

Література

1. Котелець Ю. С. Особливості конструювання дітей дошкільного віку. *Education and science of today*. 2020. № 11-13 March, С. 263-272. URL: <https://sci-conf.com.ua> (дата звернення: 14.02.2025).
2. Котелянець Н. Педагогічні умови формування конструктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку. *Грааль науки*. 2021. С. 422-428.
3. Михайлова К. В., Микуліна А. К., Волошин П. П. Будівельно-конструктивні ігри як засіб педагогічного впливу на формування особистості дошкільника. *Науковий вісник Мукачівського держ. ун-ту. Мукачево*. 2019. № 2 (10). С. 149–152.
4. Попович О. М. До питання особливостей конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія: Педагогіка, соціальна робота*. 2019. № 32. С. 156–158.

УДК 37.018.46:37.048

Микола Терещук,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
м. Луцьк
Наукова керівниця – Ольга Галан

ДОМАШНЯ ОСВІТА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглядається феномен домашньої освіти в Україні в контексті сучасних викликів, таких як пандемія COVID-19, війна та міграція. Проаналізовано історичні передумови розвитку цієї форми навчання, законодавчі зміни та відмінності між дистанційною та домашньою освітою.

Ключові слова: домашня освіта, дистанційне навчання, законодавство, освіта в Україні, альтернативні форми навчання.

Постановка наукової проблеми та її значення. Останнім часом система освіти в Україні зіткнулася з серйозними викликами, серед яких пандемія COVID-19, війна, масова міграція та інші фактори. Це сприяло зростанню популярності хоумскулінгу (від англ. home schooling) або, у більш традиційній для нас формі, домашньої освіти, коли дитина навчається не у школі, а вдома.

Короткий аналіз досліджень проблеми. За кордоном така форма навчання відома вже кілька десятиліть. У США в деяких штатах домашня освіта почала відроджуватися у 1970–1980-х роках, а головним її популяризатором став Джон Холт – американський педагог і критик традиційної шкільної системи. Його книги «How Children Fail» (1964), «How Children Learn» (1967) та «Teach Your Own» (1981) стали основою для розвитку хоумскулінгу. У країнах Європи ця концепція також знайшла підтримку, що змусило держави переглянути підхід до обов'язкової шкільної освіти. На жаль, книги Джона Холта досі не перекладені українською мовою, тому концепція домашньої освіти залишається

малозрозумілою для українців. В Україні тривалий час ідея навчання вдома або відкидалася як неприйнятна, або ж розглядалася лише як доповнення до шкільної освіти, що ускладнювало формування чіткого уявлення про цей феномен. Проте глобальні кризи, зокрема пандемія та війна, стали каталізаторами, які змусили суспільство та державу рухатися у напрямку розвитку домашнього навчання.

Мета розвідки. Метою дослідження є аналіз правових, організаційних та освітніх аспектів домашньої освіти в Україні, визначення її перспектив та відмінностей від дистанційного навчання, а також обґрунтування доцільності використання цієї форми навчання в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Вперше в українському законодавстві поняття «сімейна (домашня) форма здобуття освіти» з'явилося 12 січня 2016 року в Положенні про індивідуальну форму здобуття повної загальної середньої освіти [5]. Цей документ встановив порядок організації індивідуального навчання, окресливши його основні принципи, зокрема відповідальність батьків або їхніх законних представників за навчальний процес. Оцінювання результатів навчання відбувається відповідно до державних стандартів, що стало основою для правової формалізації сімейної освіти в Україні.

Наступним важливим кроком стало ухвалення 5 вересня 2017 року Закону України «Про освіту», який визначив загальні рамки для інституційних та індивідуальних форм навчання [6]. У межах цього закону сімейна освіта була визнана як одна з можливих форм організації освітнього процесу.

Остаточне закріплення цієї концепції відбулося 16 січня 2020 року із прийняттям Закону України «Про повну загальну середню освіту» [7]. Документ передбачив можливість здобуття освіти не лише в традиційних навчальних закладах, а й у формах, що забезпечують індивідуальний підхід, включаючи сімейну (домашню) освіту. Хоча без чіткого формулювання поняття «домашня освіта», нормативна база для її впровадження була закріплена як частина ширшої концепції індивідуального навчання.

За останні кілька років система освіти в Україні зазнала масштабних змін. Спочатку пандемія COVID-19, а згодом і повномасштабне вторгнення Росії спричинили руйнування сотень шкіл та критичної інфраструктури. Навчальні заклади, що знаходилися у зонах бойових дій, були змушені перейти на дистанційний формат, добре знайомий ще з часів пандемії.

Однією з найсерйозніших проблем стала масова міграція населення. Лише за перший місяць війни, з 24 лютого по 24 березня 2022 року, країну залишили приблизно 3,6 мільйона осіб, переважно жінки та діти [1]. Це поставило перед Міністерством освіти України складні завдання щодо забезпечення безперервності навчального процесу. Значну частину проблем вдалося вирішити завдяки впровадженню дистанційного та змішаного навчання. Водночас нові виклики лише посилювалися: понад 679 тисяч українських дітей були інтегровані у шкільні системи країн ЄС, що вимагало адаптації до нових освітніх стандартів та подолання мовних бар'єрів [2].

Серед противників домашньої освіти поширена критика, що базується на

негативному досвіді дистанційного навчання (ДН). Багато вчителів і батьків зазначають, що запровадження ДН призвело до значного зниження якості знань учнів [3; 4]. Це формує у суспільстві помилкове уявлення про домашню освіту, хоча насправді ці дві форми навчання суттєво відрізняються за своєю суттю та організаційними підходами.

Важливо розмежовувати поняття «дистанційне навчання» та «домашня освіта». Дистанційне навчання – це організація освітнього процесу через онлайн-платформи за участю вчителів закладу освіти, тоді як домашня освіта – це повністю самостійне навчання, організоване батьками або законними представниками.

Тобто, хоча ці форми навчання мають спільні риси, між ними існують кардинальні відмінності:

- У домашній освіті саме батьки займаються організацією навчального процесу, тоді як дистанційне навчання організовується вчителями конкретного навчального закладу відповідно до вимог Міністерства освіти.

- Батьки або домашній учитель під час навчання приділяють всю увагу одній дитині, тоді як при дистанційному навчанні вчитель працює одночасно з усім класом.

- Домашня освіта дозволяє обирати, хто саме буде навчати дитину – родина або кваліфікований спеціаліст, що розширює можливості здобуття знань у порівнянні з учнем, який проходить дистанційне навчання під керівництвом обмеженого кола педагогів конкретного навчального закладу.

- Під час дистанційного навчання процес засвоєння знань складно оцінити об'єктивно через неможливість фізичного контролю з боку вчителя, тоді як у домашньому навчанні цей процес контролюється батьками безпосередньо.

- Домашня освіта дозволяє вільно формувати графік навчання відповідно до потреб дитини, тоді як дистанційне навчання підпорядковується жорстко визначеному розкладу школи.

- Дистанційне навчання вимагає від учнів наявності якісного інтернет-з'єднання та технічних засобів, що може бути проблематичним, особливо в умовах війни. Домашнє навчання більш гнучке в адаптації до подібних обставин.

Висновки. Враховуючи ці ключові відмінності, ототожнювати ці дві форми навчання є некоректним. Водночас можна зробити висновок, що домашня освіта є перспективною формою навчання, яка дозволяє адаптуватися до складних і непередбачуваних життєвих обставин. Гнучкість і свобода вибору цієї системи роблять її найбільш ефективною альтернативою традиційній початковій освіті.

Література

1. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022). ЦЕДОС. URL: <https://surl.li/qyqmv> (дата звернення: 27.02.2025).
2. Де і як навчаються українські діти в часи війни: проблеми, пропозиції, рекомендації. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. URL: <https://surl.li/zqfdxm> (дата звернення: 27.02.2025).

3. Дистанція в знаннях: як змінилася якість шкільної освіти за рік на карантині. УНІАН. URL: <https://surl.lu/idznqf> (дата звернення: 27.02.2025).
4. Наскільки українці задоволені дистанційним навчанням? Результати дослідження. НУШ. URL: <https://surl.gd/efjipq> (дата звернення: 27.02.2025).
5. Про затвердження Порядку ведення єдиного державного реєстру соціальних служб : наказ Міністерства соціальної політики України від 23 березня 2016 р. № 184. URL: <https://surl.lu/qwchlg> (дата звернення: 27.02.2025).
6. Про затвердження Порядку надання соціальних послуг : наказ Міністерства соціальної політики України від 25 грудня 2019 р. № 2145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 27.02.2025).
7. Про затвердження Порядку надання соціальних послуг у сфері соціального захисту дітей : наказ Міністерства соціальної політики України від 10 лютого 2020 р. № 463. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 27.02.2025).

УДК [746.3:391]:[37-053.6:316.347](477)(045)

Дмитро Тітор,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
м. Луцьк
Науковий керівник – Віктор Шостак

ОСВІТНЬО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ВИШИВКИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЕТНІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ

Українська народна вишивка розглядається як невід'ємний елемент культурної спадщини, що відображає, зберігає та передає етнічну пам'ять поколінь. Аналізується роль вишивки у формуванні етнічної свідомості молоді, розвитку її творчих здібностей та збагаченні духовного світу.

Ключові слова: народна вишивка, культурна спадщина, етнічна свідомість, національна ідентичність, виховний потенціал, творча діяльність.

Мета дослідження: проаналізувати освітньо-виховний потенціал української народної вишивки в контексті формування етнічної свідомості молоді.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та зростання інтересу до національної ідентичності виникає необхідність інтеграції елементів народного мистецтва у навчально-виховний процес. Для формування етнічної свідомості особистості, особливо в юному віці, важливо мати зразок для наслідування, причому визначальне значення має не стільки далекий ідеал, скільки найближчий приклад народу. Витвори народного мистецтва можуть слугувати такими орієнтирами, сприяючи ідентифікації особистості як представника

певної національної спільноти. Українська народна вишивка, як один із ключових артефактів національної культури, виступає ще й носієм чуттєвої інформації. Це ілюструє дію несвідомого механізму формування самосвідомості: молода людина, перебуваючи в середовищі, насиченому елементами рідної культури, несвідомо засвоює їхній вплив, особливо за умови позитивного ставлення до культурної спадщини.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Д. Сабол вивчає вплив української народної вишивки на етнічну свідомість особистості, її етнокультурний та освітньо-виховний потенціал. Також дослідниця звертає увагу на розвивальні й терапевтичні можливості цього виду народного мистецтва. О. Степанчак аналізує вплив вишивки на розвиток творчої активності учнів і визначає її роль у формуванні національної самосвідомості. М. Чумарна розглядає орнаментику традиційної вишивки як носія ментальних кодів українського народу та досліджує вплив вишивання на духовний розвиток особисті. Л. Булгакова-Ситник вивчає роль вишивки у збереженні й трансмісії етнокультурної спадщини української нації та як вона сприяє самоусвідомленню власної ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Основою методу етнокультурного виховання є передача досвіду від одного покоління до іншого, що сприяє формуванню національної свідомості особистості. Цей процес ґрунтується на всебічному вивченні культурно-історичного розвитку рідного народу. Народна культура є одним із найбільш природних каналів засвоєння інформації, що забезпечує безпосередній зв'язок між поколіннями та підтримує етнічну самоідентифікацію [3]. Для кожної особистості важливими є знакові елементи, що засвідчують національну ідентичність та слугують орієнтирами у процесі самовизначення як представника певного етносу. Народна вишивка відіграє ключову роль у формуванні етнознакової компетентності, адже її символіка належить до архаїчної універсальної знакової системи, що містить численні семантично насичені елементи – символи, знаки, мотиви, кожен із яких є носієм певної інформації. Вона не лише сприяє засвоєнню знань про етнос, а й формує здатність інтерпретувати її символічний зміст через емоційно-когнітивну сферу [4].

Д. Сабол зазначає, що «самосвідомість формується на певному ґрунті: людині потрібні знаки її національної належності, ознаки, за якими вона могла б судити про себе як про представника певного етносу». Саме система таких уявлень формує етнічну компетентність, що дає їй розуміння відрізняти «своє» від «чужого», відчувати межі своєї рідної культури та початок «мови» іншої культури. Знаковість культури власного етносу стає природною, діє на рівні несвідомого, формує в індивіда інтуїтивне відчуття її загальних принципів. Знаковість української етнокультури найповніше збереглася в народній вишивці, тому вивчення впливу саме цього виду народного декоративно-прикладного мистецтва може стати основою формування етнічної свідомості [3].

Формування етнічної свідомості індивіда розпочинається в дитячому віці в сімейному середовищі та триває протягом усього життя. Залучення дітей і

молоді до занять прикладною творчістю розширює та розвиває свідомість, виховує шанобливе ставлення до свого коріння та допомагає в освоєнні культурної спадщини. Система етнічних образів, засвоєних у ранньому віці, у подальшому трансформується у стійкі поведінкові моделі, сприяє закріпленню механізмів емоційно-вольової саморегуляції та сприяють гармонійному стану особистості.

Вишивка є носієм глибокого змісту: вона передає думки, почуття та емоції людини, втілює образи природи, міфологічні уявлення, звичаї та вірування наших предків. Різноманітні кольори та мотиви наділялися особливою енергетикою, впливаючи на навколишній простір і життя людини. Усі емоції, сподівання та фантазії людини впливали на візерунки, якими вона прикрашала такі речі як вишитий рушник чи вишита сорочка [6, с. 58].

Через композиційні особливості, колористику та орнаментальні мотиви вишивки можна визначити характерні ознаки певного етносу. Т. Кара-Васильєва пише наступне: «Вивчення народної української вишивки закономірно входить в коло проблем національної культури, історії, етнографії, освіти, соціології, психології, бо її знаковість, сакральне значення, семантика допомагають нам у своїй українській самоідентифікації. Це ті закодовані письмена, які читаються в наших вишиванках і допомагають нам усвідомлювати свою належність до свого етносу, засвідчують невмирущі життєствердні сили, допомагають у формуванні етнічної свідомості» [1, с. 19].

Колективний досвід українського народу яскраво відображений у багатогранній та складній мові вишивального мистецтва, де кожен орнаментальний візерунок несе в собі глибокий зміст та духовну спадщину поколінь. В орнаментах вишивки яскраво проявляється прагнення народу до краси, гармонії форм і кольору, а також тонке відчуття ритму та композиційної цілісності. Спостерігаючи за формами та кольорами навколишнього світу, люди підсвідомо виявляли ті узори, ті форми, ті кольори, що мали суттєве значення саме для них. Тисячоліттями у народному мистецтві формувалися навички абстрагування і створення складної абстрактно-знакової системи відображення дійсності. Ці лінії, кола, ромби, спіралі – не просто геометричні форми, а прадавні символи, коріння яких сягає ще тих часів, коли наші пращури мали магічний зв'язок зі світом природи. Вони є не випадковими, а виходять з універсальних потреб людини та втілюють у собі принципи давньої мови архетипів. У наш час більшість людей не володіють глибокими знаннями про вишивальні ритуали наших предків, проте сучасна людина може несвідомо відтворювати народні узори, тим самим виражаючи давні ментальні коди у своїй душі [6, с. 169].

Важливим аспектом методики проведення занять з народної вишивки є забезпечення зацікавленості молоді цією творчою роботою, тобто сприяти активізації діяльності учнів і розвитку їхньої уяви та індивідуальних здібностей. Це відбувається тоді, коли навчально-творчий процес приваблює здобувачів освіти, викликає у них інтерес, а заняття сприймаються як творчий відпочинок, а не як додаткове навантаження. У процесі створення орнаментальних

композицій учні мають не просто обмежуватися механічним відтворенням орнаменту з шаблону, а й виокремлювати серед дрібних другорядних ознак предметів головні, притаманні тільки їм характерні особливості, та в результаті створити художній продукт власного самовираження в декоративно-ужитковій діяльності [5].

У теперішній час у закладах освіти України цей вид народного мистецтва зберігається та активно поширюється. Про це свідчать уроки трудового навчання, виховні заходи, присвячені традиційній українській вишивці та музеї-світлиці, які зараз створюють в багатьох школах. Крім того, під час цієї творчої діяльності учні формують свій естетичний смак і розвивають такі якості як майстерність, працьовитість, ретельність, витримка та акуратність. Вишивка збагачує моральний стан молоді, виховує дбайливе ставлення до продукту праці та сприяє шанобливому ставленню до історії й культури свого народу [2].

Належне укомплектування кабінетів для практичних занять із вишивання, наявність наочних посібників, естетично оформленого предметного середовища та творчої атмосфери суттєво сприяють процесу інтеграції учнів у національну культуру через народне декоративно-ужиткове мистецтво. Використання в освітньо-виховній роботі з молоддю музейних експонатів та відвідування центрів народного мистецтва робить цей процес ще більш ефективним [5].

Висновок. Отже, народна вишивка займає важливу роль у збереженні та трансмісії етнокультурної спадщини української нації. Вивчення елементів української вишивки та практична участь у вишиванні сприяють до розвитку у молоді творчих здібностей, формуванні етнічної свідомості й духовного світу та утвердженню культурних цінностей народу. Це дозволяє розглядати вишивку не лише як традиційний вид декоративно-ужиткового мистецтва, а і як ефективний засіб національно-патріотичного виховання, що поглиблює зв'язок із власною культурною спадщиною та зміцнює почуття приналежності до свого народу.

Література

1. Кара-Васильєва Т. Українська вишивка. Київ : Либідь, 2002. 260 с.
2. Рашидова С. Вишивка-культурна традиція українського народу і виховання молоді. *Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: зб. тез Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф., 21 трав. 2020 р. Київ : Педагогічна думка, 2020. С. 111–115.
3. Сабол Д. М. Вплив української народної вишивки на етнічну свідомість. *Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: зб. тез Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф., 21 трав. 2020 р. Київ : Педагогічна думка, 2020. С. 117–120.
4. Сабол Д. М. Психологічний феномен української народної вишивки. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. 2013. Вип. № 4. С. 172–185.
5. Степанчак О. Формування творчої активності учнів на уроках трудового навчання засобами народної вишивки. *Молодь і ринок*. 2016. Вип. 2. С. 131–135.
6. Чумарна М. Код української вишивки. Львів : Апріорі, 2008. 192 с.

УДК 373.5.091.-027.22:514](045)

Марія Федорук,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – Наталія Корінчук

ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ШЛЯХОМ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ ГЕОМЕТРИЧНОГО ЗМІСТУ

У статті розглядається формування геометричної компетентності у здобувачів початкової освіти шляхом розв'язування задач геометричного змісту як основа розвитку просторового мислення та математичної грамотності.

Ключові слова: геометрична компетентність, математична грамотність, просторове уявлення, компетентнісний підхід.

Геометрична компетентність – це здатність учня застосовувати знання, уміння та навички з геометрії для вирішення практичних та навчальних завдань, що є важливим компонентом математичної грамотності. У початковій школі її формування має особливе значення, оскільки закладає основу для подальшого навчання та розвитку логічного мислення. Опанування математичною компетентністю є показником якості освіти на міжнародному рівні, що підкреслює необхідність розвитку практичних навичок і здатності застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях.

Компетентність розглядається як новий показник рівня освіченості особистості, де акцент робиться не на кількість вивчених знань чи навичок, а на здатність ефективно діяти в різних проблемних ситуаціях. Важливим компонентом математичної компетентності є геометрія, яка сприяє розвитку критичного мислення, просторового уявлення, алгоритмічного мислення, а також вимірювальних і конструкторських умінь.

Питання формування компетентної особистості широко досліджувалося як українськими, так і зарубіжними науковцями, зокрема Т. Байбарою, Н. Бібік, О. Заболоцькою, О. Пометун, В. Кременем, О. Сухомлинською, Дж. Равеном та іншими. Формування математичної компетентності у здобувачів початкової освіти стало об'єктом досліджень таких науковців, як О. Онопрієнко, О. Скворцова, Н. Петришина та інших. Окрему увагу приділено наступності у вивченні геометричного матеріалу між дошкільною освітою та початковою школою.

Наступність між дошкільною та початковою школою простежується у змісті навчального матеріалу. У 1-му класі передбачено узагальнення та систематизація вихідних елементів геометрії, що склалися в дошкільний період: це ознаки та властивості об'єктів, взаємне розташування предметів на площині

та у просторі. Таким чином, у програмі чітко визначені теоретичні основи курсу математики початкової школи – теоретико-множинна теорія.

Спадкоємність і безперервність початкової та основної школи проявляється у ознайомленні учнів з математичною термінологією, розвитком математичної мови, формуванні прийомів логічних міркувань; пропедевтики функціональної залежності, уваги до геометричної складової.

Під час вивчення елементів геометрії в 1-му класі розглядаються плоскі фігури та об'ємні тіла: куб, піраміда, куля, циліндр.

У ТОП 4-го класу розширено коло питань геометричної пропедевтики: діагональ багатокутника, класифікації трикутників по сторонах або кутами, сектор кола, геометричні тіла – конус, піраміда, циліндр, куля, прямокутний паралелепіпед (куб). Саме вивчення цих тем важливо в контексті реалізації наступності у навчанні між початковою та основною школою.

У молодшому шкільному віці відбувається активне становлення психічних процесів: пам'яті, сприйняття, мислення. Геометричний матеріал значно більшою мірою відповідає основному в молодшому шкільному віці виду мислення, такому як образному. Реалізація основних положень геометричної складової математики потребує розвитку розумових операцій, просторової орієнтації учнів та дає передумови для понятійного мислення особистості, формування базових геометричних понять. Курс математики поєднує в собі високий рівень абстрактності та наочності.

Нова редакція Державного стандарту початкової загальної освіти і нова програма з математики для 1-4 класів, які регламентують наповнення змістової лінії «Просторові відношення. Геометричні фігури», націлюють навчальний процес на запровадження компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів. Це передбачає перехід від «навчання усіх усьому» до оволодіння кожним учнем навчальними досягненнями на такому рівні, який дозволяє успішно вчитися далі, застосовувати набуті знання і вміння у власному досвіді. Основу геометричної складової математичної компетентності складають уміння орієнтуватися в просторі, вимірювальні і конструкторські вміння, здатність застосовувати ці вміння у життєвих ситуаціях.

М. Богданович, Г. Лищенко акцентували свою увагу на правильному застосуванні лінійки на уроках математики. Науковці дають такі поради для вчителів початкових класів: «за допомогою лінійки учням важче проводити вертикальну пряму, ніж горизонтальну, вони намагаються повернути зошит чи аркуш. Це треба враховувати і поступово відучувати їх від цього, показуючи правильне положення лінійки, олівця і рук під час креслення відрізків. Шестирічні діти креслять відрізки за допомогою лінійки із зупинками. Треба навчити їх креслити неперервно, відразу від початку і до кінця. Пояснюючи будову лінійки, спочатку показують початок відліку (штрих з позначкою 0), потім перший сантиметр, другий сантиметр; після цього позначають на лінійці 3 см, 5 см. Геометричні відомості учні засвоюють у процесі безпосередніх спостережень геометричних фігур та їх елементів, виготовлення моделей цих фігур, під час виконання практичних, графічних і вимірювальних робіт.

Особливу увагу вчитель приділяє розвитку просторових уявлень першокласників».

Вивчення елементів геометрії в початковій школі передбачено змістовою лінією «Просторові відношення. Геометричні фігури» (за програмою авторського колективу під керівництвом Р. Шияна) та «Геометричні фігури» (за програмою О. Савченко). Метою ознайомлення молодших школярів з елементами геометрії є підготовка їх до вивчення систематичного курсу в основній школі, здатності використовувати набуті знання і вміння під час вивчення інших предметів та для вирішення життєвих завдань. Разом з тим, основна роль вивчення геометричних фігур пов'язана з практичною діяльністю учнів – майбутніх фахівців в різних сферах.

Література

1. Фрончко К. А. Формування геометричних знань і навичок здобувачів початкової освіти на засадах діяльнісного підходу / Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2024. <https://surli.cc/jjgknu> (дата звернення 24.02.2025).

2. Практичні завдання. *Розвиток дитини*. <https://surl.lu/sliyye> (дата звернення 24.02.2025).

3. Підгорна В. В. Формування понять основних геометричних фігур в учнів в здобувачів початкової освіти за допомогою графічного редактора Paint. URL: <https://surl.gd/rcsgyu> (дата звернення 24.02.2025).

4. Листопад Н. П. Геометрична складова математичної компетентності молодшого школяра: сутнісна характеристика. *Початкова школа*. 2011. № 8. URL: <https://surli.cc/weunnn> (дата звернення 24.02.2025).

УДК 37.015.31:51-04383:005.336.2

Оксана Хвищук,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Наталія Корінчук**

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИВАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

У статті розглядається технологія розвивальної освіти та її вплив на формування математичних компетентностей учнів. Визначено основні принципи та методи, що сприяють розвитку логічного мислення, самостійності та творчих здібностей у процесі навчання математики. Підкреслено роль учителя як наставника, який створює умови для активного пізнання та самостійного пошуку рішень.

Ключові слова: розвивальне навчання, математичні компетентності, логічне мислення, самостійність, інтерактивні методи, пізнавальна активність.

Постановка наукової проблеми. Сучасна освіта потребує нових підходів

до формування математичних компетентностей учнів, оскільки традиційні методи навчання не завжди забезпечують належний рівень розуміння та застосування математичних знань. Технологія розвивальної освіти спрямована на активізацію пізнавальної діяльності, розвиток логічного мислення та творчих здібностей учнів. Проте питання ефективності впровадження цієї технології у навчальний процес, а також її впливу на формування математичних компетентностей залишається актуальним і потребує подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток технології розвивальної освіти та її вплив на математичні компетентності досліджували М. Жюльєн, М. Седлер і М. Арнольд, які заклали основи порівняльної педагогіки. Сучасні науковці, зокрема П. Альхайд, Е. Грубер та інші, розглядають безперервну освіту та її роль у навчанні. Ідеї Дж. Дьюї щодо прогресивної освіти також вплинули на формування сучасних освітніх технологій. Дослідження підтверджують, що інтерактивні методи та адаптивні стратегії сприяють розвитку математичних компетентностей.

Мета роботи. Дослідити технологію розвивальної освіти та визначити її вплив на формування математичних компетентностей учнів, а також обґрунтувати ефективність інтерактивних методів і адаптивних стратегій у навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Розвивальне навчання є важливим напрямом сучасної педагогіки, що спрямований не лише на засвоєння знань, а й на розвиток мислення, самостійності та творчих здібностей учнів. На відміну від традиційного навчання, яке орієнтоване на механічне запам'ятовування та відтворення інформації, розвивальне навчання інтегрує процеси пізнання, аналізу та узагальнення, сприяючи формуванню особистості, здатної до критичного мислення та самостійного прийняття рішень [1, с. 3–4].

Основною особливістю розвивального навчання є акцент на розвитку вищих психічних функцій учнів. Тут важливо не просто передати знання, а створити умови, за яких учні зможуть активно мислити, досліджувати, робити власні відкриття та самостійно знаходити шляхи розв'язання проблем. Такий підхід змінює роль учителя: він перестає бути єдиним джерелом знань і стає наставником, який спрямовує навчальний процес, допомагаючи учням формувати власні висновки та приймати рішення [2, с. 214–216].

Ключовим елементом розвивального навчання є зміна структури уроку. Традиційний підхід передбачає пояснення нового матеріалу вчителем, закріплення його на рівні вправ і перевірку засвоєного під час опитування. Натомість у розвивальному навчанні особливу увагу приділяють самостійній діяльності учнів, яка відіграє вирішальну роль у формуванні їхніх компетентностей. Психологічні дослідження підтверджують, що найкраще засвоєння матеріалу відбувається тоді, коли учні самостійно шукають відповіді на поставлені перед ними питання, аналізують ідеї та висувають власні гіпотези.

У контексті формування математичних компетентностей технологія розвивальної освіти забезпечує не лише оволодіння базовими знаннями та навичками, а й розвиток аналітичного мислення, пошукової активності та

здатності до застосування знань у нестандартних ситуаціях. Учні не просто виконують математичні обчислення за алгоритмом, а вчаться досліджувати закономірності, знаходити зв'язки між різними математичними поняттями та вирішувати завдання творчого характеру.

Важливим аспектом є активне використання проблемного, дослідницького та інтерактивного методів навчання. Завдяки їм учні залучаються до роботи, що потребує не лише механічного виконання дій, а й осмислення завдань, пошуку альтернативних способів розв'язку та оцінки правильності отриманих результатів. Крім того, значну роль відіграє навчання в групах, коли учні спільно працюють над вирішенням проблем, обмінюються думками, аргументують свої міркування та вчаться чути інших [2; 3, с. 215–280].

Технологія розвивального навчання у формуванні математичних компетентностей ґрунтується на створенні умов для активного залучення учнів у навчальний процес, стимулюванні їхньої пізнавальної активності та розвитку творчого мислення. Вона передбачає відхід від традиційної моделі навчання, де учні пасивно сприймають матеріал, і натомість спрямована на формування в них здатності самостійно мислити, аналізувати та застосовувати знання в нестандартних ситуаціях.

Головним завданням учителя є не просто передача знань відповідно до навчальної програми, а створення середовища, в якому учні матимуть можливість вибору методів та підходів до навчання. Це означає, що вони можуть самостійно визначати рівень складності завдань, обирати варіанти їхнього розв'язання, працювати індивідуально або в групах, застосовувати різні стратегії пошуку рішень. Такий підхід сприяє розвитку не лише математичних компетентностей, а й загальних навичок самостійної роботи, аналітичного та критичного мислення.

Важливо, щоб учитель не лише навчав виконання математичних операцій, а й допомагав учням формувати навички узагальнення, логічного аналізу та застосування отриманих знань у реальних умовах. Це досягається через використання проблемного навчання, дослідницьких методів, інтерактивних технологій, а також завдань, що потребують творчого підходу. Наприклад, учні можуть розв'язувати задачі, які мають кілька правильних відповідей або допускають різні способи розв'язку, що стимулює їх до самостійного пошуку та експериментування.

Одним із ключових аспектів є створення педагогом умов для активної співпраці учнів, формування атмосфери, що заохочує дискусію, обговорення ідей та обмін думками. Колективне мислення та взаємодія у групах сприяють не лише глибшому розумінню математичних понять, а й розвитку комунікативних навичок, уміння аргументувати власну точку зору та дослухатися до інших.

Важливим прийомом у розвивальному навчанні є так звана «педагогічна пауза» – час, коли учням надається можливість осмислити інформацію, сформулювати власні висновки та зробити самостійні кроки до розв'язку. Це сприяє підвищенню рівня усвідомленого навчання та розвитку здатності учнів до самоконтролю та рефлексії [4, с. 165–172].

Висновки. Технологія розвивальної освіти є ефективним підходом до формування математичних компетентностей, оскільки сприяє активному залученню учнів у навчальний процес, розвитку їхнього самостійного мислення, логічного аналізу та творчих здібностей. Основною метою такого навчання є не просто передача знань, а створення умов для самостійного пошуку рішень, критичного осмислення інформації та застосування знань у нестандартних ситуаціях. Завдяки використанню проблемного та дослідницького навчання, інтерактивних методів і групової роботи учні розвивають навички аналізу, узагальнення, аргументації та співпраці. Учитель у цьому процесі виступає не лише як джерело знань, а як наставник, який допомагає учням самостійно знаходити відповіді.

Таким чином, розвивальне навчання є важливим інструментом формування математичних компетентностей, що готує учнів до ефективного використання математичних знань у навчанні, професійній діяльності та повсякденному житті.

Література

1. Аніпонова М. Активізація творчої діяльності учнів на уроках математики. *Математика*. 2019. № 23. С. 3-6.
2. Онопрієнко О. Сучасна початкова освіта: вектори розвитку (спеціальний випуск, присвячений 80-річчю університету) : зб. наук. праць. Бердянськ, 2012. С. 214–221.
3. Рудницька Н. Ю. Сучасні технології навчання математики у початковій школі в контексті впровадження ідей нової української школи. Система підготовки майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи : монографія. 2019. С. 215–287.
4. Павленко В. В. Становлення та розвиток ідеї розвивального навчання. *Наукові записки* : зб. праць молодих вчених та аспірантів ХГПА / Історико-педагогічні дослідження в Україні : стан, проблеми, перспективи : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. аспірантів та молодих учених (Хмельницький, 18 жовт. 2012 р.). Хмельницький : ХГПА, 2012. № 1. С. 164–174.

УДК 378.1

Юлія Хрупчик,

Луцький педагогічний фаховий коледж

Комунального закладу вищої освіти

«Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк

Наукова керівниця – **Лариса Констанкевич**

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті обґрунтовано необхідність застосування цифрових та інформаційних технологій в організаціях системи вищої професійної освіти. Розглянуто різні підходи щодо визначення поняття «цифрові технології» та проаналізовано перспективи розвитку

цифрових технологій у професійній освіті через використання нейромереж.

Ключові слова: цифрові технології, нейромережі, заклад вищої освіти, здобувачі вищої освіти.

Сьогодні цифрові технології активно входять у життя суспільства та різні сфери життєдіяльності сучасної людини. Виходячи з цього, освітні організації професійної освіти вибудовують траєкторію свого розвитку за напрямом цифровізації та інформатизації освіти. Застосування цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі професійних освітніх організацій дозволить підготувати конкурентоспроможних на ринку праці спеціалістів.

Теоретичні основи цифровізації у професійній освіті розглядаються в роботах багатьох дослідників, таких як О. Берназюк, А. Коломієць, В. Кремень, С. Кузьменко, Н. Морзе, О. Співаковський, О. Спірін, О. Цюняк та ін.

У науковій літературі поняття «цифрові технології» розглядається авторами досить вузько. Так, О. Берназюк тлумачить це поняття як технології, у яких застосовуються цифрові сигнали для передачі інформації [1, с. 84].

Більшість авторів розуміють під цифровими технологіями в освіті спосіб організації сучасного освітнього середовища, що базується на цифрових та інформаційно-комунікаційних технологіях. Погодимося з їхньою думкою і прийнемо дане визначення за основу нашого дослідження.

Активне входження цифрових технологій у всі сфери життя людей вимагає підготовки відповідних фахівців, а це, своєю чергою, призводить до значних змін у системі освіти.

Так, уже сьогодні існування закладів вищої освіти не обходиться без наявності цифрового освітнього середовища, яке, і собі, забезпечує доступність та інтерактивність освітнього процесу. При цьому робота з цифровізації освітньої організації проводиться всіма учасниками освітнього процесу, але більшою мірою безпосередньо викладачами дисциплін та керівниками практик, які активно впроваджують цифрові технології у процес викладання дисциплін, а також розробляють методичні рекомендації щодо їх ефективного застосування.

Використання відеоконференцій, віртуальних навчальних середовищ вже стало буденною практикою для викладачів та студентів закладу вищої освіти. На нашу думку, новим освітнім цифровим інструментом, що потребує уваги у викладанні та навчанні є нейромережа, яка так активно розповсюджується і стає популярною в освітньому середовищі. Ми вважаємо, що педагогам закладів вищої освіти варто взяти на озброєння такий цифровий інструмент та використовувати його як засіб організації освітнього процесу у закладі вищої освіти.

Нейромережі в освіті – це технологія, яка дозволяє автоматизувати та покращити освітній процес. Нейромережі можуть використовуватися для створення персоналізованих навчальних матеріалів, оцінки знань здобувачів освіти, аналізу даних, а також розробки нових методів навчання.

Одним з прикладів використання нейромереж у професійній освіті є створення персоналізованих навчальних планів. Такі плани можуть бути

створені на основі аналізу даних про попереднє навчання студента, його інтереси та рівень знань. Це дозволяє викладачам створювати навчальні плани більш ефективними, що враховують індивідуальні потреби кожного здобувача освіти.

Ще одним прикладом використання алгоритмів машинного навчання є оцінка знань студентів. За допомогою нейромереж можна аналізувати відповіді здобувачів освіти на тести та завдання, щоб визначити, які знання вони мають та які теми потребують додаткового опрацювання.

Нейронні мережі можуть допомогти розробити нові методи навчання. Наприклад, їх можна використовувати для створення інтерактивних навчальних матеріалів, які допомагають студентам краще розуміти матеріал та запам'ятовувати його.

А ще нейромережі можна використовувати для автоматизації процесу перевірки завдань та тестів, що економить час викладачів та студентів.

І якщо продовжувати, то цей список можливостей буде дуже значним.

З одного боку, недоліки використання нейронних мереж не помітні: це зручно як для студента, так і для викладача, ефективно звільняє багато часу для наукової та / або творчої складової діяльності.

Нейронні мережі змінюють традиційні професії та створюють нові можливості у професійній сфері. Відмовлятися чи забороняти тим, хто навчається сьогодні, використовувати нейромережі в освітньому процесі не вважається правильним рішенням. Вони все одно їх використовуватимуть, тільки «в кулуарах» і, ймовірно, неправильно. Краще навчити працювати з цими машинними алгоритмами, щоб вони могли бути конкурентно-цікавими на ринку професій [4, с. 128].

Так, сьогоднішні здобувачі освіти інколи демонструють поверховість суджень та слабку здатність до системного сприйняття інформації, запам'ятовують тільки інформацію, що має для них практичне значення, але при цьому вони легко орієнтуються у великому потоці інформації та вважають за краще використовувати готові рішення [4, с. 129].

В українських закладах освіти не використовуються нейронні мережі на державному рівні офіційно, проте немає і нагляду за використанням даних мереж. Для впровадження нейронних мереж у навчанні громадян необхідно створити платформу, яка буде надавати всі необхідні дані, такі як:

1 – збір даних: заклад вищої освіти може збирати дані про здобувачів вищої освіти, такі як оцінки з предметів, відвідуваність занять, активність на освітньому порталі та інші показники успішності;

2 – підготовка даних: дані про здобувачів вищої освіти можуть бути підготовлені для навчання нейронної мережі. Наприклад, оцінки можуть бути перетворені у числові значення, а категоріальні дані, такі як стать студента або факультет, можуть бути закодовані;

3 – навчання моделі: для аналізу успішності здобувачів вищої освіти може бути створена нейронна мережа. Модель навчання на підготовлених даних, щоб передбачати успіх студента на основі вхідних параметрів;

4 – оцінка моделі: після навчання модель необхідно оцінити на нових

даних, щоб визначити її ефективність у передбаченні успіху здобувачів вищої освіти;

5 – застосування результатів: отримані результати можуть бути використані для виявлення студентів, яким потрібна додаткова допомога чи підтримка для покращення освітнього процесу в університеті [3, с. 46].

Таким чином, застосування нейромереж в освітній установі при аналізі успішності здобувачів вищої освіти дозволяє покращити якість освіти, виявити проблемні моменти та підвищити ефективність освітнього процесу. Варто враховувати, що вже існують платформи, які можуть замінити викладача. Варта уваги платформа адаптивного навчання Knewton [2].

Виходячи зі свого досвіду, можемо сказати, що результат використання нейромереж в освіті має переважно позитивний характер. Однак, варто погодитися з тим, що використання нейронних мереж приховує у собі й суттєві недоліки. Згідно з дослідженнями професора Умберто Леон Домінгеса [5], використання нейромереж для більшості розумових завдань може призвести до втрати у людей здатності до самостійного вирішення когнітивних завдань. Згодом у людей виникнуть серйозні проблеми з нестачею критичного мислення та креативності, адже вони звикнуть дозволяти штучному інтелекту виконувати всю розумову роботу.

Варто пам'ятати й про те, що більшість варіантів проєктування штучних нейронних мереж – евристичні, а отже, такі алгоритми не дають єдино правильних рішень. Також потрібно багато часу та зусиль для багатоциклового налаштування елементів моделі та їх зв'язків та подальшої побудови безпосередньо моделі [4, с. 131].

Нейронна мережа – апроксиматор, при налаштуванні якого не обчислюється цільова функція, а здійснюється підбір функцій, що складаються і внаслідок цього дають результат як набору значень, схожого на вихідний. Внаслідок цього вихідні дані нейромережі, фактично, завжди будуть з похибкою, значення якої наперед невідомо (але є можливість її зменшити до раціонального рівня під час навчання). Основний недолік навчання штучної нейронної мережі в тому, що вона «запам'ятовує» відповіді, тоді як людина виявляє закономірності.

Нейронна мережа не має здатності запам'ятати досвід, отриманий під час навчання на кількох задачах («катастрофічна забудькуватість»). Однак, на сьогодні ведуться дослідження з розв'язування цієї проблеми та досягаються значні успіхи.

Все сказане вище можна резюмувати так: нейромережі можна і потрібно, на наш погляд, використовувати в освітньому процесі, і в інших сферах діяльності, але у вивірених дозуваннях. Їх застосування в освіті може значно покращити якість навчання та підвищити ефективність його процесу.

Література

1. Берназюк О. О. Проблема наукового визначення поняття цифрових технологій у праві. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія «Право»*. 2017. Вип. 47. Т. 2. С. 83–86

2. Платформа Knewton Enterprise. URL: <https://dev.knewton.com> (дата звернення: 06.02.2025).
3. Соменко Д., Трифонова О., Садовий М. Використання штучного інтелекту та нейромереж в освітньому процесі з фахових дисциплін студентами спеціальності «Професійна освіта (Цифрові технології)». *Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. № 1. С. 45–54.
4. Цюняк О. П. Використання цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 75. Т. 3. С. 128–132.
5. León-Domínguez U. Potential cognitive risks of generative transformer-based AI chatbots on higher order executive functions. *Neuropsychology*, 2024. 38(4), p. 293–308.

УДК 373.3.091.313:004.031.42:502

Ангеліна Чваніна,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – Алла Хомярчук

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

У статті розглянуто інтерактивні методи викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початкових класах. Зосереджено увагу на важливості впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес для підвищення ефективності засвоєння знань молодшими школярами. Визначено основні принципи інтерактивного навчання, такі як залучення учнів до активної діяльності, розвиток критичного мислення та сприяння формуванню комунікативних навичок. Результати дослідження підтверджують, що використання інтерактивних методів підвищує мотивацію учнів до навчання, розвиває їхню пізнавальну активність та сприяє формуванню ключових компетентностей, необхідних для успішного навчання в майбутньому.

Ключові слова: інтерактивні методи, інтегрований курс, початкова школа, «Я досліджую світ», інноваційні технології навчання.

Курс «Я досліджую світ» є одним із основних навчальних предметів в початкових класах, який інтегрує знання з природознавства, історії, географії, основ екології та інших дисциплін. Завдяки своєму міждисциплінарному характеру, він надає широкі можливості для використання інтерактивних методів, що дозволяє дітям не тільки отримати нові знання, але й сформувати практичні навички, необхідні для взаємодії з навколишнім світом.

Інтерактивні методи навчання цікаві для дітей, продуктивні, розвивають творчі здібності здобувачів освіти та їхні пізнавальні інтереси. На уроках з

використанням таких методів навчання з'являється можливість позбавити закомплексованості учнів з невисоким рівнем навчальних досягнень. Можна зацікавити школярів навчальним матеріалом та викликати у них позитивні емоції.

З дитинства у повсякденному житті діти зустрічаються з багатьма явищами і тілами природи. Але в них не розвинені увага і спостережливість, діти не розуміють значення природи в житті людини [2, с. 43]. Це призводить до зневажливого ставлення до природи, до неправильного розуміння предметів і явищ. Отже, з перших днів перебування дітей у школі вчитель повинен допомагати дітям пізнавати навколишнє середовище, навчати любити й оберігати природу, у доступній для розуміння дитини формі розкривати складну систему взаємозв'язку предметів і явищ, навчати розуміти красу природи, розвивати логічне мислення [2, с. 44].

Розглянемо найпоширеніші інтерактивні методи:

- відпрацювання навичок;
- робота у групах;
- інтерактивні презентації;
- дискусії;
- мозкові штурми;
- рольові ігри;
- аналіз історій і ситуацій [1, с. 70].

Метод відпрацювання навичок – це активний підхід, за допомогою якого учні практикують та вдосконалюють нові знання. Після того, як діти отримали теоретичну інформацію, вони активно застосовують її на практиці. Це можуть бути різноманітні вправи, ігри, задачі або практичні завдання, які дають можливість повторювати і закріплювати навички в різних контекстах.

Такий підхід дозволяє краще засвоїти матеріал, зрозуміти, як використовувати здобуті знання в реальному житті та покращити самостійну роботу учнів.

Метод роботи в групах передбачає, що учні об'єднуються в малі колективи для спільного виконання завдання. Кожен учень бере на себе певну роль, що дозволяє ефективно розподілити обов'язки і стимулює співпрацю. Робота в групах допомагає дітям розвивати комунікативні навички, вони вчаться працювати разом, висловлювати свої ідеї та слухати думки інших. Такий метод активізує процес навчання, робить його більш динамічним та цікавим, адже учні стають учасниками обговорення і вирішення завдань, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Метод інтерактивних презентацій в освіті передбачає використання спеціальних презентацій, які поєднують текст, зображення, відео та анімацію для більш активного залучення учнів.

Презентації стають не лише носієм інформації, а й інструментом для інтерактивного навчання: учні можуть натискати на елементи, вибирати правильні варіанти відповідей, виконувати завдання або переглядати додаткові матеріали. Такий метод сприяє глибшому засвоєнню знань, адже учні не просто слухають, а й активно взаємодіють з навчальним контентом, що робить процес навчання динамічним і цікавим.

Метод дискусій передбачає активне обговорення певної теми, де учні висловлюють свої думки та аргументують позиції. Під час дискусії учні вчаться слухати один одного, ставити запитання та міркувати на основі фактів. Цей метод розвиває критичне мислення, вміння формулювати та захищати свою точку зору, а також навички комунікації. Дискусія допомагає глибше зрозуміти матеріал, адже учні мають можливість обговорити різні аспекти теми та побачити її з різних боків. Метод також сприяє розвитку впевненості в собі, адже кожен учень може висловити власну думку у безпечній атмосфері.

Мозковий штурм – метод опитування, за якого приймаються будь-які відповіді учасників щодо обговорюваної теми. Учасники активно висувують свої ідеї, зокрема й нереалістичні, фантастичні і нелогічні. Головне завдання – кількість ідей, а не їхня якість. На цьому етапі забороняється оцінювати висунуті ідеї. Кожну пропозицію приймають і записують на дошці чи аркуші паперу [1, с. 72].

Учасники знають, що від них не вимагається обґрунтування їхньої пропозиції або пояснення, чому вони так думають. Час для висунення ідей або кількість ідей зазвичай обмежені. Наприклад: «Запишімо щонайменше десять способів...» або «Сформулюймо якомога більше способів ... за одну хвилину» [1, с. 73].

Переваги цього методу в тому, що він:

- дає змогу за короткий час зібрати максимальну кількість різних думок;
- допомагає залучити до роботи тих, хто зазвичай пасивний і соромиться брати участь у дискусіях;
- активізує уяву і творчі здібності учасників, уможливлює їх відхід від стереотипних уявлень і стандартних схем;
- є цікавим початком для наступного обговорення у групах [1, с. 73].

Рольова гра – неформальна постановка, у процесі якої учасники без попередньої підготовки розігрують сценки або ситуації. Вони уявляють себе вигаданими персонажами, які моделюють реальні життєві історії та ситуації. Під час рольової гри учасники діють не від свого імені, а демонструють поведінку та висловлюють почуття умовного персонажа. Зазвичай це набагато легше, ніж діяти від себе особисто [1, с. 74].

Аналіз історій і ситуацій – докладний розбір реальної або вигаданої історії, в якій описано, що сталося в житті конкретної людини, групи людей, родини, школи чи громади. Це дає змогу учасникам проаналізувати й обговорити ситуації, з якими вони можуть зіткнутися в реальному житті. Учні обдумують поведінку персонажів, оцінюють наслідки різних варіантів їхньої поведінки [1, с. 75].

Інтерактивні методи навчання є частиною особистісно-зорієнтованого навчання, оскільки сприяють соціалізації особистості, усвідомлення себе як частини колективу, своєї ролі і потенціалу. Вчитель у процесі інтерактивного навчання виступає лише як інструктор і оцінювач здобутих учнями результатів. Основну діяльність учні виконують самостійно, спираючись на власний досвід взаємодії у групах, а також на свої вміння висловлювати власну думку, аналізувати думки своїх однокласників [3].

Використання інтерактивних методів викладання в курсі «Я досліджую світ» у початкових класах сприяє розвитку у дітей критичного мислення, творчих здібностей та навичок ефективної комунікації. Інтерактивні підходи допомагають здобувачам освіти відчувати себе активним учасником навчального процесу, а не пасивними слухачами. Таке середовище стимулює інтерес до навчання і забезпечує якісне засвоєння знань.

Література

1. Воронцова Т. В. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». Київ, Вид-во «Алатон», 2019. 128 с.

2. Тимофєєва І. Б. Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнича освітня галузь). Навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «Бакалавр» спеціальності 013 Початкова освіта. Маріуполь : МДУ, 2022. 124 с.

3. Хворостовська В. Використання інтерактивних методів навчання на уроках у НУШ. *На урок. Онлайн платформа*. URL: <https://salو.li/dEa2D3B> (дата звернення 08.02.2025).

УДК 373.3.015.311:17.022.1-027.542:172.15

Софія Яремчук,

Луцький педагогічний фаховий коледж

Комунального закладу вищої освіти

«Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради,

м. Луцьк

Наукова керівниця – Ольга Галан

МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Моральні цінності займають ключову роль у формуванні національної свідомості особистості, визначаючи її ставлення до культури, традицій та суспільства. У статті розглядається вплив моральних норм на становлення громадянської ідентичності та підкреслюється їх значення для збереження національної єдності. Авторка акцентує увагу на необхідності виховання моральних цінностей як основи гармонійного розвитку особистості в Новій українській школі.

Ключові слова: моральні цінності, національна свідомість, громадянська ідентичність, культура, традиції, суспільство, виховання, єдність.

Одним із пріоритетних напрямів Нової української школи є виховання особистості, патріота, новатора. Безумовно, виховання національної свідомості є надзвичайно актуальною проблемою в умовах сьогодення, а особливо, зважаючи на останні події, що відбуваються в Україні: анексія Криму, окупація Донецької та Луганської областей і зрештою – початок повномасштабної війни на всій території України від 24 лютого 2022 року. Головною метою народу України є

збереження незалежності держави та її цілісності [2]. У сучасних реаліях, поставлене завдання є дуже важким і важливим, так як ґрунтується на виживанні цілого народу та нації в умовах жорстокої та кровопролитної війни.

Українська національна ідентичність та свідомість – це ідейно-ціннісний стрижень життя особистості, яка набуває, зберігає і практично утверджує її у менш чи більш широкозначущих справах. Особистість як суб'єкт національної ідентичності стійко усвідомлює свою належність до української нації, як творця духовно-культурних цінностей; формує на їх основі власні смислоціннісні утворення, що складають її вищий Я-образ, і реалізує його у достойному житті. Прийнято вважати, що українська нація історично консолідувалася верховними цінностями соборності, самобутності, волі й гідності. Все ж використовуючи принцип доповнюваності, вважаємо за необхідне більш глибоко проаналізувати верховну цінність соборності, як символ нації, надати їй однозначного змістовного функціонування як орієнтовної основи духовно спрямованої дії. У звичному вжитку під соборністю розуміється єдність цінностей певного етносу, взаємне духовне збагачення і розвиток [1].

Підсумовуючи, можна сказати, що українська національна ідентичність і свідомість є основою для формування особистості, яка в свою чергу відчуває свою приналежність до нації або народу та прагне до духовного й культурного розвитку. Верховні цінності соборності, самобутності, волі й гідності, які історично пов'язані з українською нацією, залишаються вагомими й в сучасному контексті. Їх ґрунтовний аналіз та практичне втілення сприяють зміцненню національної єдності, взаємному духовному збагаченню і розвитку.

Моральні цінності є основоположними принципами та ідеалами, які визначають поведінку і світогляд дитини, а подальшому дорослої людини. Вони відображають наші уявлення про те, що є правильним і справедливим, та впливають на наші рішення та вчинки.

1. Чесність. Важливість говорити правду та бути вірним своїм словам і діям. Для дітей це дуже важливо, оскільки вони тільки формують своє коло спілкування. Також тільки чесна перед собою людина може бути національно свідомою.

2. Справедливість. Правильне, неупереджене ставлення до кого-небудь або чого-небудь.

3. Повага. Визнання гідності кожної людини та поважне ставлення до їх прав і почуттів.

4. Відповідальність. Прийняття наслідків своїх дій та відповідальне ставлення до своїх обов'язків.

5. Співчуття. Здатність розуміти і підтримувати інших людей, бути співчутливим до їхніх страждань.

6. Доброта. Прагнення допомагати іншим і робити добрі вчинки без очікування винагороди.

7. Смиренність. Усвідомлення своїх обмежень і готовність вчитися від інших.

Основні аспекти моральності встановлюються в ранньому дитинстві на

основі так званого соціального успадкування. Ключову роль у цьому відіграють батьки: їхні дії і спрямованість впливають на формування особистості дитини. Проте не можна зводити цю роль тільки до батьків, оскільки поруч з ними також стоїть учитель початкової школи, який впливає на моральні якості учня. У зв'язку з сучасним розвитком суспільства, процесом соціалізації та інтеграції учнів, система освіти потребує суттєвого оновлення своїх методів та змісту, впровадження нових педагогічних підходів та інноваційних технологій, а також психологічного супроводу навчального процесу [3].

Моральні цінності мають важливу роль у формуванні національної свідомості. Вони є основою для розуміння та сприйняття дітьми своєї приналежності до нації та відчуття єдності з своїм народом. Моральні цінності, такі, як чесність, справедливість, відповідальність та повага до інших, допомагають формувати особисту ідентичність кожної дитини.

Спільні моральні цінності об'єднують людей та дітей, створюючи почуття спільноти та взаємної підтримки. Це допомагає зміцненню національної єдності та гармонії в суспільстві.

Моральні цінності впливають на формування культурних традицій і духовної спадщини нації та народу. Вони передаються від покоління до покоління через літературу, музику, мистецтво та інші форми, сприяючи збереженню національної ідентичності. Також виховання моральних цінностей сприяє формуванню патріотичних почуттів та любові до своєї країни. Це, у свою чергу, підвищує готовність громадян до захисту національних інтересів і сприяє розвитку свідомого громадянського суспільства.

Моральні цінності впливають на прийняття рішень як на особистому, так і на суспільному рівні. Вони допомагають визначати, що є правильним і справедливим, сприяючи таким чином формуванню етичної основи національної свідомості.

Отже, моральні цінності є важливим компонентом, що визначає не лише особисте, але й національне життя, сприяючи гармонійному розвитку суспільства та збереженню національної ідентичності.

Формування національної свідомості на основі моральних цінностей можна здійснити за допомогою різноманітних методів, які охоплюють освіту, культурну діяльність, соціальні ініціативи та громадське виховання.

Під час педагогічної переддипломної практики в комунальному закладі загальної середньої освіти «Луцький ліцей № 9 Луцької міської ради» було проведено виховний захід, присвячений Дню рідної мови, з метою формування патріотичних почуттів та утвердження любові до рідного краю й мови. Учні третього класу активно долучалися до виконання завдань та виявили високий рівень моральної підготовленості.

На початку заходу для стимулювання когнітивної активності учнів була використана словникова гра, у межах якої діти добирали слова, пов'язані з українською мовою, що розпочинаються на певні літери. Під час заходу учні декламували вірші Д. Павличка «Рідна мова», М. Сингаївського «Найдзвінкіше слово» та І. Калинця «Мова». Крім того, школярі працювали в групах над

створенням тематичних плакатів, використовуючи ватмани А3 та гуаш. У своїх роботах вони зображали символічні рослини України, цитували відомих українських письменників, а одна з команд каліграфічно переписала вірш про рідну мову.

На завершення заходу учні відгадували загадки про мову та виконували народні пісні, зокрема «Ой у вишневому саду» і «Ти ж мене підманула». Проведений захід сприяв формуванню національної свідомості учнів, розширенню їхнього світогляду та усвідомленню значущості рідної мови як невід'ємного елемента культурної спадщини.

Отже, моральні цінності є важливим компонентом, що визначає не лише особисте, але й національне життя, сприяючи гармонійному розвитку суспільства та збереженню національної ідентичності.

Одним із дієвих методів формування моральних орієнтирів є заохочення родинного читання літератури, що сприяє вихованню патріотизму та усвідомленню національної спадщини. Під час уроків позакласного читання в рамках педагогічної практики особливу увагу було приділено вибору творів українських авторів, що сприяє поширенню любові до вітчизняної літератури та, як наслідок, формуванню глибшого зв'язку з рідним краєм.

Таким чином, можна дійти висновку, що моральні цінності та національна свідомість особистості є взаємопов'язаними категоріями, які розвиваються синхронно. Їх гармонійне поєднання забезпечує формування відповідального громадянина, що усвідомлює свою національну приналежність та активно сприяє збереженню культурної спадщини і духовних традицій України.

Література

1. Бех І. Д., Канішевська Л. В., Журба К. О. Формування національної ідентичності школярів у сучасному науковому осмисленні. *Наукові інновації та передові технології*. Серія «Педагогіка». 2024. № 11(39). С. 18–34.
2. Матвієнко О. В., Силенко Н. І. Вплив української народної педагогіки на формування національно-культурної ідентичності учнів молодшого шкільного віку. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. 2022. Вип. 44. С. 175–180.
3. Пометун О. Навчання історії і громадянської освіти як чинник формування національної й громадянської ідентичності учнів в умовах війни та повоєнного розвитку України. *Український педагогічний журнал*. 2023. Вип. 2. С. 62–72.
4. Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції (16 трав. 2024 р., м. Мукачево). Мукачево : Вид-во МДУ, 2024. 488 с.
5. Філіпчук Г. Національна ідентичність: культурно-освітній вимір : монографія. Чернівці : Друк Арт, 2016. 304 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Андрейчук Тамара, завідувачка відділу науково-методичної роботи Волинського краєзнавчого музею, м. Луцьк

Аханова Алла, викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик, Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Бандура Ліза, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Баранюк Марина, студентка спеціальності «012 Дошкільна освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Бондарук Ірина, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Веснянка Анастасія, методист факультету початкової освіти та фізичної культури, Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Галан Ольга, викладач циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, аспірантка Волинського національного університету імені Лесі Українки, голова ГО «Вектор освітніх змін», м. Луцьк

Гламазда Христина, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Голя Галина, здобувачка ступеня PhD, Рівненський державний гуманітарний університет; викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій, Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Демчук Оксана, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Денисенко Наталія, декан факультету початкової освіти та фізичної культури, доктор педагогічних наук, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, заслужений вчитель України, Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Домальчук Сергій, викладач з/о предметів ВСП «Любешівський ТФК ЛНТУ», селище Любешів

Дрегель Софія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Єрко Галина, викладач-методист, голова циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, голова правління ГО «Гендерний креативний простір», м. Луцьк

Жалко Тетяна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк

Замелюк Марія, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти, Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Зек Богдан, кандидат історичних наук, завідувач науково-експозиційного відділу новітньої історії Волині, Волинський краєзнавчий музей, м. Луцьк

Казмірчук Олег, завідувач відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій, викладач-методист циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Кичка Софія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Князь Таміла, вчитель історії, Комунальний заклад загальної середньої освіти «Луцька гімназія № 20 Луцької міської ради», м. Луцьк

Ковальчук Ірина, кандидат філософських наук, доцент, начальник навчально-методичного відділу, Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Корнелюк Віктор, викладач-методист, голова циклової комісії природничо-математичних дисциплін, Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Коцун Анастасія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Курижка Вікторія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Лебедюк Оксана, вчитель української мови та літератури, Комунальний заклад загальної середньої освіти «Луцька гімназія № 20 Луцької міської ради», м. Луцьк

Лищук Світлана, викладач фізики і астрономії, голова ЦМК профільної підготовки, Ківерцівський фаховий медичний коледж Волинської обласної ради, м. Ківерці

Луцюк Юлія, викладач циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Марківська Людмила, кандидат історичних наук, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності, Луцький інститут розвитку

людини Університету «Україна», м. Луцьк

Марчик Карина, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Мацерук Світлана, викладач історії, Відокремлений структурний підрозділ «Любешівський технічний фаховий коледж» Луцького національного технічного університету, селище Любешів

Михалевич Богдана, студентка спеціальності «012 Дошкільна освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Михалюк Ірина, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Никитюк Мар'яна, викладач циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Онищук Катерина, викладач географії, Ківерцівський фаховий медичний коледж Волинської обласної ради, м. Ківерці

Осип Марія, викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін, Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний Волинської обласної ради, м. Луцьк

Осип Юрій, кандидат біологічних наук, доцент кафедри фармації та фармакології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Павлишина Наталія, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Панас Андріана, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Поронюк Ірина, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Самсонюк Лариса, студентка спеціальності «012 Дошкільна освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Самчинська Катерина, студентка 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво), Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Слобода Яна, студентка спеціальності «012 Дошкільна освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Терещук Микола, студент спеціальності «034 Культурологія», Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Тітор Дмитро, студент спеціальності «034 Культурологія», Волинський

національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Федорук Марія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Хвищук Оксана, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Хомярчук Алла, викладач циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Хрупчик Юлія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Чваніна Ангеліна, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк

Яремчук Софія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», Луцький педагогічний фаховий коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк